

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

ΑΧΙΛΛΕΑ ΤΖΑΡΤΖΑΝΟΥ

a

**Λ Α Τ Ι Ν Ι Κ Η
Γ Ρ Α Μ Μ Α Τ Ι Κ Η**

GRAMMATICA

LATINA

y

Γ' ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ

Ομάδας Προσανατολισμού Ανθρωπιστικών Σπουδών

ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΩΝ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ
«ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ»

ΛΑΤΙΝΙΚΗ
ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΑΡΧΙΚΗΣ ΕΚΔΟΣΗΣ

Συγγραφέας: Αχιλλέας Τζάρτζανος

Η Λατινική Γραμματική του Αχιλλέα Τζαρτζάνου μεταγλωττίστηκε από τον επ.
Γυμνασιάρχη - τ. Αιρετό Εκπαιδ. Σύμβουλο - Χαράλ. Φ. Περδικάρη.

ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΕΠΑΝΕΚΔΟΣΗΣ

Η επανέκδοση του παρόντος βιβλίου πραγματοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών & Εκδόσεων «Διόφαντος» μέσω ψηφιακής μακέτας, η οποία δημιουργήθηκε με χρηματοδότηση από το ΕΣΠΑ / ΕΠ «Εκπαίδευση & Διά Βίου Μάθηση» / Πράξη «ΣΤΗΡΙΖΩ».

Οι διορθώσεις πραγματοποιήθηκαν κατόπιν έγκρισης του Δ.Σ. του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΑΙΔΕΙΑΣ, ΕΡΕΥΝΑΣ ΚΑΙ ΘΡΗΣΚΕΥΜΑΤΩΝ
ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

Η συγγραφή και η επιστημονική επιμέλεια του βιβλίου πραγματοποιήθηκε
υπό την αιγίδα του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου

ΛΑΤΙΝΙΚΗ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

Γ' Γενικού Λυκείου

Ομάδας Προσανατολισμού Ανθρωπιστικών Σπουδών

ΜΕΡΟΣ Α΄
ΦΘΟΓΓΟΛΟΓΙΚΟ

ΠΡΩΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ

1. Τα γράμματα και τα ονόματά τους.- Τα γράμματα (*litterae*) του λατινικού αλφαβήτου είναι, όπως και του ελληνικού, 24, τα εξής:

Γράμματα*	Ονόματα	Γράμματα	Ονόματα
Aa	α	Nn	εν
Bb	μπε	Oo	ο
Cc	κα	Pp	πε
Dd	ντε	Qq	κου
Ee	ε	Rr	ερ
Ff	εφ	Ss	ες
Gg	γκε	Tt	τε
Hh	χα	Uu	ου
Ii	ι	Vv	βε
(Jj)	γιωτ)	Xx	ιξ
Ll	ελ	Yy	υ γκραίκουμ**
Mm	εμ	Zz	ζήτα

Από αυτά α΄) έξι είναι φωνήεντα (*vocāles*): a, e, i, o, u, y· β΄) δεκα-επτά είναι σύμφωνα (*consonantes*): b, c, d, f, g, (j), l, m, n, p, q, r, s, t, v, x, z, και γ΄) ένα, το h, είναι κυρίως πνεύμα δασύ (*spirītus asper*), αντιστοιχεί προς τη δασεία των Ελλήνων και προφέρεται όπως ένα χ πολύ ελαφρά: *Homērus* (Χομέρους), *historia* (χιστόρια).

*Τα κεφαλαία γράμματα στη Λατινική λέγονται *litterae maiusculae*, τα μικρά *litterae minusculae*.

**Λέγεται y *graecum*, δηλ. υ ελληνικό, επειδή παριστάνει το υ του ελληνικού αλφαβήτου και χρησιμοποιείται σε λέξεις που η Λατινική πήρε από την ελληνική γλώσσα, π.χ. *pyramis*, *syllaba* κτλ.

► **Σημείωση:** Σε λέξεις που η Λατινική έχει πάρει από την Ελληνική το θ αποδίδεται με το th, το φ με το ph και το χ με το ch: Athēnae Αθήνα, philōsophus φιλόσοφος, Chios Χίος.

2. Προφορά.– 1) Τα φωνήεντα a, e, i, o και y προφέρονται όπως τα Ελληνικά α, ε, ι, ο, υ, το u προφέρεται όπως η ελληνική δίφθογγος ου: aliēnus (πρόφ. αλιένους) ξένος, opeīo (πρόφ. οπέριο) σκεπάζω, syllāba (πρόφ. σύλλαμπα) συλλαβή.

► **Σημείωση:** Τα γράμματα i και u χρησιμοποιούνται στην αρχική λατινική γραφή και για να παραστήσουν συμφωνικούς φθόγγους: έτσι το i παριστάνει και το φθόγγο γī (j) και το u το φθόγγο β (v). Το γράμμα j (γιωτ), που έχει πέσει σε αχρηστία, είναι νεότερο επινόημα για να ευκολύνεται η ανάγνωση. Το i ως γī και το u ως β προφέρονται, όταν μέσα στη λέξη τα ακολουθεί φωνήεν, π.χ. ianua (πρόφ. γιάνονα, πρβλ. γιαντρός) η πόρτα, iecur (πρόφ. γιέκουρ) συκώτι, aio (πρόφ. άγιο) λέγω, ius (γιους) δίκαιο, uos (= vos βοs) σεις, uiuo (= vivo, βίβο) ζω: αλλά: iens (πρόφ. ιενς) πορευόμενος, pario (πρόφ. πάρι-ο) γεννώ, suos (πρόφ. σούος) δικούς του, minūo (πρόφ. μίνου-ο) μικραίνω.

2) Από τα σύμφωνα:

το b προφέρεται όπως το μπ στη λέξη π.χ. μπαμπάζ: barba (μπάρμπα), γένι.

το d προφέρεται όπως το ντ στη λέξη π.χ. ντάμα: domīnus (ντόμινους) κύριος.

το g προφέρεται όπως το γκ στη λέξη π.χ. γκάφα: genu (γκένου) γόνατο.

το q ακολουθείται πάντοτε από το u και προφέρονται και τα δυο ως κβ: quies (κβίεs) ησυχία, aqua (άκβα) νερό.

► **Σημείωση:** Και το g μαζί με το u, δηλ. το σύμπλεγμα gu, όταν αποτελεί μια συλλαβή με φωνήεν που ακολουθεί προφέρεται ως γκβ: lingua (πρόφ. λίνγκβα) γλώσσα, sanguis (πρόφ. σάνγκβις) αίμα. Αλλά ag-gū-o (πρόφ. άρ-γκου-ο) ελέγχω.

το v προφέρεται όπως το β: vas (βας) σκεύος,

το z προφέρεται όπως το τζ στη λέξη π.χ. Τζώρτζης: maza (μάτζα) μάζα.

τα υπόλοιπα σύμφωνα c, f, l, m, n, p, r, s, t, x, προφέρονται όπως και της ελληνικής γλώσσας κ, φ, λ, μ, ν, π, ρ, σ, τ, ξ.

► **Σημείωση:** Στην προφορά πρέπει να έχουμε υπόψη: α) ότι το σύμφωνο c εμπρός από το e και το i ή το y και τις διφθόγγους ae, oe και eu πρέπει να προφέρεται ως κ και όχι ως τσ π.χ. cecīdī (πρόφ. κέκιντι) έπεσα, coepī (πρόφ. κέπι) άρχισα, β) η συλλαβή ti μέσα στη λέξη εμπρός από φωνήεν προφέρεται ως τι και όχι ως τσι: iustitia (γιουστί-τια) δικαιοσύνη, tertius (τέρτιους) τρίτος, γ) το s μέσα στη λέξη ανάμεσα σε δυο φωνήεντα προφέρεται ως ζ: rosa (ρόζα) ρόδο, causa (κάουζα) αιτία.

3. Δίφθογγοι. (diphthongi).- Η λατινική γλώσσα έχει 4 δίφθογγους: ae, au, eu, oe. Από αυτές: η ae αντιστοιχεί στην **ai** της ελληνικής γλώσσας και προφέρεται όπως και αυτή: Aenēas (πρόφ. Αινέας) Αινείας, caecus (κέκυς) τυφλός·

η au αντιστοιχεί στην **au** και προφέρεται όπως το **αου** (ως μία συλλαβή): nauta (νάου-τα) ναύτης, laudo (λάου-ντο) επαίνω.

η eu αντιστοιχεί στην **eu** και προφέρεται όπως το **εου** (ως μία συλλαβή): Eurōpa (Εου-ρώπα) Ευρώπη, Eugus ('Εου-ρους) Εύρος.

η oe αντιστοιχεί στις δίφθογγους **oi** και **φ** της Ελληνικής και προφέρεται όπως η γαλλική δίφθογγος eu (κάτι μεταξύ του **ο** και του **ε**): Boeotia (Μπευότια) Βοιωτία, comoedia (κομευντία) κωμωδία.

4. Διαιρέση των συμφώνων.- 1) Τα σύμφωνα διαιρούνται σε:

α) επτά άφωνα (mutae): b, c, d, g, p, q, t·

β) δύο υγρά (liquidae): l, r·

γ) δύο ρινικά (έρρινα) (nasāles): m, n·

δ) τέσσερα συριστικά (sibilantes ή spirantes): j, f, s, v·

ε) δύο διπλά (duplīces): x και z (το x προέρχεται από την ένωση του c ή g με το s, το z από ds ή ts) (πρβλ. τα διπλά ξ και ζ της Ελληνικής).

2) Τα άφωνα υποδιαιρούνται σε:

α) τρία λαρυγγικά (ουρανικά) (gutturāles): c, g, q·

β) δύο χειλικά (labiales): b, p·

γ) δύο οδοντικά (dentāles): d, t.

► **Σημείωση:** Από τα σύμφωνα της λατινικής γλώσσας ληκτικά λέξεων είναι α') από τα άφωνα το c και το t: lac γάλα, caput κεφαλή· β') τα υγρά και τα ρινικά l, r, m, n: consul ύπατος, cor καρδιά, bellum πόλεμος, nomen όνομα· γ') το συριστικό s, το διπλό x και τα συμφωνικά συμπλέγματα bs, ns, ms, ps, rs, rbs, rps, lx (= lcs) και rx (= rcs): mos ήθος, dux ηγεμόνας, trabs δοκάρι, dens δόντι, hiems χειμώνας, princeps άρχοντας, ars τέχνη, urbs πόλη, stirps ρίζα, falx δρεπάνι, arx ακρόπολη.

Αν στο τέλος λέξεως βρεθεί κάτι άλλο εκτός από τα ανωτέρω ληκτικά σύμφωνα, αποβάλλεται· αποβάλλεται επίσης και το ένα από τα δύο όμοια σύμφωνα που μπορεί να βρεθούν στο τέλος της λέξεως. Π.χ. lac (από το lact-), cor (από το cord-), mel (από το mell-), os (από το oss-).

Αν στο τέλος λέξεως βρεθεί το συμφωνικό σύμπλεγμα ds ή ts ή nts, τότε το οδοντικό (d ή t) μπροστά από το s αποβάλλεται: (laud-s) laus **έπαινος**, (salut-s) salus **σωτηρία**, (dent-s) dens **δόντι**, (noct-s) nox **νύχτα**.

5. Ο συλλαβισμός των λατινικών λέξεων, δηλ. ο χωρισμός τους σε συλλαβές, γίνεται σχεδόν όπως και στην ελληνική γλώσσα: a-gī-te, Ae-nē-as, si-sto, ve-strum, li-ber-tas, ex-ter-nus, val-lum, ad-sto κτλ.

6. Ποσότητα φωνηέντων και συλλαβών.–1) Τα φωνήεντα της λατινικής γλώσσας είναι **όλα δίχρονα**, δηλ. άλλοτε είναι μακρά (longae) ā, ē, ī, ō, ū, ŷ, και άλλοτε βραχεία (breves) ā, ē, ī, ō, ū, ŷ.

Οι δίφθογγοι είναι πάντοτε μακρές.

► **Σημείωση:** Κανονικά στη Λατινική φωνήεν εμπρός από άλλο φωνήεν είναι βραχύ (vocalis ante vocalem corripitur).

2) Μια συλλαβή της λατινικής λέξεως είναι, όπως και στην ελληνική γλώσσα:

α΄) «**φύσει βραχεία**» (syllāba natūra brevis), αν έχει βραχύ φωνήεν εμπρός από άλλο φωνήεν ή εμπρός από απλό σύμφωνο, ή αν η συλλαβή αυτή που έχει το βραχύ φωνήεν βρίσκεται εντελώς στο τέλος της λέξεως: āēris (του αέρα), lēgītē (διαβάστε).

β΄) «**φύσει μακρά**» (syllāba natūra longa), αν έχει μακρό φωνήεν ή δίφθογγο: amate (αγαπάτε), aulae (αυλές).

γ΄) «**θέσει μακρά**» (syllāba positīōne longa), αν έχει βραχύ φωνήεν που να βρίσκεται εμπρός από δύο ή τρία σύμφωνα ή εμπρός από ένα διπλό: ter-gum (νώτο), si-sto (στήνω), val-lum (χαράκωμα), a-xis (άξονας).

► **Σημείωση:** Συλλαβή που έχει βραχύ φωνήεν εμπρός από δύο σύμφωνα, από τα οποία το πρώτο είναι άφωνο και το δεύτερο υγρό, λέγεται «**κοινή ή αδιάφορος**» (syllaba anceps): αυτή η συλλαβή στους ποιητές ανάλογα με τις ανάγκες του μέτρου μπορεί να λαμβάνεται και ως μακρά: volūcres (volūcres), tenēbrae (tenēbrae).

7. Τονισμός. Σημεία για τόνους δεν έχει η λατινική γραφή: ο τονισμός των λέξεων γίνεται σύμφωνα με τους εξής κανόνες:

1) όλες οι δυσύλλαβες λέξεις τονίζονται στην παραλήγουσα (penultīma): māter (μάτερ) μητέρα, laurus (λάου-ρους) δάφνη, lēgo (λέ-γκω) διαβάζω.

2) Οι πολυσύλλαβες λέξεις τονίζονται ανάλογα με την **ποσότητα** της παραλήγουσάς τους:

α΄) στην **παραλήγουσα**, αν αυτή είναι «φύσει ή θέσει μακρά»: Eurōpa (Εουρώπα) Ευρώπη, puēlla (πουέλλα) κόρη, libērtas (λιμπέρ-τας) ελευθερία.

β') στην **προπαραλήγουσα** (antepenultīma), αν η παραλήγουσά της είναι βραχεία: anīma (άνιμα) ψυχή, porūlus (πόπουλους) λαός.

8. Έγκλιση τόνου.– Εγκλιτικές λέξεις στη λατινική γλώσσα είναι κυρίως τρεις, το que (τε, και), το ve (ή) και το ερωτηματικό μόριο ne (ή, αρά γε) άραγε. Αυτές οι λέξεις βρίσκονται προσαρτημένες στο τέλος της προηγούμενης λέξεως και ο **τόνος** τους:

1) αν η προηγούμενη λέξη τονίζεται στην παραλήγουσα και έχει τη λήγουσα βραχεία, **αποβάλλεται**: mensāque (μένσακβε) και το τραπέζι, meliōrave (μελιόραβε) ή τα καλύτερα.

2) αν η προηγούμενη λέξη τονίζεται στην προπαραλήγουσα ή τονίζεται στην παραλήγουσα και έχει τη λήγουσα μακρά, τότε **μεταφέρεται** στη λήγουσα της προηγούμενης λέξεως, η οποία έτσι έχει δύο τόνους: filiūsqe (φι-λιούσκβε) και ο γιος, multōsqe (μούλτόσκβε) και πολλούς, aliāne (άλιάβε) ή άλλα, amicosne (αμικόσνε) «άραγε τους φίλους;»

9. Σημεία στίξεως.– Από τα σημεία στίξεως στη λατινική γραφή το κόμμα (, virgūla), η τελεία (. punctum) και το επιφωνηματικό (! signum exclamationis) είναι τα ίδια με τα αντίστοιχα της ελληνικής γραφής.

Διαφορετικά σημεία στίξεως είναι τα εξής τρία:

α') το κώλο (: colon)·

β') το ημικόλο (; semicōlon ή punctum et comma), που αντιστοιχούν στη **μέση** ή **άνω στιγμή** της ελληνικής γραφής (·), και

γ') το ερωτηματικό (? signum interrogationis).

Μ Ε Ρ Ο Σ Β΄ Τ Υ Π Ο Λ Ο Γ Ι Κ Ο

ΔΕΥΤΕΡΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΓΕΝΙΚΟΙ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΟΙ ΟΡΟΙ

10. Τα **μέρη του λόγου** (partes orationis) στη λατινική γλώσσα είναι εννέα:

1) **πέντε κλιτά** (declinabilia): α΄ όνομα ουσιαστικό (nomen substantivum), β΄ όνομα επίθετο (nomen adiectivum), γ΄ αντωνυμία (pronomen), δ΄ μετοχή (participium), ε΄ ρήμα (verbum) και

2) **τέσσερα άκλιτα** (indeclinabilia ή particulae = μόρια): α΄ επίρρημα (adverbium), β΄ πρόθεση (praepositio), γ΄ σύνδεσμος (coniunctio), δ΄ επιφώνημα (interiectio).

Άρθρο η λατινική γλώσσα δεν έχει. Για το λόγο αυτό, αν ένα όνομα στο λόγο θεωρείται ως γνωστό και ορισμένο ή ως άγνωστο και αόριστο γίνεται κατανοητό από την κοινή αντίληψη των διαλεγομένων ή από τη συνηθισμένη χρήση και την έννοια των συμφραζομένων: miles venit (= ο στρατιώτης έρχεται -ή- **ένας** στρατιώτης έρχεται).

11. Τα ουσιαστικά και στη Λατινική διακρίνονται σε συγκεκριμένα (concreta) και σε αφηρημένα (abstracta). Εξάλλου τα συγκεκριμένα τα διακρίνουμε σε κύρια (propria) και σε προσηγορικά (appellatīva).

12. Τα **παρεπόμενα** των ονομάτων και στη Λατινική είναι τέσσερα: το γένος (genus), ο αριθμός (numerus), η πτώση (casus) και η κλίση (declinatio).

1) **Γένη** έχει και η Λατινική τρία, αρσενικό (masculinum), θηλυκό (femininum) και ουδέτερο (neutrum): vir άντρας, femina γυναίκα, malum μήλο.

► **Σημείωση:** Επειδή δεν υπάρχει άρθρο στη λατινική γλώσσα, το γένος στα ονόματα μπορεί να το αναγνωρίζει κανείς μόνο από την κατάληξη ή από τη σημασία του, αν το όνομα φανερώνει **πρόσωπο**. Σύμφωνα με αυτά, από τα ονόματα που φανερώνουν **πρόσωπα**, όπως στην ελληνική έτσι και στη λατινική, αρσενικού γένους είναι όσα φανερώνουν αρσενικά πρόσωπα (όπως vir άντρας, miles στρατιώτης), θηλυκού είναι εκείνα που φανερώνουν θηλυκά πρόσωπα (mulier γυναίκα, virgo παρθένος). Από τα άλλα ονόματα, που φανερώνουν πράγματα, ενέργειες,

αφηρημένη έννοια κτλ. πολλά έχουν το ίδιο γένος με τα αντίστοιχα της ελληνικής (π.χ. collis αρσ., λόφος αρσ. - mensa θηλ., τράπεζα θηλ. - donum ουδ., δώρο ουδ.), πολλά όμως έχουν διαφορετικό γένος (π.χ. vinum ουδ., οίνος αρσ. - mare ουδ., η θάλασσα θηλ. - ara θηλ., ο βωμός αρσ. - silva θηλ., το δάσος ουδ.).

Τα ονόματα των μετάλλων γενικά στη λατινική είναι ουδέτερα: aurum ο χρυσός, argentum ο άργυρος, ferrum ο σίδηρος, aes ο χαλκός.

2) **Αριθμούς** η Λατινική έχει δύο (όπως και η νέα ελληνική), ενικό (singularis) και πληθυντικό (pluralis).

3) **Πτώσεις** η λατινική έχει έξι: την ονομαστική (nominativus), τη γενική (genetivus), τη δοτική (dativus), την αιτιατική (accusativus), την κλητική (vocativus) και ακόμη την **αφαιρετική** (ablativus), για την οποία θα γίνει λόγος στο Συντακτικό.

4) **Κλίσεις** η λατινική έχει πέντε.

13. Σε όλες τις κλίσεις:

1) η κλητική του ενικού και του πληθυντικού είναι όμοια με την ονομαστική του, εκτός από την κλητική ενικού των δευτερόκλιτων ονομάτων σε -us, που λήγει σε -e.

2) η αφαιρετική του πληθυντικού είναι πάντοτε όμοια με τη δοτική του.

3) τα ουδέτερα, όπως και στην ελληνική, έχουν ίδιες καταλήξεις στην ονομαστική, αιτιατική και κλητική.

4) το θέμα του ονόματος το βρίσκουμε, αν αφαιρέσουμε την κατάληξη -rum ή -um από τη γενική του πληθυντικού.

ΤΡΙΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΚΛΙΣΕΙΣ ΤΩΝ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΩΝ

1. Πρώτη κλίση (Declinatio prima)

14. Η πρώτη κλίση, όπως και η πρώτη κλίση της αρχαίας Ελληνικής, περιέχει μόνο ονόματα αρσενικά και θηλυκά.

Αυτά τα ονόματα στην ονομαστική του ενικού έχουν κατάληξη -*ǎ* (γεν. -*ae*): χαρακτήρας του αρχικού θέματος *a* (§ 13, 4).

Π α ρ ά δ ε ι γ μ α

(mensa τραπέζι, θ. mensa-)

S i n g u l a r i s

Nominativus	mens - ǎ
Genetivus	mens - ae
Dativus	mens - ae
Accusativus	mens - ǎm
Vocativus	mens - ǎ
Ablativus	mens - ǎ

Pluralis

Nominativus	mens - ae
Genetivus	mens - ǎrum
Dativus	mens - īs
Accusativus	mens - ǎs
Vocativus	mens - ae
Ablativus	mens - īs (§ 13, 2)

Κατά τον ίδιο τρόπο κλίνονται και τα ονόματα terra γη, χώρα, insŭla νησί, statŭa ανδριάντας, pugna μάχη, κτλ., όπως και τα αρσενικά ονόματα nauta ναύτης, agricŏla γεωργός, pŏeta ποιητής, Sequŏna Σηκουάνας κτλ. (βλ. § 12, 1 σημ.).

15. Ανωμαλίες πρωτόκλιτων ονομάτων.– 1) Τα θηλυκά ονόματα *dea* (θεά) και *filia* (θυγατέρα) τη δοτική και την αφαιρετική του πληθυντικού (*deis, filiiis*) τη σχηματίζουν κανονικά σε *-abus*, όταν είναι ανάγκη να γίνει διάκριση από τις όμοιες αντίστοιχες πτώσεις των αρσενικών δευτερόκλιτων ονομάτων *deus* θεός και *filius* γιος. Έτσι λέγεται *deis et deabus* ή *dis deabusque* (τοις θεοίς και ταις θεαίς), *filiis et filiabus* ή *filiis filiabusque* (τοις υιοίς και ταις θυγατράσιν).

2) Το όνομα *familia* (οικογένεια) στη γενική του ενικού έχει κατάληξη κανονικά *-ae*, αλλά και *-as* (αρχαϊκή κατάληξη όμοια με την ελληνική γλώσσα) στις φράσεις *pater familias* (οικοδεσπότης), *mater familias* (οικοδέσποινα), κ.ά.

Άλλη αρχαϊκή κατάληξη με την οποία σχηματίζουν τη γενική ενικού πρωτόκλιτα ονόματα (κυρίως στους παλαιότερους ποιητές), είναι *-āi* (κατά τη β' κλίση): *aulāi* (= *aulae* της αυλής), *terrāi* (= *terrae*, της γης).

Η κατάληξη της γενικής πληθυντικού *-arum* σε μερικά ονόματα συγκόπτεται σε *-um*: *drachmum* = *drachmarum*. (Το ίδιο και σε δευτερόκλιτα *talentum* = *talentorum*, *Argivum* = *Argivorum*).

16. Ελληνικά πρωτόκλιτα ονόματα, ιδίως κύρια, που τα πήρε και η λατινική γλώσσα, σχηματίζουν συνήθως κατά την κλίση τους στη **λατινική μερικές πτώσεις του ενικού αριθμού όπως και στην αρχαία ελληνική: (Αινείας) nomin. Aeneas, accus. Aeneas· (Αχιλλεύς) nomin. Anchises, acc. Anchisen, voc. Anchise· (Πηνελόπη) nom. (Penelōpa και) Penelope, gen. Penelopae και Penelopes, acc. Penelopen, voc. Penelope.**

Πολλά σε *-ης* (όπως Αλκιβιάδης, Αριστείδης κ.τ.ό.) σχηματίζονται στη λατινική ως τριτόκλιτα: *Alcibiādes*, gen. *Alcibiādīs* κτλ. κλητική *Alcibiadē* **κατά την πρώτη κλίση της αρχαίας ελληνικής.**

2. Δεύτερη κλίση (Declinatio secunda)

17. Η δεύτερη κλίση περιέχει ονόματα και από τα τρία γένη: αρσενικά και θηλυκά που λήγουν σε *-us* ή σε *-er* (γεν. *i*) και ουδέτερα που λήγουν σε *-um* (γεν. *-i*). Χαρακτήρας του θέματος **o** (§ 13, 4).

Π α ρ α δ ε ί γ μ α τ α

(*dominus* κύριος, θ. *domino-*, *puer* παιδί, θ. *puero-*,
ager αγρός, θ. *agro-*, *donum* δώρο, θ. *dono-*)

Singularis

Nom.	domin - ūs	puer	ager	dōn - ūm
Gen.	domin - ī	puēr - i	agr - i	don - ī
Dat.	domin - ō	puer - o	agr - o	don - ō
Acc.	domin - ūm	puer - um	agr - um	don - ūm
Voc.	domin - ē	puer	ager	don - ūm
Abl.	domin - ō	puer - o	agr - o	don - ō

Pluralis

Nom.	domin - ī	puer - i	agr - i	don - ā
Gen.	domin - ōrūm	puer - orum	agr - orum	don - ōrūm
Dat.	domin - īs	puer - is	agr - is	don - īs
Acc.	domin - ōs	puer - os	agr - os	don - ā
Voc.	domin - ī	puer - i	agr - i	don - ā
Abl.	domin - īs	puer - is	agr - is	don - is

Όπως το **dominus** κλίνονται και τα rōrūlus λαός, numērus αριθμός, nuntius άγγελος, κ.ά. Επίσης τα **θηλυκά** δευτερόκλιτα σε -us· τέτοια είναι τα ονόματα των **δέντρων**, όπως malus μηλιά, ficus συκιά, pirus αγλαδιά, rōrūlus λεύκα κτλ., ακόμη τα ονόματα alvus κοιλιά, humus γη, vannus λικμός σιταριού, και τα θηλυκά που η λατινική τα πήρε από την ελληνική, π.χ. methōdus μέθοδος, Aegyptus Αίγυπτος, κ.ά.τ.

Όπως το **puer** κλίνονται το gener γαμπρός, socer πεθερός, vesper εσπέρα, libēgi τα τέκνα (μόνο στον πληθυντικό) και το μοναδικό όνομα σε -ir vir άντρας.

Όπως το **ager** κλίνονται τα liber βιβλίο, caper τράγος, culter μαχαίρι, faber σιδηρουργός, κ.ά.τ.

Όπως το **donum** κλίνονται τα bellum πόλεμος, proelium μάχη, scutum ασπίδα, pericūlum κίνδυνος, orpīdum πόλη, templum ναός κ.ά.τ· ακόμη τρία ουδέτερα που λήγουν σε -us, το vulgus ή volgus όγλος, (που σπανιότατα έχει αιτιατική αρσενικού γένους volgum), το vīrus δηλητήριο και το pelāgus πέλαγος. Από αυτά τα volgus και vīrus απαντούν μόνο στον ενικό αριθμό, ενώ του pelāgus ο πληθυντικός είναι pelagē (πβ. πελάγη). (Βλ. και § 13, 3).

18. Είναι αρκετά τα αρσενικά της δευτέρας κλίσεως που λήγουν σε -er, όπως puer, ager, κτλ. Αρχικά και τα ονόματα αυτά είχαν την κατάληξη -us (puer-us, όπως numer-us, agr-us κτλ.), αλλά την κατάληξη αυτή την απέβαλαν, όπως και την κατάληξη της κλητικής του ενικού -e.

Από τα ονόματα αυτά όσα μπροστά από το r του θέματος έχουν σύμφωνο (π.χ. agr-, libr-, κτλ.), ύστερα από την αποβολή των καταλήξεων -us και -e ανέπτυξαν μπροστά από το r ένα e βραχύ. (Έτσι προήλθε από το agr- το ager, από το libr- το liber, κτλ.). Στις άλλες πτώσεις τα ονόματα που λήγουν σε -er κλίνονται όπως ακριβώς και όσα λήγουν σε -us.

► **Σημείωση:** Όμοια μεταβολή παθαίνουν κανονικά στην ονομαστική και κλητική του ενικού όταν χρησιμοποιούνται και στη **λατινική** γλώσσα, τα υπερδυσύλλαβα ελληνικά δευτερόκλιτα κύρια ονόματα που τελειώνουν σε -ρος, π.χ. Alexander Αλέξανδρος (αντί Alexandr-us), Antipäter Αντίπατρος (αντί Antipatr-us). Αλλά Codrus Κόδρος. Μερικά απ' αυτά διαφορούνται π.χ. Cassandrus και Cassander Κάσσανδρος, Euandrus και Euander Εύανδρος.

19. Ανωμαλίες μερικών δευτερόκλιτων ονομάτων.

1) Το όνομα deus θεός: α') δεν έχει εύχρηστη την κλητική του ενικού (dee): αντί γι' αυτή οι ποιητές χρησιμοποιούν την κλητική του ονόματος divus (= θεός) dive, ενώ οι μεταγενέστεροι Λατίνοι την ενική ονομαστική deus (= ω θεέ): β') σ' όλες τις πτώσεις του πληθυντικού εκτός από την αιτιατική, έχει διπλούς και τριπλούς τύπους και σχηματίζεται ως εξής: dei (dii) di, deorum (deum), deis (diis) -dis, deos, dei (dii) di, deis (diis) dis.

2) Τα υπερδυσύλλαβα ονόματα σε -ius και -ium στη γενική του ενικού πολλές φορές συναίρουν το τελικό ii σε i και τονίζονται, ύστερα από τη συναίρεση, στην παραλήγουσα, έστω και αν αυτή είναι βραχεία (αντίθετα προς τον κανόνα, § 7, 2 β'): Vergilius Βεργίλιος, gen. Vergilii και Vergili, officium υπηρεσία, καθήκον gen. officii και officii κτλ.

3) Τα κύρια ονόματα σε -ius, γνήσια Λατινικά, όπως Vergilius, Marius, Tullius κ.τ.τ. και το προσηγορικό filius (γιος), σχηματίζουν την κλητική του ενικού σε i αντί ie (με συναίρεση του ie σε i): Tulli = Τύλλιε, mi fili = παιδί μου.

3. Τρίτη κλίση (Declinatio tertia)

20. Η τρίτη κλίση περιέχει ονόματα και από τα τρία γένη όπως και η δεύτερη κλίση. Τα ονόματα αυτά:

1) στην **ονομαστική του ενικού** τελειώνουν σε ένα από τα φωνήεντα (a), e, o ή σε ένα από τα ληκτικά σύμφωνα (ή ληκτικά συμφωνικά συμπλέγματα, § 4, 2 σημ.).

2) στη **γενική του ενικού** έχουν όλα κατάληξη -is: urb-s πόλη, gen. urb-is, mare (ουδ.) θάλασσα, gen. mar-is.

21. Τα τριτόκλιτα ονόματα

1) ανάλογα με το χαρακτήρα του θέματός τους (§ 13, 4), (όπως και της αρχαίας ελληνικής τα τριτόκλιτα), είναι:

α') **φωνηεντόληκτα**: αυτά έχουν χαρακτήρα i, εκτός από τα ονόματα grus (γερανός) και sus (αγριόχοιρος), τα οποία έχουν χαρακτήρα u (gen. gru-is, su-is)·

β') **συμφωνόληκτα** με χαρακτήρα άφωνο (b, p -c, g-d-t), υγρά ή έρρινο (l, r, m, n) ή συριστικό (s ή v): trabs (δοκάρι) (gen. tra-bis), bos (βόδι) (gen. bon-is), nix (χιόνι) (gen. niv-is) κτλ. (Βλ. § 4, 2 σημ.)·

2) τα φωνηεντόληκτα (εκτός από τα grus και sus) είναι όλα **ισοσύλλαβα**: civis πολίτης (gen. civis), sedes έδρα (gen. sedis). Τα συμφωνόληκτα είναι όλα **περιττόςυλλαβα**: rex βασιλιάς (gen. regis), lapis λίθος (gen. lapīd-is).

► **Σημείωση**: Κυρίως και τα φωνηεντόληκτα τριτόκλιτα αρχικά ήταν περιττόςυλλαβα, αλλά παρουσιάζονται ως ισοσύλλαβα, επειδή ο χαρακτήρας i του θέματός τους συγχωνεύτηκε με το i και e των καταλήξεων που ακολουθεί.

22. Από τα τριτόκλιτα ονόματα

1) τα **αρσενικά** και τα **θηλυκά** έχουν σε όλες τις πτώσεις τις ίδιες καταλήξεις· από αυτά άλλα είναι καταληκτικά, δηλ. έχουν στην ενική ονομαστική την κατάληξη s, άλλα είναι **ακατάληκτα** χωρίς καμιά κατάληξη στην ενική ονομαστική: dux ηγεμόνας (από το duc-s), gen. duc-is, purpi-s πρύμνη gen. purpis, consul ύπατος, gen. consūl-is, orātor ρήτορας, gen. oratōris, κτλ.

2) τα **ουδέτερα** έχουν τις ίδιες καταλήξεις με τα αρσενικά και θηλυκά μόνο στη γενική, τη δοτική και την αφαιρετική (ενικού και πληθυντικού), και είναι όλα **ακατάληκτα**, δηλ. δεν έχουν καμιά κατάληξη στην

ονομαστική του ενικού: animal ζώο, gen. animāl-is, mare θάλασσα, gen. mar-is, κτλ. (Βλ. § 13, 3).

23. Από τα τριτόκλιτα ονόματα

1) άλλα είναι **μονόθεμα**, σχηματίζουν δηλ. όλες τις πτώσεις από ένα θέμα: dux (από το duc-s), gen. duc-is κτλ., lapis (από το lapid-s), gen. lapid-is κτλ., orator ρήτορας, gen. orator-is κτλ.

2) άλλα είναι **διπλόθεμα**, σχηματίζονται δηλ. από δύο θέματα, ένα στην ονομαστική και κλητική και άλλο για τις άλλες πτώσεις: miles (στρατιώτης) (από το milet-s), gen. milit-is κτλ., homo άνθρωπος, gen. homin-is κτλ., corpus, σώμα, gen. corpor-is κτλ.

► **Σημείωση:** Από όσα λήγουν στην ενική ονομαστική σε -s και στη γενική σε -ris, πολλά φαινομενικά είναι διπλόθεμα, κυρίως αυτά είναι σιγμόληκτα μονόθεμα. Σ' αυτά ο χαρακτήρας s ανάμεσα σε δύο φωνήεντα τράπηκε σε r, π.χ. mus ποντικός, gen. mur-is, corpus σώμα gen. corporis (και αρχικά corporis-is) (αρχικά ήταν mus-is πρβλ. μῦς-μυός από το μυός), κ.ά.

24. Παραδείγματα τρίτης κλίσεως

Α' Αρσενικά και θηλυκά

1. Συμφωνόληκτα ή περιττοσύλλαβα

(καταληκτικά ή ακατάληκτα, μονόθεμα ή διπλόθεμα §§ 21-23)

(dux ηγεμόνας, θ. duc-, pastor βοσκός, θ. pastor-, homo άνθρωπος, θ. homo και homin-, urbs πόλη, θ. urb-)

Singularis

Nom.	dux (duc+s)	pastor	homo	urbs
Gen.	duc - īs	pastōr - is	homīn - is	urb - is
Dat.	duc - ī	pastōr - i	homīn - i	urb - i
Acc.	duc - ēm	pastōr - em	homīn - em	urb - em
Voc.*	dux	pastor	homo	urbs
Abl.	duc - ē	pastōr - e	homīn - e	urb - e

*Βλ. § 13, 1-2.

P l u r a l i s

Nom.	duc - ēs	pastōr - es	homīn - es	urb - es
Gen.	duc - um	pastōr - um	homīn - um	urb - ūm
Dat.	duc - ibus	pastor - ūbus	homin - ūbus	urb - ūbus
Acc.	duc - ēs	pastōr - es	homīn - es	urb - es
Voc.*	duc - ēs	pastōr - es	homīn - es	urb - es
Abl.*	duc - ibus	pastor - ūbus	homin - ūbus	urb - ūbus

Όμοια κλίνονται τα: lux (luc-is, θηλ.) φως, rex (reg-is) βασιλιάς, lex (leg-is, θηλ.) νόμος, iudex (judic-is) δικαστής, lapis (lapid-is) πέτρα, pes (ped-is) πόδι, civitas (civitat-is) πολιτεία, virtus (virtut-is) αρετή, miles (milit-is) στρατιώτης, princeps (princip-is) άρχοντας, πρώτος, orator (orator-is) ρήτορας, uxor (uxor-is) η σύζυγος, arbor (arbōr-is, θηλ.) δέντρο, mos (mor-is αρσεν.) ήθος, flos (flor-is αρσεν.) άνθος, tellus (tellur-is) γη, lepus (lepōr-is) λαγός, mulier (mulier-is) γυναίκα, pulvis (pulver-is) σκόνη, sermo (sermōn-is) λόγος, praedo (praedōn-is) ληστής, virgo (virgin-is) παρθένος, ordo (ordin-is αρσεν.) τάξη, flamen (flamin-is) ιερέας, tibicen (tubicin-is) αυλητής - (κατά το urbs), stirps (stirp-is) ρίζα, arx (arc-is) ακρόπολη, gens (gent-is, θηλ.) έθνος, mors (mort-is, θηλ.) θάνατος, pons (pont-is αρσ.) γέφυρα κ.ά. (ανάμεσα σ' αυτά και το nix, niv-is, χιόνι, plur. gen. nivium· αρχικό θέμα ningū- [πρβλ. ningū-it χιονίζει]).

► **Σημείωση:** Μερικά ακατάληκτα συμφωνόληκτα σε -er στις άλλες πτώσεις, εκτός από την ονομαστική και κλητική του ενικού, συγκόπτουν το e που βρίσκεται εμπρός από το χαρακτήρα r. Τέτοια είναι: α') τα συγγενικά ονόματα pater (patr-is) πατέρα, mater (matr-is) μητέρα και frater (fratr-is) αδελφός, β') τα ονόματα imber (imbr-is) βροχή, uter (utr-is) ασκί, venter (ventr-is αρσεν.) κοιλιά και τα ονόματα των τεσσάρων μηνών September (Septembr-is), October, November και December (πρβλ. τα αρχαία ελληνικά συγκοπτόμενα τριτόκλιτα π.χ. πατήρ, πατρ-ός, πατέρ-α).

2. Φωνηεντόληκτα ή ισοσύλλαβα

(Μονόθεμα ή διπλόθεμα, §§ 21-23)

(civis πολίτης, θ. civi-, nubes νεφέλη, θ. nube- και nubi-)

*Βλ. § 13, 1-2.

	Singularis		Pluralis	
Nom.	civīs	nūbēs	civēs	nūbēs
Gen.	civīs	nubīs	civī - ūm	nubī - ūm
Dat.	civī	nubī	civ - ībus	nubībus
Acc.	civēm	nubēm	civēs (ή civ - is)	nubēs (ή nub - is)
Voc.	civīs	nubēs	civēs	nubēs
Abl.	civē	nubē	civībus	nubībus

Όμοια κλίνονται:

α') όπως το **civīs** τα: avis (θηλ.) πτηνό, navis πλοίο, collis λόφος, fascis (αρσεν.) δέσμη, hostis εχθρός, orbis κύκλος, mensis μήνας, unguis νύχι, piscis ψάρι, vallis κοιλάδα κ.ά.

β') όπως το **nubes** τα: aedes (aed-is, θηλ.) ναός, sēdes (sed-is) έδρα (βλ. § 26, 4, Α' σημ.), fames (fam-is) πείνα, rupes (rup-is, θηλ.) βράχος (απόκρημνος) κ.ά. (βλ. και § 16).

Β' Ουδέτερα, συμφωνόληκτα ή φωνηεντόληκτα

(Μονόθεμα ή διπλόθεμα, §§ 21-23)

(aequor πέλαγος, θ. aequor-, nomen όνομα θ. nomen- και nomin-, opus, θ. opus- και oper-, mare θάλασσα, θ. mare- και mari-)

	Singularis			
Nom.	aequor	nomen	opus	māřē
Gen.	aequōr - īs	nomīn - is	opēr - is	mar - īs
Dat.	aequōr - ī	nomīn - i	opēr - i	mar - ī
Acc.	aequor	nomen	opus	mare
Voc.	aequor	nomen	opus	mare
Abl.	aequōr - ě	nomīne	opĕre	mar - ī
	Pluralis			
Nom.	aequōr - ā	nomīn - a	opĕr - a	mar - ĭā
Gen.	aequōr - um	nomīn - um	opĕr - um	mar - ĭūm
Dat.	aequor - ībus	nomin - ībus	oper - ībus	mar - ībus
Acc.	aequōr - ā	nomīn - a	opĕr - a	mar - ĭā
Voc.	aequōr - ā	nomīn - a	opĕr - a	mar - ĭā
Abl.	aequor - ībus	nomin - ībus	oper - ībus	mar - ībus

Όμοια κλίνονται:

α΄) όπως το **aequor** τα: marmor (marmōr-is) μάρμαρο, fulgur (fulgūris) αστραπή, uber (ubēr-is) μαστός, ōs (or-is) στόμα, aes (aer-is) χαλκός, ius (iur-is) το δίκαιο, κ.ά.

β΄) όπως το **nomen** τα: flumen (flumīn-is) ποταμός, certāmen (certamīn-is) αγώνας, caput (capīt-is) κεφαλή κ.ά.

γ΄) όπως το **opus** τα: onus (onēr-is) φορτίο, corpus (corpōr-is) σώμα, robur (robōr-is) ξύλο δρύινο κ.ά.

δ΄) όπως το **mare** τα: animal (animāl-is) ζώο, exemplar (exemplār-is) παράδειγμα, par (par-is) ζευγάρι κ.ά.

25. Καταλήξεις της τρίτης κλίσεως

	Singularis			Pluralis		
	Αρσ. και θηλ.	Ουδ.	Αρσ. και θηλ.	Ουδ.		
Nom.	-s ή —	—	-es	-a (ή -ia)		
Gen.	-is	-is	-um (ή -ium)	-um (ή -ium)		
Dat.	-i	-i	-ibus	-ibus		
Acc.	-em (ή -im)	—	-es (ή -is)	-a (ή -ia)		
Voc.	-s	ή —	-es	-a (ή -ia)		
Abl.	-e	(ή -i)	-e ή -i	-ibus		

26. Διαφορετικός σχηματισμός μερικών πτώσεων των τριτοκλίτων.- Από τα τριτοκλίτα ονόματα:

1) Έχουν την **αιτιατική** του ενικού σε **-im** (αντί σε -em): α΄) τα εξής ισοσύλλαβα προσηγορικά ονόματα, febris πυρετός, puppis πρύμνη, sitis δίψα, turris πύργος, tussis βήχας και secūris τσεκούρι, όλα τα θηλυκά (sing. acc. febrim, puppim, sitim, turrim, tussim, securim)· β΄) τα ισοσύλλαβα σε -is ονόματα ποταμών και πόλεων, Albis Άλβις, Tibēris Τίβερις, Neapōlis Νεάπολη (sing. acc. Albim, Tiberim, Neapolim).

2) Έχουν την **αφαιρετική** του ενικού σε **-i** (αντί σε -e): α΄) όσα λήγουν στην αιτιατική του ενικού σε -im: febris - febrī, puppis - puppī, Albis - Albi, κτλ.

► **Σημείωση:** Στην αφαιρετική του ενικού πολλές φορές έχουν -i αντί -e και τα ονόματα civis πολίτης, ignis (αρσ.) φωτιά, navis πλοίο και imber βροχή, (civī, ignī, navī, imbri). Του ignis ο τύπος της ενικής αφαιρετικής ignī είναι ο κανονικός στις φράσεις

ferro et igni (= με φωτιά και σίδηρο), aqua et igni interdicere (= να απαγορεύεται παροχή νερού και φωτιάς).

β') τα ονόματα μηνών σε -is ή -ei, π.χ. Aprīlis, November κτλ. και τα προσηγορικά ονόματα σε -is, που αρχικά ήταν επίθετα, όπως aequālis ομήλικος, annālis (ενν. liber) το χρονικό, natalis (ενν. dies) η γενέθλιος, Atheniensis Αθηναίος κτλ. (sing. abl. Aprili, Novembri, aequali, annali, natali, Atheniensi)· αντιθέτως τα κύρια ονόματα που στην αρχή ήταν επίθετα, σχηματίζουν την αφαιρετική του ενικού κανονικά σε -e: Juvernālis, Celer, Felix, sing. abl. Juvernale, Celere, Felice.

γ') τα ουδέτερα που λήγουν σε -e, -al (-al, -is) και -ar (-ar, -is) όπως mare, animal, calcar (πτερνιστήριο) (sing. abl. mari, animāli, calcāri).

3) Έχουν την **ονομαστική** (αιτιατική και κλητική) του πληθυντικού σε -ia όσα ουδέτερα τριτόκλιτα λήγουν σε -e, -al και -ar: mare, mar-ia - animal, animal-ia - cal-car, calcar-ia. Ο σχηματισμός σε -ia της ονομαστικής πληθυντικής αυτών των ουδετέρων είναι κανονικός, γιατί το θέμα τους στην αρχή έχει το χαρακτήρα -i (βλ. § 21, 2 σημ.).

4) Έχουν τη **γενική** του **πληθυντικού** σε -ium (αντί σε -um):

Α') τα ισοσύλλαβα (ή φωνηεντόληκτα με χαρακτήρα i, §21, 1 α'), π.χ. civis - civium, collis - collium, navis - navium, aedes - aedium, nubes - nubium κτλ. (βλ. § 24, Α' 2). Εξαιρούνται τα canis σκύλος, iuvenis νεανίας και sedes έδρα (plur. gen. canum, iuvenum, sedum).

Β') από τα περιττοσύλλαβα (ή συμφωνόληκτα, § 21, 1β' και 2):

α') όσα έχουν θέμα που τελειώνει σε δύο ή περισσότερα σύμφωνα, π.χ. urbs (θ. urb-), arx (θ. arc-), pons (θ. pont-), nox (θ. noct-), os (oss-is κόκαλο, θ. oss-), imber (θ. imbr-): plur. gen. urb-ium, arc-ium, pont-ium, noct-ium, oss-ium, imbr-ium (βλ. § 24 Α' 1). Εξαιρούνται τα τρία συγγενικά ονόματα pater, mater, frater (θ. patr-, matr-, frat-): plur. gen. patr-um, matr-um, frat-um.

β') τα ονόματα dos (dot-is) προίκα, fauces (μόνο στον πληθυν.) ο λάρυγγας, fraus (fraudis) η απάτη, lis (lit-is) φιλονικία, mus (mur-is) ποντικός, nix (niv-is) χιόνι, vires (πληθ.) δύναμη, τα εθνικά σε -as (ātis) και -is (-itis), π.χ. Arpinas - Arpinates οι κάτοικοι του Αρπίνου, Samnis - Samnītes οι Σαμνίτες. Ακόμη τα ονόματα nostras ημεδαπός, vestras υμεδαπός, optimātes (πληθ.) οι αριστείς και penātes (πληθ.) οι πατρώοι θεοί: plur. gen. dot-ium, fauc-ium, fraud-ium, lit-ium, mur-ium, niv-ium, vir-ium, Arpinat-ium, Samnit-ium, nostrat-ium, vestrat-ium, optimat-ium, penat-ium.

Γ') τα ουδέτερα σε -e, -al και -ar: mare-mar-ium, animal-animal-ium, calcar-calcarium (βλ. § 24, Β' και ανωτέρω 2, γ' και 3).

► **Σημείωση:** Τα ισοσύλλαβα ή φωνηεντόληκτα τριτόκλιτα σχηματίζουν κανονικά τη γενική πληθυντικού σε -ium, επειδή από την αρχή το θέμα τους έχει το χαρακτήρα i, π.χ. civis (θ. civi-) civ-ium, aedes (θ. aedi-) aed-ium κτλ. Από τα περιττοσύλλαβα ή συμφωνόληκτα μερικά σχηματίζουν κανονικά τη γενική πληθυντικού σε -ium, επειδή και αυτά αρχικώς ήταν φωνηεντόληκτα (με χαρακτήρα i). π.χ. το ars τέχνη, pars μέρος, mors θάνατος, gens έθνος κ.ά. (η ονομαστική ενικού ήταν στην αρχή art-is, part-is, mort-is, gent-is). Τα άλλα συμφωνόληκτα που σχηματίζουν αυτή την πτώση σε -ium, τη σχηματίζουν κατ' αναλογία προς τα προηγούμενα: arx - arc-ium, urbs-urb-ium, pons-pont-ium, imber-imbr-ium, fraus-fraud-ium, κτλ.

5) όσα αρσενικά και θηλυκά σχηματίζουν τη γενική του πληθυντικού σε -ium, σχηματίζουν και την αιτιατική πληθυντικού συνήθως σε -is (αντί σε -es): civis - civis (= πολίτες), hostis-hostis (= εχθρούς), pars-partis (= μερίδες).

27. Ανόμαλα ονόματα της τρίτης κλίσεως

1) Bos το βόδι, bov-is, bov-i, bov-em, bos, bov-e. Plur. bov-es, bo-um, bubus (ή bobus), κτλ. (θ. bo- και bov-)

2) caro (θηλ.) κρέας, carn-is, κτλ. Plur. carn-es, carn-ium, κτλ. (θ. caro- και caru-)

3) iter (ουδ.) πορεία, itinēr-is, itinēr-i, iter, itiner-e. Plur. itinera, itinerum, κτλ. (θ. iter- και itiner-)

4) Juppiter ο Δίας, Jov-is, Jov-i, Jov-em, Juppiter, Jov-e

5) senex ο γέροντας, sen-is, sen-i κτλ. Plur. sen-es, sen-um, sen-ibus κτλ. (θ. senec- και sen-)

6) vis δύναμη (γεν. και dot. λείπουν), acc. vim, abl. vi. Plur. vir-es, vir-ium, vir-ibus κτλ.

28. Τριτόκλιτα της λατινικής από τριτόκλιτα της αρχαίας ελληνικής γλώσσας

Από τα τριτόκλιτα ονόματα (κύρια ή προσηγορικά) που προέρχονται από αρχαία ελληνικά τριτόκλιτα, μερικά κλίνονται σε όλες τις πτώσεις όπως η τρίτη κλίση της λατινικής: π.χ. Plato Πλάτων, Platōn-is, Platon-i, Platon-em κτλ. (όπως το sermo, sermōn-is κτλ. § 24, Α' 1).

Αρκετά όμως ονόματα αυτής της κατηγορίας σε μερικές πτώσεις σχηματίζουν τύπους όμοιους με τους αντίστοιχους της ελληνικής. Π.χ.

aer αέρας, aether αιθέρας, Marathon Μαραθών - acc. aer-**a**, aethēr-**a**, Marathon-**a** κτλ. Cyclops Κύκλωψ, acc. Cyclōpa Κύκλωπα, Cyclōpes Κύκλωπες, acc. Cyclōp-**as**.

4. Τέταρτη κλίση (Declinatio quarta)

29. Η τέταρτη κλίση περιέχει ονόματα και από τα τρία γένη, αρσενικά και θηλυκά σε -us (γεν. -us) και ουδέτερα σε -u (γεν. -us)· χαρακτήρας του αρχικού θέματος -u (§ 13, 4).

Παράδειγματα

(fructus καρπός, θ. fructu-, cornu κέρας, θ. cornu-)

	Singularis		Pluralis	
Nom.	fruct - ūs	corn - ū	fruct - ūs	corn - ūā
Gen.	fruct - ūs	corn - ūs	fruct - ūm	corn - ūm
Dat.	fruct - ūi	corn - ū	fruct - ibus	corn - ibus
Acc.	fruct - ūm	corn - ū	fruct - ūs	corn - ūā
Voc.	fruct - ūs	corn - ū	fruct - ūs	corn - ūā
Abl.	fruct - ū	corn - ū	fruct - ibus	corn - ibus

Κλίνονται:

α') όπως το **fructus** τα: sensus αίσθηση, senātus σύγκλητος, exercitus στρατός, equitātus ιππικό, peditātus πεζικό, impētus έφοδος, κτλ., (τα θηλυκά) acus βελόνη, manus το χέρι κτλ.

β') όπως το **cornu** τα: genu το γόνατο, veru οβολός κτλ.

30. Διαφορετικός σχηματισμός μερικών πτώσεων.- Από τα ονόματα της τέταρτης κλίσεως:

1) τη **δοτική** του **ενικού** τη σχηματίζουν κάποτε και όσα λήγουν σε -us (με συναίρεση του -uί σε -**u**) όπως τα ουδέτερα, π.χ. senatu (senatui)·

2) τη **δοτική** (και αφαιρετική) του **πληθυντικού** τη σχηματίζουν σε -ubus (αντί -ibus) τα ονόματα artus άρθρο (πληθ. artus τα μέλη του σώματος) και tribus «τρίτους» (= φυλή): artubus, tribubus· τα ονόματα lacus λίμνη και portus λιμάνι στην πτώση αυτή διαφορούνται: lacibus και lacubus, portibus και portubus.

3) το όνομα domus (οικία) έχει και μερικούς τύπους σχηματισμένους με τις καταλήξεις της β' κλίσεως (κανονικά την αφαιρετική του ενικού

και την αιτιατική του πληθυντικού): Singul. domus - domus - domui - domum - domus - domo. Plur. domus - domuum (και **domorum**) domībus - **domos** - domus - domibus.

► **Σημείωση:** Υπάρχει και τύπος (της γενικής του ενικού ως τοπικής) domi, πάντοτε ως επίρρημα (= οίκου).

31. Από τα ονόματα της τέταρτης κλίσεως σε -us **θηλυκά** είναι **μόνο** τα: acus βελόνη, domus οικία, idus (-uum, πληθυντικού μόνο) «αι ειδοί», manus χέρι, porticus στοά και tribus «τριττύς».

5. Πέμπτη κλίση (Declinatio quinta)

32. Η πέμπτη κλίση περιέχει ονόματα μόνο αρσενικά και θηλυκά που λήγουν σε -es (γεν -ēi ή -ēi): Χαρακτήρας του αρχικού θέματος e- (§ 13, 4).

Παραδείγματα

(dies ημέρα, θ. die-, res πράγμα, θ. re-, species όψη, θ. specie-)

	Singularis			Pluralis		
Nom.	diēs	rēs	speciēs	diēs	rēs	speciēs
Gen.	diēi	rēi	speciēi	diērum	rērum	—
Dat.	diēi	rēi	speciēi	diēbus	rēbus	—
Acc.	diēm	rēm	speciēm	diēs	rēs	speciēs
Voc.	diēs	rēs	speciēs	diēs	rēs	speciēs
Abl.	diē	rē	speciē	diēbus	rēbus	—

► **Σημείωση:** Το e της παραλήγουσας στη γενική και τη δοτική του ενικού είναι μακρό, αν εμπρός από αυτό υπάρχει φωνήεν (diēi, speciēi), αντίθετα προς τον κανόνα (§ 6, 1 σημ.), και βραχύ, αν υπάρχει σύμφωνο (rēi, fidēi).

33. Από τα ονόματα της πέμπτης κλίσεως

1) τον **πληθυντικό αριθμό σε όλες του** τις πτώσεις τον σχηματίζουν μόνο τα dies ημέρα και res πράγμα. Τα άλλα από τον πληθυντικό έχουν μόνο ονομαστική, αιτιατική και κλητική ή δεν έχουν καθόλου πληθυντικό.

2) **αρσενικά** είναι μόνο το dies ημέρα (συνήθως) και το meridiēs μεσημβρία (πάντοτε). Το dies είναι θηλυκό, ιδίως όταν σημαίνει χρόνο ή προθεσμία: longa dies μακρός χρόνος, certa dies ορισμένη προθεσμία.

6. Ανώμαλα ονόματα

34. Πολλά ονόματα της λατινικής, όπως και της αρχαίας ελληνικής γλώσσας, είναι ανώμαλα, δηλ.:

1) **ετερογενή** (heterogenēa)· π.χ.

frenum-i χαλινάρι	Plur. frena και freni (αρσεν.)
iocus-i παιχνίδι	» ioci και ioca (ουδ.)
locus-i τόπος	» loci και loca (ουδ.)

(πρβλ. αρχ. ελλ. ο δεσμός - οι δεσμοί και τα δεσμά, κτλ.).

2) **ετερόκλιτα** (heteroclīta)· π.χ.

iugerum-i το πλέθρο	Plur. iuger-a, -um, -ibus, όπως η γ' κλίση
vas, vas-is, αγγείο	» vasa, -orum, -is, όπως η β' κλίση
requies-ētis ησυχία	Sing. acc. και requiem, abl. requie, κατά την ε' κλίση.

► **Σημείωση:** Τα **ficus-i** συκιά και **laurus-i** δάφνη (της β' κλίσεως) έχουν από την δ' κλίση τις πτώσεις που λήγουν σε -us και -u.

3) **αφθονούντα** (abundantia), δηλ. ονόματα που κλίνονται

α') σε δύο διαφορετικά γένη, όπως

baculum -i	και baculus -i	βακτηρία
callum -i	και callus -i	ο κάλος
clipeus -i	και clipeum -i	ασπίδα
pileus -i	και pileum -i	πίλος

(πβ. αρχ. ελλ. ο ζυγός και το ζυγόν κτλ.)·

β') σε δύο διαφορετικές κλίσεις, όπως

materia-ae	και materies-ei	ύλη
elephans-antis	και elephantus-i	ελέφαντας
plēbs-plēbis	και plēbes-bēi	ο λαός (οι πληβείοι)·

γ') σε διαφορετικό γένος και κλίση, όπως				
alimonia	-ae	και alimonium	-i	τροφή
tapētum	-i	και tapes	-ētis	τάπητας
conātum	-i	και conātus	-us	απόπειρα
penum	-i	και penus	-ōris	(ουδ.) και penus-us (θηλ.) τροφή

4) ελλειπτικά (defectiva)· αυτά είναι:

Α') ελλειπτικά **κατά τον αριθμό** (defectiva numero), δηλαδή είναι:

α') μόνο ενικού αριθμού (singularia tantum)· τέτοια κανονικώς είναι **τα κύρια ονόματα** προσώπων ή πραγμάτων, δηλ. πόλεων, ποταμών, βουνών, κ.τ.ό., όπως Sulla Σύλλας, Roma Ρώμη, Carthāgo Καρχηδών, Tiberi Τίβερις, Aetna Αίτνα κτλ., τα ονόματα **αφηρημένων εννοιών**, όπως iustitia δικαιοσύνη, riētās ευσέβεια κτλ., τα ονόματα **των φυσικών σωμάτων ή φαινομένων**, όπως sol ήλιος, luna σελήνη, hiems χειμώνας, ver άνοιξη, κτλ., τα ονόματα **των μετάλλων**, όπως aurum χρυσός, argentum άργυρος, aes χαλκός κτλ.

β') **μόνο πληθυντικού αριθμού** (pluralia tantum)· τέτοια κανονικώς είναι τα ονόματα **των λαών** ή **εθνών**, όπως Sabīni οι Σαβίνοι, Aedūi οι Αίδουοι, Galli οι Γαλάτες κτλ., **συγκροτημάτων νησιών** ή **βουνών**, όπως Baleāres οι Βαlearίδες (νησιά), Alpes οι Άλπεις, κτλ., **μερικών πόλεων**, όπως Athēnae Αθήναι, Puteōli οι Ποτίολοι (πόλη) κτλ., **εορτών**, όπως Bacchanalia τα Διονύσια, Saturnalia τα Κρόνια, κτλ.

Pluralia tantum, δηλ. εύχρηστα μόνο στον πληθυντικό αριθμό, είναι, εκτός από τα άλλα, τα εξής πιο συνηθισμένα ονόματα:

arma	-orum όπλα	superi	-orum οι άνω θεοί
moenia	-ium τείχη	infēri	-orum οι κάτω θεοί
insidiae	-arum ενέδρα	manes	-ium οι ψυχές (των νεκρών)
spolia	-orum λάφυρα	divitiae	-arum ο πλούτος
indutiae	-arum ανακωχή	tenēbrae	-arum το σκοτάδι
idus	-uum αι ειδοί (§ 31)	fauces	-ium ο λάρυγγας (26, 4, Β', β')
libēri	-orum τα τέκνα (§ 17)	viscēra	-um τα σπλάχνα
postēri	-orum οι απόγονοι	nuptiae	-arum ο γάμος
maiōres	-um οι πρόγονοι	exsequiae	-arum η εκφορά

► **Σημείωση:** Μερικά ονόματα στον πληθυντικό αριθμό αλλάζουν σημασία, π.χ.

Ενικός	Πληθυντικός
aedes-is ναός	aedes-ium οικία
aqua-ae νερό	aquae-arum ιαματικά νερά
auxilium-i βοήθεια	auxilia-orum επικουρικό στρατεύμα
castrum-i (ή μάλλον castellum-i) το φρούριο	castra-orum στρατόπεδο
coria-ae αφθονία	coriae-arum στρατεύματα
impedimentum-i εμπόδιο	impedimenta-orum αποσκευές
littera-ae γράμμα του αλφαβήτου	litterae-arum επιστολή, συγγράμματα
opēra-ae κόπος	opērae-arum εργάτες
rostrum-i ράμφος ή έμβολο.	rostra-orum το δημόσιο βήμα (στη ρωμαϊκή αγορά).

B') ελλειπτικά **κατά την πτώση** (defectiva casibus)· πιο συνηθισμένα είναι τα εξής:

dicis (γεν. ενικ.) εύχρηστο στις φράσεις *dicis causā* και *dicis gratia* (= για τον τύπο).

fas όπως και *nefas* ανόσιο, εύχρηστο μόνο στην ονομαστική του ενικού.

fors τύχη, εύχρηστο ακόμη και στην αφαιρετική ενικού *forte* κατά τύχην.

infittias (αιτ. πληθ.) εύχρηστο στη φράση *infittias ire* «αρνείσθαι».

pondo (αφαιρ. ενικ.) το βάρος, εύχρηστο στις φράσεις: *uncia pondo* μια ουγγιά (το βάρος), *corōna aurea pondo ducentum* (§ 15, 2) *librarum* στεφάνι χρυσό διακοσίων λιτρών (βάρος).

sponde (αφαιρ. ενικ. του άχρηστου ονόματος *spons*, θηλ.), εύχρηστο κυρίως στις φράσεις *meā (tuā, suā) sponte* με τη δική μου (τη δική σου, τη δική του) βούληση.

vicis (γεν. ενικ. του άχρηστου *vix* ή *vicis* εναλλαγή), σε χρήση η αιτιατική *vicem*, η αφαιρετική *vice* και του πληθυντικού η ονομαστική και η αιτιατική *vices* και η αφαιρετική *vicibus* (βλ. και § 27, 6 [vis]).

5) **Ακλιτα** (*indeclinabilia*)· τέτοια είναι το *instar* (ουδ. ονομ. και αιτ. ενικ.) είδος - μορφή, *mane* (ουδ. ονομ. αιτ. και αφαιρ. ενικ.) πρωί και *secus* (ουδ. ονομ. και αιτ.) γένος - φύλο.

ΤΕΤΑΡΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΤΑ ΕΠΙΘΕΤΑ

35. Τα επίθετα (adiectīva) και στη Λατινική είναι:

1) τρικατάληκτα: alt-us, alt-a, alt-um υψηλός, -ή, -ό· celer, celēr-is, celēr-e ταχύς -εία, -ύ·

2) δικατάληκτα: fortis, fort-is, fort-e δυνατός -ή, -ό·

3) μονοκατάληκτα: felix ευτυχισμένος -η -ο.

36. Από τα επίθετα

1) Τα **τρικατάληκτα** είναι:

α') **δευτερόκλιτα**, επίθετα δηλ. που κλίνονται στο αρσενικό και ουδέτερο κατά τη β' κλίση και στο θηλυκό κατά την α' κλίση: long-us, long-a, long-um μακρός - ά, -ό· liber, libēra, libēr-um ελεύθερος -η -ο·

β') **τριτόκλιτα**, επίθετα δηλ. που κλίνονται κατά την γ' κλίση και στα τρία γένη: celer, celēris, celēre ταχύς, -εία, -ύ, acer, acris, acre οξύς, -εία, -ύ.

2) Τα **δικατάληκτα** και τα **μονοκατάληκτα** επίθετα είναι όλα τριτόκλιτα: facil-is (αρσ. και θηλ.), facil-e (ουδ.) εύκολος -η -ο, felix (αρσ. θηλ. και ουδ.) ευτυχισμένος -η -ο.

Δικατάληκτα είναι όλα τα επίθετα του συγκριτικού βαθμού, όπως alt-ior (αρσεν. και θηλ.), alt-ius (ουδ.) ψηλότερος -η -ο.

1. Δευτερόκλιτα επίθετα

37. Τα δευτερόκλιτα επίθετα λήγουν:

1) σε -us, -a, -um: bon-us, bon-a, bon-um αγαθός, -ή, -ό·

2) σε -er, -(er)a, -(er)um: liber, libēr-a, libēr-um ελεύθερος, -η, -ο, niger, nigra, nigr-um μαύρος, -η, -ο.

► **Σημείωση:** Μόνο ένα επίθετο λήγει σε -ur -ura -urum, το satur, satūra, satūrum πλήρης.

38. Παραδείγματα δευτερόκλιτων επιθέτων

α') bonus αγαθός

	Singularis				Pluralis	
Nom.	bōn-ūs	bon-ā	bōn-ūm	bōn-ī	bon-ae	bon-a
Gen.	bon-ī	bon-ae	bon-ī	bon-ōrum	bon-ārum	bon-ōrum
Dat.	bon-ō	bon-ae	bon-ō		bon-īs	
Acc.	bon-ūm	bon-ām	bon-ūm	bon-ōs	bon-ās	bon-ā
Voc.	bon-ě	bon-ā	bon-ūm	bon-ī	bon-ae	bon-ā
Abl.	bon-ō	bon-ā	bon-ō		bon-īs	

β') liber ελεύθερος

	Singularis				Pluralis	
Nom.	liber	libēr-ā	libēr-ūm	libēr-i	libēr-ae	libēr-ā
Gen.	liber-ī	liber-ae	liber-ī	liber-ōrum	liber-ārum	liber-ōrum
Dat.	liber-ō	liber-ae	liber-ō		liber-īs	
Acc.	liber-ūm	liber-ām	liber-ūm	liber-ōs	liber-ās	libēr-ā
Voc.	liber	liber-ā	liber-ūm	liber-ī	liber-ae	liber-ā
Abl.	liber-ō	liber-ā	liber-ō		liber-īs	

γ') niger μαύρος

	Singularis				Pluralis	
Nom.	nigēr	nigr-ā	nigr-ūm	nigr-ī	nigr-ae	nigr-ā
Gen.	nigr-ī	nigr-ae	nigr-ī	nigr-ōrum	nigr-ārum	nigr-ōrum
Dat.	nigr-ō	nigr-ae	nigr-ō		nigr-īs	
Acc.	nigr-ūm	nigr-ām	nigr-ūm	nigr-ōs	nigr-ās	nigr-ā
Voc.	niger	nigr-ā	nigr-ūm	nigr-ī	nigr-ae	nigr-ā
Abl.	nigr-ō	nigr-ā	nigr-ō		nigr-īs	

Όπως το **bonus**, **-a**, **-um** κλίνονται και τα *malus*, *-a*, *-um* κακός, *magnus*, *-a*, *-um* μεγάλος, *parv-us*, *-a*, *-um* μικρός κ.ά.

Όπως το **liber** κλίνονται τα επίθετα *asper* (*-ēra*, *-ērum*) τραχύς, *miser* άθλιος, *tener* τρυφερός, τα σύνθετα που λήγουν σε *-fer* ή *-ger*, όπως το *frugifer* (*fēra*, *-fērum*) καρποφόρος, *romifer* σπωροφόρος, *armiger* οπλοφόρος κτλ. και το μοναδικό *satur*, *satūra*, *satūrum* πλήρης. Τα επίθετα αυτά στην ενική ονομαστική και κλητική του αρσενικού έχουν αποβάλει την κατάληξη (*-us* και *-e*). Έτσι από το *liber-us* προήλθε το *liber*, από το *miser-us* το *miser* κτλ. (βλ. § 17 *puer* και § 18).

Όπως το **niger** κλίνονται τα επίθετα *aeger* (-gra, -grum) άρρωστος, *creber* (-bra, -brum) πυκνός, *pulcher* (-chra, -chrum) ωραίος, *ruber* (-bra, -brum) ερυθρός, *sacer* (-cra, -crum) ιερός κ.ά. Και τα επίθετα αυτά στην ενική ονομαστική και κλητική του αρσενικού έχουν αποβάλει την κατάληξη (-us, -e). Μετά την αποβολή της καταλήξεως σ' αυτές τις πτώσεις ανέπτυξαν ένα βραχύ e εμπρός από το χαρακτήρα του θέματος **r**. Μ' αυτό τον τρόπο από το *nigr-us* προήλθε το *nigr-* και έπειτα *nig-e-r*, από το *sacr-us* το *sacr-* και έπειτα *sac-e-r* κτλ. (βλ. § 17 *aeger* και § 18).

2. Τριτόκλιτα επίθετα

39. Τα τριτόκλιτα επίθετα λήγουν:

- 1) τα τρικατάληκτα σε -er, -(e)ris, -(e)re·
- 2) τα δικατάληκτα σε -is, -e και τα συγκριτικά σε -ior, ius·
- 3) τα μονοκατάληκτα, πολλά σε x, όπως τα *audax* τολμηρός, *garrax* αρπακτικός, *felix* ευτυχής, κτλ., άλλα σε -el, -r, -es, -us, -ns, κτλ., όπως *vigil* (-gīlis) άγρυπνος, *pauper* (-pēris) φτωχός, *dives* (-vītis) πλούσιος, *vetus* (-tēris) παλαιός, *prudens* (-entis) συνετός κτλ.

► **Σημείωση:** Τα τριτόκλιτα επίθετα κυρίως είναι ή δικατάληκτα ή μονοκατάληκτα. Όσα από αυτά παρουσιάζονται ως τρικατάληκτα (με κατάληξη -er) ήταν και αυτά δικατάληκτα (*celer-is* αρσ. και θηλ., *celere* ουδ., *acr-is* αρσ. και θηλ. *acr-e* ουδ.), ύστερα απέβαλαν την κατάληξη της ενικής ονομαστικής και κλητικής (-is) και όσα εμπρός από το χαρακτήρα του θέματος r είχαν άλλο σύμφωνο ανέπτυξαν εμπρός από το r ένα e βραχύ. Έτσι από το *acr-is* προήλθε το *acr-* και έπειτα το *ac-e-r*. (Πρβλ. § 38, *liber, niger*).

40. Παραδείγματα τριτόκλιτων επιθέτων

Α'. Τρικατάληκτα

(*celer* ταχύς, *acer* οξύς)

S i n g u l a r i s

Nom.	<i>celer</i>	<i>celēris</i>	<i>celēre</i>	<i>acer</i>	<i>acris</i>	<i>acre</i>
Gen.		<i>celeris</i>			<i>acris</i>	
Dat.		<i>celeri</i>			<i>acri</i>	
Acc.	<i>celerem</i>	<i>celerem</i>	<i>celere</i>	<i>acrem</i>	<i>acrem</i>	<i>acre</i>
Voc.	<i>celer</i>	<i>celeris</i>	<i>celere</i>	<i>acer</i>	<i>acris</i>	<i>acre</i>
Abl.		<i>celeri</i>			<i>acri</i>	

							P l u r a l i s
Nom.	celēres	celēres	celeria	acres	acres	acria	
Gen.		celerium			acrium		
Dat.		celeribus			acribus		
Acc.	celeres	celeres	celeria	acres	acres	acria	
Voc.	celeres	celeres	celeria	acres	acres	acria	
Abl.		celeribus			acribus		

Όπως το **acer** κλίνονται τα: celēber (-bris, -bre) ονομαστός, salūber υγιεινός, equēster (-stris, -stre) ιππικός, pedester πεζικός κ.ά. Το celer είναι μοναδικό (§ 39, 3 Σημ.).

Β'. Δικατάληκτα

(facīlis εύκολος, altiōr υψηλότερος)

						S i n g u l a r i s
		Αρσ. και θηλ.	Ουδ.	Αρσ. και θηλ.	Ουδ.	
Nom.	facīlis		facīle	altior		altius
Gen.		facilis			altiōris	
Dat.		facili			altiōri	
Acc.	facilem		facile	altiōrem		altius
Voc.	facilis		facile	altior		altius
Abl.		facili			altiōr-e	

						P l u r a l i s
Nom.	facīles		facilīa	altiōres		altiōr-a
Gen.		facilīum			altiōr-um	
Dat.		facilībus			altior-ibus	
Acc.	faciles		facilia	altiōres		altiōr-a
Voc.	faciles		facilia	altiores		altiōr-a
Abl.		facilibus			altior-ibus	

Όπως το **facīlis** κλίνονται τα: difficīlis δύσκολος, similis όμοιος, dissimilis, ανόμοιος, fertīlis εύφορος, fortis ισχυρός, gravis βαρύς κ.ά.

Όπως το **altior, -us** κλίνονται όλα τα συγκριτικά (γι' αυτά θα γίνει λόγος παρακάτω).

Γ΄. Μονοκατάληκτα
(felix ευτυχής, prudens συνετός)

Singularis

	Αρσ. θηλ.	και ουδ.	Αρσ. θηλ.	και ουδ.
Nom.	fēlix		prūdēns	
Gen.	fēlicīs		prudētis	
Dat.	fēlicī		prudētī	
Acc.	fēlicēm	felix	prudētēm	prudens
Voc.	felix	felix	prudens	prudens
Abl.	fēlicī		prudētī	

Pluralis

Nom.	fēlicēs	felicīa	prudētēs	prudētīa
Gen.	felicīūm		prudētīūm	
Dat.	felicībus		prudētībus	
Acc.	felicēs	felicīa	prudētēs	prudētīa
Voc.	felicēs	felicīa	prudētēs	prudētīa
Abl.	felicībus		prudētībus	

Όπως το **felix** κλίνονται τα: atrox (atrōcis) σκληρός, ferox άγριος, audax (audācis) τολμηρός, rapax αρπακτικός κ.ά.

Όπως το **prudens** κλίνονται τα: ingens υπερμεγέθης, vehēmens σφοδρός, sapiens σοφός, elēgans κομψός κ.ά.

41. Παρατηρήσεις στα τριτόκλιτα επίθετα. Τα τριτόκλιτα επίθετα έχουν την αφαιρετική του ενικού σε **-i**, τη γενική του πληθυντικού σε **-ium** και την ονομαστική (αιτιατική και κλητική) πληθυντικού του **ουδέτερου** σε **-ia**: celer - celerī - celerium - celeria, gravis - gravi - gravium - gravia, felix - felici - feliciūm - felicia (βλ. § 26, 2 β΄ και γ΄ και Σημ.).

Εξαιρούνται και

1) έχουν κανονικά την αφαιρετική του ενικού σε **-e**, τη γενική πληθυντικού σε **-um** και την ονομαστική (αιτιατική και κλητική) του πληθυντικού του ουδέτερου σε **-a**:

α) τα συγκριτικά επίθετα, π.χ. altior, altius-altiore, altiorum, altiora.

► **Σημείωση:** Τα ανώμαλα παραθετικά plūres (περισσότεροι) και complūres (πάμπολλοι) έχουν τη γενική του πληθυντικού σε -ium: (plures, plura) plurium, (complures, complura) complurium.

β') τα μονοκατάληκτα επίθετα compros (-ōtis) εγκρατής, dives (-ītis) πλούσιος, particeps (-cīpis) μέτοχος, pauper (-pēris) φτωχός, princeps (-cīpis) πρότος, superstes (-stītis) επιζών και vetus (-teris) παλαιός: divitē - divitūm, vetere - veterum - vetera. (Από τα προηγούμενα επτά μονοκατάληκτα επίθετα μόνο το vetus σχηματίζει πληθυντικό του ουδέτερου vetera και το dives, ditia (αντί divitia με απλολογία).

2) έχουν τη γενική πληθυντικού σε -um (αν και έχουν την αφαιρετική ενικού σε -i) τα επίθετα inops (-ōris) ενδεής και memor (-ōris) μνήμων: (inōri) inōrum, (memori) memōrum.

3. Ανώμαλα επίθετα

42. Από τα ανώμαλα επίθετα αξίζει να αναφερθούν τα:

1) μερικά **ελλειπτικά** ή **άκλιτα** (πβ. § 34, 4 και 5): όπως:

(ceterus), cetēra, cetērum ο άλλος, ο λοιπός. Την άχρηστη ενική ονομαστική του αρσενικού αναπληρώνει η ονομαστική του reliquus, ο λοιπός:

frugi συντετός, άκλιτο. (Κυρίως είναι δοτική ενικού του ονόματος frux καρπός):

nequam ουτιδανός, τιποτένιος, άκλιτο:

potis ή pote δυνατός (ως ονομαστική και αιτιατική όλων των γενών): (sons), sontis ένοχος. Η ενική ονομαστική άχρηστη:

2) μερικά abundantia (§ 34, 3, β'), όπως:

inanīmus, -a, -um

και inanīmis, -e άψυχος

inērmus, -a, -um

και inērmis, -e άοπλος

opulentus, -a, -um

και opūlens, (-ntis) πλούσιος

4. Οι μετοχές

43. Οι μετοχές (participia) λήγουν:

1) σε -us, -a, -um του ενεργητικού μέλλοντα και του παθητικού παρακειμένου (ή αορίστου): amatūr-us, amatūr-a, amatūr-um «αγαπήσων - αγαπήσουςα - αγαπήσον» amātus, amāta, amāt-um «ηγαπημένος, -η,

felix (γεν. felic-is) ευτυχής – felic-ior, felic-ius, felic-issimus,
-a, -um (§ 40, γ')

prudens (γεν. prudent-is) συνετός – prudent-ior, prudent-ius, prudent-
-issimus, -a, -um.

46. Από τα παραθετικά:

1) τα συγκριτικά επίθετα είναι τριτόκλιτα δικατάληκτα (βλ. § 40, β')

2) τα υπερθετικά επίθετα είναι δευτερόκλιτα τρικατάληκτα (βλ. § 38, bonus).

47. Διαφορετικός σχηματισμός παραθετικών.- 1) Έξι επίθετα σε -ilis, τα: facilis εύκολος, difficilis δύσκολος, similis όμοιος, dissimilis ανόμοιος, humilis ταπεινός και gracilis ισχνός, σχηματίζουν **τον υπερθετικό** με την προσθήκη στο θέμα τους της καταλήξεως -līmus:

facilis (γεν. facil-is) – facil-ior, facil-ius, facil-līmus, -a, -um

similis (γεν. simil-is) – simil-ior, simil-ius, simil-līmus, -a, -um

humilis (γεν. humil-is) – humil-ior, humil-ius, humil-līmus, -a, -um

gracilis (γεν. gracil-is) – gracil-ior, gracil-ius, gracil-līmus, -a, -um

(αλλά nobilis ευγενής – nobilior, nobilissimus κτλ.).

2) Όσα επίθετα λήγουν σε -er (είτε δευτερόκλιτα είτε τριτόκλιτα) σχηματίζουν **τον υπερθετικό** με την κατάληξη -rimus που προστίθεται στην ενική ονομαστική του αρσενικού:

pulcher (γεν. pulchr-i) ωραίος – pulchr-ior, pulchr-ius,
pulcher-rimus, -a, -um

acer (γεν. acr-is) οξύς – acr-ior, acr-ius,
acer-rimus, -a, -um

pauper (γεν. pauper-is) φτωχός – pauper-ior, pauper-ius,
pauper-rimus, -a, -um.

► **Σημείωση:** Και το επίθετο vetus παλαιός (γεν. veter-is) σχηματίζει υπερθετικό σε -rimus: veter-rimus. Του επιθέτου matūrus ώριμος υπερθετικό είναι maturissimus και maturrimus.

48. Τα επίθετα που λήγουν σε -dicus, -volus, -ficus (σύνθετα με δεύτερο συνθετικό τα ρήματα dico λέγω, facio κάνω, volo θέλω) σχηματίζουν τα παραθετικά σε -entior, -entissimus:

maledīcus (γεν. maledīci) κακολόγος,

maledic-entior, -entius, maledic-entissimus, -a, -um·

magnificus (γεν. magnifici) μεγαλοπρεπής,

magnific-entior, -entius, magnific-entissimus, -a, -um·

benevōlus (γεν. benevoli) ευμενής,

benevol-entior, -entius, benevol-entissimus, -a, -um·

► **Σημείωση:** Κατά τον ίδιο τρόπο σχηματίζονται τα παραθετικά και του επιθέτου προνίδος (γεν. provid-i) προορατικός (provid-entior, provid-entissimus). Ο σχηματισμός αυτός των ανωτέρω παραθετικών είναι κανονικός, επειδή αρχικά ο θετικός βαθμός των επιθέτων ήταν maledīcens, magnificens, benevōlens, providens. Του επιθέτου dives πλούσιος (που η γενική του είναι divit-is, και με συγκοπή dit-is) παραθετικά είναι divit-i-or και dit-i-or, divit-issimus και dit-issimus.

49. Ανώμαλα παραθετικά

bonus αγαθός – mēlior, -ius καλύτερος – optim-us, -a, -um άριστος·

malus κακός – peior, peius χειρότερος – pessim-us, -a, -um χείριστος·

magnus μέγας – maior, maius μεγαλύτερος – maxim-us, -a, -um

μέγιστος·

parvus μικρός – minor, minus μικρότερος – minim-us, -a, -um ελάχιστος·

multi, -ae, -a πολλοί – plures, plura περισσότεροι – plurim-i, -ae, -a

πλείστοι (§ 41, 1, α', Σημ.).

multum πολύ – plus περισσότερο – plurimum πάρα πολύ.

► **Σημείωση:** Των άκλιτων επιθέτων frugi συνετός και nequam τιποτένιος (§ 42, 1) παραθετικά είναι του frugi: frugal-i-or, frugal-ius, frugal-issimus, -a, -um, του nequam, nequior, nequius, nequissimus, -a, -um.

50. Επίθετα ελλειπτικά ως προς τους βαθμούς των παραθετικών (defectiva gradibus). Δεν έχουν παραθετικά (όπως και στην ελληνική γλώσσα) τα επίθετα που φανερώνουν ποιότητα ή ιδιότητα, η οποία δεν μπορεί να παρουσιάζει διάφορους βαθμούς, όπως είναι εκείνα που φανερώνουν 1) **ύλη**, π.χ. aureus χρυσός, ferrēus σιδερένιος, 2) **τόπο ή χρόνο**, π.χ. marinus θαλασσινός, nocturnus νυκτερινός, 3) **μέτρο**, π.χ. bipes δίποδος, triennis τρίχρονος, 4) **συγγένεια ή καταγωγή**, π.χ. paternus πατρικός, fraternus αδελφικός, romānus ρωμαϊκός, 5) **κάτι απόλυτο ή άρνηση**, π.χ. mortālis θνητός, omnīpōtens παντοδύναμος, immortalis αθάνατος, insōmnis άπυνος κτλ.

2) Δεν έχουν θετικό προπάντων παραθετικά επίθετα που σχηματίστηκαν από προθέσεις ή επιρρήματα (όπως και στην ελληνική γλώσσα):

(<i>citra</i> από <i>δα</i> , μέσα)	- <i>citerior</i> πλησιέστερος	<i>citīmus</i>	εγγύτατος
—	- <i>deterior</i> χειρότερος	<i>deterīmus</i>	χειρίστος
(<i>intra</i> εντός)	- <i>interior</i> εσώτερος	<i>intīmus</i>	εσώτατος
(πβ. Ελλην. <i>ωκύς</i>)	- <i>ocior</i> ταχύτερος	<i>ocissīmus</i>	ταχύτατος
(<i>prae</i> εμπρός)	- <i>prior</i> πρότερος	<i>prīmus</i>	πρώτος
(<i>prope</i> πλησίον)	- <i>propior</i> εγγύτερος	<i>proxīmus</i>	εγγύτατος
(πβ. <i>potis</i> , § 42)	- <i>potior</i> δυνατότερος	<i>potissīmus</i>	ο πιο δυνατός
(<i>ultra</i> πέρα)	- <i>ulterior</i> εξώτερος	<i>ultīmus</i>	έσχατος

3) Δεν έχουν το ένα από τα δύο παραθετικά:

α') **συγκριτικό**, τα επίθετα

<i>falsus</i> ψευδής		<i>falsissimus</i> ψευδέστατος
<i>novus</i> νέος	(<i>recentior</i> από το <i>recens</i> , πρόσφατος)	<i>novissimus</i> έσχατος
<i>sacer</i> ιερός	(<i>sanctior</i> από το <i>sanctus</i>)	<i>sacerrimus</i> ιερότατος
<i>vetus</i> παλαιός	(<i>vetustior</i> από το <i>vetustus</i>)	<i>veterrimus</i> παλαιότατος

και άλλα μερικά:

β') **υπερθετικό**, τα επίθετα

<i>alācer</i>	εύθυμος	- <i>alacrior</i>	ευθυμότερος
<i>iūvenis</i>	νέος	- <i>iunior</i>	νεότερος
<i>senex</i>	γέρος	- <i>senior</i>	πρεσβύτερος

και μερικά άλλα.

51. Τέσσερα επίθετα, το *extērus* ο έξω, *infērus* ο κάτω, *supērus* ο άνω και *postērus* ο επόμενος στον υπερθετικό βαθμό είναι *abundantia* (πβ. § 42, 2) δηλ. έχουν δύο τύπους:

<i>exterus</i>	<i>exterior</i>	εξώτερος	<i>extrēmus</i>	και <i>extīmus</i>	εξώτατος
<i>inferus</i>	<i>inferior</i>	κατώτερος	<i>infīmus</i>	και <i>īmīmus</i>	κατώτατος
<i>superus</i>	<i>superior</i>	υπέρτερος	<i>suprēmus</i>	και <i>summīmus</i>	ύψιστος
<i>posterus</i>	<i>posterior</i>	υστερότερος	<i>postrēmus</i>	και <i>postūmus</i>	τελευταίος

52. Παραθετικά περιφραστικά.- Τα επίθετα σε -us όσα εμπρός από αυτό έχουν φωνήεν, σχηματίζουν κανονικά τα παραθετικά τους περιφραστικώς, δηλ. το συγκριτικό με το magis πιο και το θετικό, και το υπερθετικό με το maxime πολύ και το θετικό:

idoneus επιτήδειος,	- magis	idoneus,	maxime	idoneus
dubi-us αμφίβολου,	- magis	dubius,	maxime	dubius
vacu-us κενός,	- magis	vacuus,	maxime	vacuus

(Πβ. τα αρχαία ελληνικά: φίλος, μάλλον φίλος, μάλιστα φίλος κτλ.).

► **Σημείωση:** Όσα λήγουν σε -quus σχηματίζουν κανονικά τα παραθετικά π.χ. antiq̄uus αρχαίος, antiq̄uior, antiq̄uissimus.

53. Παραθετικά επιρρημάτων.- Επιρρήματα που σχηματίζουν παραθετικά στη λατινική (όπως και στην ελληνική) είναι προπάντων όσα παράγονται από επίθετα, ακόμη και μερικά που έχουν τοπική ή χρονική σημασία.

Συγκριτικός βαθμός των επιρρημάτων που παράγονται από επίθετα είναι η ενική αιτιατική του ουδετέρου του συγκριτικού του επιθέτου· ο υπερθετικός σχηματίζεται από το θέμα του υπερθετικού του επιθέτου με την κατάληξη -e, όπως:

(rectus)	rectē	ορθά	- rectius	ορθότερα	rectissim-ē ορθότατα
(miser)	miserē	άθλια	- miserius	αθλιότερα	miserrim-e αθλιότατα
(celer)	celeriter	γρήγορα	- celerius	γρηγορότερα	celerrim-e τάχιστα
(acer)	acriter	οξέως	- acrius	οξύτερα	acerrim-e οξύτατα
(gravis)	graviter	βαριά	- gravius	βαρύτερα	gravissim-e βαρύτατα
(facilis)	facilē	εύκολα	- facilius	ευκολότερα	facillim-e ευκολότατα
(prudens)	prudenter	συνετά	- prudentius	συνετότερα	prudentissim-e συνετότατα (§ 48)

(bonus)	bēnē καλά	- melius καλύτερα	optim-e άριστα
(malus)	mālē κακά	- peius χειρότερα	pessim-e χειρίστα
non multum ή paulum λίγο		- minus λιγότερο	minim-e ελάχιστα
prope κοντά (§ 50)		- propius πλησιέστερα	proxim-e πλησιέστατα
diu		- diutius περισσότερο χρόνο	diutissim-e πάρα πολύ χρόνο
saepe πολλές φορές		- saepius συχνότερα	saepissim-e συχνότατα

54. Ανόμαλα παραθετικά επιρρημάτων

multum πολύ	plus περισσότερο	plurimum πλείστο
magnopere (ή magno opere) πολύ	magis πιο	maxime πολύ πολύ
—	deterius χειρότερα	deterime χειρίστα
—	ocius γρηγορότερα	ocissime τάχιστα
—	potius πιο	potissimum πολύ πολύ
(πβ. § 50, 2)	prius πρωτότερα	primum ή primō πρώτα πρώτα
merito άξια		meritissimo πολύ άξια
nuper προ ολίγου	(πβ. § 50, 3α')	nuperrime μόλις προ ολίγου
satis αρκετά	satius καλύτερα	

secus με άλλο τρόπο (nihil) secius ή setius «ουδέν ήττον»
(πβ. § 50, 3, β').

ΠΕΜΠΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΟΙ ΑΝΤΩΝΥΜΙΕΣ (PRONOMINA)

55. Η λατινική γλώσσα έχει τις εξής αντωνυμίες:

- 1) προσωπικές (pronomina personalia),
- 2) κτητικές (pronomina possessiva),
- 3) δεικτικές (pronomina demonstrativa),
- 4) οριστικές (pronomina determinativa),
- 5) αναφορικές (pronomina relativa),
- 6) ερωτηματικές (pronomina interrogativa),
- 7) αόριστες (pronomina indefinita).

► **Σημείωση:** Η λατινική γλώσσα δεν έχει αυτοπαθείς και αλληλοπαθείς αντωνυμίες. Στο Συντακτικό θα αναπτυχθεί με ποιες αντωνυμίες και άλλα λεκτικά μέσα εκφράζεται στη Λατινική η αυτοπάθεια ή αλληλοπάθεια.

56. Προσωπικές αντωνυμίες (§ 55, 1) είναι η ego εγώ, tu εσύ, sui (γεν. πτώση) του εαυτού του. Κλίνονται ως εξής:

		Singularis		
		(persona prima)	(persona secunda)	(persona tertia)
Nom.	egō εγώ	tu εσύ		
Gen.	mēi εμένα, μου	tūi εσένα, σου	sūi του εαυτού του	
Dat.	mihī σ' εμένα	tibi σ' εσένα	sibi στον εαυτό του	
Acc.	mē εμένα	tē εσένα	sē τον εαυτό του	
Abl.	a mē από εμένα	a tē από εσένα	a sē από τον εαυτό του	
		Pluralis		
Nom.	nōs εμείς	vōs εσείς	—	
Gen.	nōstri, nōstrum εμάς	vēstri, vēstrum εσάς	sūi του εαυτού τους	ή εαυτών τους
Dat.	nōbis σ' εμάς	vōbis σ' εσάς	sibi στον εαυτό τους	ή εαυτών τους
Acc.	nōs εμάς	vōs εσάς	sē τον εαυτό τους	ή τους εαυτούς τους
Abl.	a nobis από εμάς	a vobis από εσάς	a sē από τον εαυτό τους	ή εαυτούς τους

1) Η ονομαστική της προσωπικής αντωνυμίας του γ' προσώπου που λείπει αναπληρώνεται με την ονομαστική μιας από τις δεικτικές ή οριστικές αντωνυμίες *hic, ille, is* που κάθε φορά θα είναι η πιο κατάλληλη στο λόγο.

2) Από τους δύο τύπους της πληθυντικής γενικής του α' και του β' προσώπου (*nostri, nostrum-vestri, vestrum*) χρησιμοποιείται ο τύπος που λήγει σε -i, όταν η γενική αυτή μέσα στο λόγο είναι αντικειμενική ή κτητική, ο άλλος τύπος που λήγει σε -um χρησιμοποιείται, όταν η γενική αυτή είναι διαιρετική: *amici memores nostri (vestri) sunt* «οι φίλοι μνήμονες ημών (υμών) εισιν» (= οι φίλοι μας ενθυμούνται)· *melior pars nostri immortalis est* «το κρείττον ημών μέρος αθάνατόν εστι» (= το πολυτιμότερο μέρος μας είναι αθάνατο)· *αλλά: multi nostrum πολλοί από μας, quis vestrum ποιος από σας.*

► **Σημείωση:** Οι τύποι των προσωπικών αντωνυμιών, εκτός από τον τύπο *tu* και τους τύπους της γενικής πληθυντικού του α' και του β' προσώπου, ενισχύονται, όταν υπάρχει έμφαση ή αντιδιαστολή, με το πρόσφυμα *met: egō-met:* (πβλ. «έγωγε»), *nōsmet* («ημείς γε - ημάς γε») - *tēmet* «σε γε», *sēmet* «εαυτόν γε». Ο τύπος *tu* ενισχύεται με το πρόσφυμα *tē: tūte* «συ γε». Τέλος οι τύποι *me, te, se* ενισχύονται με διπλασιασμό: *mēmē* «εμέ γε», *tētē* «σε γε», *sēsē* «εαυτόν γε».

57. Κτητικές αντωνυμίες (§ 55, 2) είναι οι εξής:

<i>mēus,</i>	<i>mēa,</i>	<i>mē-um</i>	δικός μου, δική μου, δικό μου
<i>nostēr,</i>	<i>nostrā,</i>	<i>nostrum</i>	δικός μας, δική μας, δικό μας
<i>tū-us,</i>	<i>tūa,</i>	<i>tū-um</i>	δικός σου, δική σου, δικό σου
<i>vestēr,</i>	<i>vestrā,</i>	<i>vestrum</i>	δικός σας, δική σας, δικό σας
<i>sū-us,</i>	<i>sū-a,</i>	<i>sū-um</i>	δικός του, δική του, δικό του και δικός των, δική τους, δικό τους.

Οι κτητικές αντωνυμίες κλίνονται όπως τα δευτερόκλιτα επίθετα (βλ. § 38, α' *bonus* και γ' *niger*). Του αρσενικού όμως *meus* κλητική του ενικού είναι *mi* (ή *meus*), όμοια δηλ. με την ονομαστική του ενικού· τότε και το όνομα που συνοδεύει την αντωνυμία τίθεται σε ονομαστική: *mi fili* παιδί μου (§ 19,3), *meus oculus* μάτι μου.

► **Σημείωση 1:** Και των κτητικών αντωνυμιών οι τύποι ενισχύονται με το πρόσφυμα *-met* ή *-pte:* *meamet facta* τα κατορθώματά μου βέβαια, *suāpte manu* με το ίδιο του το χέρι.

► **Σημείωση 2:** Από τις κτητικές αντωνυμίες *noster* και *vester* παράγονται τα μονοκατάληκτα επίθετα *nostras* (-atis) ημεδαπός, *vestras* (-atis) υμεδαπός (βλ. § 26, 4, Β' β').

58. Δεικτικές αντωνυμίες (§ 55, 3) είναι οι εξής:

1) *hīc, haec, hōc* (σχετική με το α' πρόσωπο), αυτός *δα*, αυτή *δα*, αυτό *δα*·

2) *istē, istā, istūd* (σχετική με το β' πρόσωπο) αυτός, αυτή, αυτό·

3) *ille, illa, illūd* (σχετική με το γ' πρόσωπο) εκείνος, εκείνη, εκείνο·

4) *tālis, tale* τέτοιος, τέτοια, τέτοιο (τριτόκλητη δικατάληκτη, § 40 β')·

5) *tantus, tanta, tantum* τόσοσος, τόση, τόσο (για μέγεθος και για ηλικία)· (δευτερόκλητη τρικατάληκτη § 38 α')·

6) *tōt* (άκλητη, μόνο στον πληθυντικό) τόσοι, τόσες, τόσα·

7) *tōt - ĭdem* (από το *toti = tot* και *dem*· άκλητη μόνο στον πληθυντικό) άλλοι τόσοι κτλ.

Οι τρεις πρώτες κλίνονται ως εξής:

S i n g u l a r i s						
Nom.	<i>hic</i>	<i>haec</i>	<i>hōc</i>	<i>istē</i>	<i>istā</i>	<i>istūd</i>
Gen.		<i>hīiūs</i> (προφ. <i>hujus</i>)			<i>istīus</i>	
Dat.		<i>hūic</i>		—	<i>istī</i>	
Acc.	<i>hunc</i>	<i>hanc</i>	<i>hōc</i>	<i>istum</i>	<i>istam</i>	<i>istūd</i>
Abl.	<i>hōc</i>	<i>hāc</i>	<i>hōc</i>	<i>istō</i>	<i>istā</i>	<i>istō</i>

P l u r a l i s						
Nom.	<i>hī</i>	<i>hae</i>	<i>haec</i>	<i>istī</i>	<i>istae</i>	<i>istā</i>
Gen.	<i>hōrum</i>	<i>hārum</i>	<i>hōrum</i>	<i>istōrum</i>	<i>istārum</i>	<i>istōrum</i>
Dat.		<i>hīs</i>			<i>istīs</i>	
Acc.	<i>hōs</i>	<i>hās</i>	<i>haec</i>	<i>istōs</i>	<i>istās</i>	<i>istā</i>
Abl.		<i>hīs</i>			<i>istīs</i>	

	Singularis				Pluralis	
Nom.	illĕ	illā	illŭd	illī	illae	illā
Gen.		illīus		illōrum	illārum	illōrum
Dat.		illī			illis	
Acc.	illum	illam	illŭd	illōs	illās	illā
Abl.	illō	illā	illō		illis	

► **Σημείωση:** Οι τύποι που λήγουν σε *s* ενισχύονται με την προσθήκη του προσφύματος *ce*: *huisce, hisce, hosce* κτλ. (πρβλ. αρχ. ελλην. ουτοσί, τουτουσί, κτλ.).

59. Οριστικές αντωνυμίες είναι οι εξής:

1) *īs, ěā, ĭd* αυτός, αυτή αυτό (σχετική με το τρίτο πρόσωπο· βλ. και § 56, 1)·

2) *ipsĕ, ipsā, ipsŭm*, ο ίδιος, η ίδια, το ίδιο·

3) *īdem, ěādem, ĭdem* ο ίδιος, η ίδια, το ίδιο·

4) *alter, altĕra, altĕrum* ο άλλος, η άλλη, το άλλο.

Οι παραπάνω αντωνυμίες κλίνονται ως εξής:

	Singularis					
Nom.	īs	ěā	īd	ipsĕ	ipsā	ipsum
Gen.		ĕius (προφ. ejus)			ipsīus	
Dat.		ĕī			ipsī	
Acc.	eum	eam	id	ipsum	ipsam	ipsum
Abl.	eō	eā	eō	ipsō	ipsā	ipsō

	Pluralis					
Nom.	(ĕī) īī	eae	ěā	ipsī	ipsae	ipsā
Gen.	eōrum	eārum	eōrum	ipsōrum	ipsārum	ipsōrum
Dat.		(ĕīs) īīs			ipsīs	
Acc.	ĕōs	ĕās	ěā	ipsōs	ipsās	ipsā
Abl.		(ĕīs) īīs			ipsīs	

	Singularis			Pluralis		
Nom.	īdem	ēādem	īdem	ēīdem ή īīdem	ēaedem	ēādem
Gen.		ēiūsdem		eōrundem	eārundem	eōrundem
Dat.		eīdem		eīsdem	(iīsdem)	īsdem
Acc.	eundem	eandem	īdem	eōsdem	eāsdem	eādem
Abl.	eōdem	eādem	eōdem	eīsdem	(iīsdem)	īsdem

	Singularis			Pluralis		
Nom.	alter	altēra	altērūm	alterī	alterae	alterā
Gen.		alterīus		altrērōrum	alterārum	altrērōrum
Dat.		alterī			alterīs	
Acc.	alterum	alteram	alterum	alterōs	alterās	alterā
Abl.	alterō	alterā	alterō		alterīs	

► **Σημείωση:** Η αντωνυμία *idem, eadem, idem* προήλθε από την *is, ea, id* και με το πρόσφυμα *-dem*, που όταν κλίνεται η αντωνυμία μένει αμετάβλητο (πρβ. *ό-δε, ή-δε, τό-δε* στην αρχ. Ελληνική).

Κατά την κλίση της αντωνυμίας το τελικό **m** εμπρός από το *dem* τρέπεται σε *n*: *eundem, eorundem* κτλ. (*eumdem, eorumdem* κτλ.).

60. Αναφορικές αντωνυμίες (§ 55, 5) είναι οι εξής:

- 1) *quī, quae, quōd* ο οποίος, η οποία, το οποίο·
- 2) *quālis, quāle, τέτοιος -α -ο* («ο οποίος - οποία - οποίο»), τριτόκλιτη δικατάληκτη (§ 40, β' *facilis*):
- 3) *quāntus, quanta, quantum* όσος όση, όσο· δευτερόκλιτη τρικατάληκτη (§ 38, α', *bonus*):
- 4) *quōt* (άκλιτη, πληθυντικού μόνο) όσοι, όσες, όσα· (πρβ. § 58, 6 *tot*):
- 5) *ūter, ultra, utrum* ποιος από τους δύο, ποια από τις δύο, ποιο από τα δύο.

Η πρώτη και η τελευταία κλίνονται ως εξής:

	Singularis			Pluralis		
Nom.	quī	quae	quōd	quī	quae	quae
Gen.		cūiūs (πρόφ. <i>cuius</i>)		quōrum	quārum	quōrum

Dat.		cuī (πρόφ. μία συλλαβή)		quībus	
Acc.	quēm	quām	quōd	quōs	quās quae
Abl.	quō	quā	quō		quībus

Singularis

Pluralis

Nom.	utēr	ūtra	utrum	utrī	utrae	utrā
Gen.		utrīus		utrōrum	utrārum	utrōrum
Dat.		utrī		utrīs		
Acc.	utrum	utram	utrum	utrōs	utrās	utrā
Abl.	utrō	utrā	utrō	utrīs		(§ 38, γ)

► **Σημείωση 1:** Της ενικής αφαιρετικής της αντωνυμίας qui, quae, quod υπάρχει και τύπος quī (= quo), που χρησιμοποιείται κυρίως στη φράση quicum (μαζί με τον οποίο κτλ.).

► **Σημείωση 2:** Η (άκλιτη) αναφορική αντωνυμία quoti όταν διπλασιάζεται γίνεται αοριστολογική (quotquot = οσοιδήποτε). Αοριστολογικές γίνονται όλες οι αναφορικές αντωνυμίες όταν προσλαμβάνουν το μόριο -cumque (που κατά την κλίση μένει αμετάβλητο) (pronomina relativa indefinita):

1) quicumque, quaecumque, quodcumque οποιοσδήποτε (gen. cuius-cumque, dat. cui-cumque κτλ.).

2) quālicumque, quālecumque οιοσδήποτε, οποιοσδήποτε·

3) quantuscumque, quantacumque, quantumcumque οσοσδήποτε·

4) quotcumque οσοιδήποτε·

5) utercumque, utrācumque, utrumcumque οποιοσδήποτε από τους δύο (gen. utrius-cumque, dat. utricumque κτλ.).

61. Ερωτηματικές αντωνυμίες (§ 55, 6) είναι οι εξής:

1) quīs, quīd? (ουσιαστική) ποιος, -α, -ο

2) quī, quae, quōd? (επιθετική) ποιος, -α, -ο

3) ūter, ūtra, ūtrum? ποιος από τους δύο;

4) quālis, quāle? τι λογής; (πρβ. § 60, 2)

5) quantus, quanta, quantum? πόσος, -η, ο; ποιας ηλικίας;

6) quōt? (άκλιτη, μόνο πληθυντικού) πόσοι; (πρβ. § 58, 6 tot).

Εκτός από την quis, quid, οι υπόλοιπες (κλιτές) ερωτηματικές αντωνυμίες κλίνονται όπως και οι αντίστοιχες αναφορικές (§ 60).

Η quis, quid κλίνεται ως εξής:

S i n g u l a r i s				
	Αρσενικό και θηλυκό		Ουδέτερο	
Nom.	quīs	ποιος;	quīd	ποιο;
Gen.	cūius	τίνος;		
Dat.	cūi	σε ποιον;		
Acc.	quem	ποιον;	quīd	ποιο;
Abl.	quō			

P l u r a l i s				
	Αρσενικό και θηλυκό		Ουδέτερο	
Nom.	quī	ποιοι;	quae ποιεσ;	quae ποια;
Gen.	quōrum	τίνων;	quārum τίνων;	quōrum τίνων;
Dat.		quībus	σε ποιους;	
Acc.	quōs	ποιους;	quās ποιεσ;	quae ποια;
Abl.		quībus		(πρβ. § 60, 1).

► **Σημείωση 1:** Της ενικής αφαιρετικής της αντωνυμίας quīs, quīd, υπάρχει και τύπος qui (= quo), (πρβ. § 60, Σημ. 1).

► **Σημείωση 2:** Στις δύο πρώτες ερωτηματικές αντωνυμίες πολλές φορές προστίθεται το απορηματικό μόριο nam (λοιπόν), που μένει αμετάβλητο κατά την κλίση: quisnam? quidnam? ποιος λοιπόν; τι λοιπόν; quinam? quaenam? quodnam? ποιος λοιπόν; κτλ. gen. cuiusnam, dat. cuiam κτλ. (πρβ. § 60, Σημ. 2).

► **Σημείωση 3:** Από την ενική γενική cuius (τίνος;) παράγεται και μια άλλη ερωτηματική αντωνυμία (τρικατάληκτη δευτερόκλιτη) η cūiūs, cūiā, cūiūm, με κτητική σημασία: cuiā vox? τίνος φωνή; Από αυτή την αντωνυμία παράγεται το ερωτηματικό μονοκατάληκτο επίθετο cuias (γεν. cuiātis κτλ. = «ποδαπός»), σ' αυτό αποδίδονται ως απάντηση το nostras «ημεδαπός» και vestras «υμεδαπός» (§ 26, 4, Β', β').

62. Αόριστες αντωνυμίες (§ 55, 7) είναι οι εξής:

Ουσιαστικές	Επιθετικές
1) quīs, (quae ή qua), quīd, ένας, μία, ένα	1) quī, quae ή qua , quōd κάποιος, -α, -ο

Gen. cūius, Dat. cui κτλ. (§ 60 και § 61).

Του ουδετέρου πληθυντικού ονομαστική και αιτιατική συνήθως qua και σπανιότερα quae (μερικά).

2) alicūis, (**alīqua** ή alicūae),
alīquid κάποιος, -α, -ο

Gen. alicūius, Dat. alicūi κτλ. (§ 60 και § 61).

Του ουδετέρου πληθυντική ονομαστική και αιτιατική συνήθως aliqua (μερικά):

2) aliquī, aliquā, aliquōd
κάποιος, -α, -ο

3) quispiam, (quaeriam) ή
quidpiam κάποιος, -α, -ο

Gen. cuiuspiam, Dat. cuiipiam κτλ.

3) quispiam, quaeriam, quodpiam
κάποιος, -α, -ο

4) quisquam, quidquam ή
quicquam, κάποιος, -α, -ο

Gen. cuiusquam, Dat. cuiquam κτλ. Gen. ullīus, Dat. ulli, acc. ullum, ullam, ullum κτλ.

4) ullus, ulla, ullum
κάποιος, -α, -ο

Ο πληθυντικός κοινός και των δύο: ulli, ullae, ulla κτλ. (§ 38, α').

5) quīdam, quaedam, quiddam,
κάποιος, -α, -ο

Gen. cuiūsdam, dat. cuidam, acc. quendam, quandam
Plur. Gen. quorundam, quarundam (πρβ. § 59 Σημ. idem)

5) quīdam, quaedam, quoddam
κάποιος, -α, -ο

6) —

6) aliquot (άκλιτη) μερικοί
(§ 60, 4)

7) quilibet, quaelibet, quidlibet
οποιοδήποτε

Gen. cuiuslibet, dat. cuilibet κτλ.

7) quilibet, quaelibet, quodlibet
οποιοδήποτε

8) quisvis, quaevis, quidvis
οποιοδήποτε (όποιος θέλεις)

Gen. cuiusvis, Dat. cuivis κτλ.

8) quisvis, quaevis, quodvis
οποιοδήποτε (όποιος θέλεις)

9) quisque, (quaeque) quidque
κάποιος-καθένας, καθεμία,
καθένα

Gen. cuique Dat. cuivis κτλ.

9) quisque, quaeque, quodque
καθένας, καθεμία, καθένα

10) unusquisque, unumquidque
καθένας χωριστά

10) unusquique, unaquaeque,
unumquodque καθέναν
χωριστά

Gen. uniuscuiusque, Dat. unicuique, Acc. unumquemque κτλ. (το unus και το quis ή qui κλίνονται χωριστά):

- 11) nemo (από το ne + hemo, ήτοι homo) κανένας - Gen. nullīus, Dat. nemini, acc. neminem. Η αφαιρετική και όλος ο πληθυντικός ελλείπουν και αναπληρώνονται από τη nullus-a-um
- 11) nullus, nulla, nullum: κανένας, καμία, κανένα Gen. nullīus, Dat. nulli, Acc. nullum, nullam, nullum κτλ. (βλ. παραπάνω, 4, ullus).
- 12) nihil (ουδέτερο ουσιαστικό, ενικού αριθμού ονομ. και αιτιατ. μόνο): τίποτε. Οι τύποι που λείπουν στην κλίση αναπληρώνονται από το nulla res (Gen. nullīus rei, Dat. nulli rei, Abl. nulla re § 32)·
- 13) alter, altēra, altērum ο άλλος (βλ. § 59)·
- 14) neuter, neutra, neutrum κανένας από τους δυο - Gen. neutrīus, Dat. neutri, Acc. neutrum, neutram, neutrum κτλ. (§ 60, uter)·
- 15) ambo, ambae, ambo· και οι δύο (κλίνονται όπως το αριθμητικό duo, duae, duo)·
- 16) aliūs, aliā, aliud, άλλος, άλλη, άλλο - Gen. aliūs, Dat. aliī, acc. alium, aliam, aliud κτλ. (σαν τρικατάληκτο δευτερόκλιτο επίθετο).

► **Σημείωση:** Σχηματίζουν τη γενική ενικού και των τριών γενών σε -īus και τη δοτική σε -ī εκτός από τις αντωνυμίες iste, ille (§ 58), ipse, alter (§ 59), ullus, nullus, uter και neuter, το αριθμητικό unus, -a, -um (ένας) και τα επίθετα solus, -a, -um (μόνος) και totus, -a, -um (ολόκληρος): τις άλλες πτώσεις τις σχηματίζουν όπως τα τρικατάληκτα δευτερόκλιτα επίθετα (§ 38, α'): unus, -a, -um, Gen. unīus, Dat. unī, Acc. unum, unam, unum κτλ. solus, -a, -um, Gen. solīus, Dat. solī, Acc. solum, solam, solum κτλ. -totus, -a, -um, Gen. totīus, Dat. toti, Acc. totum, totam, totum κτλ.

Το *i* του -ius της γενικής ενικού των παραπάνω αντωνυμιών και επιθέτων, που παρά τον κανόνα (§ 6 Σημ.) είναι συνήθως μακρό, λαμβάνεται και ως βραχύ κυρίως στους ποιητές: alterīus και alterīus κτλ., αλλά πάντοτε (aliūs) γεν. aliūs.

63. Συσχετικές αντωνυμίες (pronomina correlatīva)

Ερωτηματικές (§ 61)	Δεικτικές και οριστικές (§ 58-59)	Αναφορικές (§ 60)	Αόριστες (§ 62)
quis?	hic, iste ille, is κτλ.	qui quicumque	aliquis κτλ.
qualis?	talis	qualis qualiscumque	—
quantus?	tantus	quantus quantuscumque	aliquantus
quot?	tot	quot quotcumque	aliquot

**64. Συσχετικά αντωνυμικά επιρρήματα
(adverbia pronominalia correlativa)**

α') Τοπικά

Ερωτηματικά	Δεικτικά	Αναφορικά	Αόριστα
ubi? πού;	hic εδώ istic αυτού illuc εκεί — ibi εδώ ibidem στον ίδιο τόπο	ubi όπου ubicumque οπουδήποτε	alicubi κάπου usquam κάπου ubique παντού nusquam πουθενά — alibi σε άλλο μέρος
quo? σε ποιο μέρος;	huc εδώ ista, istuc σ' αυτό το μέρος illo, illuc σ' εκείνο το μέρος — eo σ' αυτό τον τόπο eodem στον ίδιο τόπο	quo όπου quocumque οπουδήποτε	aliquo σε κάποιο τόπο — alio σε άλλο τόπο
unde? από πού;	hinc από δω instinc από αυτό το μέρος illinc από εκεί — inde από εδώ indidem από τον ίδιο τόπο utrimque και από τα δύο μέρη	unde από όπου undecumque από οποιοδήποτε μέρος	alicunde από κάποιο μέρος undique από όλα τα μέρη — aliunde από άλλα μέρη

Ερωτηματικά	Δεικτικά	Αναφορικά	Αόριστα
quā? μέσω ποιου τόπου;	hāc μέσω αυτού εδώ του τόπου eā μέσω αυτού του τόπου	quā μέσω του τόπου από τον οποίο	—

Τα ανωτέρω επιρρήματα είναι κυρίως αφαιρετικές των αντίστοιχων αντωνυμιών, στις οποίες εννοείται η αφαιρετική via (του ονόματος via οδός).

β') Χρονικά

quando? πότε; tum τότε – quondam κάποτε, olim κάποτε, παλιά
umquam aliquando ενίοτε – numquam ουδέποτε – alias άλλοτε.

ΕΚΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΤΑ ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΑ (NUMERALIA)

65. Αριθμητικά η λατινική γλώσσα έχει μόνο επίθετα (numeralia adiectiva) και επιρρήματα (numeralia adverbia): ουσιαστικά δεν έχει.

Τα αριθμητικά της Λατινικής είναι:

- 1) απόλυτα (numeralia cardinalia):
- 2) τακτικά (numeralia ordinalia):
- 3) πολλαπλασιαστικά (numeralia multiplicatīva):
- 4) αναλογικά (numeralia proportinalia), όπως και στην ελληνική γλώσσα: εκτός από τα ανωτέρω έχει και αριθμητικά

5) διανεμητικά (numeralia distributīva), αριθμητικά επίθετα με τα οποία δίνουμε απάντηση στην ερώτηση (quoteni?) **ανά πόσοι**; π.χ. bīni ανά δύο, terni ανά τρεις κτλ.

► **Σημείωση:** Χρονικά αριθμητικά (αντίστοιχα προς τα αρχαία ελληνικά δευτεραίος, τριταίος κτλ.) δεν έχει η Λατινική.

66. α') Πίνακας των αριθμητικών

Αραβικά ψηφία	Ρωμαϊκά σημεία	Απόλυτα quoti? πόσοι;	Τακτικά quotus? σε ποια θέση;	Διαμετρικά quotieni? ανά πόσους;	Επαρρήματα quotiens? πόσες φορές;
1	I	unus, -a, -um ένας, μία, ένα	primus, -a, -um πρώτος, πρώτη, πρώτο	singuli, -ae, -a ανά ένα	sēmēl μια φορά
2	II	dūo, duae, duo δύο	secundus, -a, -um ή alter, -a, -um δευτερός, -η, -ο	bīni, -ae, -a ανά δύο	bis δύο φορές
3	III	tres, tria τρεις, τρία	tertius, -a, -um τρίτος, -η, -ο	terni (trini), -ae, -a ανά τρεις	tēr τρεις φορές
4	IV	quattuor	quartus, -a, -um	quaterni	quatēr
5	V	quinque	quintus	quīni	quinquies
6	VI	sex	sextus	sēni	sexiēs
7	VII	septem	septimus	septēni	septiēs
8	VIII	octō	octāvus	octōni	octiēs
9	IX	nōvem	nonus	novēni	noviēs
10	X	dēcem	decimus	dēni	deciēs
11	XI	undecim	undecimus	undeni	undeciēs
12	XII	duodecim	duodecimus	duodeni	duodeciēs

Αραβικά ψηφία	Ρωμαϊκά σημεία	Απόλυτα quoti? πόσοι;	Τακτικά quotus? σε ποια θέση;	Διανεμητικά quoteni? ανά πόσους;	Επιφώνημα quotiens? πόσες φορές;
13	XIII	tredecim	tertius decimus	terni deni	ter decies
14	XIV	quattuordecim	quartus decimus	quaterni deni	quater decies
15	XV	quindecim	quintus decimus	quini deni	quinques decies
16	XVI	sedecim	sextus decimus	seni deni	sexies decies
17	XVII	septendecim	septimus decimus	septeni deni	septies decies
18	XVIII	duodeviginti	duodevicesimus	octoni deni ή duodevicensi	octies decies ή duodevicies
19	XIX	undeviginti	undevicesimus	noveni deni ή undevicensi	novies decies ή undevicies
20	XX	viginti	vicesimus	vīcēni	vicies
21	XXI	unus et viginti ή viginti unus	unus (primus) et vicesimus ή vicesimus primus	vicensi singuli	semel et vices (ή vices et semel)
22	XXII	viginti duo	vicesimus secundus ή vicesimus alter	vicensi bini	vices et bis (ή bis et vices)
28	XXVIII	duodetriginta	duodetricesimus ή vicesimus octavus	duodetricensi	duodetrices
29	XXIX	undetriginta	undetricesimus	undetricensi	undetrices

30	XXX	triginta	tricesimus	trīcēni	tricies
40	XXXX ή XL	quadraginta	quadragessimus	quadragēni	quadragies
50	L	quinquaginta	quinquagesimus	quinquagēni	quinquagies
60	LX	sexaginta	sexagesimus	sexageni	sexagies
70	LXX	septuaginta	septuagesimus	septuageni	septuagies
80	LXXX	octoginta	octogesimus	octogeni	octogies
90	LXXXX ή XC	nonaginta	nonagesimus	nonageni	nonagies
100	C	centum	centesimus	centeni	centies
101	CI	centum et unus	centesimus primus	centeni singuli	centies semel
110	CX	centum decem	centesimus decimus	centeni deni	centies decies
120	CXX	centum viginti	centesimus vicesimus	centeni viceni	centies vicies
200	CC	ducenti, -ae, -a	ducentesimus	ducenti	ducenties
300	CCC	trecenti	trecentesimus	trecenti	trecenties
400	CCCC	quadringenti	quadringentesimus	quadringeni	quadringenties
500	IO ή D	quingenti	quingentesimus	quingeni	quingenties
600	IOC ή DC	sescenti	sescentesimus	sescenti	sescenties
700	IOCC ή DCC	septingenti	septingentesimus	septingeni	septingenties
800	DCCC	octingenti	octingentesimus	octingeni	octingenties
900	DCCCC	nongenti	nongentesimus	nongeni	nongenties

Αραβικά ψηφία	Ρωμαϊκά σημεία	Απόλυτα quot? πόσοι;	Τακτικά quotus? σε ποια θέση;	Διανεμητικά quoteni? ανά πόσους;	Επιρρήματα quotiens? πόσες φορές;
1000	M ή CIO		millesimus	singula milia	millies
2000	MM	duo milia	bis millesimus	bina milia	bis millies
3000	MMM	tria milia	ter millesimus	terna milia	ter millies
5000	ICV	quinque milia	quinquies millesimus	quina milia	quinquies millies
10000	CCICV	decem milia	decies millesimus	dena milia	decies millies
50000	ICCV	quinquaginta milia	quinquagies millesimus	quinquagena milia	quinquagies millies
100000	CCCCCV	centum milia	centies millesimus	centena milia	centies millies
1000000	CCCCCICCV	decies centum milia	decies centies millesimus	decies centena milia	decies centies millies

67. β') Πίνακας των πολλαπλασιαστικών και αναλογικών.

Πολλαπλασιαστικά και αναλογικά εύχρηστα είναι λίγα, τα εξής:

1	unus	simplex, -plīcis	απλός, -ή, -ό	simplus, -a, -um απλός
2	duo	duplex, -plīcis	διπλός, -ή, -ό	duplus, -a, -um διπλάσιος
3	tres	triplex	τριπλός	triplus τριπλάσιος
4	quattuor	quadrūplex	τετραπλός	quadrūplus τετραπλάσιος
5	quinque	quincuplex	πενταπλός	—
7	septem	septemplex	επταπλός	—
8	octo	—	—	octūplus οκταπλάσιος
10	decem	decemplex	δεκαπλός	—
100	centum	centūplex	εκατονταπλός	—

Από αυτά, τα πολλαπλασιαστικά (σε -plex, γεν. -plīcis) είναι μονοκατάληκτα τριτόκλιτα επίθετα (§ 40 γ'), τα αναλογικά είναι τρικατάληκτα δευτερόκλιτα (§ 38, α', bonus).

► **Σημείωση:** Τα σημεία που χρησιμοποιούμε για την παράσταση των αριθμών στη λατινική γραφή είναι επτά, τα εξής: I = 1, V = 5, X = 10, L = 50, C = 100, IC ή (με ενωμένα αυτά τα δύο σημεία) D = 500 και M = 1000.

Καθένα από αυτά τα σημεία, όταν γράφεται δεξιά από άλλο που παριστάνει τον ίδιο ή μεγαλύτερο αριθμό, σημαίνει πρόσθεση· έτσι II (= 1 + 1) duo 2, CC (= 100 + 100) ducenti 200, VI (= 5 + 1) sex έξι, XV (= 10 + 5) quindecim 15, LXX (= 50 + 10 + 10) septuaginta 70, IC ή DC (= 500 + 100) sescenti 600 κτλ. Όταν το σημείο είναι γραμμένο αριστερά από άλλο σημείο που παριστάνει άλλο μεγαλύτερο αριθμό, σημαίνει αφαίρεση· έτσι IV (= 5 - 1) quattuor 4, IX (= 10 - 1) novem 9, XL (= 50 - 10) quadraginta 40, XXIX (= 20 + 9) undetriginta 29, LXXX (= 50 + 10 + 10 + 10 + 10) ή XC (= 100 - 10) nonaginta 90 κτλ.

Το σημείο C όταν γράφεται αντίστροφα, δηλ. C αμέσως μετά το IC ή το D (= 500), αντιστοιχεί προς το 0 (μηδέν) των αραβικών ψηφίων, σημαίνει δηλ. πολλαπλασιασμό του προηγούμενου αριθμού επί 10, π.χ. ICX ή DC (= 500 × 10) quinque milia 5000, ICXX ή DCX (= 500 × 100) quinquaginta milia 50000 κτλ.

Το διπλάσιο του 500 (δηλ. το 1000) ή του 5000 (10000) κτλ. παρασταίνεται ως εξής: γράφονται αριστερά, εμπρός από την κάθετη γραμμή του IC (ή του D) τόσα C, όσα αντίστροφα C είναι μετά την κάθετη γραμμή, π.χ. CIO (bis IC =) mille 1000 CCICX (bis ICX =) decem milia 10000, CCCICXX (bis ICXX) = centum milia 100000, MDCCCXXI = 1821 κτλ.

Παρατηρήσεις

68. Από τα απόλυτα αριθμητικά:

1) Από το quattuor (4) μέχρι και το centum (100) καθώς και το mille (1000) είναι άκλιτα.

Κλιτά είναι τα τρία πρώτα, δηλ. το unus (που σχηματίζει και πληθυντικό αριθμό), το duo και το tres και όσα φανερόνουν εκατοντάδες, τα οποία κλίνονται ως επίθετα τρικατάληκτα δευτερόκλιτα (στον πληθυντικό αριθμό): π.χ.

ducenti	ducentae	ducentā
ducentōrum	ducentārum	ducentōrum
	ducentis	

κτλ. (§ 38, α').

Κλιτό ακόμη είναι και το milia (ή millia), που κυρίως είναι ουσιαστικό (= χιλιάδες, πληθυντικός του άκλιτου mille) και κλίνεται όπως το tria.

2) Τα τρία πρώτα απόλυτα αριθμητικά κλίνονται ως εξής:

	Singularis			Pluralis		
Nom.	unus	una	unum	unī	unae	unā
Gen.		unīus	(§ 62)	unōrum	unārum	unōrum
Dat.		unī			unīs	
Acc.	unum	unam	unum	unōs	unās	unā
Abl.	unō	unā	unō		unīs	
	Αρσ.	Θηλ.	Ουδ.	Αρσ. και	θηλ.	Ουδ.
Nom.	duō	duae	duo	tres		tria
Gen.	duōrum	duārum	duōrum		trium	
Dat.	duōbus	duābus	duōbus		tribus	
Acc.	duōs (duo)	duās	duo	tres		tria
Abl.	duōbus	duābus	duōbus		tribus	

► **Σημείωση:** Το unus, -a, -um χρησιμοποιείται στον πληθυντικό ως εξής:

α') συνάπτεται με ονόματα μόνο πληθυντικού (pluralia tantum), όπως una castra ένα στρατόπεδο, unae litterae μία επιστολή (unum castrum = ένα φρούριο, una littera = ένα γράμμα του αλφαβήτου § 34, 4, Α' β' Σημ.).

β') Όταν μέσα στο λόγο έχει τη σημασία του **μόνος** ή του **ο ίδιος**, όπως **uni** Suebi =

μόνοι οι Σουηβοί, Lacedaemonii septingentos annos unis moribus vivunt = οι Λακεδαιμόνιοι εκατόνια έτη ζουν με τα ίδια ήθη.

69. Τα τακτικά και τα διανεμητικά επίθετα κλίνονται όπως τα τρικατάληκτα δευτερόκλιτα επίθετα. Τα διανεμητικά κλίνονται κανονικά μόνο στον πληθυντικό αριθμό, που τη γενική του τη σχηματίζουν συνήθως σε -um αντί σε -orum -arum (εξαιρείται το *singuli*, -ae, -a, που σχηματίζει τη γενική του κανονικά): *binī, binae, bina* (ανά δύο) Gen. *binum* (= *binorum, binarum*) — *senī, senae, sena* (ανά έξι) Gen. *senum* (*senorum, senarum*) (πρβ. § 15, 2).

70. Τα διανεμητικά (εκτός από το *singuli*, -ae, -a) χρησιμοποιούνται και ως απόλυτα αριθμητικά:

1) όταν συνάπτονται με ονόματα *pluralia tantum* (μόνο πληθυντικού), όπως ***bina castra*** (= ***duo castra***) δύο στρατόπεδα, ***binae litterae*** (= ***duae litterae***) δύο επιστολές (πρβ. § 68, 2 Σημ. α΄).

2) στον πολλαπλασιασμό, όπως *quater septemi sunt duodetriginta* ($7 \times 4 = 28$), *decies centena milia* δέκα φορές εκατό χιλιάδες ($100.000 \times 10 = 1.000.000$).

71. Στην εκφορά των σύνθετων αριθμών γενικώς παρατηρούμε τα εξής:

1) Αριθμοί σύνθετοι από δεκάδες και μονάδες που οι μονάδες τους είναι 8 ή 9 (όπως 18, 19, 28, 29 κτλ.) εκφέρονται συνήθως με αφαίρεση των μονάδων **από την επόμενη δεκάδα** (όπως 18 = *duodeviginti*, (19 =) *undeviginti*, (28 =) *duodetriginta*, (29 =) *undetriginta* κτλ. (πρβ. τα αρχαία ελληνικά δυοίν δέοντα είκοσι = 18, ενός δέοντα είκοσι = 19 και τα νέα ελληνικά είκοσι παρά δύο, σαράντα παρά ένα κτλ.).

2) Οι άλλοι σύνθετοι αριθμοί

α΄) **Οι μικρότεροι από το εκατό** εκφράζονται με δύο τρόπους: ή προτάσσεται ο μικρότερος και ακολουθεί ο μεγαλύτερος με το σύνδεσμο *et* στο μεταξύ (*duo et triginta* = 32) ή προτάσσεται ο μεγαλύτερος και ακολουθεί ο μικρότερος με το *et* στο μεταξύ ή χωρίς αυτό: *triginta et duo* — *triginta duo* (32).

β΄) **οι μεγαλύτεροι από το εκατό** εκφέρονται κανονικά ως εξής: προτάσσεται ο μεγαλύτερος και ακολουθεί ο μικρότερος συνήθως με το *et* στο μεταξύ, αν οι απλοί αριθμοί του σύνθετου είναι δύο (όπως *centum et viginti*, 120 - *mille et ducenti*, 1200) και χωρίς το *et*, αν είναι περισσότεροι, όπως *ducenti triginta quinque*, 235 - *anno millesimo non-gentesimo tricesimo sexto* = κατά το έτος χίλια εννιακόσια τριάντα έξι.

72. Οι κλασματικοί αριθμοί μάλλον ακολουθούν το νεοελληνικό τρόπο εκφοράς, δηλ. ο αριθμητής εκφέρεται με απόλυτο αριθμητικό, ο παρονομαστής με τακτικό, παρακολουθεί όμως κανονικά η λέξη partes (= μέρη), όπως *quinque octavae partes* $\left(\frac{\text{quinque}}{\text{octavae}} \text{ partes} = \frac{5}{8} \right)$, *tres decimae partes* = 3/10 κτλ. *septem et duo nonae partes* = 7 και $\frac{2}{9}$.

Αν ο παρονομαστής είναι μεγαλύτερος από τον αριθμητή μόνο κατά μία μονάδα, συνήθως παραλείπεται, όπως *duo partes* (= *duo tertiae partes*) $\frac{2}{3}$, *tres partes* (= *tres quatae partes*) $\frac{3}{4}$ (πρβ. τα αρχ. ελλην. τα πέντε μέρη = 5/6, τα εννέα μέρη = 9/10).

Αν αριθμητής είναι η μονάδα, παραλείπεται και εκφέρεται μόνο ο παρονομαστής με τη λέξη *pars* (= μέρος), όπως *tertia pars* (= *una tertia pars*) 1/3,

quarta pars (= *una quarta pars*) 1/4,

decima pars (*una decima pars*) 1/10 (πρβ. το δέκατο ή το ένα δέκατο).

Τό 1/2 λέγεται *dimidia pars* (= το μισό μέρος).

73. Τα αριθμητικά επιρρήματα (εκτός από τα τέσσερα πρώτα *semel*, *bis*, *ter*, *quarter*) σχηματίζονται με την κατάληξη *-ies* (ή αρχαιότερα *-iens*), όπως *quinqu-ies* ή *quinqu-iens* πέντε φορές, *dec-ies* ή *dec-iens* δέκα φορές.

ΕΒΔΟΜΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΤΟ ΡΗΜΑ (VERBUM)

74. Τα παρεπόμενα του ρήματος της λατινικής γλώσσας είναι διάθεση, φωνή, συζυγία, έγκλιση, χρόνος, αριθμός, πρόσωπο, όπως και στην Ελληνική.

1. Οι διαθέσεις (genēra verbi) είναι τέσσερις:

α') η ενεργητική (genus actīvum): laudo επαινώ·

β') η μέση (genus mediūm): lāvor (= lavo me) λούω τον εαυτό μου, λούομαι·

γ') η παθητική (genus passīvum): laudor επαινούμαι από κάποιον.

δ') η ουδέτερη (genus neutrum): dormio κοιμούμαι.

2. Οι φωνές (formae verbi) είναι δύο:

α') η ενεργητική φωνή (forma actīva): σ' αυτήν ανήκει το σύνολο των ρηματικών τύπων που στην οριστική του ενεστώτα έχει κατάληξη -ο, π.χ. delē-o (καταστρέφω), dele-s, dele-t κτλ.

β') η μέση ή παθητική φωνή (forma passīva): σ' αυτήν ανήκουν όλοι οι ρηματικοί τύποι που η κατάληξή τους στην οριστική του ενεστώτα είναι -οι, π.χ. delē-οι (καταστρέφομαι), delēr-is, delē-tur κτλ.

3. Οι συζυγίες (coniugatiōnes) είναι τέσσερις:

α') η πρώτη συζυγία (coniugatio prima): σ' αυτήν ανήκουν τα ρήματα που έχουν χαρακτήρα **a** και το απαρέμφατο του ενεργητικού ενεστώτα λήγει σε -āre, όπως amo (από το amao), απαρέμφ. amāre («αγαπάν»):

β') η δεύτερη συζυγία (coniugatio secunda): σ' αυτήν ανήκουν τα ρήματα που έχουν χαρακτήρα **e** και το απαρέμφατο του ενεργητικού ενεστώτα λήγει σε -ēre, όπως dele-o, απαρέμφ. delēre («καταστρέφειν»):

γ') η τρίτη συζυγία (coniugatio tertia): σ' αυτήν ανήκουν τα ρήματα που έχουν χαρακτήρα σύμφωνο ή φωνήεν **u** και το απαρέμφατο του ενεργητικού ενεστώτα λήγει σε -ēre, όπως leg-o, απαρέμφ. legēre («αναγινώσκειν»), tribu-o, απαρέμφ. tribu-ēre («απονέμειν»):

δ΄) η τέταρτη συζυγία (coniugatio quarta)· σ΄ αυτήν ανήκουν τα ρήματα που έχουν χαρακτήρα **i** και το απαρέμφατο του ενεργητικού ενεστώτα λήγει σε **-īre**, όπως **audī-o**, απαρέμφ. **audīre** («ακούειν»).

4. Οι εγκλίσεις (modi) είναι τρεις:

α΄) η οριστική (modus indicativus)·

β΄) η υποτακτική (modus coniunctivus), η οποία πολλές φορές είναι αντίστοιχη και προς την ευκτική της αρχαίας Ελληνικής (και τότε λέγεται modus optativus) (βλ. και § 168)·

γ΄) η προστακτική (modus imperativus), που διακρίνεται σε προστακτική **του ενεστώτα** και σε προστακτική **του μέλλοντα**.

5) Οι χρόνοι (tempora) είναι έξι:

α΄) ο ενεστώτας (tempus praesens ή απλώς praesens)·

β΄) ο παρατατικός (imperfectum)·

γ΄) ο μέλλοντας (futurum)·

δ΄) ο παρακειμένος (perfectum), με τη σημασία του **κυρίως παρακειμένου** (perfectum praesens ή logicum) και **του ιστορικού παρακειμένου ή αορίστου** (perfectum historicum)·

ε΄) ο υπερσυντέλικος (plusquamperfectum)·

στ΄) ο τετελεσμένος μέλλοντας (futurum exactum).

6) Οι αριθμοί (numeri) είναι δύο, ενικός (singularis) και πληθυντικός (pluralis) (πρβ. § 12, 2).

7) Τα πρόσωπα (personae) είναι τρία: πρώτο (persona prima), δεύτερο (persona secunda) και τρίτο (persona tertia) (§ 56).

75. Η λατινική γλώσσα έχει **πέντε ονοματικούς τύπους** (η αρχαία ελληνική έχει μόνο δύο):

1) **το απαρέμφατο** (infinitivus)· και στη λατινική γλώσσα αρχικά είναι όνομα ουσιαστικό αφηρημένο ουδέτερου γένους (πρβ. **errare humanum est** = «τό πλανάσθαι ανθρώπινόν εστί» και

2) **η μετοχή** (participium)· στη λατινική γλώσσα μετοχή στην ενεργητική φωνή έχει μόνο ο ενεστώτας και ο μέλλοντας, στη μέση (παθητική) έχει μόνο ο παρακειμένος (ή αόριστος).

Εκτός από τους δύο παραπάνω ονοματικούς τύπους, το ρήμα στη Λατινική έχει ακόμη:

3) **το σουπίνο ή ύπτιο** (supinum). Αυτό είναι ρηματικό ουσιαστικό (δ΄ κλίσεως § 29) και έχει δύο μόνο πτώσεις του ενικού, την αιτιατική (σε **-um**) και την αφαιρετική (σε **-ū**). Και

α') ο τύπος σε **-um** χρησιμοποιείται με ρήματα που φανερώνουν κίνηση και **δηλώνει σκοπό**: (postulo ζητώ), venērunt auxilium **postulātum** (ήρθαν για να ζητήσουν βοήθεια), (aquaο παίρνω νερό), eo **aquātum** (πηγαίνω για να πάρω νερό).

β') ο τύπος σε **-ū** ακολουθεί ορισμένα επίθετα και δηλώνει **αναφορά** (όπως facilis, difficilis, iucundus, mirabilis κ.ά.). Κάποτε εκφέρεται και με τη φράση fas (ή nefas) est είναι όσιο (ή ανόσιο): iucundus **auditū** ευάρεστος στο να τον ακούει κάποιος, hoc nefas est **dictu** αυτό είναι ανόσιο να το λέει κανείς.

4) **το γερούνδιο** (gerundium). Αυτό είναι ρηματικό ουσιαστικό ουδέτερο δευτερόκλιτο, που έχει τις τέσσερις πλάγιες πτώσεις του ενικού με τις καταλήξεις -ndi, -ndo, -ndum, -ndo. Καθένας από αυτούς τους τύπους έχει αντίστοιχη στην αρχαία ελληνική μία πλάγια πτώση **σύναρθρου απαρεμφότου** (ενεργητικού) ενεστώτα (ή σπανίως αορίστου). Π.χ. ον. scribēre = «γράφειν» ή «το γράφειν», γεν. scribendi = «του γράφειν», δοτ. scribendo = «τω γράφειν», αιτ. (scribēre ή ad) scribendum = «(προς) το γράφειν», αφαιρ. scribendo = «διά του γράφειν» κτλ.: **dicendi** peiītus έμπειρος στο να ομιλεί, arma pugnando (δοτ.) ή ad **pugnandum** (αιτ.) utilia όπλα χρήσιμα στο να μάχεται κανείς: hominis mens **discendo** (αφαιρ.) αλίтур ο νους του ανθρώπου τρέφεται με το να μαθαίνει (με μαθήματα).

5) **το γερουνδιακό** (gerundivum). Αυτό κανονικώς είναι ρηματικό επίθετο με **παθητική διάθεση** και λήγει σε -ndus, -nda, -ndum (§ 38, α'). Το γερουνδιακό συνήθως σημαίνει ό,τι και τα εις -τέος, -τέα, -τέον ρηματικά επίθετα της αρχαίας ελληνικής. Πολλές φορές όμως σημαίνει και εκείνο που είναι δυνατό ή άξιο να γίνει: delenda est Carthāgo «καταστρεπτέα έστίν ή Καρχηδών» πρέπει να καταστραφεί ή Καρχηδών, legendae sunt litterae «αναγνωστέα έστίν ή έπιστολή» πρέπει να αναγνωσθεί ή έπιστολή (§ 34, 4, Α' β' Σημ.), facinus laudandum έργο που (πρέπει να επαινεθεί) είναι άξιο να επαινεθεί, αξιέπαινο.

76. Αρκετοί τύποι του ρήματος στη λατινική γλώσσα σχηματίζονται περιφραστικά, δηλ. με το ρήμα sum (= ειμί, είμαι) ως βοηθητικό (verbum auxiliāre), όπως και στην αρχαία ελληνική με το ρήμα ειμί και στη νέα ελληνική με το ρήμα έχω και το είμαι.

Κατά τα ανωτέρω περιφραστικά σχηματίζονται κανονικώς από την ενεργητική φωνή ο μέλλοντας της υποτακτικής και του απαρεμφότου, και από τη μέση (παθητική) φωνή ο παρακειμένος, ο υπερσυντέλικος

και ο τετελεσμένος μέλλοντας στην οριστική, υποτακτική και το απαρέμφατο.

77. Το ρήμα *sūm* (ανώμαλο, όπως το είμι της αρχαίας και το είμαι της νέας ελληνικής) κλίνεται ως εξής:

1. Indicativus		2. Coniunctivus		
Praesens				
(Αρχαιότεροι τύποι)				
<i>sum</i>	είμαι	<i>sim</i>	να είμαι	<i>siem</i> ή <i>fuam</i>
<i>ēs</i>	είσαι	<i>sis</i>	να είσαι	<i>sies</i> ή <i>fuas</i>
<i>ēst</i>	είναι (πρβ. ἐστί)	<i>sit</i>	να είναι	<i>siet</i> ή <i>fuat</i>
<i>sūmūs</i>	είμαστε	<i>simus</i>	να είμαστε	—
<i>ēstīs</i>	είστε (πρβ. ἐστέ)	<i>sitis</i>	να είστε	—
<i>sunt</i>	είναι	<i>sint</i>	να είναι	<i>sient</i> ή <i>fuant</i>
Imperfectum				
(Αρχαιότεροι τύποι)				
<i>ērām</i>	ήμουν	<i>essēm</i>	να ήμουν	<i>forem</i>
<i>ērās</i>	ήσουν	<i>essēs</i>	να ήσουν	<i>fores</i>
<i>ērāt</i>	ήταν	<i>essēt</i>	να ήταν	<i>foret</i>
<i>ērāmus</i>	ήμαστε	<i>essēmus</i>	να ήμαστε	—
<i>ērātis</i>	ήσαστε	<i>essētis</i>	να ήσαστε	—
<i>ērant</i>	ήταν	<i>essent</i>	να ήταν	<i>forent</i>
Futurum				
<i>ērō</i>	θα είμαι	<i>futūrus</i> , -a, -um	<i>sim</i>	
<i>ērīs</i>	θα είσαι		<i>sis</i>	
<i>ērīt</i>	θα είναι		<i>sit</i>	
<i>ērīmus</i>	θα είμαστε	<i>futūrī</i> , -ae, -a	<i>simus</i>	
<i>ērītis</i>	θα είστε		<i>sitis</i>	
<i>ērunt</i>	θα είναι		<i>sint</i>	

1. Indicativus		2. Coniunctivus
Perfectum		
fūī	έγινα (υπήρξα)	fuērīm
fuiſtī	έγινες	fuerīs
fuīt	έγινε	fuerīt
fuīmus	εγίναμε	fuerīmus
fuiſtīs	εγίνατε	fuerītis
fuērunt ή fuēre	έγιναν	fuerint
Plusquamperfectum		
fūērām	είχα υπάρξει	fuissēm
fuērās	είχες υπάρξει	fuissēs
fuērāt	είχε υπάρξει	fuissēt
fuērāmus	είχαμε υπάρξει	fuissēmus
fuērātis	είχατε υπάρξει	fuissētis
fuērant	είχαν υπάρξει	fuiſſent
Futurum exactum		
fūēro	θα έχω υπάρξει	
fuērīs	θα έχεις υπάρξει	
fuērīt	θα έχει υπάρξει	
fuērīmus	θα έχουμε υπάρξει	Δεν έχει
fuerītis	θα έχετε υπάρξει	
fuērint	θα έχουν υπάρξει	

3. Imperativus	
Praesens	Futurum
Sing. 2. ēs να είσαι (έσο)	Sing. 2. esto να είσαι (έσο) 3. esto να είναι (έστο)
Plur. 2. este να είστε (έστε)	Plur. 2. estōte να είστε (έστε) 3. suntο να είναι (έστωσαν)

4. Infinitivus		
Praesens esse (είναι) να είναι, ότι είναι	Perfectum fuisse (γεγονέναι ή γενέσθαι) ότι έχει γίνει ή να έχει γίνει	Futurum ενικ. futūrum, -am, -um esse ή απλώς fōre πληθ. futūros, -as, -a esse ή απλώς fōre (έσεσθαι) ότι θα γίνει
5. Participium		
Praesens: (sens)	Futurum: futurus, -a, -um	

► **Σημείωση:** Η μετοχή του ενεστώτα (sens) χρησιμοποιείται μόνο στα δύο σύνθετα: praesens παρών και absens απών (§ 43, 2).

Γερούνδιο και σουπίνο δεν έχει το sum.

78. Παραδείγματα ρημάτων που κλίνονται ομαλά

(amo αγαπώ, deleo καταστρέφω, lego διαβάζω, audio ακούω)

1. Ενεργητική φωνή

	α' συζυγίας	β' συζυγίας	γ' συζυγίας	δ' συζυγίας
	1. Indicativus			
Praesens	amō (από το ama-o)	dēlē-ō	lēg-ō	audī-ō
	amā-s	delē-s	leg-ī-s	audī-s
	amā-t	delē-t	leg-ī-t	audī-t
	amā-mūs	delē-mus	leg-ī-mus	audī-mus
	amā-tīs	delē-tis	leg-ī-tis	audī-tis
	ama-nt	dele-nt	leg-unt	audi-unt

	α' συζυγίας	β' συζυγίας	γ' συζυγίας	δ' συζυγίας
Imperfectum	amā-bā-m αγαπούσα	dēlē-bām κατάστρεφα	lēg-ē-bām διάβαζα	audi-ē-bām άκουα
	amā-bā-s	delē-bās	leg-e-bās	audi-e-bās
	amā-bā-t	delē-bāt	leg-e-bāt	audi-e-bāt
	amā-bā-mus	delē-bāmus	leg-e-bāmus	audi-e-bāmus
	amā-bā-tis	delē-bātis	leg-e-bātis	audi-e-bātis
	ama-ba-nt	delē-bant	leg-e-bant	audi-e-bant
Futurum	āmā-bō θα αγαπήσω	dēlē-bō θα καταστρέψω	lēg-ām θα διαβάσω	audi-ām θα ακούσω
	amā-bīs	delē-bīs	leg-ēs	audi-ēs
	amā-bīt	delē-bīt	leg-ēt	audi-ēt
	amā-bīmus	delē-bīmus	leg-ēmus	audi-ēmus
	amā-bītis	delē-bītis	leg-ētis	audi-ētis
	amā-bunt	delē-bunt	leg-ent	audi-ent
Perfectum	āmā-v-ī έχω αγαπήσει ή αγάπησα	dēlē-v-ī έχω καταστρέψει ή κατάστρεψα	lēg-ī έχω διαβάσει ή διάβασα	audi-v-ī έχω ακούσει ή άκουσα
	amav-īstī	delev-īstī	leg-īstī	audi-v-īstī
	amav-īt	delev-īt	leg-īt	audi-v-īt
	amav-īmus	delev-īmus	leg-īmus	audi-v-īmus
	amav-īstis	delev-īstis	leg-īstis	audi-v-īstis
	amav-ērunt ή amav-ēre	delev-ērunt ή delev-ēre	leg-ērunt ή leg-ēre	audi-v-ērunt ή audi-v-ēre
Plusquamperfectum	āmav-ērām είχα αγαπήσει	dēlēv-ērām είχα καταστρέψει	lēg-eram είχα διαβάσει	audi-v-ērām είχα ακούσει
	amav-erās	delev-erās	leg-erās	audi-v-erās
	amav-erāt	delev-erāt	leg-erāt	audi-v-erāt
	amav-erāmus	delev-erāmus	leg-erāmus	audi-v-erāmus
	amav-erātis	delev-erātis	leg-erātis	audi-v-erātis
	amav-ērant	delev-ērant	leg-ērant	audi-v-ērant

	α' συζυγίας	β' συζυγίας	γ' συζυγίας	δ' συζυγίας
Futurum exactum	ǎmāv-ērō θα έχω αγαπήσει	dēlev-ērō θα έχω καταστρέψει	lēg-ērō θα έχω διαβάσει	audīv-ērō θα έχω ακούσει
	amav-erīs	delev-erīs	leg-erīs	audiv-erīs
	amav-erīt	delev-erīt	leg-erīt	audiv-erīt
	amav-erīmus	delev-erīmus	leg-erīmus	audiv-erīmus
	amav-erītis	delev-erītis	leg-erītis	audiv-erītis
	amav-ērint	delev-erīnt	leg-ērīnt	audiv-ērīnt

2. Coniunctīvus

Praesens	ǎm-ēm (από το ama-em) να αγαπώ	dēle-ǎm να καταστρέφω	lēg-ǎm να διαβάζω	audi-ǎm να ακούω
	am-ēs	dele-ās	leg-ās	audi-ās
	am-ēt	dele-āt	leg-āt	audi-āt
	am-ēmus	dele-āmus	leg-āmus	audi-āmus
	am-ētis	dele-ātis	leg-ātis	audi-ātis
	am-ent	dele-ant	leg-ant	audi-ant

Imperfectum	ǎmā-rēm να αγαπούσα	dēlē-rēm να κατάστρεφα	lēg-ē-rēm να διάβαζα	audī-rēm να άκουα
	ama-rēs	delē-rēs	leg-e-rēs	audi-rēs
	ama-rēt	dele-rēt	leg-e-rēt	audi-rēt
	ama-rēmus	dele-rēmus	leg-e-rēmus	audi-rēmus
	ama-rētis	dele-rētis	leg-e-rētis	audi-rētis
	ama-rent	dele-rent	leg-ē-rent	audī-rent

Futurum	ǎmatūrus, -a, -um sim	dēletūrus, -a, -um sim	lectūrus, -a, -um sim	auditūrus, -a, -um sim
	sis	sis	sis	sis
	sīt	sīt	sīt	sīt
	amatūri, -ae, -a simus	deletūri, -ae, -a simus	lectūri, -ae, -a simus	audituri, -ae, -a simus
	sitis	sitis	sitis	sitis
	sīnt	sīnt	sīnt	sīnt

	α' συζυγίας	β' συζυγίας	γ' συζυγίας	δ' συζυγίας
Perfectum	āmav-ērīm av, (va) αγαπήσω	dēlev-ērīm av, (va) καταστρέψω	lēg-ērīm av, (va) διαβάσω	audīv-ērīm av, (va) ακούσω
	amav-erīs	delev-erīs	leg-erīs	audiv-erīs
	amav-erīt	delev-erīt	leg-erīt	audiv-erīt
	amav-erīmus	delev-erīmus	leg-erīmus	audiv-erīmus
	amav-erītis	delev-erītis	leg-erītis	audiv-erītis
	amav-ērint	delev-ērint	leg-ērint	audiv-ērint
Plusquamperfectum	āmav-issēm av (va) είχα αγαπήσει	dēlev-issēm av, (va) είχα καταστρέψει	lēg-issēm av, (va) είχα διαβάσει	audīv-issēm av, (va) είχα ακούσει
	amav-issēs	delev-issēs	leg-issēs	audiv-issēs
	amav-issēt	delev-issēt	leg-issēt	audiv-issēt
	amav-issēmus	delev-issēmus	leg-issēmus	audiv-issēmus
	amav-issētis	delev-issētis	leg-issētis	audiv-issētis
	amav-issent	delev-issent	leg-issent	audiv-issent

Futurum
exactum

Δεν έχει

3. Imperatīvus

Praesens	Sing. 2. āmā αγάπα	dēlē κατάστρεφε	lēg-e διάβαζε	audī άκουε
	Plur. 2. amā-te	delē-te	leg-ite	audī-te
Futurum	Sing. 2. āmā-to αγάπησε	dēlē-tō κατάστρεψε	lēg-ī-tō διάβασε	audī-to άκουσε
	3. amā-tō	delē-tō	leg-ī-tō	audi-tō
	Plur. 2. amā-tōte	delē-tōte	leg-ī-tōte	audi-tōte
	3. amā-ntō	dele-ntō	leg-u-ntō	audi-u-ntō

	α' συζυγίας	β' συζυγίας	γ' συζυγίας	δ' συζυγίας
--	-------------	-------------	-------------	-------------

4. Infinitīvus

Præsens	āmā-re «αγαπάν»	dēlē-re «καταστρέφειν»	lēg-ē-re «αναγινώσκειν»	audī-re «ακούειν»
Futurum	amatūrum, -am, -um esse amatūros, -as, -a esse «αγαπήσειν»	deletūrum, -am, -um esse deletūros, -as, -a esse «καταστρέψειν»	lectūrum, -am, -um esse lectūros, -as, -a esse «αναγνώσειν»	auditūrum, -am, -um esse auditūros, -as, -a esse «ακούσειν»
Perfectum	amav-isse «αγαπήσαι»	delev-isse «καταστρέψαι»	lēg-isse «αναγνώσαι»	audiv-isse «ακούσαι»

5. Gerundĭum

Gen.	āmā-ndi «του αγαπάν»	dēlē-ndi «του καταστρέφειν»	lēg-e-ndi «του αναγινώσκειν»	audi-e-ndi «του ακούειν»
Dat.	amā-ndō	dele-ndō	leg-e-ndō	audi-e-ndō
Acc.	amā-ndum	dele-ndum	leg-e-ndum	audi-e-ndum
Abl.	amā-ndō	dele-ndō	leg-e-ndō	audi-e-ndō

6. Supĭnum

Acc.	āmāt-um	dēlēt-um	lect-um	audīt-um
Abl.	amāt-ū	delēt-ū	lēct-ū	audīt-ū

7. Participium

Præsens	amā-ns amant-is αγαπώντας (αγαπών, -ώσα, -ών)	delēns dele-ntis καταστρέφοντας (καταστρέφων, -ουσα, -ον)	leg-ēns leg-e-ntis διαβάζοντας (αναγινώσκων, -ουσα, -ον)	audi-ē-ns audi-e-ntis ακούοντας (ακούων, -ουσα, -ον)
---------	---	---	--	--

	α' συζυγίας	β' συζυγίας	γ' συζυγίας	δ' συζυγίας
Futurum	amat-ūrus, -ūra, -ūrum «αγαπήσων, -ουσα, -ον»	delet-ūrus, -ūra, -ūrum «καταστρέφω, -ουσα, -ον»	lect-ūrus, -ūra, -ūrum «αναγνώσομενος, -μένη, -μενον»	audit-urus, -ūra, -ūrum «ακουσόμενος, -μένη, -μενον»

2. Μέση (ή παθητική) φωνή

	α' συζυγίας	β' συζυγίας	γ' συζυγίας	δ' συζυγίας
--	-------------	-------------	-------------	-------------

1. Indicativus

	āmōr (από το amaor) αγαπιέμαι	dēle-ōr καταστρέφομαι	lēg-ōr διαβάζομαι	audi-ōr ακούομαι
Praesens	amā-ris (ή -re)	delē-ris (ή -re)	leg-ē-ris (ή -re)	audi-ris (ή -re)
	amā-tur	delē-tur	leg-ī-tur	audi-tur
	amā-mur	delē-mur	leg-ī-mur	audi-mur
	amā-mīnī	delē-mīnī	leg-ī-mini	audi-mīnī
	ama-ntur	dele-ntur	leg-u-ntur	audi-u-ntur
		āmā-bar αγαπιόμουν	dēlē-bār καταστρεφόμουν	lēg-ē-bār διαβαζόμουν
Imperfectum	ama-bāris (ή -re)	dele-bā-ris (ή -re)	leg-e-bā-ris (ή -re)	audi-e-bāris (ή -re)
	ama-bātur	dele-bātur	leg-e-bātur	audi-e-bātur
	ama-bāmur	dele-bāmur	leg-e-bāmur	audi-e-bāmur
	ama-bāmīnī	dele-bāmīnī	leg-e-bāmīnī	audi-e-bāmīnī
	ama-bantur	dele-bantur	leg-e-bantur	audi-e-bantur
		āmā-bōr θα αγαπηθώ	dēlē-bōr θα καταστραφώ	lēg-ār θα διαβαστώ
Futurum	ama-bē-ris (ή -re)	dele-bē-ris (ή -re)	leg-ē-ris (ή -re)	audi-ē-ris (ή -re)
	ama-bītur	dele-bītur	leg-ētur	audi-ētur
	ama-bīmur	dele-bīmur	leg-ēmur	audi-ēmur
	ama-bimīnī	dele-bimīnī	leg-ēmīnī	audi-ēmīnī
	ama-buntur	dele-buntur	leg-entur	audi-entur

	α' συζυγίας	β' συζυγίας	γ' συζυγίας	δ' συζυγίας
Perfectum	amātus, -a, -um sum, es, est έχω αγαπηθεί ή αγαπήθηκα	delētus, -a, -um sum, es, est έχω καταστραφεί ή καταστράφηκα	lēctus, -a, -um sum, es, est έχω διαβαστεί ή διαβάστηκα	audītus, -a, -um sum, es, est έχω ακουστεί ή ακούστηκα
	amati, -ae, -a sumus, estis, sunt	deleti, -ae, -a sumus, estis, sunt	lecti, -ae, -a sumus, estis, sunt	auditi, -ae, -a sumus, estis, sunt
Plusquamperfectum	amatus, -a, -um eram, eras, erat είχα αγαπηθεί	deletus, -a, -um eram, eras, erat είχα καταστραφεί	lēctus, -a, -um eram, eras, erat είχα διαβαστεί	auditus, -a, -um eram, eras, erat είχα ακουστεί
	amati, -ae, -a eram, eratis, erant	deleti, -ae, -a eram, eratis, erant	lecti, -ae, -a eram, eratis, erant	auditi, -ae, -a eram, eratis, erant
Futurum exactum	amatus, -a, -um ero, eris, erit θα έχω αγαπηθεί	deletus, -a, -um ero, eris, erit θα έχω καταστραφεί	lectus, -a, -um ero, eris, erit θα έχω διαβαστεί	auditus, -a, -um ero, eris, erit θα έχω ακουστεί
	amati, -ae, -a erimus, eritis, erunt	deleti, -ae, -a erimus, eritis, erunt	lecti, -ae, -a erimus, eritis, erunt	auditi, -ae, -a erimus, eritis, erunt

2. Coniunctivus

Praesens	āmēr (από το ama-er) να αγαπιέμαι	dēlē-ār va καταστρέφομαι	lēg-ār να διαβάζομαι	audī-ār να ακούομαι
	amē-ris (ή -re)	dele-ā-ris (ή -re)	leg-āris (ή -re)	audi-āris (ή -re)
	amē-tur	dele-ā-tur	leg-ātur	audi-ātur
	amē-mur	dele-āmur	leg-āmur	audi-āmur
	amē-mīni	dele-amīni	leg-āmīni	audi-āmīni
	ame-ntur	dele-antur	leg-antur	audi-antur

	α' συζυγίας	β' συζυγίας	γ' συζυγίας	δ' συζυγίας
Imperfectum	āmā-rēr va αγαπιόμουν ama-rēris (ή -re) ama-rētur ama-rēmur ama-remīnī ama-rentur	dēlē-rer va καταστρεφόμουν dele-rēris (ή -re) dele-rētur dele-rēmur dele-remīni dele-rentur	lēg-ē-rēr va διαβάζομουν leg-e-rēris (ή -re) leg-e-rētur leg-e-rēmur leg-e-remīnī leg-e-rentur	audī-rēr va ακουόμουν audi-rēris (ή -re) audi-rētur audi-rēmur audi-remīni audi-rentur
Perfectum	amatus, -a, -um sim, sis, sit (av) έχω αγαπηθεί ή αγαπηθώ amati, -ae, -a simus, sitis, sint	deletus, -a, -um sim, sis, sit (av) έχω καταστραφεί ή καταστραφώ deleti, -ae, -a simus, sitis, sint	lectus, -a, -um sim, sis, sit (av) έχω διαβαστεί ή διαβαστώ lecti, -ae, -a simus, sitis, sint	auditus, -a, -um sim, sis, sit (av) έχω ακουστεί ή ακουστώ auditi, -ae, -a simus, sitis, sint
Plusquamperfectum	amatus, -a, -um essem, esses, esset (av) είχα αγαπηθεί amati, -ae, -a essemus, essetis, essent	deletus, -a, -um essem, esses, esset (av) είχα καταστραφεί deleti, -ae, -a essemus, essetis, essent	lectus, -a, -um essem, esses, esset (av) είχα διαβαστεί lecti, -ae, -a essemus, essetis, essent	auditus, -a, -um essem, esses, esset (av) είχα ακουστεί auditi, -ae, -a essemus, essetis, essent

Futurum exactum

Δεν έχει

3. Imperatīvus

Praesens	Sing. 2. āmā-re va αγαπιέσαι Plur. 2. amā-mīni	delē-re va καταστρέφεις dēlē-mīni	legē-re va διαβάζεις leg-ī-mīni	audī-re va ακούεις audi-mīni
----------	--	---	---------------------------------------	------------------------------------

	α' συζυγίας	β' συζυγίας	γ' συζυγίας	δ' συζυγίας
Futurum	Sing. 2. amā-tor να αγαπιέσαι 3. amā-tōr Plur. 3. ama-ntor	delē-tor va καταστρέφεται dele-tor dele-ntor	leg-ī-tor va διαβάζεις leg-ī-tor leg-untor	audītor να ακούεις audī-tor audi-u-ntor

4. Infinitivus

Praesens	amā-ri «αγαπάσθαι»	delē-ri «καταστρέφε- σθαι»	leg-ī «αναγινώσκε- σθαι»	audī-ri «ακούεσθαι»
Futurum	amatum iri «αγαπηθήσε- σθαι»	deletum iri «καταστραφήσε- σθαι»	lectum īrī «αναγνωσθήσε- σθαι»	auditum iri «ακουσθήσεσθαι»

Perfectum	amatum, -am, -um esse ότι ή να έχει αγαπηθεί amatos, -as, -a esse	deletum, -am, -um esse ότι ή να έχει καταστραφεί deletos, -as, -a esse	lectum, -am, -um esse ότι ή να έχει διαβαστεί lectos, -as, -a esse	auditum, -am, -um esse ότι ή να έχει ακουστεί auditos, -as, -a esse
-----------	--	---	---	--

Futurum exactum	amatum, -am, -um fore ότι θα έχει αγαπηθεί amatos, -as, -a fore	deletum, -am, -um fore ότι θα έχει καταστραφεί deletos, -as, -a fore	lectum, -am, -um fore ότι θα έχει διαβαστεί lectos, -as, -a fore	auditum, -am, -um fore ότι θα έχει ακουστεί auditos, -as, -a fore
-----------------	---	--	--	---

5. Participium

Perfectum	amātus, amāta amātum αγαπημένος	delētus, delēta, delētum καταστραμμένος	lētus, lēcta, lētum διαβασμένος	audītus, audīta, audītum ακουσμένος
-----------	---------------------------------------	---	---------------------------------------	---

6. Gerundivum

ama-ndus	dele-ndus	leg-e-ndus	audi-e-ndus
ama-nda	dele-nda	leg-e-nda	audi-e-nda
ama-ndum	dele-ndum	leg-e-ndum	audi-e-ndum
«αγαπητέος, -τέα, -τέον»	«καταστρεπτέος, -έα, -έον»	«αναγνωστέος, -έα, -έον»	«ακουστέος, -έα, -έον»

79. Οι κυρίως προσωπικές καταλήξεις των ρημάτων

		Ενεργητικής φωνής	Μέσης (ή Παθητικής) φωνής		
		Οριστ. και υποτακτ.	Προστακτ.	Οριστ. και υποτακτ.	Προστακτική
Ενικός	1.	-m ή –	-r
	2.	-s (οριστική παρακειμ. -sti)	– ή -to	-ris (ή -re)	-re ή -tor
	3.	-t	-to	-tur	-tor
Πληθυντικός	1.	-mus		-mur	
	2.	-tis (οριστική παρακειμ. -stis)	-te ή -tote	-mini	-mini
	3.	-nt (οριστική παρα- κειμ. -runt ή -re)	-nto	-ntur	-ntor

► **Σημείωση 1:** Το α' ενικό πρόσωπο των χρόνων της μέσης φωνής που σχηματίζονται μονολεκτικά βρίσκεται από το α' πρόσωπο του αντίστοιχου χρόνου της ενεργητικής φωνής, αν λήγει σε ο με την προσθήκη ενός r, αν λήγει σε m με την τροπή του m σε r, όπως amo-amor, amabam-amabar, amabo-amabor, amem-amer, amarem-amarer κτλ.

► **Σημείωση 2:** Το απαρέμφατο του μέλλοντα της μέσης (παθητικής) φωνής (amatum iri, deletum iri κτλ.) αποτελείται από το σουπίνο (§ 75, 3) και το iri, που είναι απαρέμφατο του παθητικού ενεστώτα του ρήματος eo = πορεύομαι.

Αρχαιότεροι τύποι είναι: α') του παρατατικού της δ' συζυγίας audībam, audības κτλ. και του μέλλοντα audībo, audībis κτλ.: β') του απαρεμφάτου του παθητικού ενεστώτα amarīer, legīer κτλ. (= amari, legi): γ') του γερουνδιακού της γ' και της δ' συζυγίας σε -undus, όπως legundus, audiundus, (= legendus, audiendus).

Αποθετικά ρήματα (verba deponentia)

80. Και η Λατινική έχει **αποθετικά** ρήματα ενεργητικής (ή ουδέτερης) διαθέσεως, ρήματα δηλ. που έχουν μόνο τη μέση (παθητική) φωνή (γι' αυτό λέγονται και *media tantum* § 74, 2β'), όπως hortor (προτρέπω) - hortātus sum - hortātum - hortāri, vereor (ευλαβούμαι) - verītus sum - verītum - verēri, loquor (ομιλώ) - locūtus sum - locūtum - loqui, blandior (κολακεύω) - blandītus sum - blandītum - blandīri.

Τα ρήματα αυτά κλίνονται όπως ακριβώς τα αντίστοιχα ρήματα μέσης φωνής (μέσης ή παθητικής διαθέσεως, § 78, 2) με τη διαφορά ότι από τη μέση φωνή δεν έχουν απαρέμφατο του μέλλοντα, ενώ από την ενεργητική έχουν υποτακτική και απαρέμφατο του μέλλοντα, σουπίνο, μετοχή του ενεστώτα και του μέλλοντα και το γερούνδιο.

Futurum

	hortor πρβ. amor	vereor πρβ. deleor	loquor πρβ. legor	blandior πρβ. audior
Coniunctivus	hortātūrus, -a, -um sim, sis, sit	verītūrus, -a, -um sim, sis, sit	locutūrus, -a, -um sim, sis, sit	blandītūrus, -a, -um sim, sis, sit
	hortatūri, -ae, -a simus, sitis, sint	veritūri, -ae, -a simus, sitis, sint	locutūri, -ae, -a simus, sitis, sint	blanditūri, -ae, -a simus, sitis, sint
Infinitivus	hortatūrum, -am, -um esse	veritūrum, -am, -um esse	locutūrum, -am, -um esse	blanditūrum, -am, -um esse
	hortatūros, -as, -a esse	veritūros, -as, -a esse	locutūros, -as, -a esse	blanditūros, -as, -a esse

Supinum	hortātum, -tū	verītum, -tū	locūtum, -tū	blandītum, -tū
Participium				
Præsens	hortans (gen. hortantis)	verens (gen. verentis)	loquens (gen. loquentis)	blandiens (gen. blandientis)
Futurum	hortatūrus, -a, -um	veritūrus, -a, -um	locutūrus, -a, -um	blanditūrus, -a, -um
	Gen. hortandi	verendi	loquendi	blandiendi
	Dat. hortando	verendo	loquendo	blandiundo
	Acc. hortandum	verendum	loquendum	blandiendum
	Abl. hortando	verendo	loquendo	blandiundo

81. Η λατινική γλώσσα έχει ακόμη και μερικά ημιαποθετικά ρήματα (verba semideponentia), δηλ. ρήματα τα οποία έχουν:

1) ενεστώτα και απαρέμφατο ενεργητικού τύπου, παρακείμενο μέσου τύπου. Σ' αυτή την κατηγορία ανήκουν τα εξής ρήματα:

audeo	τολμώ	ausus sum	τόλμησα	ausum	audēre
gaudeo	χαίρω	gavisus sum	χάρηκα	gavisum	gaudēre
soleo	συνηθίζω	solitus sum	συνήθισα	solitum	solēre
fido	έχω πεποίθηση	fisus sum	ήμουν πεπεισμένος	fisum	fidēre.

Το ίδιο και τα σύνθετα confido έχω πεποίθηση, diffido δυσιπιστώ κτλ.

2) ενεστώτα και απαρέμφατο μέσου τύπου και παρακείμενο ενεργητικού. Τέτοια ρήματα είναι:

devertor καταλύω - deverti κατέλυσα, deversum, deverti.

revertor επιστρέφω - reverti (και reversus sum) επέστρεψα - reversum, reverti.

adsentior παραδέχομαι - adsensi παραδέχτηκα - adsensum, adsentiri (πβ. ίσταμαι - έστηκα, έστην, φύομαι - πέφυκα, έφυν κ.τ.ό.).

► **Σημείωση:** Όπως η μετοχή του μέσου παρακειμένου των αποθετικών ρημάτων αντιστοιχεί στην αρχαία ελληνική προς τη μετοχή του ενεργητικού παρακειμένου ή αορίστου (π.χ. loquor-locūtus = ειρηνικώς ή ειπών, hortor-hortātus = παραινέσας, audeo-ausus = τετολμηκώς ή τολμήσας), έτσι και άλλων ρημάτων η μετοχή του μέσου παρακειμένου λαμβάνεται με σημασία ενεργητικού παρακειμένου ή αορίστου, π.χ. (ceno δειπνώ) cenātus = δεδειπνηκώς ή δειπνήσας, (prandeo αριστώ) pransus = ηριστηκώς ή αριστήσας, (iuro όμνυμι) iurātus = ομόσας. Των ρημάτων rotāre (πίνειν) και tacēre (σιγάν) η μετοχή του μέσου παρακειμένου λαμβάνεται και με ενεργητική και με παθητική σημασία, π.χ. rotus (= rotatus) = πεπωκώς ή πίων και ποθείς, tacītus = σιγήσας (σιγηλός) και σιγηθείς. (Πρβ. νεοελλ. δειπνώ - **δειπνημένος** = ο δειπνήσας, πίνω - **πιωμένος** = ο πεπωκώς). Πολλές φορές η μετοχή του μέσου παρακειμένου λαμβάνεται και με σημασία παθητικού ενεστώτα, όπως tutior est certa rax quam **sperāta** victoria = ασφαλέστερη είναι βέβαιη ειρήνη παρά **ελπιζόμενη** νίκη.

Αυτές οι χρήσεις της μετοχής του μέσου παρακειμένου σε -tus, -ta, -tum εξηγούνται από το ότι η μετοχή αυτή από την αρχή ήταν επίθετο που αντιστοιχούσε προς τα ρηματικά επίθετα της αρχαίας Ελληνικής σε **-τος, -τη, -τον**· αυτά από την αρχή εσήμαιναν 1) **τον υποκείμενο σ' αυτό που δήλωνε το ρήμα** (π.χ. **θνητός** = εκείνος που υπόκειται στο θάνατο), 2) **εκείνο που ήταν δυνατό να γίνει** (π.χ. **βατός** δρόμος = στον οποίο μπορεί κανείς να **βαδίζει**, αντίθετα **άβατος**) και 3) **ό,τι και η μετοχή του ενεργητικού ή μέσου ενεστώτα ή αορίστου ή παρακειμένου** (π.χ. **δυνατός** = (ο δυνάμενος) εκείνος που μπορεί, νεοελλ. **καυτός** = εκείνος που καίει (ο καίων), **αστράτευτος** = (ο μη στρατευσάμενος) εκείνος που δε στρατεύθηκε, **άπρακτος** = αυτός που δεν έπραξε (ο μη πράξας), **θαναστός** = ο θαναζόμενος, ο τεθανασμένος κτλ.). Έτσι και στη λατινική π.χ. ignōtus = ο άγνωστος και ο αγνοών, occultus = ο κεκρυμμένος και ο (κρύπτων), ασφαλίζων κ.ά.

82. Περιφραστική συζυγία (Coniugatio periphrastica). Εκτός από τους συνηθισμένους περιφραστικούς τύπους των ρημάτων των τεσσάρων συζυγιών (§ 76) σχηματίζονται ακόμη περιφραστικοί ρηματικοί τύποι **σε όλους τους χρόνους και τις εγκλίσεις** με τις διάφορες μετοχές των ρημάτων, κυρίως με τη μετοχή του ενεργητικού μέλλοντα σε -ūrus και το βοηθητικό σε -ndus, -nda, -ndum (§ 27, 5) και το βοηθητικό ρήμα esse· π.χ.

1) scripturus sum (μέλλω γράφειν) πρόκειται να γράψω, scriptūrus eram (έμελλον γράφειν) επρόκειτο να γράψω, scriptūrus ero, scriptūrus fui, κτλ.

2) docendus sum (διδασκτέος είμι) πρέπει να διδαχθώ, docendus eram έπρεπε να διδαχθώ, docendus ero, κτλ.

Μερικές μεταβολές σε ρηματικούς τύπους των τεσσάρων συζυγιών

83. Οι ρηματικοί τύποι που σχηματίζονται από χρονικό θέμα παρακειμένου με χαρακτήρα *v* πολλές φορές αποβάλλουν το *v*, όταν ύστερα από τη συλλαβή *ve* ή *vi* ακολουθεί στην κατάληξη *r* ή *s*. Μετά την αποβολή του *v* τα φωνήεντα που συναντιώνται (εκτός από τα *i-e*), συναιρούνται ως εξής: (στην *α'* συζυγία) το *a + i = a*, (στην *β'* συζυγία) το *e + i = e* και (στην *δ'* συζυγία) το *i + i = i*. Είναι δυνατό όμως τα δύο *i* να μένουν και ασυναίρετα π.χ.

amo, *ama-v-i*, *amavērunt* και *amarunt*, *amavistis* και *amastis*, *amavero* και *amāro*, *amavisse* και *amasse*, κτλ.

deleo, *dele-v-i*, *deleveram* και *delēram*, *delevistis* και *delēstis* κτλ.

audio, *audi-v-i*, *audivisti* και *audisti* ή *audiisti*, *audiverunt* και *audierunt*, *audiveram* και *audiēram* κτλ.

► **Σημείωση:** Των παρακειμένων σε *-ivi* είναι δυνατό να εκπίπτει το *v* και στο *α'* και *γ'* ενικό πρόσωπο της οριστικής, αλλά τότε δε συναιρούνται τα δύο *i*. Σύμφωνα μ' αυτό τον κανόνα σχηματίζονται κανονικά οι τύποι αυτοί στον παρακειμένο των συνθέτων του ρήματος *eo* πορεύομαι, όπως *redeo* επιστρέφω - (*redīvi* και) *redīi* - (*redīviti* και) *redīit*, καθώς και του ρήματος *peto* ζητώ - (*petīvi* και) *petīi* - (*petīviti* και) *petīit*.

84. Δεκαπέντε ρήματα της *γ'* συζυγίας (από τα οποία τα τρία αποθετικά) λήγουν σε *-io* (όπως δηλ. τα ρήματα της *δ'* συζυγίας). Αυτά είναι τα εξής:

<i>capio</i> (λαμβάνω) παίρνω	<i>cēpi</i>	<i>captum</i>	<i>capēre</i>
<i>cupio</i> επιθυμώ	<i>cupīvi</i>	<i>cupītum</i>	<i>cupēre</i>
<i>facio</i> κάνω	<i>fēci</i>	<i>factum</i>	<i>facēre</i>
<i>fodio</i> σκάζω	<i>fōdi</i>	<i>fossum</i>	<i>fodēre</i>
<i>fugio</i> φεύγω	<i>fūgi</i>	(<i>fugītum</i>)	<i>fugēre</i>
<i>iacio</i> ρίχνω	<i>iēcī</i>	<i>iactum</i>	<i>iacēre</i>
<i>lacio</i> (έλκω) σύρω (εύχρηστο στα σύνθετα π.χ. <i>elicio</i> σύρω έξω,	<i>elicui</i>	<i>elicitum</i>)	<i>lacēre</i>
<i>pario</i> γεννώ	<i>pepēri</i>	<i>partum</i>	<i>parēre</i>
<i>quatio</i> σείω	(<i>quassi</i>)	<i>quassum</i>	<i>quatēre</i>
<i>rapio</i> αρπάζω	<i>rapui</i>	<i>raptum</i>	<i>rapēre</i>
<i>sapio</i> έχω γεύση (σωφρονώ)	(<i>sapīvi</i> ή <i>sapīi</i>)		
<i>specio</i> παρατηρώ	<i>spexi</i>	<i>spectum</i>	<i>specēre</i>
<i>gradior</i> βαδίζω	<i>gressus sum</i>	<i>gressum</i>	<i>gradi</i>

morior αποθνήσκω
patior πάσχω

mortuus sum (mortuum) mori
passus sum passum pati

Των ρημάτων αυτών ο χαρακτήρας του ενεστωτικού θέματος i αποβάλλεται, όπου ακολουθεί άλλο i στην κατάληξη ή -ēr ή τελικό e. Κατά τα άλλα κλίνονται όπως το lego - legor (§ 78).

Ενεργητική φωνή	Μέση φωνή
-----------------	-----------

1. Indicativus

Praesens

capi-o

cap-īs (από το capi-is)

cap-īt (από το capi-it)

cap-īmus (από το capi-imus)

cap-ītis (από το capi-itis)

cap-i-unt

capi-or

cap-ēris (από το capi-ēris)

cap-ītur (από το capi-itur)

cap-īmur (από το capi-imur)

capi-mīni

capi-untur

Imperfectum: capi-ēbam, capi-ebās, capi-ebāt κτλ.

Futurum: capi-am, capi-es, capi-et κτλ.

2. Coniunctivus

Praesens

capi-ām,
capi-ār,

capi-ās,
capi-āris,

capi-āt κτλ.
capi-ātur κτλ.

Imperfectum

cap-ērem (από το capi-erem)

cap-erēs (από το capi-eres)

cap-erēt

cap-erēmus

cap-erētis

cap-ērent

cap-ērēr (από το capi-erer)

cap-erēris (από το capi-ereris)

cap-erētur

cap-erēmur

cap-eremīni

cap-erentur

3. Imperatīvus

cap-e (από το capi-e)

cap-ite

cap-ēre

cap-imini

(από το capi-ere)

cap-ito		cap-itor	
cap-īto	(από το capi-ito)	cap-ītor	(από το capi-itor)
cap-itōte			
capi-unto		capi-untor	

4. Infinitivus

cap-ĕre	(από το capi-ere)	capi	(από το capi-i)
---------	-------------------	------	-----------------

► **Σημείωση:** Του ρήματος *facio* το β' ενικό της προστακτικής του ενεργητικού ενεστώτα σχηματίζεται χωρίς την κατάληξη *e*, με το θέμα μόνο: *fac* (ποίει) *κάνε*. Όμοια σχηματίζεται το ίδιο πρόσωπο και των ρημάτων *dico* (λέγω), *duco* (οδηγώ), *fero* (φέρω): *dic*, *duc*, *fer*.

Όμως τα σύνθετα με πρόθεση του ρήματος *facio* (που σ' αυτά το *a* του θέματος τρέπεται σε *i*), σχηματίζουν το β' ενικό πρόσωπο της προστακτικής του ενεργητικού ενεστώτα με την κανονική κατάληξη *e*: *conficio* (κατασκευάζω) - *confice*, *per-ficio* (κατορθώνω) - *perfice* κτλ.

85. Χρονικά θέματα.- Οι διάφοροι τύποι όλων των ρημάτων της Λατινικής σχηματίζονται από τρία κυρίως θέματα: 1) από το θέμα του ενεστώτα, 2) από το θέμα του ενεργητικού παρακειμένου και 3) από το θέμα του σουπίνου.

Για το λόγο αυτό ο ενεστώτας, ο (ενεργητικός) παρακείμενος και το σουπίνο (με το απαρέμφατο του ενεστώτα) λέγονται αρχικοί χρόνοι του ρήματος (*tempora primitiva*), π.χ.

<i>amo</i>	<i>amāvi</i>	<i>amātum</i>	<i>amāre</i>
<i>deleo</i>	<i>delēvi</i>	<i>delētum</i>	<i>delēre</i>
<i>lĕgo</i>	<i>lĕgi</i>	<i>lectum</i>	<i>legĕre</i> κτλ.

1) Από το θέμα του ενεστώτα σχηματίζονται ο ενεστώτας και ο παρατατικός οριστικής και υποτακτικής, ο μέλλοντας της οριστικής, η προστακτική, το απαρέμφατο του ενεστώτα, η μετοχή του ενεργητικού ενεστώτα και το γερούνδιο.

(θ. *ama-*) *amo*, *amor* (από το *ama-o*, *ama-or*) - *amem* - *amer* (από το *ama-em*, *ama-er*) — *ama-bam*, *ama-bar*, *ama-rem*, *ama-rer*, *ama-bo*, *ama-bor*, — *ama*, *ama-to* κτλ. — *ama-re*, *ama-ri* — *ama-ns*, *ama-ndi* κτλ.

2) Από το θέμα του (ενεργ.) παρακειμένου σχηματίζονται οι συντελικοί χρόνοι της ενεργητικής φωνής, δηλ. ο ενεργητικός παρακείμενος και

ο υπερσυντέλικος σε όλες τις εγκλίσεις και ο τετελεσμένος μέλλοντας της οριστικής:

(θ. amav-) amā-vi, amav-ērim, amav-ēram, amav-isse, amav-isse, amav-ēro κτλ.

3) Από το θέμα του σουπίνου σχηματίζονται το σουπίνο, η μετοχή του ενεργητικού μέλλοντα και η μετοχή του παθητικού παρακειμένου (καθώς και όλοι οι περιφραστικοί τύποι που σχηματίζονται με τις μετοχές αυτές ή με το σουπίνο):

(θ. amat-) amāt-um, amāt-u, amat-ūrus, -a, -um, amāt-us, -a, -um — amatū-rus sim, sis κτλ. — amatus, -a, -um sum, es κτλ. amatum īri κτλ.

Παρατηρήσεις στο σχηματισμό των χρονικών θεμάτων

86. α') Χρονικό θέμα του ενεστώτα. - Θέμα του ενεστώτα πολλών απλών ρημάτων είναι το ίδιο το ρηματικό θέμα τους, π.χ.

(ρ. θ. para-) paro (από το para-o) παρασκευάζω, parāvi, parātum, parāre·

(ρ. θ. dele-) dele-o καταστρέφω, delēvi, delētum, delēre·

(ρ. θ. lēg-) lēg-o διαβάζω lēg-i, lectum, legēre·

(ρ. θ. parti-) parti-o μοιράζω, partīvi, partītum, partīre.

Όμως σε πάρα πολλά ρήματα το θέμα του ενεστώτα σχηματίζεται από το ρηματικό θέμα με την προσθήκη προσφυσμάτων ή με αναδιπλασιασμό:

1) με πρόσφυμα φωνήεντος a ή e ή i, όπως

α') (ρ. θ. nec-) neco (από το nec-a-o) φονεύω, necāvi, necātum, necāre·

β') (ρ. θ. aug-) aug-e-o αυξάνω auxi, auctum, augēre· (πρβ. στην αρχ. ελληνική δοκῶ από το δοκ-έ-ω)·

γ') (ρ. θ. rap-) rap-i-o αρπάζω, rapui, raptum, rapēre (§ 84)·

(ρ. θ. mor-) mor-i-or αποθνήσκω, mortuus sum, mortuum (αλλά η μετοχή του ενεργητικού μέλλοντα moriturus), mōri (§ 80)·

2) με πρόσφυμα συμφώνου n ή t ή se, όπως

α') (ρ. θ. cer-) cer-n-o κρίνω, crevi, cretum, cernēre (πρβ. αρχ. ελλ. κάμ-v-ω), αόρ. ἔ-καμ-ον).

Σε μερικά ρήματα το πρόσφυμα n παρεμβάλλεται ανάμεσα στο θεματικό φωνήεν και στο χαρακτήρα του ρηματικού θέματος, όπως

(ρ. θ. tag-) ta-n-go εγγίζω, tetīgi, tactum, tangēre.

(ρ. θ. fud-) fu-n-do χύνω, fūdi, fūsum, fundēre (πρβ. αρχ. ελλ. μα-ν-θ-άνω, αόρ. έ-μαθον)·

β') (ρ. θ. plect-) plect-o πλέκω, plexi (και -xui), plexum, plectēre·

γ') (ρ. θ. pa-) pa-sc-o βόσκω, pāvi, pastum, pascēre.

Με το πρόσφυμα sc σχηματίζεται κανονικά το θέμα του ενεστώτα των εναρκτικών ρημάτων (verba inchoatīva ή inchoatīva), όπως

(ρ. θ. sene-) sene-sc-o γεράζω (γηρά-σκ-ω), senui, senescēre·

(ρ. θ. cale-) cale-sc-o γίνομαι θερμός, calui, calescēre·

3) με ενεστωτικό αναδιπλασιασμό, όπως:

(ρ. θ. gen-) gi-gn-o (από το gi-gen-o) γεννώ, genui, genitum, gignēre (πρβ. γί-γν-ομαι, από το γι-γέν-ομαι).

87. β') Χρονικό θέμα του παρακειμένου.- 1) Το θέμα του παρακειμένου των ομαλών ρημάτων της α', της β' και της δ' συζυγίας σχηματίζεται από το ρηματικό θέμα με την προσθήκη του χαρακτήρα v, όπως amo (από το ama-o) amāv-i — dele-o, delēv-i — audi-o, audīv-i, κτλ.

Όμως πολλά ρήματα της β' συζυγίας σχηματίζουν τον παρακείμενο σε -ui και όχι σε -eni, όπως habe-o έχω, hab-ui — mone-o συμβουλεύω, mon-ui κτλ.

2) Το θέμα του παρακειμένου των ρημάτων της γ' συζυγίας σχηματίζεται συνήθως κατά τρεις τρόπους, ως εξής:

α') από το ίδιο το ρηματικό θέμα με έκταση του θεματικού φωνήεντος, του **ǎ** ή **ē** σε **ē**, του **ī** σε **ī**, του **ō** σε **ō** και του **ū** σε **ū**, όπως:

(ρ. θ. āg-) ag-o (άγω) οδηγώ, ēg-i, actum, agēre·

(ρ. θ. lēg-) leg-o διαβάζω, lēg-i, lectum, legēre·

(ρ. θ. līqu-) linqu-o αφήνω, līqu-i, (lictum), linquēre·

(ρ. θ. fōd-) fodio σκάβω, fōd-i, fossum, fodēre (§ 84)·

(ρ. θ. fūg-) fugio φεύγω, fūgi, fugitum, fugēre (§ 84)·

β') με αναδιπλασιασμό και με τροπή συνήθως του θεματικού φωνήεντος του **ǎ** σε **ē** ή **ī** και του **ae** σε **ī**, όπως:

(ρ. θ. tend-) tendo τεντώνω, te-tend-i, tentum (ή tensum), tendēre (πρβ. τείνω τέ-τα-κα κτλ.)·

(ρ. θ. pār-) pario γεννώ, pe-pē-ri (από το pe-pā-ri), partum, parēre (μετοχή ενεργητ. μέλλοντα paritūrus)·

(ρ. θ. cān-) cano τραγουδώ, ce-cīn-i, canēre (σουπίνο cantātum)·

(ρ. θ. cād-) cado πέφτω, ce-cī-di, (cāsum), cadēre·

(ρ. θ. caed-) caedo κόβω, χτυπώ, ce-cī-di, caesum, caedēre·
(ρ. θ. posc-) posco ζητώ, po-posc-i (από το pe-posc-i), poscēre·
(ρ. θ. curr-) curro τρέχω, cu-curr-i (από το ce-curr-i), cursum, currēre.

► **Σημείωση:** Ο αναδιπλασιασμός συνήθως παραλείπεται, όταν το ρήμα είναι σύνθετο, π.χ. (tendo. te-tendi), αλλά ex-tendo εκτείνω, extendi, extentum (ή extensum), ex-tendēre.

γ´ με προσθήκη στο ρηματικό θέμα του χαρακτήρα s, όπως:

(ρ. θ. carp-) cargo δρέπω, carp-s-i, carptum, carpēre (πρβ. δρέπ-ω, έδρεψα από το έδρεπ-σα)·

(ρ. θ. dic-) dico λέγω, dixi (από το dic-s-i), dictum, dicēre (§ 84, Σημ. 1)· (πρβ. πλέκω - έπλεξα από το έπλεκ-σ-α)·

(ρ. θ. lud-) ludo παίζω, lūsi (από το lud-si) - lūsum, ludēre (πρβ. κομίζω - εκόμισα από το εκόμιδ-σ-α).

88. γ´) Χρονικό θέμα του σουπίνου.- 1) Το θέμα του σουπίνου σχηματίζεται κανονικά με την προσθήκη στο ρηματικό θέμα του χαρακτήρα **t**, και σπανιότερα, κυρίως στα ρήματα της γ´ συζυγίας, με την προσθήκη του χαρακτήρα **s**.

α´) (ρ. θ. ama-) amo, amāt-um, (ρ. θ. dele-) deleo, delēt-um, (ρ. θ. leg-) lego, lect-um (από το leg-tum· πρβ. λέγ-ω, λεκτ-ός από το λεγ-τός), (ρ. θ. audi-) audio, audīt-um·

β´) (ρ. θ. scand-) scando ανεβαίνω, scandi, scan-s-um (από το scand-s-um), scandēre.

2) Από τα ρήματα της β´ συζυγίας όσα έχουν παρακείμενο σε -ui (§ 87, 1) σχηματίζουν το σουπίνο σε -ītum, όπως habeo έχω, **habui**, **hab-ītum**, habēre· moneo συμβουλεύω, **monui**, **monītum**, monēre.

89. 1) Μερικά ρήματα σχηματίζουν το θέμα του παρακειμένου και του σουπίνου ή το θέμα του ενός από αυτά όχι από το ρηματικό θέμα, αλλά από το θέμα του ενεστώτα που έχει επαυξηθεί με πρόσφυμα (§ 86, 1-2), όπως:

α´) (ρ. θ. iung-) iung-o ζεύγω, iunx-i (από το iung-s-i § 87, 2 γ´), iunctum (από το iung-t-um), iungēre·

β´) (ρ. θ. pig-) ping-o ζωγραφίζω, pinx-i (από το ping-s-i), pictum (από το pig-t-um), pingēre·

(ρ. θ. pung-) pung-o κεντώ, pūpūgi (από το pe-pu-gi, § 88, 2 β´), punctum (από το pung-t-um), pungēre.

2) Αρκετά ρήματα δεν έχουν σουπίνο, μερικά δεν έχουν και παρακείμενο και σουπίνο, όπως:

α') *mico* πάλλομαι, λάμπω, *micūi*, — *micāre*·

horreo φρίττω, *horrui*, — *horrēre*·

posco ζητώ, *porosci*, — *poscere* (§ 87, 2 β')·

disco μαθαίνω, διδάσκομαι, *didīci*, — *discere*·

β') *ferio* πλήττω, —, —, *ferire*·

furo μαίνομαι, —, —, *furere*.

3) Πολλά ρήματα σχηματίζουν παρακείμενο και σουπίνο, ή το ένα από τα δύο, σύμφωνα με συζυγία διαφορετική από εκείνη στην οποία ανήκει ο ενεστώτας και το απαρέμφατό τους, όπως:

domo (δαμάζω), *domāre* (α' συζυγίας), *domui*, *domitum* (β' συζυγίας) (πρβ. *habui*, *habutum* του ρ. *habeo*, *habēre*)·

seco (κόβω), *secāre* (α' συζυγίας), *secui* (β' συζυγίας), *sectum* (γ' συζυγίας)· (πρβ. *lectum* του ρήματος *lego*, *legēre*)·

augeo (αυξάινω), *augēre* (β' συζυγ.) *auxi*, *auctum* (γ' συζυγ.) πρβ. *flixi*, *flictum* του ρ. *fligo* χτυπώ, *fligēre*·

rideo (γελώ), *ridēre* (β' συζυγ.), *risi*, *risum* (γ' συζυγ.) πρβ. *lusi*, *lusum* του ρ. *ludo* παίζω, *ludēre*·

strepo (κάνω θόρυβο), *strepēre* (γ' συζυγ.), *strepui*, *strepitum* (β' συζυγ.)· πρβ. *habui*, *habutum* του ρ. *habeo*, *habēre*·

rudo (μουγκρίζω) *rudēre* (γ' συζυγ.)· *rudīvi*, (*ruditum*) (δ' συζυγ.) πρβ. *audīvi*, *auditum* του ρ. *audio*, *audire*·

venio (έρχομαι), *venīre* (δ' συζυγ.)· *vēni*, *ventum* (γ' συζυγ.) πρβ. *legi*, *lectum* του ρ. *lego*, *legēre*.

4) Αρκετά ρήματα σχηματίζουν τον παρακείμενο και το σουπίνο, ή το ένα από τα δύο, από δύο (ή και περισσότερα) θέματα, όπως:

α') *implico* εμπλέκω, *implicui* ή *implicāvi*, *implicitum* ή *implicātum*, *implicāre* (βλ. και *neco*, § 86, 1)·

β') *lino* αλείφω, *lēvi*, *litum*, *linēre*·

iuvo ωφελώ, βοηθώ, *iuvi*, *iutum* (ή *iuvātum*), *iuvāre* (μτχ. μέλ. *iuvatūrus*)·

γ') *pango* πηζώ, (*perīgi* ή) *pēgi* ή *panxi*, *panctum* ή *pactum*, *pangēre*·
pinso κοπανίζω, *pinsi* ή *pinsui*, *pinsum* ή *pinsitum* ή *pistum* ή *pīsum*, *pinsēre*·

► **Σημείωση 1:** Τα σουπίνα που λήγουν σε -atum ή -etum ή -utum έχουν το φωνήεν της παραλήγουσας (a, e, u) κανονικά μακρό, όπως:

amo (amāre), **amātum**

deleo (delēre), **delētum**

tribuo (tribuēre) **tribūtum**· ενώ

do (δίνω), dēdi, dātum, dāre·

sero (σπέρνω), sēvi, sātum, serēre·

ruo (καταφέρομαι), rui (rūtum), ruēre.

Όσα σουπίνα λήγουν σε -itum, έχουν το *i* της παραλήγουσας μακρό, αν ο παρακείμενος του ρήματος λήγει σε -īni, και βραχύ, αν ο παρακείμενος λήγει σε -uī ή *i*, όπως:

audio (ακούω), audire, audīvi, audītum·

quaero (ζητώ), quaerēre, quaesīvi, quaesītum. Αλλά

veto (απαγορεύω), vetāre, vetui, vetītum·

habeo (έχω), habēre, habui, habītum·

lambo (γλείφω), lambēre, lambi, lambītum·

fugio (φεύγω) fugēre, fūgi, (fugītum).

Εκτός από τα παραπάνω και τα:

cieo (πορεύομαι) cīvi, cītum, ciēre·

eo (πορεύομαι), īvi (ή ii, § 83 Σημ.), itum, īre·

lino (αλείφω), līvi ή lēvi, litum, linēre·

sino (αφήνω), sīvi, sītum. sinēre.

► **Σημείωση 2:** Το ρήμα *do* έχει το χαρακτήρα του θέματος (*da*, δηλ. το) *a* βραχύ σε όλους τους άλλους τύπους εκτός από τους τύπους **das** (= δίνεις) και **da** (= δίνει) και **dāns** (γεν. *dantis*).

Για το λόγο αυτό πρέπει να τονίζονται στην προπαραλήγουσα (§ 7, 2, β') οι τύποι π.χ. του *circumdo* (περιβάλλω) *circumdāmus*, *circumdātis*, *circumdāre*, *circumdābam*, *circumdārem*, *circumdātur*.

Από το *do* (= δίνω) διαφέρει το *-do* που είναι εύχρηστο όταν είναι σύνθετο με μονοσύλλαβες προθέσεις (βλ. κατάλογο ανώμαλων ρημάτων).

Τα κυρίως ανώμαλα ρήματα

90. Μερικά ρήματα παρουσιάζουν ανωμαλίες τόσο στα διάφορα χρονικά θέματα όσο και στους διάφορους τύπους τους (πρβ. αρχ. ελλ. *είμι*, *είμι*, *οίδα*, *φημί* κτλ.). Τέτοια ρήματα είναι 1) *sum* (γι' αυτό βλ. § 77), 2) *possum*, 3) *edo*, 4) *eo*, 5) *queo* και *nequeo*, 6) *volo*, *polo* και *malō*, 7) *fero* και 8) *fiō*.

Τα παραπάνω ρήματα σχηματίζονται ως εξής:

91. *Possum* (δύναμαι), *potui*, *posse* (§ 89, 2). Είναι σύνθετο από το *pot* (*rote* ή *potis* = δυνατός, § 42, 1) και το *sum*· οι περισσότεροι τύποι του σχηματίζονται όπως και του *sum*.

	Indicativus	Coniunctivus		Indicativus	Coniunctivus
Praesens	pos-sum	pos-sim	Imperfectum	pot-eram	possem
	pot-es	pos-sis		pot-eras	posses
	pot-est	pos-sit		pot-erat	posset
	pos-sumus	pos-sīmis		pot-erāmus	possemus
	pot-estis	pos-sītis		pot-erātis	possetis
	pos-sunt	pos-sint		pot-erant	possent
Futurum	pot-ero, pot-eris, pot-erit pot-erimus, pot-eritis, pot-erunt				
Perfectum	pot-ui	pot-uērim	Plusquamperfectum	pot-ueram	pot-uissem
	pot-uisti	pot-ueris		pot-ueras	pot-uissets
	pot-uit	pot-uerit		pot-uerat	pot-uisset
	pot-uimus	pot-uerīmus		pot-uerāmus	pot-uissemus
	pot-uistis	pot-ueritis		pot-ueratis	pot-uissetis
	pot-uērunt	pot-uērint		pot-uerant	pot-uisserunt
Futurum exactum	pot-uēro, pot-ueris, pot-uerit pot-uerīmus, pot-uerītis, pot-uērunt				
Infinitivus	Praesens posse		Perfectum pot-uisse		

Imperativus δεν έχει. Participium: potens (gen. potent-is) (χρησιμεύει μόνο ως επίθετο = δυνατός, § 40, γ' και § 43, 2).

92. ēdo (εσθίω = τρώγω), ēdi, ēsum, ēdēre. Το ρήμα αυτό κλίνεται ομαλά όπως τα ρήματα της γ' συζυγίας (§ 78 lego): όμως στην οριστική του ενεστώτα, στην υποτακτική του παρατατικού, στην προστακτική και το απαρέμφατο του ενεστώτα εκτός από τους κανονικούς του τύπους

έχει και άλλους βραχύτερους, οι οποίοι είναι όμοιοι με τους αντίστοιχους του ρ. *sum* (§ 77), με τη διαφορά ότι το *e* στους τύπους του *edo* κανονικά είναι μακρό.

Indicativus, Praesens	Coniunctivus, Imperfectum
<i>edo, ēdis ή ēs, ēdit ή ēst</i> <i>edimus, edītis ή ēstis, edunt</i>	<i>edērem ή ēssem, edēres ή ēsses,</i> <i>ederet ή ēsset</i> <i>ederemus ή ēssemus, ederetis ή</i> <i>ēssetis, ederent ή ēssent</i>
<i>ede ή ēs, edīte ή ēste — edito ή ēsto, editōte ή estōte</i> Infinitivus, praesens: <i>edēre ή ēsse</i>	

Από το παθητικό (*edor, esus sum, edi*) έχουν και δεύτερο τύπο μόνο το γ' ενικό πρόσωπο της οριστικής του ενεστώτα και της υποτακτικής του παρατατικού: *editur* και *estur, ederetur* και *essetur*. Κατά τον ίδιο τρόπο σχηματίζονται και τα σύνθετα *com-ēdo* κατατρώγω *ex-ēdo* *per-ēdo*.

93. *ēō* (είμι) πορεύομαι, (*īni* και) *īi, ītum, īre* (βλ. § 83 Σημ. και § 89, 4, Σημ. 1). Το ρήμα *eo* έχει δύο ρηματικά θέματα, 1) μπροστά από τα φωνήεντα *a, o, u* έχει θέμα *e*, 2) μπροστά από σύμφωνο ή *i* έχει θέμα *i* (πβ. αρχ. ελλην. *είμι, ίμεν* κτλ.). Κλίνεται όπως τα ρήματα της δ' συζυγίας (§ 78, *audio*), αλλά ο παρατατικός της οριστικής είναι *ibam* και ο μέλλοντας *ibo* (βλ. § 79, Σημ. 2).

	Indicativus	Coniunctivus
Praesens	<i>ēō, īs, īt</i> <i>īmus, ītis, ēunt</i>	<i>ēam, eās, eat</i> <i>eāmus, eātis, eant</i>
Imper- fectum	<i>ībam, ības, ibāt</i> <i>ībāmus, ībātis, ibant</i>	<i>īrem, īrēs, iret</i> <i>irēmus, irētis, irent</i>

	Indicativus	Coniunctivus
Futurum	ībō, ībis, ībit ībīmus, ībītis, ibunt	ītūrus, -a, -um sim, sis, sit ītūrī, -ae, -a simus, sitis, sint
Perfectum	(ivi) īī, īstī, īit īīmus, īstis, iērunt ή iēre	iērim, ieris, ierit iērimus, ieritis, ierint
Plusquam- perfectum	iēram, iēras κτλ.	iēssem, iēsēs κτλ.
Futurum	iēro, iēris κτλ.	
Imperativus: ī, īte - īto, īto - ītōte, euntō		
Infinitivus	Praesens: īre Perfectum: isse Futurum: itūrum, ituram, iturum esse κτλ.	
Parti- cipium	Praesens: iēns, gen. euntis, dat. eunti κτλ. Futurum: itūrus, itūra, iturum	
	Supinum: itum, itū (§ 89, 4, Σημ. 1) Gerundium: eundī, eundo, eundum, eundo	

Από την παθητική φωνή εύχρηστο είναι του (απλού) ρήματος eo το γ' ενικό πρόσωπο όλων των χρόνων ως απρόσωπο: ītur (= γίνεται πορεία), ibātur, ibītur, itum est κτλ. και απαρέμφατο īrī, (βλ. § 79, Σημ. 2).

► **Σημείωση:** Κατά τον ίδιο τρόπο κλίνονται και τα σύνθετα του eo, όπως το ab-eo αναχωρώ, ad-eo προσέρχομαι, ex-eo εξέρχομαι κτλ. Από τα ρήματα αυτά όσα λαμβάνονται με ενεργητική μεταβατική σημασία σχηματίζουν όλους τους τύπους της παθητικής φωνής, π.χ. adeo προσβάλλω -adeor (προσβάλλομαι), adīris, adītur, adīmur, adīmini, adeuntur. Perf. adībar, adībaris κτλ. Fut. adībor, adiberis, adibitur κτλ.

Ένα από τα σύνθετα του eo, το ambīo (από το ambi-eo περικυκλώνω), σχηματίζει όλους τους τύπους του κανονικά όπως τα ρήματα της δ' συζυγίας (όπως το audio, § 79), ambīvi, ambītur, ambīre.

94. quēo (δύναμαι) μπορώ (quīni και quīi, quītum), quīre- neque (δε δύναμαι), nequīni, nequīre (§ 89, 2). Τα δύο αυτά ρήματα σχηματίζονται όπως το eo (§ 93), όμως λίγοι τύποι τους είναι εύχρηστοι, όπως queo, queunt - nequeunt, queam, queant κτλ. - nequibant, nequirent κτλ. Και χωριστά non queo, non queunt, non quivit κτλ.

95. volo (θέλω), volui, velle - nolo, από το ne-volo, non volo (δε θέλω, αρνούμαι), nolui, nolle - mālo, από το magis volo (περισσότερο θέλω, προτιμώ), malui, malle (§ 89, 2).

Τα ρήματα αυτά κλίνονται ως εξής:

Indicativus			Coniunctivus		
Praesens					
vōlō	nōlō	malō	vēlim	nōlim	mālim
vīs	nōn vis	māvis	velīs	nōlīs	malīs
vult	nōn vult	māvult	velit	nōlit	malit
volūmus	nolūmus	mālūmus	velīmus	nōlīmus	malīmus
vultis	nōn vultis	māvultis	velītis	nōlītis	malītis
volunt	nōlunt	mālunt	velint	nōlint	malint
Imperfectum					
vōlēbam	nōlēbam	mālēbam	vēllem	nōllem	māllem
vōlēbās	nōlēbas	mālēbas	velles	nolles	malles
vōlēbat	nōlēbat	mālēbat	vellet	nollet	mallet
κτλ.	κτλ.	κτλ.	κτλ.	κτλ.	κτλ.
Futurum					
vōlām	nōlām	mālām			
vōlēs	nōlēs	mālēs	Δεν έχει		
volēt	nolēt	malēt			
κτλ.	κτλ.	κτλ.			

Indicativus			Coniunctivus		
Perfectum					
vōlūi	nolui	malui	vōluērim	nōluērim	māluērim
voluisti	noluisti	maluisti	volueris	nolueris	malueris
κτλ.	κτλ.	κτλ.	κτλ.	κτλ.	κτλ.
Plusquamperfectum					
vōluēram	nōluēram	māluēram	vōluissem	nōluissem	māluissem
	κτλ.			κτλ.	
Futūrum exactum					
vōluēro	nōluēro	māluēro	κτλ.	ελλείπει	

Imperatīvus του nolo: nōlī, nōlīte - nōlītō, nōlītō, nōlītōte, nōlunto (του volo και malo δεν υπάρχει).

Infinitivus: Praesens: vōlle, nōlle, malle.

Pertectum: voluisse, noluisse, maluisse.

Participium, Praesens: (volens), (nolens) (το malo δεν έχει).

Αντί του volens λέγεται συνήθως cupiēns (§ 84) και αντί του nolens λέγεται invētus (ακούσια). Άλλοι τύποι των ρημάτων αυτών δεν είναι εύχρηστοι.

► **Σημείωση:** Αντί του visne? (άραγε θέλεις;) λέγεται vin? και παρενθετικώς αντί του si vis (αν θέλεις) λέγεται sis και αντί του si vultis (αν θέλετε) λέγεται sultis.

96. fēro (φέρω), tūl-i, lāt-um, ferre. Του ρήματος αυτού:

1) ο παρακαείμενος και το σουπίνο δε σχηματίζονται από το θέμα του ενεστώτα·

2) οι τύποι που σχηματίζονται από το θέμα του ενεστώτα (fer-) συγκόπτουν α') το συνδετικό φωνήεν i μπροστά από το s και t των καταλήξεων και β') το συνδετικό φωνήεν ē, όταν το ακολουθεί t.

	Activum	Passivum
Indicativus		
Praesens	fērō, fers, fert fērīmus, fērtis, fērunt	feror, ferris, fertur ferīmur κτλ.
Coniunctivus		
Praesens	fērām, ferās κτλ.	ferar, ferāris, κτλ.
Imperfectum	ferrem, ferrēs, ferret ferremus κτλ.	ferrer, ferrēris, ferretur ferrēmur κτλ.
Imperativus		
	fēr, ferte (§ 84 Σημ.) fertō, fertō, fertote, ferunto	ferre, ferimini fertor, fertor - feruntor
Infinitivus		
	ferre	ferrī

Όλοι οι άλλοι τύποι σχηματίζονται ομαλά, όπως σχηματίζονται τα ρήματα της γ' συζυγίας (fērēbam, fēram, feres, κτλ. ferar, ferēris, κτλ.).

97. fio (γίνομαι), factus sum, fiēri. Η μετοχή του factus, με την οποία σχηματίζονται οι συντελικοί χρόνοι του ρήματος ομαλά (factus sum, factus eram, factus ero, § 85, 3), είναι του ρ. facior· αντί του facior χρησιμοποιείται και το fio ως παθητικό του facio (§ 84).

Οι τύποι που γίνονται από το θέμα του ενεστώτα (fi-) σχηματίζονται σύμφωνα με την δ' συζυγία, εκτός από την υποτακτική του παρατατικού και το απαρέμφατο του ενεστώτα που σχηματίζονται σύμφωνα με την γ' συζυγία.

	Indicativus	Coniunctivus
Præsens	fīō, fīs, fīt (fīmus, fītis), fīunt	fīām, fīās, fīat fīamus κτλ. ομαλά
Imper- fectum	fīēbam, fīēbas κτλ. ομαλά	fīērem, fīēres, fīeret fīeremus, fīeretis, fīerent
Futurum	fiam, fiēs, fiet fīemus, κτλ. ομαλά	Δεν έχει

Imperativus: fī, fīte.

Infinītivus, Praesens: fīēri, Futurum: factum iri.

Gerundivum: faciendus, faciēda, faciendum.

- **Σημείωση:** Το *i* του θέματος *fi-* σ' όλους τους άλλους τύπους, εκτός από τον τύπο *fī*, το *aparēm* *fīēri* και τους τύπους της υποτακτικής του παρατατικού *fīērem*, *fīēres* κτλ. είναι μακρό.

Ελλειπτικά ρήματα

98. Ελλειπτικά ρήματα (*verba defectīva*) είναι:

1) τα ρήματα *memīni* (ενθυμούμαι), *odī* (μισώ) και *coeri* (άρχισα) είναι παρακειμένοι χωρίς ενεστώτα. Από τους παρακειμένους αυτούς οι δύο πρώτοι έχουν σημασία ενεστώτα και ο υπερσυντέλικος παρατατικού (*meminēgam* θυμόμουν, *odēgam* μισούσα), ο τετελεσμένος μέλλοντας έχει σημασία απλού μέλλοντα (*meminēro* θα ενθυμούμαι ή θα ενθυμηθώ, *odēro* θα μισώ ή θα μισήσω).

Κλίνονται ομαλά όπως τα ρήματα της γ' συζυγίας (§ 78, γ', *legi*) σε όλους τους τύπους του παρακειμένου, του υπερσυντελικού και του τετελεσμένου μέλλοντα. Το *memīni* έχει και δύο τύπους προστακτικής, το *odī* και *coeri* και *aparēm* και μετοχή ενεργητ. μέλλοντα, ακόμη το *coeri* έχει και μετοχή παθ. παρακειμένου.

Imperativus: mementō να θυμάσαι
 mementōte να θυμάστε

Infinitivus

Perf. meminisse, odisse coepisse
Fut. — osurum, -am, -um esse coeptūrum, -am, -um esse

Participium

Fut. — osurus, -a, -um coepturus, -a, -um
Perf. Pass. — — coeptus, -a, -um

► **Σημείωση:** Του ρ. coepi οι χρόνοι που λείπουν αναπληρώνονται με τους αντίστοιχους χρόνους του ρ. incipio αρχίζω (incipi, incertum) incipere.

Η μετοχή coeptus, -a, -um μαζί με το sum, eram, ego κτλ., χρησιμοποιείται αντί για το coepi, coeperam, coepero κτλ. όταν ακολουθεί ως συμπλήρωμα της εννοίας του ρήματος αυτού παθητικό απαρέμφατο παθητικής διαθέσεως, όπως aedes **aedificari** caerta est (άρχισε να οικοδομείται ο ναός): αλλά: mons monēri coepit.

Μετοχή παθητ. παρακεμμένου, αλλά με ενεργητική συνήθως σημασία, έχει και το ρ. odi (osus), κυρίως εύχρηστο στα σύνθετα exōsus, perōsus (= πολύ μισώντας § 81, 2, Σημ.).

2) τα ρήματα āio, inquam, quaeso, (for) fāri.

α) Το āio (λέγω, αρχ. ελλην. ήμι) είναι εύχρηστο στους εξής τύπους:

Indicativus			Coniunctivus		
āio	āis	āit	—	āias	āit
—	—	āiunt	—	—	āiant

Imperfectum: aiēbam, aiēbas, κτλ. ομαλά και αρχ. aiābam, aiābas, κτλ.

Perfectum: (γ' εν. μόνο) ait.

Imperativus: (āi).

Participium: aiens.

► **Σημείωση:** Συνήθως λέγεται ain? αντί ais-ne? (λες; νομίζεις;). Πρβ. § 95 Σημ.

β') το inquam (φημί) λέγω, είναι εύχρηστο στους εξής τύπους:

Indicativus, Praesens: inquam, inquis, inquit, (inquimus. inquītis), inquiunt. Imperfectum: inquiēbat. Futurum: inquiēs, inquiet. Perfectum: (inquier), inquisti, inquit, (inquimus). Imperativus: (inque, inquīto). Participium: inquiens.

► **Σημείωση:** Όλοι οι παραπάνω τύποι χρησιμοποιούνται μόνο παρενθετικός μέσα σε ευθύ λόγο, όπως Tum ille «pater, inquit, precor, ut...» Τότε εκείνος, «Πατέρα, λέγει, παρακαλώ να...» (Πρβ. αρχ. ελλην. φημί και ήμι).

γ') του quaeso (παρακαλώ) εύχρηστος είναι ο τύπος quaesūmus (παρακαλούμε). Τους τύπους αυτούς χρησιμοποιούν παρενθετικώς μετά από προστακτική για να μετριαστεί η έννοια της προσταγής: hic mihi, quaeso, πες μου, παρακαλώ· (πρβ. κάθισε, παρακαλώ, εδώ)·

δ') for (φημί) λέγω, fātus sum, fāri (αποθετικό, § 80). Του ρήματος αυτού στους πεζούς συγγραφείς εύχρηστος είναι μόνο ο τύπος fando από το γερούνδιο (στη φράση fando audire = ακούω να λέγεται) και ο τύπος fanda από το γερουνδιακό (στη φράση fanda atque nefanda = ρητά και απόρρητα, § 75, 4 και 5). Όμως στους ποιητές είναι εύχρηστοι και άλλοι τύποι του ρήματος αυτού και κυρίως των συνθέτων (όπως adfari προσαγορεύω, praefari προλέγω, κτλ.), δηλ. όλοι οι τύποι του μέλλοντα της οριστικής (fabor, fabēris, fabitur, κτλ.), του παρακειμένου και του υπερσυντελικού οριστικής και υποτακτικής (fatus sum, fatus sim, fatus eram, fatus essem)· εκτός από τους τύπους αυτούς και οι εξής:

Indic., Praes. fatur, fantur. Indic., Imperf. fabar, fabantur. Coniunct. Imperf. (prae) fārer, fārēris, κτλ. Imperativus: fare. Infinitivus: fari (και farier, § 79 σημ. 2). Supinum: fatu. Participium: fans. Gerundium: fando. Gerundivum: fandus, -a, -um.

3) μερικοί τύποι προστακτικής εγκλίσεως και απαρεμφάτου
ānē (ή have) χαίρε, avēto - avēte, απαρμφ. avēre.
salve χαίρε, υγίαίνε, salvē-tō, salvēte, απαρμφ. salvēre.
cēdo δωσε, πες, πληθ. cete (πρβ. να, -νάτε).

► **Σημείωση:** Στα ελλειπτικά ρήματα ανήκουν και οι τύποι forem, fores - forent, απαρμφ. fore. Οι τύποι αυτοί αντικαθιστούν ορισμένους τύπους του ρ. esse (§ 77).

Απρόσωπα ρήματα (Verba impersonalia)

99. Απρόσωπα ρήματα, που είναι δηλ. εύχρηστα μόνο στο γ' ενικό πρόσωπο (και το απαρέμφατο) όλων των χρόνων, χωρίς υποκείμενο, είναι,

1) όπως στην ελληνική γλώσσα ρήματα που σημαίνουν κάποιο φυσικό φαινόμενο, όπως dilucēscit, illucescit φέγγει (η ημέρα), fulget και fulgurat αστράφτει, rogat πέφτει δροσιά, tonat βροντά κτλ.

► **Σημείωση:** Κατά τη χρήση των ανωτέρω ρημάτων, όταν στο νου εκείνου που γράφει ή ομιλεί επικρατεί η θρησκευτική αντίληψη, τότε τα ρήματα εκφέρονται με υποκείμενο το όνομα κάποιου θείου προσώπου, όπως *Juppiter tonat* ο Δίας βροντά. Χρησιμοποιούνται δε τότε με τον ίδιο τρόπο και στη μετοχή: *Jove fulgurante* καθώς αστράφτει ο Δίας.

2) αρκετά ρήματα της β' συζυγίας (κυρίως απρόσωπα),
dēcet πρέπει, *decuit* - *decēre*·

libet αρέσει, *libuit* και *libitum est*, *libēre*·

licet επιτρέπεται, *licuit* και *licitum est*, *licēre*·

oportet (χρη) είναι ανάγκη, *oportuit*, *oportēre*·

puget (me) ντρέπομαι, *puuit* και *puitum est*, *puēre*.

Τα ρήματα αυτά δεν έχουν προστακτική, σουπίνο και μετοχή. Την προστακτική αναπληρώνει η υποτακτική τους, π.χ. *pudeat te* να ντρέπεις, μόνο του ρήματος *licere* υπάρχει σε νόμους ο τύπος της προστακτικής *licēto* ας επιτρέπεται.

Υπάρχει επίσης η μετοχή μερικών από τα απρόσωπα αυτά ρήματα, αλλά αυτή έχει σημασία επιθέτου, όπως *licens* ελεύθερος, *puens* ντροπαλός, κτλ. (§ 40, γ').

100. Απροσώπως λαμβάνεται στη λατινική γλώσσα ακόμη,

1) το γ' ενικό πρόσωπο της παθητικής φωνής (καθώς και το απαρέμφατο) ρημάτων ουδέτερων (§ 74, 1, δ') ή ενεργητικών, αλλά αμετάβατων όπως:

(*vivo*) ζω, *vivitur* ζει κάποιος, ζουν, απρμφ. *vivi*·

(*curro*) τρέχω, *curritur* γίνεται δρόμος, τρέχουν, απρμφ. *curri*· (βλ. και *eo*, *itur*, *itum est*, *iri*, § 93)·

(*canto*) τραγουδώ, *cantatur* τραγουδιέται τραγούδι, τραγουδούν·

2) όπως στην ελληνική γλώσσα, το γ' ενικό πρόσωπο διαφόρων προσωπικών ρημάτων, όταν μέσα στο λόγο έχουν κάποια ιδιαίτερη σημασία, όπως:

(*ac-cido* προσπίπτω, *-cidi*, *-cidere*), *accidit* συμβαίνει·

(*con-sto* αποτελούμαι, *-stiti*, *-āre*), *constat* είναι αποδεκτό (ομολογείται)·

(*expedio* απολύω, *-tvi*, *-itum*, *-ire*), *expedit* ωφελεί, συμφέρει·

(*inter-sum*) κείμαι ανάμεσα, *-fui*, *-esse*), *intērest* ενδιαφέρει.

ΟΓΛΟΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΑΚΛΙΤΑ ΜΕΡΗ ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ (PARTICULAE § 10, 2)

1. Επιρρήματα (Adverbia)

101. Τα επιρρήματα στη λατινική γλώσσα όπως και στην ελληνική είναι:

1) **τοπικά**, όπως *hīc, istīc, illīc, ībī* (βλ. § 64, α΄).

2) **χρονικά**, όπως *nunc* τώρα, *tum* τότε, *nuper* λίγο πριν, *mox* ύστερα από λίγο, *cras* αύριο, *dīu* πολύ χρόνο, *saepe* πολλές φορές κτλ. (βλ. και § 64, β΄).

3) **τροπικά**, όπως *sīc, ītā* έτσι, *bēnē* (καλώς) καλά, *mālē* (κακώς) κακά, *libenter* ευχαρίστως, *celerīter* γρήγορα (ταχέως) κτλ.·

4) **ποσοτικά**, όπως *sat* ή *satis* αρκετά, *nimis* πάρα πολύ, *tam* τόσο, *semel* μια φορά, *bis* δύο φορές κτλ. (βλ. § 66)·

5) **βεβαιωτικά** ή **αρνητικά**, όπως *nae* ναι, *haud* ή *haut* (ή *hau*) όχι, *ergo* λοιπόν κτλ.

► **Σημείωση:** Ως επιρρήματα λαμβάνονται πολλές φορές:

α΄) τύποι ονομάτων ή ρημάτων (όπως και στην ελληνική γλώσσα), όπως *partim* κατά μέρος, *en* μέρει (βλ. § 26, 1), *gratis* δωρεάν (από το *gratiis*, αφαιρ. πληθ. του *gratia*), *multum* πολύ, *paulum* λίγο, *facile* εύκολα, *subīto* ξαφνικά (αφαιρ. του επιθ. *subītus*), *garō* σπανίως (αφαιρ. του επιθ. *garus*) κτλ. - *age* (άγε - ίθι) εμπρός·

β΄) συνεκφορές λέξεων, όπως *antēa* πρωύτερα (από το *ante-ea*), *extemplo* (ή *ex templo*) αμέσως, *incassum* (ή *in cassum*) μάταια, *imprīmis* (ή *in primis*) εν πρώτοις, *magnoḗre* (ή *magno opere*) (μεγάλως) πάρα πολύ, *dumtāxat* (ή *dum taxat*) μόνο, *forsītan* (ή *for sit an*) ίσως, κτλ.

Κατά τον ίδιο τρόπο και *denūo* (από το *de novo* εκ νέου) πάλι, *hodiē* (από το *hoc die*) σήμερα, *scīlicet* (από το *scire licet*) δηλαδή, κτλ. (βλ. και § 53-54).

2. Προθέσεις (Praepositīōnes)

102. Προθέσεις η λατινική γλώσσα έχει πολύ περισσότερες από την ελληνική· οι πιο πολλές από αυτές συντάσσονται με αιτιατική, λίγες με αφαιρετική και μόνο τρεις συντάσσονται άλλοτε με αιτιατική, άλλοτε με αφαιρετική.

Με γενική ή δοτική δε συντάσσεται καμιά (κύρια) πρόθεση της λατινικής.

1) Προθέσεις που συντάσσονται με αιτιατική είναι οι εξής:

ad (προς) σε, adversus (εναντίον) κατά, ante προ, apud παρά – circa, circum (περί) γύρω, cis, citra (εντός) μέσα, contrā κατά (εναντίον) – erga προς, extrā έξω, εκτός – infra υπό, inter μεταξύ, intra (έσω) μέσα – ob για – penes επί, per διά, post μετά, praeter παρά, prope κοντά, propter ένεκα – secundum κατά, supra υπέρ – trans πέρα – ultra υπέρ –versus προς.

2) Προθέσεις που συντάσσονται με αφαιρετική είναι οι εξής:

ab, abs, a από, υπό – coram ενώπιον, cum συν, μετά, προς – de εκ, από, περί – ex, e εκ – prae προ, ενώπιον, pro προ, υπέρ, κατά – sine, χωρίς – tenuis μέχρι.

► **Σημείωση:** Η ab μπαίνει κανονικά μπροστά από τις λέξεις που αρχίζουν από φωνήεν ή από d, i (= j), l, n, r, s, η abs μπροστά από την αντωνυμία te (§ 56) και σε σύνθεση μπροστά από το c ή το t (π.χ. abs-condo αποκρύπτω, abs-tineo απέχω), η πρόθεση a μπροστά από σύμφωνο εκτός του h (π.χ. a Sicilia από τη Σικελία· αλλά ab hoste υπό του εχθρού). Η ex τίθεται και μπροστά από φωνήεν και από σύμφωνο (ex auro από χρυσάφι, ex consuetudine κατά τη συνήθεια), η e μόνο μπροστά από σύμφωνο (e caelo από τον ουρανό).

3) Προθέσεις που συντάσσονται άλλοτε με αιτιατική (για να δηλωθεί κίνηση) και άλλοτε με αφαιρετική (για να δηλωθεί στάση) είναι οι εξής:

in (με αιτιατ.) εις, προς	- in (με αφαιρετ.) εκ, επί
sub (με αιτιατ.) υπό, προ	- sub (με αφαιρετ.) υπό (σε σύνθεση και sus, από το subs-sup)
super (με αιτιατ.) υπέρ	- super (με αφαιρετ.) υπέρ, περί.

103. Ως προθέσεις (καταχρηστικές) λαμβάνονται και μερικές πτώσεις ονομάτων, όπως causā, gratiā, ergō (αφαιρετικές), επίσης η άκλιτη λέξη instar. Αυτές συντάσσονται με γενική· π.χ. honōris causa τιμής ένεκεν·

Ciceronis gratia (χάριν του Κικέρωνος) για χάρη του Κικέρωνα·
virtutis ergo (δι' αρετήν) εξαιτίας της παλικαριάς·
instar castrorum (δίκην στρατοπέδου) σαν στρατόπεδο.

104. Θέση της προθέσεως. Κανονικά οι προθέσεις (όπως και στην Ελληνική γλώσσα) μπαίνουν μπροστά από τις λέξεις με τις οποίες συντάσσονται, π.χ. **ad** populum στο λαό, **trans** Tibērim πέρα από τον Τίβερη, **in** urbe στην πόλη, κτλ. αλλά

1) οι προθέσεις *cause, gratia, ergo* και μάλιστα η *tenus* σχεδόν πάντοτε ακολουθούν τη λέξη με την οποία συντάσσονται (βλ. § 103).

2) η πρόθεση *cum*, όταν συνάπτεται με αφαιρετική των προσωπικών αντωνυμιών, πάντοτε τις ακολουθεί (με έγκλιση του τόνου της § 8), π.χ. *mēcum, tēcum, sēcum, nobīscum, nobīscum* (αντί *cum me, cum te* κτλ. § 56)· όμοιο φαινόμενο πολλές φορές συναντούμε και με την αφαιρετική της αναφορικής αντωνυμίας, π.χ. *quōcum, quācum, quībuscum* (= *cum quo*, κτλ. βλ. και § 60, Σημ. 1).

3) όταν το ουσιαστικό, με το οποίο συνάπτεται η πρόθεση, συνοδεύεται από επιθετικό προσδιορισμό, συνηθέστατα η πρόθεση μπαίνει ανάμεσα στο επίθετο (που προτάσσεται) και το ουσιαστικό, π.χ. *paucos post annos* ύστερα από λίγα χρόνια, *magno cum metu* με μεγάλο φόβο, κτλ.

Όμοια και με τις αντωνυμίες, όπως *quam ob rem* για το οποίο (πράγμα), *qua de causa* για την αιτία που ... κτλ.

► **Σημείωση:** Και με αναφορική (ή σπανιότερα δεικτική) αντωνυμία όταν συνάπτονται συνήθως ακολουθούν οι προθέσεις *contra, inter, propter* και σπανιότερα οι προθέσεις *adversus, ante, circa, penes, sine, ultra*, καθώς και η πρόθεση *de* στην τυπική φράση *illud quo de agitur* (αυτό για το οποίο γίνεται συζήτηση).

3. Σύνδεσμοι (*Coniunctiōnes*)

105. α') Σύνδεσμοι παρατακτικής συνδέσεως είναι:

1) **συμπλεκτικοί** (*coni. copulatīvae*): *et, que, atque* (ή *ac*), *etiam, quoque* και *– neque* (ή *nec*) ούτε *– et non* και *όχι*.

► **Σημείωση:** Όπως ο *que* (§ 8) έτσι και ο *quoque* πάντοτε ακολουθεί: *philosophi quoque* και οι φιλόσοφοι. Ο σύνδεσμος *ac* δεν μπαίνει ποτέ μπροστά από λέξη που αρχίζει από φωνήεν ή από *c* ή *g* ή *h* ή *q*.

2) **διαζευκτικοί** (*coni. disiunctīvae*): *aut, vel, ve* (§ 8) ή *– sive* (ή *seu*) είτε.

3) **αντιθετικοί** (coni. adversatīvae): sed, verum (ceterum), at *αλλά* – vero, autem δε – tamen «μην», όμως – attāmen, verumtāmen, at qui *αλλ’* όμως – non solum (ή non modo ή non tantum) sed etiam *όχι μόνον... αλλά και*.

► **Σημείωση:** Οι σύνδεσμοι autem και vero μπαίνουν ύστερα από μία ή περισσότερες λέξεις από την αρχή της προτάσεως.

4) **αιτιολογικοί** (coni. causāles): nam, enim (γαρ) διότι – namque, etēnim και διότι.

► **Σημείωση:** Ο σύνδεσμος nim μπαίνει πάντοτε ύστερα από μία ή περισσότερες λέξεις από την αρχή της προτάσεως (πβ. γαρ).

5) **συλλογιστικοί** (coni. conclusīvae): itaque όθεν – igitur λοιπόν – ergo άρα – proinde γι’ αυτό – quare, quamobrem, quapropter, quocirca ένεκα αυτού, γι’ αυτό.

► **Σημείωση:** Ο σύνδεσμος igitur συνήθως μπαίνει ύστερα από μία ή περισσότερες λέξεις από την αρχή της προτάσεως.

106. β’) Σύνδεσμοι της υποτακτικής συνδέσεως είναι:

1) **Ειδικοί** (coni. declaratīvae): quod, quin ότι – quasi ότι *τάχα*.

2) **αιτιολογικοί** (πρβ. § 105, 4): quod διότι – quia διότι, επειδή – cum (ή quum ή quom), quoniam, quando, (quandoquidem) επειδή, αφού – non quo ή non quod *όχι διότι*.

3) **τελικοί** (coni. fināles): ut για να – quo (= ut eo) «ίνα σύτω, όπως» – ut non, ne, quomīnus «ίνα μη, μη» – neve (= et ne) «και μη, μηδέ».

► **Σημείωση:** Ο τελικός σύνδεσμος quo χρησιμοποιείται μπροστά από επίθετο συγκριτικού βαθμού: legem brevem esse oportet, quo facilius ab imperītis teneatur ο νόμος πρέπει να είναι σύντομος, για να διατηρείται ευκολότερα στη μνήμη από τους αμαθείς.

4) **συμπερασματικοί ή αποτελεσματικοί** (coni. consecutīvae): ut ώστε – ut non, quin *ώστε (να) μη*.

► **Σημείωση:** Το quin χρησιμοποιείται ύστερα από αρνητική πρόταση: nunquam tam

male est Siculis, quin (= ut non) aliquid facēte et commōde dicant ποτέ δε βρίσκονται τόσο κακή διάθεση οι Σικελοί, ώστε να μη λένουν κάτι με αστείο τρόπο και όπως αρμόζει.

5) **βουλητικοί** (coni. voluntatīvae): ut να (μη, δεν § 189, 2) – ut non να μη – ne να μη, μη, (να) – ne non μη δεν – quin (§ 194, 3), quomīnus να μη, (να)·

► **Σημείωση:** Σύνδεσμοι βουλητικοί δεν υπάρχουν στην αρχαία ελληνική (βλ. στο Συντακτικό το κεφάλαιο για τις βουλητικές προτάσεις).

6) **υποθετικοί** (coni. conditionāles): si, (ει, εάν) αν – sin (ει δε) αν όμως – sinnon αν μη, αν δεν – nisi (ni) (ει μη) αν μη, αν δε(ν), εκτός αν – si modo, dum, dummodo, modo αν μόνο – dum ne, dum modo ne αν μόνο μη·

► **Σημείωση:** Με το **nisi** συνήθως διατυπώνεται μία ολόκληρη πρόταση σε αντίθεση προς άλλη πρόταση: parvi sunt foris arma, **nisi** est consilium domi μικρή αξία έχουν (τα όπλα =) οι στρατοί έξω από την πόλη, αν δεν υπάρχει μέσα στην πόλη ορθή σκέψη. Με το **sinon** εκφράζεται αντίθεση μιας προτάσεως προς άλλη πρόταση, συνηθέστερα όμως διατυπώνεται αντίθεση ενός μέλους μιας προτάσεως προς ένα άλλο μέλος της ίδιας προτάσεως: cum spe **sinon bonia**, **at aliqua tamen** vivimus με ελπίδα αν όχι αγαθή, αλλά όμως με κάποια ελπίδα ζούμε.

7) **εναντιωματικοί ή παραχωρητικοί** (coni. concessīvae): etsi, tametsi, quamquam (ει και, καίτοι, μολονότι) αν και, μολονότι – etiam si (ει και) αν και – (και ει) και αν – licet, quamvis, ut, cum (ει και, και αν, καίτοι, μολονότι) αν και, μολονότι·

► **Σημείωση:** Ο σύνδεσμος licet μπορεί και να ακολουθεί: fremant omnes licet, dicam quod sentio και αν όλοι γογγύζουν, εγώ θα πω εκείνο που αισθάνομαι.

8) **παραβολικοί ή συγκριτικοί** (coni. comparatīvae): ut, uti, uti si (ως, ωσει) σαν – sicut, sicūti, velut, velūti, velū i, quasi, tamquam, tamquam si (aeque ή perinde ή proinde ή non secus) ac si (ώσπερ, ωσπερεί, ωσει, ωσπερανει) σαν – quomōdo, quemadmōdum (ως, ώσπερ, ον τρόπον) με ποιο τρόπο, με όποιο τρόπο – quam (όσον, ή) παρά.

9) **χρονικοί** (coni. temporāles): cum (ότε, οπότε, οσάκις – επεί, αφού, αφότου) όταν, σαν, καθώς, αφού – dum (ενώ, καθ' ον χρόνον, μέχρις ου, εφ' όσον) ενώ, εφόσον, όσο καιρό – (έως, έως ότου) ωσότου – donec,

quoad, quamdiu, quatenus (έως, μέχρι ου, έως ότου) όσο που, ώσπου – quando, (quandoquidem), ubi, postquam, ut (ότε, επει, αφού) όταν, αφού – cum primum, ubi primum, simulac, simulatque (επει τάχιστα) (ευθύς ως) μόλις, καθώς – ex quo (εξ ου) (αφ' ότου) αφότου – quotiens (quotienscumque) (οσάκις) κάθε φορά – antequam, priusquam (πριν, πριν ή) πριν, πριν να·

► **Σημείωση:** Ο cum χρησιμοποιείται για να δηλωθεί και το σύγχρονο και το προτερόχρονο, ενώ οι σύνδεσμοι dum και quoad για να δηλωθεί το σύγχρονο και το υστερόχρονο (βλ. παραδείγματα στο Συντακτικό).

10) **ερωτηματικοί** (coni. interrogatīvae): ne? (§ 8) (η; άρα;,) άραγε – nonne? (η ου; αρ' ου;) άρα γε δε(v); – num? (η μη; άρα μη; μη;) άραγε μη; μήπως – utrum – an? (πότερον – ή;) ποιο από τα δύο; – si an (ει, αν) μήπως – quin (ότι δεν, να μη, να) να μη.

► **Σημείωση:** Από τα τρία πρώτα ερωτηματικά μόρια (ne, nonne και num) που χρησιμοποιούνται και σε εξαρτημένες και σε ανεξάρτητες προτάσεις, του ne γίνεται χρήση σε πραγματικές ερωτήσεις, δηλ. σε ερωτήσεις με τις οποίες ζητεί κάποιος να μάθει κάτι που αγνοεί (όπως dixistine hoc? είπες αυτό;), του nonne και του num σε ρητορικές ερωτήσεις με τις οποίες ο λόγος γίνεται ζωνρός και έντονος. Στις ερωτήσεις αυτές που εισάγονται με το nonne περιμένει καταφατική απάντηση ο ερωτών, ενώ στις εισαγόμενες με το num περιμένει αρνητική: nonne dixisti hoc? άρα γε δεν το είπες αυτό; (αναμένεται καταφατική απάντηση: etiam ή sane να) — num dixisti hoc? μήπως είπες αυτό; (αναμένεται απάντηση αρνητική, non όχι).

4. Επιφωνήματα (Interiectiōnes)

107. Επιφωνήματα είναι: 1) χαράς: io (ιώ, ιού) α, χα! χα! – ha (α) α, κτλ.·

2) λύπης: vae (ουαί, οίμοι) αχ, οχ, – heu, eheu (φευ) όχου, ω – proh (proh) (φευ, ω) – όχου, κτλ.·

3) αποστροφής ή αγδίας: pfui, fū ουφ, πουφ·

4) θαυμασμού ή εκπλήξεως: ο (ω) ω – ecce (ιδού, ην, ηνί) α! ποπό! – hem, huī, aha, attat, papai (α, έα, α, ω, αά, αταταί, παπαί κτλ.) ω! μπα! ποπό!·

5) επευφημίας: eia, euge (εία, εύγε κτλ.), εύγε (μπράβο)·

6) κλητικά: ο (ω) ω! – heus, eho, (ιώ, ωτάν κτλ.) ε!.

► **Σημείωση:** Ως επιφωνήματα λαμβάνονται ακόμη διάφορες λέξεις, όπως ονόματα θεών ή ηρώων (συνήθως συντετμημένα) (το ίδιο συμβαίνει και στην ελληνική γλώσσα), π.χ. *ραχ σιωπή!* *indignum αίσχος!* – *arāge άπαγε!* *hercūles, hercule, hercle*, ή *mehercules, mehercle* Ηρακλή! – *poi* (από το Pollux) ή *edēpoi* μα τον Πολυδεύκη, μα το Δία κ.ά.

ΜΕΡΟΣ Γ΄

ΕΤΥΜΟΛΟΓΙΚΟ

Α΄ ΠΑΡΑΓΩΓΗ (DERIVATIO)

108. Και της Λατινικής γλώσσας οι απλές λέξεις (vocabūla simplicia) είναι:

1) **πρωτότυπες** (vocabūla primitīva), όπως rex (από το reg-s) βασιλιάς, lux (από το luc-s) φως, do (από το da-o) δίνω·

2) **παράγωγες** (vocabūla derivāta), όπως rex (reg-is) reg-ius και reg-ālis βασιλικός, (lux, luc-is) luc-e-o φέγγω και luc-īdus φωτεινός, (do, θ. da-) da-tor δότης (πρβ. αρχαία Ελληνική).

► **Σημείωση:** Όπως στην Ελληνική έτσι και στη Λατινική σε μια σειρά λέξεων που είναι ετυμολογικά συγγενείς κάθε μια από τις λέξεις αυτές, εκτός από την πρώτη (που είναι η κυρίως πρωτότυπη) είναι παράγωγη ως προς την προηγούμενη και πρωτότυπη ως προς την επόμενη, π.χ. os (or-is) στόμα, (από αυτή) oro (ora-re) λέγω, (από αυτή) ora-tio λόγος και ora-tor (orator-is) ρήτορας, (από αυτή) orator-ius ρητορικός κτλ.

109. Και στη Λατινική γλώσσα οι διάφορες παραγωγικές καταλήξεις κανονικά προστίθενται στο θέμα των πρωτότυπων, όπως (leg-o) lec-tor (από το leg-tor) αναγνώστης, salus (salut-is) salut-āris σωτήριος, (laus, laud-is) laud-o (από το laud-a-o) επαινώ.

Πολλές φορές όμως (όπως και στην Ελληνική γλώσσα), όταν σχηματίζεται η παράγωγη λέξη, αποβάλλεται ένας ή περισσότεροι φθόγγοι από το τέλος του θέματος της πρωτότυπης ή παρεμβάλλεται κάποιο φωνήεν ανάμεσα στο θέμα της και στην παραγωγική κατάληξη, όπως:

(navi-s)	nav-ālis ναυτικός
(aestas, aestat-is)	aest-īvus θερινός, κτλ.
(pons, pont-is)	pont-i-cūlus γεφυράκι
(caput, capit-is)	capit-ū-lum κεφάλαιο, κτλ.

110. α') Παράγωγα ρήματα (verba derivata). Αυτά σχηματίζονται:

1) **Από ονόματα** (verba denominatīva) κατά την α', τη β' και την δ' συζυγία, όπως (arma, § 34, 4, Α', β'), armare (οπλίζεин), (laus, laud-is) lau-dare (επαινείν), (levis) levare (κουφίζεин), (flos, flor-is) florēre (ανθειν), (lux, luc-is) lucēre (φέγγεин), (finis) finire (ορίζεин), (lenis) lenire (πραΰνεин), (sitis) sitire (διψάν), (saevus) saevire (μαίνεσθαι).

Κατά την γ' συζυγία μόνο εναρκτικά, όπως (durus) durescēre (σκληρούσθαι) σκληραίνομαι (maturus) maturescēre (πεπαίνεσθαι) γίνομαι ωραίος (§ 86, 2, γ').

2) **Από άλλα ρήματα** (verba verbalia)

α') **Εναρκτικά** (verba inchoatīva) κατά την γ' συζυγία, όπως (senēre) senescere (γηράσκειν) γεράζω, (florēre) florescēre (εξανθειν) ανθίζω, (obdormire) obdormiscere (αποκοιμάσθαι) αποκοιμάμαι (βλ. και αμέσως προηγούμενα).

β') **Θαμιστικά ή επιτακτικά** (verba frequentatīva ή intensīva) κατά την α' συζυγία, από το σουπίνο του πρωτότυπου με τροπή της καταλήξεως **-um** σε **-are**, όπως (cano, cant-um) cant-āre (ἄδειν) τραγουδώ, (curro, curs-um) curs-are (περιτρέχειν) τρέχω, (dormio, dormit-um) dormit-are (υπνώττειν) νυστάζω, κτλ.

Από σουπίνα σε -atum (από ρήματα δηλ. α' συζυγίας) παράγονται κανονικά θαμιστικά ρήματα όχι σε -atāre, αλλά σε -itare, όπως (rogo, rog-atum) rog-itare (διερωτάν) ερωτώ, (volo, vol-atum) volitāre (περιπέτεσθαι) πετώ. Σύμφωνα με αυτά και (haereo, haesi, haes-um, haerere) haesitāre (οκνείν) βρίσκομαι σε αμηχανία, (ag-o, § 87, 2, α'), ag-itare (ελαύνειν) καταδιώκω.

γ') **Εφετικά** (verba deideratīva) κατά την δ' συζυγία, από το σουπίνο του πρωτότυπου με τροπή της καταλήξεως **-um** σε **-urire**, όπως (edo, es-um, § 92) esurire (επιθυμείν φαγείν) πεινώ, (pario, par-tum, § 87, 2, β') part-urire (ωδίνειν) κοιλοπονώ. (Πρβ. αρχ. ελλην. τυραννώ, τυραννήσ-ω, τυραννήσ-είω).

δ') **Υποκοριστικά** (verba deminutīva), κατά την α' συζυγία, κανονικά λήγουν σε **-illo**, όπως (canto) cant-illo (υπάδω) συνοδεύω το τραγούδι με τη φωνή μου, (sorbeo) sorb-illo (υποπίνω, ροφώ) σιγοπίνω. (Πβ. νεοελλην. κουτσοπίνω, κουτσοδοουλεύω, κτλ.).

111. Παράγωγα ουσιαστικά (substantīva derivāta). Αυτά σχηματίζονται:

1) Από **ρήματα** (substantīva verbalia).

α΄) Από το θέμα του σουπίνου (§ 88) με κατάληξη -or, για να δηλωθεί το πρόσωπο που ενεργεί, όπως (amare, amat-um) amat-or εραστής, (currere, curs-um) curs-or δρομέας, (ringere, pict-um) pictor ζωγράφος. (Πρβ. πράττω - πράκτωρ, κτλ.).

► **Σημείωση:** Πολλά από τα ουσιαστικά σε -tor σχηματίζουν θηλυκό σε -trix (γεν. trīcis), όπως (vincēre, vict-um) victor νικητής, victrix νικήτρια. (Πρβ. § 40, γ΄).

β΄) Από το ρηματικό θέμα με κατάληξη -or, -us, -ium, -ēla, για να δηλωθεί ενέργεια ή κατάσταση, όπως (am-are) am-or έρωτας, (dolēre) dol-or λύπη, (fur-ēre) fur-or μανία, (dec-ere) dec-us καλλωπισμός, (gaud-ēre) gaud-ium χαρά, (od-i, § 98, 1) od-ium μίσος, (quer-i, § 80) quer-ēla μομφή, κατηγορία, (tut-ari § 81) tut-ela επιστασία.

γ΄) Από το θέμα του σουπίνου με κατάληξη -io, -us (δ΄ κλίσεως), ūra για να δηλωθεί ενέργεια ή το αποτέλεσμα κάποιας ενέργειας, όπως (agēre, act-um) act-io πράξη, (venare, venatum) venat-io θήρα (το κυνήγι), (movere, mot-um) mot-us κίνηση, (currere, curs-um) curs-us δρόμος (τρέξιμο), (sepelire, sepult-um) sepult-ūra ταφή, (colere, cult-um) cult-ūra θεραπεία, περιποίηση, (accusare, accusat-um) accusat-io κατηγορία, (orare, orat-um) orat-io λόγος, (frui, fruct-um, § 80) fruct-us καρπός, (scribere, script-um) script-ūra γραφή, (nasci, nat-um, § 80) nat-ūra φύση.

δ΄) Από το ρηματικό θέμα με κατάληξη -men, -mentum, -ūlum, -būlum, cūlum, -crum, -trum, για να δηλωθεί κάποιο μέσο ή όργανο ή τόπος μιας ενέργειας, όπως (volv-ere) volu-men σκέπασμα, (al-ere) alī-mentum τροφή, (vinc-ire) vinc-ūlum δεσμός, (pa-scere) pa-būlum χόρτο, βοσκή, (vocare) voca-būlum λέξη, (orare) oraculum μαντείο, χρησμός, (sepelire) sepul-crum τάφος, (arare) arā-trum άροτρο.

2) Από **άλλα ουσιαστικά** (substantīva denominatīva).

α΄) Με κατάληξη -tor, -itor, για να δηλωθεί το πρόσωπο που έχει σχέση με εκείνο που φανερώνει το πρωτότυπο, όπως (via) viātor οδοιπόρος, (ianua) ian-itor θυρωρός, (funda) fund-itor σφενδονήτης (πρβ. § 111, 1, α΄).

β΄) Με κατάληξη -arium, -ētum, -īle, για να δηλωθεί ο τόπος μέσα στον οποίο υπάρχουν ή διαμένουν πολλά ομοειδή όντα, όπως (columba) columb-arium περιστερώνας, (oliva) oliv-ētum ελαιώνας, (bos, bovis) bov-īle βουστάσιο.

γ') Με την κατάληξη -ina (-trina), για να δηλωθεί το επάγγελμα ή ο τόπος όπου ασκείται το επάγγελμα, όπως (medicus) medic-īna ιατρική, (doctor) doctr-īna διδασκαλία, (orifex, orific-is) offic-ina (από το orific-ina) εργαστήριο, (tonsor) tons-trina κουρείο.

δ') Με την κατάληξη -ium (-itium), για να δηλωθεί κατάσταση ή σύνολο προσώπων όμοιας καταστάσεως, όπως (sacerdos) sacerdot-ium ιερατεία, (collēga) colle-gium εταιρεία, (servus) serv-itium δουλεία, οι δούλοι.

ε) Με τις καταλήξεις -lus, -la, -lum, (-ūlus, -ūla, -ūlum, ōlus, -ōla, ōlum, -cūlus, -cūla, -cūlum και σπανιότερα -illus, -illa, -illum) υποκοριστικά. Αυτά συνήθως διατηρούν το γένος του πρωτοτύπου, όπως (liber) libel-lus (από το liber-lus) βιβλιάριο, (lapis) lapil-lus (από το lapid-lus) λιθαράκι, (puer) puer-ūlus παιδάριο και puella (από το puer-la) κοριτσάκι, (sacrum) sacel-lum (από το sacer-lum) μικρό ιερό, (silva) silv-ūla μικρό δάσος, (filius) fili-ōlus αγοράκι, (filia) fili-ōla κοριτσάκι, (mus) mus-cūlus ποντικάκι, (opus) opus-culum μικρό έργο, (codex) codic-illus μικρό σύγγραμμα, κωδίκελλος, (signum) sig-illum αγαλμάτιο.

► **Σημείωση:** Και από υποκοριστικά σχηματίζονται άλλα υποκοριστικά όπως cista κίστη, (κιβώτιο) — cist-ula μικρή κίστη, μικρό κιβώτιο — cistel-la, cistell-ula κιβωτίδιο. (Πβ. αρχ. ελλην. πίναξ — πινακ-ίς — πινακίδιον και νεοελλην. σάκος — σακούλι — σακούλακι).

στ') Από κύρια ονόματα προσώπων π α τ ρ ω ν υ μ ι κ ά με τις καταλήξεις (που προέρχονται από την ελληνική γλώσσα) -ides ή -ides, -ādes, -iades (αρσενικά) και -as, -is, ēis (θηλυκά), όπως (Priamus) Priamīdes (Πριαμίδης) γιος του Πριάμου, (Atreus) Atr-īdes (Ατρείδης) γιος του Ατρέα, (Aeneas) Aeneādes Αινειάδης, (Telamon) Telamon-iādes Τελαμωνιάδης, (Tantalus) Tantāl-is Ταντα-λός, (Thesti-us) Thesti-as, Θεστιάς, (Nerēus) Ner-ēis Νηρηός. (Βλ. § 16 και § 28). Κατά τον ίδιο τρόπο σχηματίστη-καν παράγωγα και από γνήσια ρωμαϊκά ονόματα, όπως (Romulus) Romul-īdes Ρωμυλίδης, (Scipio) Scipi-ādes Σκιπιάδης.

3) Από επίθετα αφηρημένα ουσιαστικά, για να δηλώσουν σχετική ιδιότητα. Αυτά έχουν τις εξής παραγωγικές καταλήξεις: -ia, -itia, ή -ties (ε' κλίσεως), -tas, -ītas, -tūdo, -itūdo και σπανίως -monia, όπως (gratus) grat-ia χάρη, εύνοια, (insanus) insan-ia μανία, (malus) mal-itia κακία, (segnis) segn-itia και segn-īties νωθρότητα, (liber) liber-tas ελευθερία, (levis) levī-tas ελαφρότητα, (probus) probītas χρηστότητα, (fortis) forti-tūdo δύναμη, (longus) long-itūdo μακρότητα, (acer) acr-i-monia δριμύτητα, (castis) cast-i-monia αγνότητα.

112. γ') Παράγωγα επίθετα (adverbia derivata). Αυτά σχηματίζονται:

1) Από **ρήματα** (adiectīva verbalia) από το ρηματικό θέμα (πβ. § 111, 1, β' και δ')

α') Με κατάληξη -īdus και φανερόνουν εκείνον που έχει σχετική ιδιότητα με αυτό που σημαίνει το ρήμα, όπως (valēre) val-īdus εύρωστος, (calēre) cal-īdus θερμός.

β') Με κατάληξη -īlis, -bīlis και φανερόνουν τον επιτήδειο να πάθει εκείνο που σημαίνει το ρήμα, όπως (docere) doc-īlis ευδίδακτος, (placare) placa-bīlis πραυντικός, (movere) mobīlis ευκίνητος.

γ') Με κατάληξη -ax, -ūlus και φανερόνουν συνήθως εκείνον που έχει κάποιο ελάττωμα σχετικό με αυτό που σημαίνει το ρήμα, όπως (audēre) aud-ax τολμηρός, (loqui) loqu-ax φλύαρος, (credere) cred-ūlus εύπιστος, (queri) quer-ūlus μεμψίμοιρος.

δ') Με την κατάληξη -bundus, -cundus και φανερόνουν με επίταση ό,τι η μετοχή του ενεστώτα του ρήματος, όπως (venerari) venera-bundus πολύ ευσεβής, (furēre) furi-bundus έξαλλος, (irasci) ira-cundus πολύ οργισμένος.

2) Από **ουσιαστικά** (adiectīva denominatīva):

α') Με κατάληξη -icus, -ius, -icius, -ālis, -īlis, -āris, -arius, -nus (-ānus, -īnus), -ensis, -īnus, και φανερόνουν εκείνον που ανήκει σε ό,τι σημαίνει το πρωτότυπο ή έχει σχέση με αυτό, όπως (bellum) bell-icus πολεμικός, (orator) orator-ius ρητορικός, (pater) patr-ius πατρικός, (tribunus) tribun-icius δημαρχικός, (navis) nav-ālis ναυτικός, (vir) vir-īlis ανδρικός, (populus) popul-āris δημοτικός, (legio) legion-arius λεγεωνάριος, (mater) mater-nus μητρικός, (urbs) urb-ānus αστικός, (equus) equīnus ιππικός, (forum) for-ensis αγοραίος, (tempesta) tempest-īnus έγκαιρος, (§ 109). Και από εθνικά ονόματα (με τις καταλήξεις -icus, -īus), όπως (Gallus) Gall-īcus, (Thrax) Thrac-ius, από κύρια ονόματα προσώπων (με τις καταλήξεις -nus, -ānus, -īnus, -iānus), όπως (Sulla) Sullanus, (Tullius) Tulli-ānus, (Verres) Verr-īnus, (Caesar) Caesar-iānus, και από τοπωνύμια ή ονόματα χωρών, νήσων, ηπείρων με τις καταλήξεις -nus, -ānus, -īnus, -ensis και ακόμη -as γεν. -atis, όπως (Roma) Rom-ānus, (Africa) Afric-ānus, (Tusculum) Tuscul-ānus, (Ameria) Amer-īnus, (Cannae) Cannensis, (Sicilia) Sicili-ensis, (Arpinum) Arpīn-as (26, 4, Β', β').

β΄) Με κατάληξη -tus (-ātus, -ītus, -ūtus) και φανερόνουν εκείνον που έχει ή φέρει ό,τι σημαίνει το πρωτότυπο, όπως (ala) alā-tus φτερωτός, (hasta) hastā-tus λογχοφόρος, (clavus) clav-ātus καρφωτός, (auris) aur-ītus όποιος ακούει, (cornu) cornū-tus εκείνος που έχει κέρατα.

γ΄) Με κατάληξη -ōsus, -entus, -lentus και φανερόνουν πλησμονή, όπως (aqua) aqu-ōsus (υδρώδης) όποιος έχει άφθονα νερά, (periculum) pericul-ōsus επικίνδυνος, (turbāla) turbul-entus θορυβώδης, (fraus) fraud-u-lentus απατηλός.

δ΄) Με κατάληξη -ēus και φανερόνουν την ύλη από την οποία είναι φτιαγμένο κάτι, όπως (lana) lan-ēus μάλλινος, (argentum) argent-eus (αργυρούς) ασημένιος, (ferrum) ferr-eus (σιδηρούς) σιδερένιος.

3) Από **άλλα επίθετα**. Αυτά είναι υποκοριστικά (adiectīva deminutīva) και σχηματίζονται με τις καταλήξεις -lus, -ūlus, -ōlus, -cūlus, όπως (miser) misel-lus (από το miser-lus) ταλαίπωρος, (parvus) parv-ūlus μικρούλης, (aureus) aure-ōlus επίχρυσος, (pauper) pauper-culus φτωχούλης. (Πβ. § 111, 2, ε).

4) Από **επιρρήματα** (adiectīva adverbialia):

α΄) Τοπικά με κατάληξη -īcus, όπως (ante) ant-īcus εμπρόσθιος, (post) post-īcus οπίσθιος.

β΄) Χρονικά με κατάληξη, -īnus, -tīnus, (ή -tīnus), -ernus, -ternus, -iternus, όπως (repente) repent-īnus αιφνίδιος, (cras) cras-tīnus αυριανός, (prius) pris-tīnus ή pris-tīnus πρότερος, (hodie) hodiernus σημερινός, (heri από την αρχή, hesi πβ. § 23, 2 σημ.) hes-ternus, χθεσινός, (semper) sempiternus αιώνιος.

113. δ΄) Παράγωγα επιρρήματα (adverbia derivata). Αυτά σχηματίζονται:

1) **τοπικά** από ουσιαστικά και επίθετα με την κατάληξη -ītus, για να δηλώσουν το από πού; ή το από πότε; (caelum) cael-ītus από τον ουρανό, (fundus) fund-ītus από τα θεμέλια, (radex, -dīcis) radic-ītus από τις ρίζες, (divinus) divin-ītus από το θεό, (antiquus) antiqu-itus από την αρχαία εποχή.

2) **τροπικά** α΄) από επίθετα και μετοχές της β΄ κλίσεως (§ 37 και § 43, 1) με κατάληξη -ē, όπως (iucundus) iucund-ē (ηδέως) ευχάριστα,

(pulcher) pulchr-ē (ευπρεπώς) ωραία, (doctus) doct-ē σοφά, (accuratus) accurat-ē επιμελώς (βλ. και § 53).

► **Σημείωση:** Από τα τροπικά επιρρήματα σε -e το benē (= καλά, από το bonus αρχικά benus) και το malē (= κακά, από το malus) έχουν το καταληκτικό e βραχύ.

β´) από επίθετα (ή μετοχές) τριτόκλιτες με κατάληξη -er, -ter, -īter, όπως (prudens, prudent-is) prudent-er συνετά, (audax, audac-is) audact-er τολμηρά, (fortis) fortīter ισχυρά, (felix, felic-is) felic-īter ευτυχώς (βλ. και § 53).

► **Σημείωση:** Κατ' αναλογία σχηματίστηκαν τροπικά επιρρήματα σε -ē από τριτόκλιτα επίθετα και σε -īter από δευτερόκλιτα, όπως (imprun-is) imprun-e (ατιμωρητί) χωρίς τιμωρία, (largus) larg-e και largiter άφθονα, (humanus) humane και humaniter ανθρώπινα.

γ´) από ρήματα, θέμα του υπτίου, με κατάληξη -im, όπως (nominare, nominat-um) nominā-tim ονομαστικά, (rapere, raptum) rapt-im αρπακτικά, (currere, curs-um) curs-im (δρομαίως) γρήγορα. Κατά τον ίδιο τρόπο σχηματίστηκαν έπειτα με την ίδια κατάληξη και από ονόματα, όπως (gradus) grad-ātim (βαθμηδόν) σιγά-σιγά, (grex, grecis) greg-ātim (αγεληδόν) σαν κοπάδι, (vir) viri-tim κατ' άνδρας, (tribus) tribū-tim κατά φυλές.

Β΄ ΣΥΝΘΕΣΗ (COMPOSITIO)

114. Όπως στην ελληνική γλώσσα έτσι και στη Λατινική

1) κάθε ένα από τα συνθετικά μέρη μιας σύνθετης λέξεως είναι είτε κλιτό είτε άκλιτο μέρος λόγου, π.χ. (pomum, fero) pomifer οπωροφόρος, (per, multus) per-multus πάρα πολύς, (de, mitto) de-mitto καταπέμνω. (per, saepe) per-saepe συχότατα·

2) πρώτο συνθετικό μιας σύνθετης λέξεως μπορεί να είναι και αχώριστο μόριο (πβ. ελλην. α- ή αν-, δυσ-, κτλ.). Αχώριστα μόρια της Λατινικής είναι:

α΄) το ambi- (amb-, am-, an- = αμφί, περί): ambi-farius (αμφίλογος) αμφισβητούμενος, αμφίβολος, amb-ēdo περιτρώγω, am-plector περιβάλλω, an-ceps (αμφικέφαλος) δίστομος·

β΄) το dis- (= δια ή α-, άν-): dis-iungo χωρίζω, dis-solvo διαλύω, dis-par άνισος, dis-similis ανόμοιος·

γ΄) το in-(im-), ne-, ve- (= α-, αν-): in-utīlis ανώφελος, im-pius ασεβής, ne-fas ανόσιος, ne-scio αγνωώ, ve-cors τρελός, vesānus φρενοβλαβής·

δ΄) το por- (= προ): por-tendo προσημαίνω·

ε΄) το red-, re- (= οπίσω, πάλιν, ανά): red-do δίδω πίσω, red-eo επιστρέφω, remitto στέλνω πάλι, refēro φέρω πίσω·

στ΄) το sed-, se- (= άνευ, δια, από): sed-itio διάσταση, se-cūrus (= sine cura) αμέριμος, se-cerno διακρίνω, secēdo αποχωρώ (πβ. ανωτέρω dis-)

3) μερικές κλιτές σύνθετες λέξεις προέρχονται από απλή παράθεση δύο λέξεων, π.χ. respublica πολιτεία (από το res-publica), iusiurandum όρκος (από το ius-iurandum), decemvīri οι δέκαρχοι (από το decem-viri), benedīco επαινώ (από το bene-dico), benefacio ευεργετώ (από το bene-facio)· πβ. νεά-πολη, νεώσ-οικος, πασί-γνωστος κτλ.

► **Σημείωση:** Των λέξεων respublica και iusiurandum τα δύο συνθετικά μέρη κλίνονται χωριστά σε όλες τις πτώσεις: respublica, reipublicae, κτλ (§ 32 και § 38) - iusiurandum, iurisiurandi, κτλ. (§ 24, 2 και § 38) πβ. και § 95.

115. Από τις φθογγικές μεταβολές που συμβαίνουν μετά τη σύνθεση των διαφόρων λέξεων αξιοσημείωτες είναι οι εξής: 1) Η πρόθεση cum (§ 102, 2) στη σύνθεση παρουσιάζεται με τρεις μορφές, δηλ. com- (μπροστά από χειλικό σύμφωνο και το m § 4), con- (μπροστά από κάθε άλλο σύμφωνο) και co- (μπροστά από φωνήεν ή το h): (cum, bibo)

com-bībo συμπίνω, (cum, pono) com-pōno συντίθημι, (cum, mitto) com-mitto συμβάλλω), (cum, clamo) con-clāmo συμβοώ, (cum, trāho) con-trāho συσπώ, (cum, ēo) co-ēo συνέρχομαι, (cum, haereo) co-haereo κρατιέμαι από κάτι. Αλλά: com-ēdo κατατρώγω (§ 92).

Όταν ακολουθεί l ή r, το n της con- αφομοιώνεται με αυτά, π.χ. (con, loquor) col-lōquor συζητώ, (con, rumpo) cor-rumpo φθείρω, (πρβ. συλλέγω, συρ-ρέω).

2) Από τις προθέσεις και τα αχώριστα μόρια (§ 114, 2) ως πρώτα συνθετικά συνήθως:

α') της ad το d αφομοιώνεται με το αρκτικό c, f, g του δεύτερου συνθετικού, όπως (ad, cedo) ac-cēdo προσχωρώ, (ad, fero) affero προσφέρω, (ad, gradior) ag-gredior προσέρχομαι·

β') της ob (§ 102, 1) και της sub (§ 102, 3) το b αφομοιώνεται με το άκλιτο c, f, p του δεύτερου συνθετικού, όπως (ob, capio) occipio αρχίζω, (sub, cedo) suc-cedo υπέρχομαι, (ob, facio) officio βλέπω, (sub, facio) suf-ficio υποτίθημι, (ob premo) opprīmo καταπιέζω, (sub, peto) sup-rēto υποπίτω.

Το b της ob αποβάλλεται όταν είναι α' συνθετικό στο ρήμα mitto, ενώ της sub ή μένει ή αφομοιώνεται με το επόμενο m. Έτσι έχουμε o-mitto αφήνω αλλά sub-mitto ή sum-mitto υποβάλλω.

Σε μερικά σύνθετα (ιδίως μπροστά από το ci, το ti και το pe) η sub παρουσιάζεται με τη μορφή sus-, π.χ. (sub, capio) sus-cīpio υποδέχομαι, (sub, teneo) sus-tīneo βαστάζω, (sub, pendo) sus-pendo κρεμάω. Έτσι και sup-tideo χαμογελώ (από το sus-tideo).

► **Σημείωση:** Το sus- προέρχεται από την πρόθεση subs (άλλη μορφή της προθέσεως sub) (πβ. ab και abs, § 102, 2). Και της ob υπήρχε αρχικός τύπος obs, έτσι ostendo δείχνω (από το obs-tendo).

γ') της προθέσεως in και του αχώριστου μορίου in το n αφομοιώνεται με το αρκτικό l, m, r του β' συνθετικού, όπως (in, ludo) il-lūdo εμπαίζω, (in, licitus) il-licītus αθέμιτος, (in, mitto) im-mitto εισδέχομαι, (in, memor) im-mēmor αμνήμων, (in, rideo) ir-rīdeo σκώπτω, (in, revocatus) ir-revocatus αμετάκλητος. Το n των ανωτέρω τρέπεται σε m και μπροστά από χειλικό σύμφωνο, όπως (in, bibo) im-bibo πίνω, (in, bellum) im-bellis απόλεμος, (in, pono) im-pōno θέτω κάτι, (in, potens) im-pōtens αδύνατος (πβ. ανωτέρω con-)

δ') του αχώριστου μορίου dis- το s αφομοιώνεται μόνο με το αρχικό f του β' συνθετικού, όπως (dis, fero) dif-fēro διασπώ, (dis, facilis) difficīlis δύσκολος· όταν αμέσως ύστερα από αυτό υπάρχει και άλλο σύμφωνο, το s αποβάλλεται μπροστά από το d, g, l, m, r, v και s: π.χ. (dis, duco) di-dūco διασπώ, (dis, gero) di-gēro διασπείρω, (dis, labor) di-lābor διαρρέω, (dis, moveo) di-mōveo χωρίζω, (dis, rapio) di-rīpio διαρπάζω, (dis, verito) di-verito διαφέρω, (dis, spargo) di-sprego διασπείρω, (dis, sto) dis-to απέχω, αλλά (dis, sentio) dis-sentio διαφωνώ.

3) Το ριζικό φωνήεν του θέματος των ρημάτων που συντίθενται με πρόθεση συνήθως αλλάζει:

α') το ā και το ē τρέπονται σε ī· αν ύστερα από αυτά ακολουθούν δύο σύμφωνα ή προηγείται ή ακολουθεί έρρινο ή υγρά, τότε συνήθως το ā τρέπεται σε ē, ενώ το ē μένει· π.χ. (facio, § 84) perficio (κατορθώνω), -fēcī, **-fectum**, -ficere — (rapio, § 84) di-rīpio (διαρπάζω), -rīpui, **-reptum**, -rīpēre — (emo) red-īmo (ανταγοράζω), -ēmī, -emptum, -imēre — (statuo) in-stituo (ιδρύω), -stitūi, -stitūtum, -stituēre — (teneo) distīneo (χωρίζω), -tinūi, -tentum, -tinēre. Όμοια και: (frango) con-fringo, (τρίβω) -frēgi, -fractum, -fringēre — (pango, § 89, 4) com-pingo (συναρμόζω) -pēgi, -pactum, -pingēre — (tango) con-tingo (εγγίζω), -tīgi, -tactum, -tingēre — και: (premo) com-prīmo (καταπιέζω), -pressi, -pressum, -primēre.

Αλλά: (sacro) ob-sēcro (ικετεύω) — (scando) scendo (κατεβαίνω), -scendī, -scensum, -scendēre — (spargo) di-spergo (διασπείρω), -spersi, -spersum, -spergēre — (crepo) discrēpo (διαφωνώ), -crepui, -crepare — (mergo) sub-mergo (καταδύω), -mersi, -mersum, -mergēre·

β') το ae τρέπεται σε ī και το au σε ū, όπως (ob-caedo) oc-cīdo (φονεύω), oc-cīdī, oc-cīsum, oc-cidēre — (re, quero) re-quīro (αναζητώ), re-quīsivī, re-quīsītum, re-quirēre — (in, claūdo) in-clūdō (εγκλείω), in-clusī, in-clusum, in-cludēre.

► **Σημείωση 1:** Αρκετά ρήματα αν και είναι σύνθετα με πρόθεση διατηρούν το ριζικό βραχύ ā ή ē, όπως τα ρήματα cāveo, māneo, trāho, το āgo σε σύνθεση με τις προθέσεις circum και per και το cāpio με την πρόθεση ante, όπως prae-caveo προφυλάσσομαι, re-maneo αναμένω, con-trāho συστέλλω, circum-āgo περιάγω, per-āgo επιτελώ, (ενώ ex-īgo εξάγω, ex-ēgi, ex-actum, ex-igēre), ante-capio προσλαμβάνω (ante-cēpi, ante-captum, ante-carere). Επίσης τα ρήματα ēdo (§ 92), fēro (§ 96), gēro φορώ, mēto θερίζω, peto

ορμό, sero σπέρνω, tego καλύπτω, tero τρίβω και veho κομίζω. Επίσης διατηρούν τη δίφθογγο τα ρήματα aequo ισώνω, caeco τυφλώνω, haereo εξαρτώμαι από κάτι και το απρόσωπο taedet (pertaedet me σιχαίνομαι, pertaesum est).

Το ρήμα lego σε άλλα σύνθετα τρέπει το e σε i, ενώ σε άλλα το διατηρεί· π.χ. col-ligo συμμαζεύω, de-ligo εκλέγω. Αλλά neg-lēgo αμελώ, per-lēgo διαγιγνώσκω.

► **Σημείωση 2:** Όμοιες με τις ανωτέρω τροπές του φωνήεντος της ριζικής συλλαβής συμβαίνουν και σε ονόματα, όταν είναι μέσα στις λέξεις δευτέρα συνθετικά, όπως (facīlis) dif-ficilis (arma) in-ermis άοπλος, (aequus) inīquus άνισος, κτλ.

116. Τα σύνθετα, που το ένα τουλάχιστον από τα συνθετικά τους μέρη είναι κλιτό μέρος του λόγου, είναι ή ρήματα ή ουσιαστικά ή επίθετα. Ως προς το σχηματισμό τους άξια σημειώσεως είναι τα εξής:

117. α΄) Σύνθετα ρήματα (verba composita). 1) Ρήματα σύνθετα με α΄ συνθετικό ρήμα σχηματίζονται μόνο με το ρήμα facio ως β΄ συνθετικό που μένει τότε αμετάβλητο, όπως (adsuescere, facio) adsuefacio συνηθίζω, adsue-feci, adsue-factum, adsue-facere, (calere, facio) calefacio θερμαίνω, (patere, facio) patefacio ανοίγω, κτλ. (Βλ. § 114, 3 και § 115, 3, α΄).

2) Το ρήμα facio ως β΄ συνθετικό ρημάτων που έχουν α΄ συνθετικό όνομα (ουσιαστικό ή επίθετο) γίνεται -ficio (κατά την α΄ συζυγία), όπως (aedes, facio) aedi-ficio χτίζω, aedificāvi, κτλ. (amplus, facio) ampli-ficio μεγαλώνω, (testis, facio) testificor μαρτυρώ (§ 80).

118. β΄) Σύνθετα ουσιαστικά (substantiva composita). Αυτά σχηματίζονται:

1) από όνομα και ρήμα και λήγουν συνήθως σε -a, -s, r, όπως (ager, θ. agr-, colo) agri-cōla γεωργός, (θ. par, cae-do) par-i-cīda πατροκτόνος, (ars, art-is-facio) artifex (από το arti-fecs) τεχνίτης, (arma, gero) arm-ī-ger οπλοφόρος·

2) από δύο ονόματα ή από αριθμητικό και όνομα και λήγουν συνήθως σε -ium, όπως (sol, status) sol-sti-tium ηλιοστάσιο, (tres, θ. tri-, annus) tri-enn-ium τριετία·

3) από πρόθεση και όνομα, που κανονικά μένει αμετάβλητο, όπως (cum, nomen, αρχ. gnomen) co-gnōmen επώνυμο, (de, decus) de-dēcus απρέπεια, (pro, consul) pro-consul ανθύπατος.

119. γ΄) Σύνθετα επίθετα (adiectiva composita). Αυτά σχηματίζονται:

1) από επίθετο (ή αριθμητικό) και ουσιαστικό ή από ρήμα και ουσιαστικό, όπως (magnus animus) magn-anīmus μεγαλόψυχος, (tres θ. tri-, lingua) tri-linguis τρίγλωσσος, (misereō cors) miserīcors ευσπλαχνικός.

2) από πρόθεση ή αχώριστο μόριο και όνομα

α') ουσιαστικό. Αυτό ή μένει αμετάβλητο ή παίρνει επιθετική κατάληξη, όπως (ad, finis) af-fīnis γειτονικός, (cum, cors) con-cors (ομόφρων) ομόψυχος, (in-ars) in-ers άτεχνος, (se-cura) secūr-us (άφροντις) αφρόντιστος, (in-arma) in-erm-is άοπλος.

Σ' αυτού του είδους τα σύνθετα, στέριση φανερώνουν και οι προθέσεις a, de, ex, όπως a-mens, de-mens άφρονας, (ex, pars) ex-pers άμοιρος.

β') επίθετο. Σ' αυτή την περίπτωση ως α' συνθετικό συνήθως υπάρχει το στερητικό in-, οι προθέσεις per, prae για να δηλωθεί επίταση και η πρόθεση sub για να δηλωθεί ελάττωση, όπως in-dīgnus ανάξιος, per-lēnis πολύ ευτελής, prae-clārus πολύ διαυγής, sub-ciūdus κάπως ωμός.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ι

120. ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΤΩΝ ΑΝΩΜΑΛΩΝ ΡΗΜΑΤΩΝ

ab-do αποκρύπτω, βλ. do.

ab-icio (πρόφ. ab-jicio) απορρίπτω, (ab + iacio, § 115, 3, α'). Βλ. iacio.

ab-oleo αφανίζω, -olēni, -olītum, -olēre. Από αυτό abolesco αφανίζομαι, -lēni, -lescēre, § 89, 2 και § 110, 2, α' (ρίζ. ol-, πβ. απ-όλ-λυμι).

ac-cendo ανάβω, -cendi, -censum, -cendēre (ρίζ. cand-, βλ. candeo, § 115, 3, α').

ac-cerso. Βλ. ar-cesso.

ac-cīdo προσπίπτω, -cīdi, -cidēre, § 89, 2 και § 100, 2 (ad + cado, § 115, 3, α'). Βλ. cado.

ac-cīdo περικόπτω, (ad + caedo, § 115, 3, β'). Βλ. caedo.

ac-cio προσκαλώ, -cīre (όπως η δ' συζυγία). Βλ. cieo § 89, 4, Σημ. 1.

ac-cumbo κατακλίνομαι, -cubui, -cubītum, -cumbēre (ad + cumbo, άχρηστο· ρίζ. cub-, βλ. cubo § 96, 2, α').

aceo ξινίζω, -cui, -cēre, § 89, 2. Από αυτό acesco αρχίζω να ξινίζω, -cui, -cescēre, § 110, 2, α'.

acuo ακονίζω. Όπως το tribuo.

ad-eo, § 93, Σημ.

ad-īmo αφαιρώ (ad + emo, § 115, 3, α').

ad-īpīscor επιτυχαίνω, -ēptus sum, -īpīsci, § 80.

ad-doleo θυματιζώ, -olui, -olēre, § 89, 2. Από αυτό adolesco αναφλέγομαι, -lescēre, § 110, 2, α'.

ad-olesco και ad-ulesco αυξάνομαι, -olēni, (-ultum) -olescere (ρίζ. ol-, από την al-, βλ. alo).

ad-orior ορμώ, -ortus sum, -orīri, § 80 (όπως το audior). Βλ. και orior.

ad-sentior. Βλ. assentior, § 81, 2.

a-gnosco αναγνωρίζω, -gnōni, -gnōitum, -gnosccēre. Βλ. nosco.

ago, § 87, 2, α'. Βλ. και § 115, 3, Σημ. 1.

aio, § 98, 2, α'.

algeo ριγώ, alsi (από το alg-si), algere, § 89, 2. Από αυτό algescο ψύχομαι, alsi, algescēre, § 110, 2, α'.

al-licio δειλεάζω, -lēxi, -lectum, -licēre (ad + iacio, § 84 και § 115, 3, α').

alo τρέφω, αυξάνω, alui, alītum και altum, alēre. Παθ. μετχ. altus και alītus.

ambio (ambi + eo), § 93, Σημ.
ambūro περιφλέγω, § 114, 2, α'. Βλ. uro.
amicio περιβάλλω, (amicui και amixi), amictum, amicīre (από το ambi + iacio § 114, 2, α' και § 115, 3, α').
am-plector αγκαλιάζω, -plēxus sum, -plexum, -plecti, § 80 (ambi + plector, § 114, 2, α').
ango πνίγω, angēre, § 89, 2.
animadverto προσέχω. Βλ. verito.
apĕrio ανοίγω, -rui, -rtum, -rire.
apiscor πετυχαίνω, aptus sum, aptum, apisci, § 80. (Σύνθετο -ipiscor, -eptus sum, κτλ. § 115, 3, α').
ap-pello πλησιάζω, -pŭli, -pulsum, -pellĕre. Βλ. pello (να διακρίνεται από το appello, -avi, ātum, āre καλώ, ονομάζω).
arceo εμποδίζω, arcui, arcĕre. Ως σύνθετο -erceo, -ercui (-ercitum), -ercĕre, § 115, 3, α'.
ar-cesso και ac-cerso προσκαλώ -cessīvi, -cessītum, -cessĕre, 89, 3.
ardeo καίομαι, arsi, (arsum), ardĕre, § 90, 3. Μετοχ. μέλλ. arsūrus. Παράγωγο το ardesco αναλάμπω, arsi, ardescĕre, § 110, 2, α'.
arguo ελέγχω. Όπως το tribuo. Μετοχ. μέλλ. arguitūrus.
aspicio προσβλέπω. Βλ. specio.
assentior παραδέχομαι, συμφωνώ, -sensus sum, -sentīri, § 80 και 81, 2.
audeo, § 81, 1.
audio, § 78.
au-fero αποκομίζω, abs-tŭli, ab-lātum, au-ferre, § 96 και 102, 2.
au-fugio αποφεύγω, -fŭgi, -fugĕre, § 89, 2.
augeo, § 86, 1 και § 89, 3.
avere, § 98, 3.
bibo πίνω, bibi, bibĕre, (σουπίνο potum ή haustum από το haurire) § 89, 3, α'.
cado πίπτω, § 87, 2, β' και § 100, 2. Μετοχ. μέλλ. cāsūrus.
caedo κόπτω, § 87, 2, β' και § 115, 3, β'.
caleo είμαι θερμός, -lui, -lĕre, § 89, 2, από αυτό calesco, § 86, 2, γ'.
calleo έχω κάλους, -llĕre, § 89, 2.
candeo είμαι λευκός, -ndui, -ndĕre, § 89, 2. Από αυτό candesco λευκαίνομαι, -udui, -ndescĕre, § 110, 2, α'.

caneo είμαι λευκός, -nui, -nēre, § 89, 2. Από αυτό canesco γίνομαι λευκός, -nui, -nescēre, § 110, 2, α΄.

cano ψάλλω, § 87, 2, β΄. Ως σύνθετο -cīno, -cinui, (-centum), -cinēre, π.χ. con-cīno, praecīno προλέγω, § 115, 3, α΄.

capesso, αρπάζω, -pessīni, -pessītum, -pessēre, § 89, 3.

capio παίρνω, § 84. Ως σύνθετο -cipio, -cēpi, -ceptum, cipēre, § 115, 3, α΄ και Σημ. 1.

careo στερούμαι, carui, (caritum), carēre. Μετχ. μέλλ. caritūrus.

carpo δρέπω, § 87, 2, γ΄. Ως σύνθετο -cerpo, § 115, 3, α΄.

caveo φυλάσσομαι, cavi, cautum, cavēre, § 115, 3, Σημ. 1.

cēdo βαδίζω, cessi, cessum, cedēre.

censeo τιμώμαι, νομίζω, censui, censum, censēre.

cerno κρίνω, § 86, 2.

cieo κινώ, § 89, 4, Σημ. 1 (και cio, cire, § 89, 2). Το σουπίνο και η μετοχή του παθητικού παρακειμένου στο σύνθετο acci(e)ο έχουν το ι μακρό: accītum, accītus. Στα άλλα σύνθετα το ι διφορείται, όπως ex-cītus και ex-cītus, con-cītus και con-ītus, in-cītus.

cingo ζώνομαι, cinxi, cinctum, cingēre.

circum-do περικυκλώνω, -dēdi, -dātum, -dāre, § 89, 4, Σημ. 1 και 2.

circum-sisto περικυκλώνω, -stēti, -sistēre. Βλ. sisto.

circum-sto στέκομαι ολόγυρα, -stēti, -stare. Βλ. sto.

clareo είμαι φανερός, -rui, -rēre, § 89, 2. Από αυτό το claresco αναφαίνομαι, -rui, -rescēre, § 110, 2, α΄.

claudio κλείνω, clausi, clausum, claudēre, § 87, 2, γ΄. Ως σύνθετο -clūdo, § 115, 3, β΄.

co-alesco συναυξάνομαι, -alui, (-alītum), -alescēre. Παθ. μετοχ. coalītus (από το άχρηστο alesco και αυτό από το alo).

co-ēmo συναγοράζω. Βλ. emo και § 115, 1.

co-eo συνέρχομαι. Βλ. eo, § 93 και § 115, 1.

coepi άρχισα, § 98, 1 και Σημ.

caerceo εμποδίζω ολόγυρα, -ercui, -ercītum, -ercēre. Βλ. arceo.

co-gnosco (γιγνώσκω) μαθαίνω, -gnōvi, -gnītum, -gnoscēre. Βλ. nosco και πβ. γιγνώσκω.

cogo συγκεντρώνω, cōēgi, cōāctum, cōgēre (cum + ago, co + ago, § 115, 1).

cohibeo συγκρατώ (cum + habeo, § 115, 1 και 3, α΄).

col-īdo συνθλίβω, (cum + laedo, § 115, 1 και 3, β΄).

col-ligo συλλέγω, lēgi, -lectum, -ligēre, § 115, 3, Σημ. 1.
colo (θεραπεύω) περιποιούμαι, colui, cultum, colēre.
comb-ūro κατακαίω, (από το co + amburo, § 115, 1). Βλ. uro.
com-ēdo, § 92 και 115, 1. Βλ. edo.
com-miniscor επινοώ, -mentus sum (-mentum), -minisci, § 80, (ριζ. men-, πβ. meminī, § 98, 1).
como καλλωπίζω, compsi, comptum, comēre.
com-pello συνωθώ, -pūli, -pulsum, -pellēre. Βλ. pello.
com-perio πληροφορούμαι, -pēri, -pertum, perire, § 89, 3, (ριζ. per-, πβ. πείρα από το περ-ja).
com-pingo συνάπτω, -pēgi, -pactum, -pingēre, § 89, 4, γ' και § 115, 1, και 3, α'. Βλ. rango.
com-pingo καταγράφω, -pinxi, -pictum, -pingēre. Βλ. pingo και § 115, 1.
complector περιπλέκομαι, -plexus sum, -plexum, -plecti, § 80.
com-pleo γεμίζω, -plēvi, -plētum, -lēre. Πβ. deleo.
con-cīdo συμπίπτω. Βλ. ac-cīdo (cado).
con-cīdo κατακόπτω. Βλ. ac-cīdo (caedo).
con-clūdo κατακλείω. Βλ. claudio.
con-cupisco επιθυμώ, -cupīvi, -cupītum, -cupiscēre, (από το cupio § 84 και § 110, 2, α').
con-cutio δασείω, -cussi, -cussum, -cutēre. Βλ. quatio.
con-dolesco πονώ, -dolui, -dolescēre. Από το con-doleo.
con-fiteor παραδέχομαι, -fessus sum, -fessum, -fitēri, § 80 (cum + fateor, § 115, 3, α').
con-gruo συμφωνώ, -grui, -gruēre, § 89, 2. Βλ. ruo.
con-icio (πρόφ. con-jicio) συμβάλλω (cum + iacio, § 115, 1 και 3, α').
can-niveo κλείνω τα μάτια, -nixi και -nīvi, -nivēre, § 89, 2.
con-quīro αναζητώ. Βλ. quaero, § 115, 3, β'.
con-scisco αποφασίζω από κοινού, -scīvi, -scītum, -sciscēre, (από το scio, § 110, 2, α').
con-sisto στέκομαι, -stīti, -sistēre. Βλ. sisto.
con-spicio βλέπω καθαρά. Βλ. specio.
con-sto συνίσταμαι, -stīti, -stāre. Μετχ. μέλλ. constatūrus, § 110, 2. Βλ. και sto.
con-sūlo σκέπτομαι, -sūlui, -sultum, -sulēre.
con-temno καταφρονώ, -tempsi, -temptum, -temnēre.

con-ticesco ή con-ticisco κατασιωπώ, -ticui, -ticescere, § 89, 2. Από το taceo, § 115, 1 και § 110, 2, α'.

con-tingo εγγίζω. Βλ. tango, 115, 1, και 3, α'.

coquo μαγειρεύω, coxi, coctum, coquere.

crebro (σύνθετο per-crebro έχω επίδοση), -brui, -bresco (από το επίθ. creber, § 110, 1).

credo πιστεύω, -didi, -ditum, -dere. Πβ. do.

crepo κροτώ, -pui, -piturn, -pare, § 115, 3, α'.

cresco αυξάνομαι, crēvi, (crētum), crescere. (Από το creo, § 110, 2, α').

cubo κατακλίνομαι, cubui, cubiturn, cubare, § 89, 3 και 4.

cupio, § 84.

curro, § 87, 2, β' και § 100, 1.

debeo οφείλω. Όπως το habeo. (Από το de + habeo, 115, 2, α').

decet πρέπει, αρμόζει, § 99, 2.

de-cido καταπίπτω. Βλ. ac-cido, (cado).

de-cido αποκόπτω. Βλ. caedo.

de-fendo υπερασπίζω, -fendi, -fensum, -fendere.

de-fetiscor καταπονούμαι, -fessus sum, -fessum, -fetisci, § 80. Βλ. fatisco.

dēgo περνάω (το χρόνο μου, τη ζωή μου κτλ.), (dēgi), degere, § 89, 2 (από το de + ago, πβ. cogo).

de-icio (προφ. dejicio), καταρρίπτω. Βλ. conicio.

deleo, § 78.

de-ligo εκλέγω, -lēgi, -lectum, -ligere, § 115, 3, Σημ. 1.

de-litescio και delitisco αποκρύπτομαι, -litui, -litescere, § 89, 2. Βλ. lateo, § 110, 2, α' και § 115, 2, α'.

demo αφαιρώ, dempsi, demptum, demere. (Από το de + ēmo, πβ. como).

dascendo κατεβαίνω § 115, 3, α'. Βλ. scando.

de-sipio παραφρονώ, (-sipui), -sipere, § 89, 2, (de + sapio, § 84 και 115, 3, α').

de-sisto στήνω, -stīti, -sistere. Βλ. sisto.

de-spicio καταφρονώ. Βλ. specio.

de-vertor, § 81, 2.

dico, § 87, 2, γ' και § 84, Σημ. Σύνθετα edīco προκηρύσσω, interdīco απαγορεύω.

- dif-fēro** διασκορπίζω, dis-tūli, di-lātum, dif-ferē, § 115, 2, δ'.
- di-līgo** αγαπώ, -lēxi, -lectum, -ligēre (dis + lego, § 115, 2, δ' και 3, γ', Σημ. 1).
- di-lucescit** ξημερώνει, -lūxit, -lucescēre.
- di-ribeo** διαχωρίζω, όπως το habeo. (Από το dis + habeo, § 115, 2, δ' και 3, α', πβ. και § 23, 2, Σημ.).
- di-rīgo** διευθύνω, -rēxi, -rectum, -rigēre (dis + rego, § 115, 3, α').
- di-rīmo** χωρίζω, -rēmi, -reptum, -rimēre (dis + emo, § 115, 3, α', πβ. και § 23, 2, Σημ.).
- disco**, § 89, 2.
- dis-plīceo** δεν αρέσκω (dis + placeo, § 115, 3, α').
- distinguo** διακρίνω. Βλ. stinguo.
- di-sto** απέχω, -stāre, § 89, 2. Βλ. sto.
- dī-vīdo** διαιρώ, -vīsi, -vīsum, -vidēre.
- do** δίνω, § 89, 4, 1 και 2 (ρίζ. don-, dā-, dā-).
- do**, dīdi, dītum, dēre (ρίζ. de-). Βρίσκεται μόνο σύνθετο με μονοσύλλαβες προθέσεις, όπως ab-do αποκρύπτω, ad-do προσθέτω, con-do χτίζω, κτλ. Σε μερικά τέτοια σύνθετα όπως το red-do (δίνω ό,τι χρωστώ) υπάρχει η έννοια του προηγούμενου do (= δίνω), § 89, 4, Σημ. 2.
- doceo** διδάσκω, docui, doctum, docēre.
- doleo** πονώ, dolui, (dolitum), dolēre.
- domo**, § 89, 3.
- duco** οδηγώ, duxi, ductum, ducēre, § 84 Σημ. και 87, 2, γ'.
- edo**, § 92.
- edūco** εξάγω, -dūxi, κτλ. Βλ. dūco (πρέπει να διακρίνεται από το edūco, -āvi, -ātum, -āre παιδεύω, ανατρέφω).
- egeo** έχω ανάγκη, egui, egēre, § 89, 2.
- eiicio** (πρόφ. ejicio, e + iacio), § 115, 3, α'.
- elicio** εξάγω, § 84 και § 115, 3, α'. Βλ. lacio.
- e-līdo** εκθλίβω (e + laedo, § 115, 3, β').
- e-līgo** εκλέγω, -lēgi, -lectum, -ligēre, § 115, 3, Σημ. 1. Βλ. lego.
- emineo** εξέχω, -nui, -nēre, § 89, 2.
- emo** αγοράζω, ēmi, emptum, emēre. (Σύνθετα co-emo, αλλά red-īmo εξαγοράζω, adīmo αφαιρώ, interīmo φονεύω), § 115, 3, α'.
- e-mungo** (απομύττω) βγάζω τη μύξα μου, (-munxi, -munctum), -mungēre (ρίζ. mug- § 86, 2, α' και § 89, 1).

eo, § 93 και 89, 4, Σημ. 1.

ex-cello εξέχω, -cellere, (παθητ. μετχ. excelsus), § 89, 2.

ex-clūdo αποκλείω, § 115, 3, β'. Βλ. claudo.

ex-cudo εκτρίβω, (-cūdi, -cūsum), -cudēre.

ex-cutio (ex + quatio), πβ. § 115, 3, β'.

ex-erceo εξασκώ. Βλ. arceo και cōrceō.

ex-īgo απαιτώ, -ēgi, -actum, -igēre (ex + ago, § 115, 3, α').

ex-īmo εξαίρω (ex + emo, § 115, 3, α').

ex-olesco επαυξάνομαι. Εύχρηστη μόνο η μετοχή exolētus, ως επίθετο (= τέλειος), πβ. ad-olesco.

ex-olesco φθίνω, -lēvi, (-lētum), -lescēre. Πρβ. adolesco.

ex-pergisor εξεγεύρομαι, -perrectus sum, -perrectum, -pergisci, § 80, βλ. pergo και § 110, 2, α'.

ex-perior πειρώμαι, -pertus sum, -pertum, -perīri, § 80. Βλ. comperio.

ex-sisto εξανίσταμαι. Βλ. consisto.

ex-sto εξέχω, exstāre. Μετοχ. μέλλ. exstatūrus.

ex-timesco φοβούμαι, -timui, -timescēre, § 89, 2. Βλ. timeo και § 110, 2, α'.

ex-uo γδύνω. Όπως tribuo.

facesso πράττω, -cessīvi, -cessītum, -cessēre.

facio, § 84 και Σημ. Παθητικό του το fio, § 97. Ως σύνθετο: -ficio, -fēcī, -fectum, -ficēre, § 115, 3, α' και § 117.

fallo σφάλω, fefelli, fallēre, § 87, 2, β'. (Από το falno, § 86, 2).

Σουπίνο decertum από το decipēre.

farcio γεμίζω, farsī, fartum, farcīre, § 89, 3. Ως σύνθετο -farcio, -fersi, -fertum, -fercīre, § 115, 3, α'.

fateor ομολογώ, (fassus sum), fatēri, § 80. Ως σύνθετο -fiteor, § 115, 3, α'.

fatisco κοπιάζω, fatiscēre, § 89, 2 και fatiscor, fatisci, § 80.

faveo ευνοώ, favi, fautum, favēre.

ferio, § 89, 2

fero, § 96, § 84, Σημ. και 115, 3, Σημ. 1.

ferveo είμαι θερμός, ferbui, fervēre, (και ποιητ. fervo, fervi, fervēre). Πβ. § 89, 3.

fido, § 81, 1.

figo πηγνύω, *fixi, fixum, figĕre*.
findo σχίζω, *findi, fissum, findĕre*, (ρ. *fid-*, § 86, 2, α').
fingo πλάττω, *finxi, fictum, fingĕre*, (ρ. *fig-*, § 86, 2, α').
fiō, § 97. Βλ. και *facio*.
flecto λυγίζω, *flexi, flexum, flectĕre*, (ρ. *flec-*, § 86, 2, β').
fleo κλαίω, *flēvi, flētum, flĕre*. Πβ. *deleo*.
fligo χτυπώ, *flixi, flictum, fligĕre*, (ρ. *flig-*, § 87, 2, γ'). Συνήθως σύνθετο: *affligo καταβάλλω, confligo συγκρούομαι*.
floreo ανθώ, *-rui, -rĕre*, § 89, 2. Από αυτό *floresco* (εξανθώ), *-scĕre*, § 110, 2, α'.
fluo ρέω, *fluxi, fluxum, fluĕre*, (ρ. *flu-* και *flug-*).
fodio, § 84 και § 87, 2, α'.
for, § 98, 2, δ'.
fōre, § 98, 3, Σημ.
foveo θερμαίνω, *fōvi, fōtum, fovĕre*.
frango (κατάγνυμι) θραύω, τσακίζω, *frēgi, fractum, frangĕre*, (ρ. *frag-*, § 86, 2, α', § 87, 2, α' και 115, 3, α').
fremo γογγύζω, *fremui, (fremĭtum), fremĕre* (§ 89, 3).
frendo συντριβώ, *fresum* (και *frĕssum*), *frendĕre*.
frico τριβώ, *fricui, frictum* και *fricātum, fricāre*, § 89, 3.
frigeo είμαι ψυχρός, *frigĕre*, § 89, 2. Από αυτό *frigesco*, *-scĕre*, § 110, 2, α'.
fruor καρπούμαι, *frui*. Μτχ. μέλλ. *fruitūrus*. Οι χρόνοι που λείπουν αναπληρώνονται από το ρ. *utor* ή από τη φράση *fructum capere*, § 80 (ρ. *fru-* και *frug-*).
fūgio, § 84, § 87, 2, α' και § 89, 4. Σημ. 1. Μτχ. μέλλ. *fūgīturus*.
fulcio στηρίζω, *fulsi, fultum, fulcĭre*, § 89, 3.
fulgeo αστράφτω, *fulsi, fulgĕre*, § 89, 2. Από αυτό *fulgesco* αναλάμπω, *-scĕre*, § 110, 2, α'.
fundo, § 86, 2, α'.
fundor επιτελώ, *functus sum, functum, fungi*, § 80.
furo, § 89, 2.

gaudeo, § 81, 1.
gemo στενάζω, *-mui, (-mĭtum), -mĕre*.
gero φέρω, *gessi, gestum, gerĕre*, (ρ. *ges-*, πβ. § 23, 2, Σημ.).

gestio υπερηφανεύομαι, καμαρώνω, gestīre, § 89, 2.

gigno, § 86, 3.

gradior βαδίζω, § 80 και 84. Το σουπίνο gressum αντί grassum κατά τα σύνθετα. Βλ. § 115, 3, α'.

habeo έχω, -bui, -bītum, -bēre, § 87, 1, § 88, 2 και 89, 4, Σημ. Ως σύνθετο -hibeo, π.χ. adhibeo προσφέρω, prohibeo εμποδίζω, § 115, 3, α'.

haereo (έχομαι τινος) εξαρτώμαι από κάποιον, haesi, (haesum), haerēre, § 89, 3. Μτχ. μέλλ. haesurus.

haurio αντλώ, hausi, haustum, haurīre, § 89, 3, (ρ. haus-, πβ. § 23, 2, Σημ.).

hisco χάσκω, hiscēre, § 89, 2. Από το hio, § 110, 2, α'.

horreo φρίττω, § 89, 2. Από το ρ. αυτό horresco, horruī, horrescēre, § 110, 2, α'.

(**icio** ή **ico** (πλήττω), χτυπώ īci, (ictum), icēre. Μτχ. μέλλ. icturus. Παθ. μετ. ictus.

ignosco συγχωρώ, -gnōvi, gnōtum, -gnoscēre. Πβ. cognosco.

il-licio δελεάζω, -lexi, -lectum, -licēre, (in + lacio, § 84 και § 115, 3, α').

im-buo εμβάπτω, όπως το tribuo.

im-mīneo επίκειμαι, im-minēre, § 89, 2.

im-pingo (in + pango). Βλ. com-pingo.

im-plīco § 89, 4, α'.

in-cendo ανάβω, πβ. ac-cendo.

in-cīdo εμπίπτω, πβ. ac-cīdo. Βλ. cado.

in-cīdo εγκόπτω, πβ. ac-cīdo. Βλ. caedo.

in-clūdo εγκλείω, πβ. con-clūdo και claudio.

in-cumbo κατακλίνομαι, -cubui, -cubītum, -cumbēre. Βλ. accumbo.

in-cutio ενσείω. Βλ. con-cutio και quatio.

in-dīco κηρύσσω, -dīxi κτλ. Βλ. dīco (πρέπει να διακρίνεται από το indīco, -avi, -atum, āre δηλώνω).

in-digeo έχω ανάγκη, -gui, -gēre, § 89, 2. Βλ. egeo.

in-dulgeo χαρίζομαι, -lsi, -lgēre, § 89, 3.

in-duo ενδύω. Βλ. ex-uo.

in-fringo θραύομαι. Βλ. frango, § 115, 3, α'.

in-gemisco στενάζω, -mui, -miscēre, § 89, 2. Βλ. gemo.

in-gruo ενσκήπτω. Βλ. con-gruo.
in-icio (πρόφ. in-jicio) εμβάλλω. Βλ. conicio.
in-quam, § 98, 2, β΄.
in-sulpo εγχαράσσω. Βλ. scalpo.
in-sto επίκειμαι, -stīti, -stāre. Μτχ. μέλλ. instāturus.
intel-lēgo κατανοώ, -lexi, -lectum, -legēre, § 115, 3, Σημ. 1.
in-tueor προσβλέπω, -tuēri. Πρκμ. aspēxi από το aspicio.
irascor οργίζομαι, irasci, § 80. Πρκμ. suscensui από το suscenseo.

jaceo κείμαι, jacui, (jacitum), jacēre. Μτχ. μέλλ. jaciturus.
jacio, § 84. Ως σύνθετο -jicio (ή -icio), -jēci, -jectum, -jicēre, όπως abicio (πρόφ. abjicio), con-icio (προφ. conjicio) κτλ. § 115, 3, α΄.
jubeo διατάσσω, jussi, jussum, jubēre.
jungo, § 89, 1.
juvo, § 89, 4.

labor (ολισθαίνω) γλιστρώ, lapsus sum, lapsum, labi § 80.
lacesso ερεθίζω, -ssīvi, -ssītum, -ssēre, § 89, 3.
lacio, § 84. Αντίθετα -licio, § 115, 3, α΄. Βλ. al-licio, elicio και il-licio.
laedo βλάπτω, laesi, laesum, laedēre, § 87, 2, γ΄. Ως σύνθετο lido, § 115, 3, β΄.
lambo γλείφω, -bi, -bītum, -bēre.
languo ατονώ, -guēre, § 89, 2. Από αυτό languesco άtonος γίνομαι, -guī, -guescēre, § 110, 2, α΄.
lateo (λανθάνω) κρύβομαι, -ui, ēre, § 89, 2.
lavo λούω, lāvi, latum και lavātum, lavāre και lavēre. Πβ. § 86, 4. Μέσο labor, lautus sum, lavāri.
lego, § 78, § 89, § 87, 2, § 88 και 115, 3, Σημ. 1.
libet, § 99, 2.
liceo πωλούμαι σε δημοπρασία, -cui, -cītum, -cēre, § 89, 2.
liceor αγοράζω σε δημοπρασία, -cītus sum, -ēri, § 80.
licet, § 99, 2. Μετοχ. μέλλ. liciturus.
linco γλείφω, -nxi, -ngēre.
līno § 89, 4 και Σημ. 1.
linguo, § 87, 2, α΄.
liveo είμαι πελιδνός (= ωχρός) livēre, § 89, 2. Από αυτό livesco, -scēre, § 110 α΄.

laquor, § 80.

luceo φέγγω, luxi, lucēre, § 89, 2. Από αυτό *lucresco* λάμπω, -scēre, § 110, 2, α΄.

ludo, § 87, 2, γ΄.

lugeo πενθώ, luxi, lugēre, § 89, 3.

luo πληρώνω, lui, luēre. Μτχ. μέλλ. *luīturus*.

luo λούω, luēre, (πβ. *lavo*, *lavēre*). Εύχρηστο στα σύνθετα *ab-luo* (καθαίρω) *apolumaίνω*, *καθαρίζω*, (-lūi, -lūtum, -luēre), *diluo* διαβρέχω, κτλ.

madeo είμαι υγρός, -dui, -dēre, § 89, 2. Από αυτό *madesco* βρέχομαι, -dui, -descēre, § 110, 2, α΄.

maereo είμαι λυπημένος, -rēre, § 89, 2.

malo, § 95.

mando μασιέμαι, -ndi, -nsum, -ndēre.

maneo μένω, -nsi (-nsum), -nēre, § 89, 3. Μτχ. μέλλ. *mansurus*.

mansuesco ξημερώνομαι. Βλ. *suesco*.

marceo είμαι μαραμένος, -cēre, § 89, 2.

medeor θεραπεύω, -dēri, § 80 και 89, 2. Πρκμ. *sanāvi* από το *sanare*.

memini, § 98, 1.

mereo είμαι άξιος για κάτι, -rui, -rītum, -rēre και *mereor*, -rītus sum, -rēri, § 80.

mergo βυθίζω, -rsi, -rsum, -rgēre.

metior μετρώ, mensus sum, mensum, *metīri*, § 80 και 89, 3.

meto θερίζω (*messum*), *metēre*, § 89, 2.

metuo φοβούμαι, -tui, -tuēre.

mico, § 89, 2. Σύνθετο *e-mīco* πηδώ έξω. Μτχ. μέλλ. *emicaturus*.

mingo ουρώ, minxi, minctum και mictum, *mingēre* (ρ. *mig-*, § 89, 1. Πβ. *ο-μυχ-είν*).

minuo ελαττώνω. Όπως το *tribuo*.

misceo αναμειγνύω, miscui, mixtum και mistum, *miscēre* (ρ. *mig-* Ελλ. μείγ-νυμι και μίσγω).

misereor οικτίρω, -rītus sum, -rēri, § 80 και ως απρόσωπο *miseret* (me) με κατέχει οίκτος, *miserītum est*, *miserēre*, § 100, 2.

mitto στέλνω, mīsi, missum, *mittēre*, § 115, 2, β΄.

molo (μύλλω) αλέθω, -lui, -lītum, -lēre.

moneo συμβουλεύω, -nui, -nītum, -nēre, § 87, 1 και 88, 2.

mordeo δαγκώνω, momordi, morsum, mordēre, § 87, 2, β'.

morior, § 84 και § 86, 1. Μετοχ. μέλλ. moriturus.

moveo κινώ, mōvī, motum, movēre.

mulceo καταπραΰνω, -lī, -līsum, -līcēre.

mulgeo (αμέλω) αρμέγω, -lī, -līctum, līgēre (ρ. mulg-, πβ. α-μέλ-γω).

nanciscor επιτυχαίνω, nactus ή nactus sum, nactum, nancisci, § 80.

nascor γεννιέμαι, nātus sum, natum, nasci, § 80 (ρ. gna-, από αυτή a-gnascor από το ad-gnasor, cognātus, κτλ. πβ. κασίγνητος).

neco, § 86, 1, α' και § 89, 4. Σύνθετο e-nēco κατακτείνω, enecūi και enecāvī, enectum, enecare.

necto συνδέω, nexī και nexuī, nexum, nectēre.

neg-lēgo και neg-līgo αμελώ, -lexī, -lectum -legēre, § 115, 3, Σημ. 1.

neo (νήθω) κλώθω, υφαίνω, nēvī, nētum, nēre. Πβ. deleo (αλλά γ' πληθ. οριστ. ενεστ. neunt ποιητικώς κατά την γ' συζυγία).

nequeo, § 94.

ningit και ninguit (νίφει) χιονίζει, ninxit, ningēre, § 99, 1. Πβ. § 24.

niteo λάμπω, -tuī, -tēre, § 89, 2. Από αυτό nistesco γίγνομαι στιλπνός -tescēre, § 110, 2, α'.

nitōr στηρίζομαι, nīxus ή nīsus sum, nīxum ή nīsum, nitī, § 80.

noceo βλέπω, -cui (-cītum), -ēre.

nolo, § 95.

nosco (γιγνώσκω) ξέρω, novi, notum, noscēre (ρ. gno-, απ' όπου a-gno-sco, co-gnosco, κτλ. με σουπίνο -gnītum. Πβ. γι-γνώσκω και nascor).

nubo υπανδρεύομαι, nupsi, nuptum, nubēre, § 87, 2, γ', (ρ. nub-, πβ. νύ-μ-φη).

nuo κάνω νεύμα. Εύχρηστο μόνο σύνθετο, όπως ab-nuo ανανεύω, adnuo επινεύω, -nuī, -nuēre.

ob-do κάνω επίθεση. Βλ. do.

ob-dormisco αποκοιμούμαι, -mīvī, -miscēre, § 89, 2 και 110, 2, α'.

ob-icio (πρόφ. ob-jicio) προβάλλω. Βλ. ab-icio.

ob-liviscor λησμονώ, -lītus sum, -lītum, -livisci, § 80.

ob-oedio υπακούω, (ob + audio).

ob-sideo πολιορκώ. Βλ. sedeo.

ob-solesco παλαιούμαι, -levī, (-lētum), -lescēre. Βλ. exolesco.

ob-sto αντιστέκομαι, -stīti, -stāre. Μτχ. μέλλ. obstātūrus.

oc-cīdo καταδύομαι, -cīdi, (-cāsūm), -cidēre. Βλ. cado.

oc-cīdo φονεύω, -cidi, -cisum, -cidere. Βλ. caedo.

oc-cūlo αποκρύπτω, -cūlui, -cultum, -culēre.

odi, § 98, 1.

of-fendo προσκρούω. Βλ. defendo.

oleo μυρίζω, -lui, -lēre, § 89, 2.

operio σκεπάζω, -perui, -pertum, -perīre. Βλ. aperio.

oportet, § 99, 2.

opperior αναμένω, -perītus ή -pertus sum, -pertum, -perīri, § 80.

ordior αρχίζω, orsus sum, orsum, ordiri, § 80.

orior ανατέλλω, ortus sum, ortum (μετοχ. μέλλ. oritūrus), oriri, § 80.
(ρ. or-, όρ-νυ-μι). Στην οριστική του ενεστώτα, την υποτακτική του παρατατικού και στην προστακτική σχηματίζεται κανονικά κατά την γ' συζυγία: orēris, orītur, orīmur, orimini - orērer, orērentur, κτλ.

os-tendo δεικνύω. Χωρίς ύπτιο. Βλ. tendo και § 87, 2, β'. Σημ. και § 115, 2, β'. Σημ.

paciscor συνθέτω, pactus sum, pactum, pacisci, § 80.

paenitet (me), μετανοώ, -tuit, -tēre, § 99, 2.

palleo είμαι ωχρός, -llui, -llēre, § 89, 2. Από αυτό pallesco ωχριώ, -llui, -llescēre, § 110, 2, α'.

pando απλώνω, pandi, passum (ή pansum), pandēre.

pango, § 89, 4, γ' και § 115, 3, α'.

parco φείδομαι, reperci ή parsi, parcēre, § 87, 2, β'. Σουπίνο temperatum από το temperare.

pareo φαίνομαι, υπακούω, -rui, -rēre. Σύνθετο ap-pāreo (επιφαίνομαι).
Μτχ. μέλλ. (ap) pariturus.

pario, § 84 και § 87, 2, β'. Μετοχή του μέλλοντος paritūrus.

pāscō, § 86, 2, γ'.

pateo είμαι ανοιχτός, -tui, -tēre, § 89, 2.

patior, § 84.

paveo φοβάμαι, pavēre, § 89, 2. Από αυτό pavesco (πτοούμαι), pavescēre, § 110, 2, α'.

pecto χτενίζω, pexum, pectēre.

pellicio σύρομαι, -lēxi, -lēctum, -licēre. Βλ. lacio.

pello ωθώ, pepūli, pulsum, pellēre, § 87, 2, β'.

pendeo κρεμίμαι, *perendi, pendēre*, § 89, 2 και 3 και § 87, 2, β´.

pendo ζυγίζω, *perendi, pensum, pendēre*, § 87, 2, β´.

per-cello καταβάλλω, ανατρέπω, *-cūli, -culsum, -cellēre*.

per-cuctio πατάσσω. Βλ. *quatio*.

per-do χάνω, *dīdi, -dītum, -dēre*. Βλ. *do*.

pergo πορεύομαι, *per-rēxi, per-rectum, pergēre* (*per + rego*).

peto ζητώ, *-tīvi, -tītum, -tēre*, § 83, Σημ., § 89, 3 και § 115, 3, Σημ. 1.

piget (me) λυπούμαι, (*pigūit*), *pigēre*, § 99, 2.

pingo, § 89, 1, β´.

pinso, § 89, 4, γ´.

placeo αρέσκω, *placūi* και *placītus sum, placītum, placēre*, (όπως το *habeo*). Σύνθετα *com-placeo, per-placeo*, αλλά *dis-plīceo*.

plango χτυπώ, *-nxi, -nctum, -ngēre*, (*ρ. plag-*, § 89, 1).

plaudo κροτώ, *plausi, plausum, plaudēre*.

plecto, § 86, 2, β´.

plīco διπλώνω, (*plicui*), *plicatum, plicāre*, § 89, 3. Εύχρηστο σύνθετο: *ap-plīco, ex-plīco, applicāvi* και *applicui - explicavi* και *explicui*, κτλ.

pluit βρέχει, *pluit* και (αρχαϊκῶς) *pluvit, pluēre*, § 89, 1.

polleo ισχύω, *pollēre*, § 89, 2.

polliceor υπόσχομαι, *pollicītus sum, pollicītum, pollicēri*, § 80.

polluceo θυσιάζω, εκπληρώνω τάξιμο με θυσία, *-lūxi, -luctum, -lucēre*, § 89, 3.

polluo μαιίνω. Όπως το *tribuo*.

pōno αποθέτω, (*posīvi*) και *posui, posītum, ponēre* (*pro + sino*).

porricio προσφέρω στο βωμό, (*-reci* και) *-rēxi, -rectum, -ricēre*, (*por + jicio*, ήτοι *jacio*, § 115, 3, α´).

por-rīgo και (κατά συγκοπή) *porgo* προτείνω, *-rēxi, -rectum, -rigēre*, (*pot + rego*, § 115, 3, α´).

por-tendo προλέγω. Βλ. *tendo* και § 87, 2, Σημ.

posco, § 89, 2, α´ και § 87, 2, β´. Σουπίνο *postulātum* από το *postulare*.

pos-sīdeo (κέκτημαι) κατέχω, έχω, *-sēdi, -sessum, -sidēre*. Βλ. *sedeo* και § 115, 3, α´.

pos-sīdo αποκτώ, *-sēdi, -sessum, -sidēre*. Βλ. *sido*.

possum, § 91.

potior γίνομαι κύριος, *-tītus sum, -tītum, -tīri*, § 80.

potō πίνω, *potāvi, potum, potāre*, § 81, 2, Σημ.

praebeo παρέχω. Όπως το habeo (prae + habeo), § 115, 3, α΄.
prae-dīco προλέγω, -dīxi, κτλ. Βλ. dīco (να διακρίνεται το praedīco, -cāvi, -cātum, -cāre διακηρύττω).
prae-sto προέχω, -stīti, -stāre. Μτχ. μέλλ. praestatūrus. Βλ. sto.
prandeo γευματίζω, prandi, pransum, prandēre, § 81, 2, Σημ. και § 89, 3.
prehendo ή prendo πιάνω με το χέρι μου σφιχτά, -hendi, -hensum, -hendēre.
premo πιέζω, pressi, pressum, premēre. Ως σύνθετο -prīmo, -pressi κτλ. § 115, 3, α΄.
pro-do προφέρω, προδίδω. Βλ. do.
profiscor αναχωρώ, -fectus sum, -fiscisci, § 80.
prō-fligo καταβάλλω, -gāvi, -gātum, -gāre. Βλ. και fligo.
promo εκφέρω, prompsi, promptum, promēre, (pro + emo).
pudet, § 99, 2. Μτχ. μέλλ. puditurum.
pungo, § 89, 1, β΄. Τα σύνθετα έχουν στον παρακείμενο -punxi, π.χ. interpungo, interpunxi, κτλ.

quaero ζητώ, § 89, 4, Σημ. 1. Ως σύνθετο -quīro, § 115, 3, β΄.
quaeso, § 98, 2, γ΄.
quatio, § 84. Ως σύνθετο -cutio, -cussi, -cussum, -cutēre, π.χ. concutio διαταράσσω κτλ.
queo, § 94.
queror (μέμφομαι) κατηγορώ, quaestus sum, queri (ρ. ques-, πβ. § 23, 2, Σημ.).
quiesco ησυχάζω, quievi, (quietum), quiescēre.

rado ξύνω, εξαλείφω, rāsi, rasum, radēre, § 87, 2, γ΄.
rapio, § 84 και § 86, 1, γ΄. Ως σύνθετο -ripio, § 115, 3, α΄.
red-do. Βλ. do.
re-fello ανασκευάζω, -felli, -fellēre. Σουπίνo refutātum από το refutāre.
rēfert (meā) με ενδιαφέρει, rētuli, rēferre. Βλ. § 132, Σημ. β΄.
rego κατευθύνω, διευθύνω, rēxi, rectum, regēre. Ως σύνθετο -rīgo, -rēxi, κτλ. § 115, 3, α΄.
re-miniscor ενθυμούμαι, -sci, § 80 και § 89, 1. Οι τύποι που λείπουν αναπληρώνονται από το recordāri.
reor συλλογίζομαι, rātus sum, rēri, § 80.
re-pello απωθώ, reppūli, repulsum, repellēre. Βλ. pello.

reperio ανευρίσκω, reppĕri, repertum, reperire. Πβ. comperio.

rĕpo έρπω, -psi (-ptum), -pĕre, § 87, 2, γ'.

re-posco απαιτώ, -poscĕre. Βλ. posco και § 89, 2.

resipisco σωφρονίζομαι, -sipui, -sipiscĕre. Από το sapio πβ. § 110, 2, α' και § 115, 3, α'.

respondeo αποκρίνομαι, -spondi, -sponsum, -spondĕre. Βλ. spondeo.

resto υπολείπομαι, -stĭti, -stāre. Βλ. sto.

re-ticesco αποσιωπώ, -ticui, -ticescĕre, § 89, 2. Από το taceo, § 110, 2, α' και § 115, 3, α'.

re-vertor, § 81, 2.

re-vivisco αναζώ, -vixi, -viviscĕre. Από το vivo, § 110, 2, α'.

rideo, § 89, 3 και § 115, 2, β'.

rigeo ριγώ, -gūi, -gĕre.

rodo τρώγω, rōsi, rōsum, rodĕre, § 87, 2, γ'.

rudo, § 89, 3.

rumpo θραύω, rūpi, ruptum, rumpĕre.

ruo καταρρίπτω, § 89, 4, Σημ. 1 (μετοχ. μέλλ. ruitūrus). Βλ. και con-gruo, in-gruo.

saepio (λιγότερο ορθό sepio) περιφράσσω, saepi, saeptum, saepire, § 89, 3.

salio πηδώ, salui, (saltum), salire. Ως σύνθετο -silio, -silui, (-sultum), -silire, § 115, 3, α'.

salvĕre, § 89, 3.

sancio επικυρώνω, sanxi, sanctum, sancire, § 89, 3.

sapio, § 84 και 89, 2. Ως σύνθετο -sipio, (-sipui), -sipĕre, § 82, 2 και § 115, 3, α'. Βλ. και resipisco.

sarcio επισκευάζω, sarsi, sartum, sarcire, § 89, 3.

scalpo σκαλίζω, γλύφω, -psi, -ptum, -pĕre, § 87, 2, γ'.

scando, § 88, 1, β'. Ως σύνθετο -scendo, όπως descendo κατεβαίνω κτλ., § 115, 3, α'.

scindo σχίζω, scĭdi, scissum, scindĕre, (ριζ. scid-, § 86, 2, α').

scio (οίδα) ξέρω, (scĭvi και scii, scĭtum), scire. Από αυτό scisco πληροφορούμαι, scĭvi, scĭtum, sciscĕre, § 110, 2, α'.

scribo γράφω, scripsi, scriptum, scribĕre, § 87, 2, γ'.

sculpo γλύφω. Βλ. scalpo.

seco, § 89, 3. Μτχ. μέλλ. secatūrus.

sēdeo κάθομαι, sēdi, sēssum, sedēre, § 89, 2. Ως σύνθετο -sīdeo, -sēdi, -sēssum, -sidēre· αλλά circum-sedeo, super-sedeo, § 115, 3, α' και Σημ. 2.

senesco, § 86, 2, γ'.

sentio αισθάνομαι, sensi, sensum, sentire, § 89, 3.

sepelio θάβω, -pelīvi, -pultum, -pelire.

sequor ακολουθώ, secūtus sum, secūtum, sequi, § 80.

sero, § 89, 4, Σημ. 1. Στα σύνθετα το σουπίνο -sītum, § 115, 3, α'.

sero συναρμόζω, (serui), sertum, serēre.

serpo έρπω, -psi, -pēre, § 89, 2 και 87, 2, γ'.

sīdo καθίζω, sēdi, sessum, sīdēre.

sileo σιωπώ, silui, silēre, § 89, 2.

sino, § 89, 4, Σημ. 1.

sisto στήνω, sīti, (ή stēti), stātum, sistēre (si-sto, § 86, 3). Τα σύνθετα absisto, desisto κτλ. χωρίς ύπτιο.

soleo, § 81, 1.

solvo λύνω, solvi, solūtum, solvēre.

sono ηχώ, -nui, -nāre, § 89, 3. Μτχ. μέλλ. sonaturus.

sorbeo ροφώ, -bui, -bēre, § 89, 2.

sordeo ρυπαίνω, -dui, -dēre, § 89, 2.

spargo σκορπίζω, -rsi, -rsum, -rgēre. Ως σύνθετο -spergo, § 115, 3, α'.

specio, § 84. Εύχρηστο σε σύνθεση -spicio, -spēxi, -spectum, -spicēre, § 115, 3, α'.

sperno καταφρονώ, sprēvi, sprētum, spernēre.

splendeo λάμπω, -dui, -dēre.

spondeo εγγυώμαι, spondi, sponsum, spondēre, § 87, 2, β' και § 89, 3.

spuo πτύω. Όπως το tribuo.

squaleo είμαι αυχημηρός (ξερός) -lēre, § 89, 1.

statuo ιδρύω. Όπως το tribuo. Στα σύνθετα -stituo, § 115, 3, α'.

sterno στρώνω, strāvi, strātum, sternēre.

sternuo φταρνίζομαι, -nui, -nuēre, § 89, 2.

stinguo. Συνήθως σύνθετο ex-stinguo σβήνω, -stinxi, -stinctum, -stinguēre. Τα σύνθετα di-stinguo διαστέλλω, in-stinguo κεντρίζω, inter-stinguo προέρχονται από άλλο stinguo = κεντώ.

sto στέκομαι, stēti, (stātum, αλλά stāturus), stāre, § 100, 2.

strepo, § 89, 3.

stūdeo τρίζω, -di, -dēre και strido, -dēre, § 99, 2 και 3.
stringo σφίγγω, strinxī, strictum, stringēre.
struo σωρεύω, strūxi, structum, struēre.
studeo σπουδάζω, -dui, -dēre, § 89, 2.
stupeo είμαι έκθαμβος, -pui, -pēre, § 89, 2.
suādeo πείθω, suāsi, suāsum, suadēre, § 89, 3.
suēscō συνηθίζω, suēvi, suētum, suescēre.
sugo απομυζώ, sūxi, suctum, sugēre.
sum, § 77 και 100, 2.
sūmo παίρνω, sumpsi, sumptum, sumēre. (Από το subs + ěmo).
suo ράβω. Όπως το tribuo.
surgo σηκώνομαι, surrēxi, surrectum, surgēre. (Από το sub + rego).
 Και subriġo.

tabeo λιώνω, -bēre, § 89, 2.
taceo σιωπώ, tacui, tacēre. Μετχ. μέλλ. tacitūrus. Η παθητ. μετοχή tacitus, επίθετο = σιωπηλός, § 81, 2, Σημ. Αντιθέτως -ticeo, -ticui, -ticere, § 89, 2 και § 115, 3, α'. Βλ. και con-ticesco.
taedet (me) σιχαίνομαι, taeduit ή (per) taesum est, taedēre, § 99, 2 και § 115, 3, Σημ. 1.
tango, § 86, 2, α'. Ως σύνθετο tingo, όπως at-tingo εφάπτομαι, -tīgi, -tactum, -tingēre, § 115, 3, α'.
tēgo στεγάζω, texi, tectum, tegēre.
temno καταφρονώ, tempsi, temptum, temnēre.
tendo, § 87, 2, β' και Σημ. Σύνθετο at-tendo προσέχω, -tendi, -tentum, -tendēre.
teneo κρατώ, tenui, (tentum), tenēre. Ως σύνθετο -tineo, -tinui, -tentum, -tinēre, § 115, 2, β' και 3, α'. Του σύνθετου sustineo υπομένω, σουπίνο sustentātum από το sustentare.
tepeo. Είμαι χλιαρός, -pēre, § 89, 2. Από το tepesco χλιαίνομαι, -pui, -pescēre, § 110, 2, α'.
tergeo και σπανίως tergo σφογγίζω, tersi, tersum, tergēre (και tergēre). Πβ. § 89, 3.
tēro τρίβω, trīvi, tritum, terēre.
terreo φοβίζω. Όπως το habeo.
texo υφαίνω, -xui, -xtum, -xēre.
tīmeo φοβούμαι, -mui, -mēre, § 89, 2.

tingo ή **tinguo** βρέχω (πβ. τέγω) -nxi, -nctum, -ngēre.
tollo σηκώνω, (sus-tuli, sub-latum), tollēre. Πβ. fero, § 115, 2, β´.
tondeo κουρεύω, totondi, tonsum, tondēre, § 87, 2, β´ και § 89, 3.
tono βροντώ, -nui, (-nītum), -nāre, § 89, 3.
torpeo ναρκώνομαι, -pēre, § 86, 2. Από αυτό torpesco (ναρκώνομαι),
 -pui, -perscēre, § 110, 2, α´.
torqueo στρέφω, torsi, tortum, torquēre, § 89, 3.
torreo ξεραίνω, torrui, tostum, torrēre.
trado προδίνω, -dīdi, -dītum, -dēre. Βλ. do.
trāho σύρω, traxi, tractum, trahēre.
tremo τρέμω, -mui, -mēre, § 89, 2.
tribuo απονέμω, tribui, tribūtum, tribuēre, § 74, 3, γ´ και § 89, 4, Σημ. 1.
trūdo σπρώχνω, trūsi, trūsum, trudēre, § 87, 2, β´.
tueor τηρώ, φυλάω, tuēri, § 80. Πρκμ. tutātus sum.
tumeo είμαι πρησμένος, (-mui), -mēre, § 89, 2. Από αυτό tumesco
 (πρήσκομαι), -mui, -mescēre, § 110, 2, α´.
tundo κρούω, tutūdi, tūsum, tundēre, § 87, 2, β´.
turgeo είμαι πρησμένος, -rgēre, § 89, 2.

ulcisor τιμωρώ, ultus sum, ultum, ulcisci, § 80.
unguo ή **ungo** αλείφω, unxi, unctum, unguēre, § 87, 2, γ´.
urgeo ή **urgueo** σπρώχνω, -ursi, -gēre, § 89, 2.
uro καίω, ussi, ustum, urēre (ριζ. us-, από την eus- Ελλ. εύω· πβ. § 23,
 2, Σημ.).
utor χρησιμοποιώ, usus sum, usum, uti, § 80.

vado βαδίζω (vasi, vāsum), vadēre, § 87, 2, γ´.
valeo υγιαίνω, valui, valēre. Μετχ. μέλλ. valiturus.
vēho μεταφέρω, vexi, vectum, vehēre.
vello ανασπώ, velli, vulsum, vellēre § 88, 1.
vendo πωλώ, -dīdi, -dītum, -dēre. Από το *venum* που είναι αιτιατική
 του άχρηστου σε άλλη πτώση ονόματος *venus* (= πώληση) και *do*.
 Παθητ. *veneo*.
veneo πωλούμαι, (venīni ή venīi, venītum), venīre· (από το *venum* + *eo*.
 Βλ. προηγούμενο, § 83, Σημ. και § 89, 4, Σημ. 1).
vēnio, § 89, 3.
vereor, § 80.

vergo κλίνω προς κάτι, versī, vergĕre, § 89, 2.
verro σαρώνω, (versum), verrĕre.
verto στρέφω, vertī, versum, vertĕre.
vescor τρώω, verci, § 80 και § 89, 2. Πρκμ. ēdi από το edo.
veto απαγορεύω, § 89, 4, Σημ. 1.
vīdeo βλέπω, vīdī, vīsum, vidĕre, § 89, 3.
vieo δένω, viĕtum, -ĕre, § 89, 2.
vigeo ακμάζω, -gui, -gĕre, § 89, 2. Από αυτό vigesco αναθάλλω, -gui, -gescĕre, § 110, 2, α΄.
vincio δένω, vinxi, vinctum, vincire, § 89, 3.
vinco νικώ, vīcī, victum, vincĕre, § 86, 2.
vireo είμαι χλωμός, -rĕre, § 89, 2. Από αυτό viresco χλοάζω, -rui, -rescĕre, § 110, 2, α΄.
viso επισκέπτομαι, (visi), visĕre, § 89, 2. Βλ. video.
vivo ζω, vīxi, vivĕre. Μτχ. μέλλ. victūrus, § 100, 1.
volo, § 95.
volvo ελίσσω, volvi, volūtum, volvĕre.
vomo κάνω εμετό, -mui, -mītum, -mĕre.
vonéo εύχομαι, τάζω, vōvi, vōtum, vonĕre.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΙ

121. ΛΙΓΑ ΓΙΑ ΤΟ ΡΩΜΑΪΚΟ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟ

1. Για να χρονολογήσουν ιστορικά γεγονότα, οι Ρωμαίοι έπαιρναν χρονική αφετηρία το έτος της κτίσεως της Ρώμης (ab urbe condita = από κτίσεως της πόλεως, αφότου χτίστηκε η πόλη, δηλ. από το 753 π.Χ.). Κανονικά όμως το κάθε έτος το καθόριζαν με μόνα τα ονόματα των υπάτων αυτού του έτους (M. Messāla et M. Pisōne consulibus = όταν ήταν υπάτοι ο M. M. και ο M. P.). Σπανιότερα πρόσθεταν και τον αριθμό που είχε αυτό το έτος αφότου χτίστηκε η Ρώμη. (Anno quingentesimo quinquagesimo primo ab urbe condita, P. Sulpicio Galba C. Aurelio consulibus, bellum cum rege Philippo initumest = κατά το 551 έτος αφότου χτίστηκε η Ρώμη, όταν ήταν υπάτοι ο P.S.G. και G.A., άρχισε πόλεμος με το βασιλιά Φίλιππο).

2. Το Ρωμαϊκό έτος παλαιότερα άρχιζε από το Μάρτιο, δηλ. από την αρχή της ανοιξεως, αργότερα (από τα μέσα της β' π.Χ. εκατονταετηρίδας) από τον Ιανουάριο· αυτόν το μήνα γινόταν έκτοτε και η εγκατάσταση των νέων ενιαύσιων αρχόντων (υπάτων, πραιτόρων κτλ.).

Το έτος, όπως και σε μας, είχε 12 μήνες, που τα ονόματά τους ήταν τα εξής: 1ος Martius, 2ος Aprilis, 3ος Maius, 4ος Junius, 5ος Quintilis, 6ος Sextilis, 7ος September, 8ος Octōber, 9ος November, 10ος December, 11ος Januarius, 12ος Februarius.

Τα ονόματα αυτά των μηνών (κυρίως είναι επίθετα, για καθένα υπονοείται το όνομα mensis = μήνας) παρέμειναν και όταν μετατοπίστηκε η αρχή του έτους και μόνο δύο μηνών τα ονόματα μεταβλήθηκαν κατά τους αυτοκρατορικούς χρόνους, του Quintilis με το Julius για να τιμηθεί ο **Ιούλιος** Καίσαρ και του Sextilis με το Augustus για να τιμηθεί ο Οκτάβιος **Αύγουστος**. Σταθερότερα τα σχετικά με το ρωμαϊκό ημερολόγιο καθορίστηκαν από τον Ιούλιο Καίσαρα (γι' αυτό και το ημερολόγιο λέγεται Ιουλιανό).

3. Ο καθορισμός των ημερών σε κάθε μήνα δε γινόταν στο ρωμαϊκό ημερολόγιο όπως γίνεται τώρα σε μας, δηλ. με απλή αρίθμηση από την πρώτη ημέρα του μήνα και εξής, αλλά με τον κατωτέρω ιδιόρρυθμο τρόπο:

Τρεις ορισμένες ημέρες του μήνα που καθεμιά είχε δικό της όνομα (Calendae «Καλάνδα», Nonae «Νώνα», Idus «Ειδού», § 31) λογαριάζονταν κύριες και αυτές χρησίμευαν ως βάση για τον καθορισμό των άλλων ημερών του μήνα. Calendae ήταν η πρώτη του μήνα, Nonae η 5η και Idus η 13η, εξαιρέσει των μηνών Μαρτίου, Μαΐου, Ιουλίου και Οκτωβρίου, των οποίων Nonae ήταν η 7η και Idus η 15η. Μαζί με τα ονόματα αυτών των τριών ημερών είχε συναφθεί το όνομα του αντίστοιχου μήνα ως επιθετικός προσδιορισμός τους σε θηλυκό γένος, π.χ. Calendae Januariæ = η πρώτη Ιανουαρίου, Calendis Januariis (αφαιρ.) = κατά την πρώτη Ιανουαρίου, κ.ο.κ.

Ο καθορισμός καθεμιάς από τις υπόλοιπες ημέρες του μήνα γινόταν πάντοτε **οπισθοχωρητικώς**. Έτσι η προηγούμενη μιας από τις τρεις κύριες ημέρες δηλωνόταν με το επίρρημα *pridie* (= κατά την προηγούμενη), που συναπτόταν με την αιτιατική του ονόματος της οικείας κάθε φορά ημέρας από τις τρεις κύριες, π.χ. *pridie Calendas Maias* = (τη προτεραία των Καλανδών του Μαΐου) την 30 Απριλίου, *pridie Nonas Junias* = (τη προτεραία των Νωνών του Ιουνίου) την 4η Ιουνίου, *pridie Idus Octobres* = (τη προτεραία των Ειδών του Οκτωβρίου) την 14η Οκτωβρίου κ.ο.κ.

Από τις υπόλοιπες ημέρες καθεμιά δηλωνόταν με εμπρόθετο από την πρόθεση *ante* (= προ) και την αιτιατική πρώτα του ονόματος *dies* με το τακτικό αριθμητικό που έδειχνε την τάξη της οριζόμενης ημέρας προ των επομένων Νωνών ή Ειδών του μήνα αυτού ή των Καλανδών του επόμενου και έπειτα την αιτιατική του ονόματος μιας από τις κύριες ημέρες του, όπως *ante diem quartum Nonas Februarias* (τη τετάρτη ημέρα προ των Νωνών του Φεβρουαρίου) = *ante diem decimum Calendas Maias* (= τη δεκάτη ημέρα προ των Καλανδών του Μαΐου) κ.ο.κ.

Είναι φανερό ότι την ημέρα του μήνα που αντιστοιχεί σε παρόμοιο χρονικό ορισμό για μας, μπορούμε να τη βρίσκουμε με **αφαίρεση**. Επειδή οι Ρωμαίοι αριθμώντας κατά τον ανωτέρω τρόπο συνυπολόγιζαν και την ημέρα των προσεχών Νωνών ή Ειδών ή Καλανδών, από τις οποίες οπισθοχωρητικώς όριζαν τις ημέρες των μηνών, γι' αυτό πρέπει, αν η καθοριζόμενη ημέρα είναι μπροστά από τις Νώνες και τις Ειδούς, να προσθέτουμε μια μονάδα στον αριθμό που δείχνει την ημερομηνία

τους και έπειτα να αφαιρούμε. Αν η καθοριζόμενη ημέρα είναι μπροστά από τις Καλένδες του επόμενου μήνα, να προσθέτουμε δυο μονάδες στον αριθμό των ημερών του μήνα στον οποίο ανήκει η καθοριζόμενη ημέρα και έπειτα να κάνουμε την αφαίρεση. Έτσι λοιπόν η ante diem quartum Nonas Februariās είναι η 2 Φεβρουαρίου (Nonae Februariāe η 5, προσθέτοντας 1 στο 5 και αφαιρώντας 4 έχουμε 2), η ante diem decimum Calendas Maias είναι η 22α Απριλίου. (Ο Απρίλιος έχει 30, προσθέτοντας 2 και από το άθροισμα 32 αφαιρώντας το 10 έχουμε 22).

► **Σημείωση:** Οι φράσεις με τις οποίες ανωτέρω ορίσαμε τις ημέρες του μήνα έχουν σολοικισμούς συντακτικούς. Το κανονικό συντακτικώς είναι die quarto ante Nonas Februariās — die decimo ante Calendas Maias, κ.τ.ό. Οι φράσεις που φανερώνουν ημερομηνία θεωρούνται ως μία έννοια και γι' αυτό είναι δυνατό να χρησιμοποιείται μπροστά από αυτές η πρόθεση in ή ad ή ex, όπως: Caedem optimatum contulerat Catilina **in** ante diem V Cal. Novembres — Supplicatio indicta est **ex** ante diem V Idus Octobres — In Formiano esse volumus us que **ad** pridie Monas Maias.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΙΙ

122. ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

1. Ονομάτων προσώπων.

Κάθε Ρωμαίου το όνομα κανονικά ήταν τριπλό, δηλ. το αποτελείούσε το προωνύμιο (praenōmen), το όνομα (nomen) και το επώνυμο (cognōmen), π.χ. Marcus Tullius Cicero. Του προωνυμίου γραφόταν συνήθως μόνο το πρώτο γράμμα ή τα πρώτα γράμματα:

A. = Aulus	L. = Lucius	Q. ή Qu. = Quintus
App. = Appius	M. = Marcus	S. ή Sex. = Sextus
C. ή G. = Gaius	M' = Manius	Ser. = Servius
Cn. ή Gn. = Gnaeus	Mam. = Mamercus	Sp. = Spurius
D. = Decimus	N. ή Num. = Numerius	T. = Titus
K. = Kaeso	P. = Publius	Ti ή Tib. = Tiberius

2. Ονομάτων αρχόντων, αρχών, επίσημων ευχών κτλ.

aed. = aedilis
can. = candidātus
cos. = consul
coss. = consules
D. = Divus
des. = designātus
E. Q. R. = eques Romanus
Ictus = iuris consultus
imp. = imperator
leg. = legatus
O. M. = optimus maximus
p. = populus
p.c. = patres conscripti
pl. = plebs
P. M. ή Pont. Max. = pontífex maximus

pr. = praetor
P.R. = populus Romanus
praef. = praefectus
proc. = proconsul
Q. D. B. Y. = quod deus bene vertat
Q. F. F. Q. S. = quod felix faustumque sit
Quir. = Quirītes
Resp. = respublica
S. C. ή SCTum = senatus consultum
S. P. Q. R. = senatus populusque romanus
tr. = tribūnus
tr. pl. = tribūnus plebis

3. Χρονολογιών.

(Βλ. για το Ρωμαϊκό ημερολόγιο § 121)

a.d. = ante diem
a.u.c. = ab urbe condita
C. ή Cal. = Calendae
Id. = Idus
N. = Nonae

4. Σε επιγραφές μνημείων.

d.d. (d). = dono dedit (dicavit)
D.M. (S). = Dis Manibus (Sacrum)
d.s. = de suo
d. s. p. p. = de sua pecunia posuit
f. = filius ή filia
f.c. ή fac. cur. = faciendum curavit
g. p. r. f. = genio populi romani feliciter
h. s. e. = hic situs (ή sita) est
l. = libertus ή liberta
n. = nepos
pr. = pronēpos
(p) v.a. = (pius) vixit annos
s.t.t.l. = sit tibi terra lēvis

5. Σε επιστολές.

s.v.b.e.e.v. = si vales bene est; ego valeo

s.d. (ή s.p.d.) = salutem dicit (ή salutem plurimam dicit)

6. Σε βιβλία.

cf. = confer

i.e. = id est

l.c. = loco citato

l.l. = loco laudato

l.s. = logo sigilli

mss. = manuscripti

scil. = scilicet

sq. = sequens

**ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΟ
ΤΗΣ
ΛΑΤΙΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ**

ΓΕΝΙΚΗ ΠΡΟΕΙΣΑΓΩΓΙΚΗ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗ

123. Η σύνταξη των λέξεων (*constructio dictiōnum* ή *structūra*) στη λατινική γλώσσα σε πολλά είναι η ίδια ή παρόμοια προς τη σύνταξη της αρχαίας Ελληνικής. Στα κεφάλαια που ακολουθούν εξετάζονται προπάντων οι διαφορές και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά στη σύνταξη της λατινικής.

ΠΡΩΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΟΡΟΙ ΤΗΣ ΠΡΟΤΑΣΕΩΣ ΚΑΙ ΣΥΜΦΩΝΙΑ ΤΟΥΣ

124. Ως υποκείμενο (*subiectum*) προτάσεως σπάνια μπαίνει στη λατινική όνομα επίθετο και ιδίως μετοχή (επειδή δεν έχει άρθρο που να την ουσιαστικοποιεί): *beati sunt possidentes* (= μακάριοί (εισιν) **οι κατέχοντες**) ευτυχισμένοι εκείνοι που κατέχουν.

Αντί μετοχής τίθεται συνήθως ως υποκείμενο αναφορική πρόταση: *divitissimus est (is), qui paucis contentus est* (= πλουσιωτάτος εστιν ο ολίγοις **αρκούμενος**) είναι πάρα πολύ πλούσιος **εκείνος που** είναι ευχαριστημένος με τα λίγα.

125. Όνομα ουσιαστικό ως **κατηγορούμενο** (*praedicatum*) τίθεται και στη Λατινική σε πτώση **γενική** (κτητική κτλ.) π.χ. *horti sunt Caesaris* οι κήποι είναι του Καίσαρα. Στη Λατινική όμως όνομα ουσιαστικό ως κατηγορούμενο τίθεται και σε πτώση **δοτική**, για να δηλωθεί σκοπός, και σε **αφαιρετική**, για να δηλωθεί κατάσταση ή ιδιότητα: *Themistoclis consilium salutis fuit* η σκέψη του Θεμιστοκλή υπήρξε σωτήρια: **bono animo** (αφαιρ.) *sum* έχω θάρρος: *Britanni sunt capillo promisso* (= οι Βρετανοί καθεμμένην την κόμην έχουσι) οι Βρετανοί έχουν ριγμένα κάτω τα μαλλιά.

126. Η συμφωνία του ρήματος, του συνδετικού (*copula*) και του κατηγορηματικού (*verbum finitum*) με το υποκείμενο γίνεται όπως και στην Ελληνική. Στη Λατινική δεν υπάρχει σύνταξη αντίστοιχη προς **την αττική σύνταξη** της αρχαίας Ελληνικής.

ΔΕΥΤΕΡΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΟΙ ΠΤΩΣΕΙΣ

127. Η συντακτική χρήση της ονομαστικής και κλητικής, της γενικής, της δοτικής και της αιτιατικής στη Λατινική είναι γενικώς όμοια προς την Ελληνική.

128. Η αφαιρετική είναι η πτώση, με την οποία δίδεται απάντηση στην ερώτηση:

1) **πόθεν;** (από πού; από ποιον; κτλ.) δηλ. η αφαιρετική φανερώνει την αφετηρία κάποιας ενέργειας του υποκειμένου: *venit Romā* (= έρχεται **εκ Ρώμης**) *έρχεται από τη Ρώμη*· (ablativus separativus, αφαιρετική του αποχωρισμού, **κυρίως αφαιρετική**, που αντιστοιχεί προ της γενικής αφαιρετικής της αρχαίας Ελληνικής: πβ. Θέτις ανέδου πολίης αλόης).

2) **μετά τίνος;** (με ποιον; με τι; πώς;), δηλ. η αφαιρετική φανερώνει το πρόσωπο ή το πράγμα που **συνοδεύει** το υποκείμενο σε κάποια ενέργειά του: *decem navibus Romam rediit* με δέκα πλοία επέστρεψε στη Ρώμη· (ablativus sociativus, **αφαιρετική της κοινωνίας ή της συνοδείας**, που αντιστοιχεί προς την όμοια δοτική της αρχαίας Ελληνικής: πβ. κατέπλευσεν εις Πάρον **ναυσίν είκοσιν**).

Από την αφαιρετική αυτή προήλθε η ablativus instrumentalis, η **οργανική αφαιρετική**, (αντίστοιχη προς την όμοια δοτική της αρχαίας Ελληνικής: *secūri* (αφαιρ.) *hostem percussit* με τσεκούρι χτύπησε τον εχθρό (πβ. την θύραν τη βακτηρία έκρουε).

► **Σημείωση:** Στη θέση απλής αφαιρετικής της συνοδείας τίθεται και εμπρόθετο με την *cum* + αφαιρετική, κυρίως όταν η αφαιρετική αυτή δεν έχει επιθετικό προσδιορισμό: *cum exercitu profectus est* ανεχώρησε μαζί με το στρατό.

Στη θέση της οργανικής αφαιρετικής, όταν είναι **πρόσωπο** εκείνο με το οποίο ενεργεί κάποιος κάτι, τίθεται η *per* με αιτιατική ή η (αφαιρετική) *opēra* ή *auxiliō* με γενική του προσώπου: *per servum certior factus est* πληροφορήθηκε από τον δούλο. *Ciceronis operā res publica conservata est* η πολιτεία διασώθηκε από τον Κικέρωνα. Κατά τον ίδιο τρόπο και *operā meā, nostrā - operā tuā, vestrā*, κτλ. αντί *per me, per nos, per te*, κτλ.

3) **πού;** η αφαιρετική φανερώνει **τον τόπο** κάποιας ενέργειας του υποκειμένου: *Babylōne mortuus est* πέθανε στη Βαβυλώνα (= εν Βαβυλώνι)· (ablativus locativus, **τοπική αφαιρετική**, αντίστοι-

χη προς την όμοια δοτική της αρχαίας Ελληνικής· πβ. πατήρ αυτό-
θι μίμνει αγρώ).

► **Σημείωση:** Ως τοπική πτώση σε ορισμένες περιπτώσεις λαμβάνεται και η (ενική)
γενική (βλ. κατωτέρω).

Χρήση των πτώσεων

1. Η γενική.

α) Με ουσιαστικά, επίθετα και επιρρήματα.

129. 1) Η γενική **κτητική** (genetivus possessivus) στη Λατινική με
μερικά ονόματα, όπως *nomen, vox, virtus* κ.ά. σημαίνει ό,τι η παρά-
θεση ή επεξήγηση: *nomen regis in odio fuit Romanis* (το όνομα του
βασιλιά) το όνομα **βασιλιάς** έγινε μισητό στους Ρωμαίους (genetivus
explicativus ή *epexegeticus*).

► **Σημείωση:** Στη θέση της γενικής των προσωπικών αντωνυμιών (*mei, tui, nostri*,
κτλ. § 50) ως κτητικής, βρίσκουμε στη Λατινική κανονικά τις αντίστοιχες κτητικές αντω-
νυμίες. Λέγεται π.χ. *nulla epistula tua* (όχι *tui*) καμία επιστολή σου. Αν όμως υπάρχει
και προσδιορισμός παραθέσεως ή επιθετικός προσδιορισμός του προσώπου, που νοείται
από την κτητική αντωνυμία, αυτός εκφέρεται σε γενική: *meā consulis operā* «δι' εμού
του υπάτου» (πβ. § 128, 2, Σημ.).

2) Ως γενική **διαιρετική** (genetivus partitivus) χρησιμοποιείται
στη Λατινική (με μεγάλη ιδιορρυθμία) εκτός από άλλους τρόπους
η **γενική ενικού** ονόματος ουσιαστικού ή του ουδέτερου **δευτερό-
κλιτου** επιθέτου που λαμβάνεται ως ουσιαστικό, μολονότι αυτά δε
σημαίνουν ένα διηρημένο όλο ή ποσό. Με τη γενική αυτή συντάσ-
σονται:

α) το ουδέτερο επιθέτων ή επιθετικών αντωνυμιών που σημαίνουν
ποσό, όπως και το ουδέτερο άλλων αντωνυμιών, που λαμβάνεται ως
ουσιαστικό σε πτώση ενική ονομαστική ή αιτιατική που εκφέρεται
χωρίς πρόθεση, όπως *multum, plus, plurimum, nimium - paulium*,
minus, minimum - tantum, quantum - hoc, id, idem, quod, quid,
aliquid, nihil, κτλ. π.χ. *multum labōris* πολύς κόπος· *virtus nihil*
expēdit praemii η αρετή δεν απαιτεί καμιά αμοιβή· *quid novi? nihil*
novi? τι νέα; κανένα νέο;

► **Σημείωση:** Αν η όλη έκφραση αποτελεί εμπρόθετο ή αν το επίθετο που ακολουθεί τα ανωτέρω επίθετα ή αντωνυμίες είναι **τριτόκλιτο**, τότε δε χρησιμοποιείται γενική διααιρετική αλλά επιθετικός προσδιορισμός. Έτσι (*tantum audaciae* τόσο μεγάλη τόλμη, αλλά) **ad tantam** *audaciam* σε τόσο μεγάλη τόλμη· (*aliquid boni* κάτι αγαθό, αλλά) *aliquid memorabile* κάτι αξιομνημόνευτο (και όχι *memorabilis*, γεν.).

β) τα ποσοτικά επιρρήματα *satis, nimis, parum*. Π.χ. *ea amicitia non satis habet firmitatis* η φιλία αυτή δεν έχει αρκετή σταθερότητα.

3) α) Με γενική **αντικειμενική** (*genetivus obiectivus*) συντάσσονται και στη Λατινική πολλά επίθετα, που τα αντίστοιχά τους και στην αρχαία Ελληνική συντάσσονται με γενική αντικειμενική. Αξιοσημείωτο είναι το επίθετο *certior* (συγκριτικό του *certus* βέβαιος, ασφαλής), που συντάσσεται και αυτό με γενική αντικειμενική στις φράσεις *certior fio alicuius rei* πληροφορούμαι **για κάτι**, και *certiorem facio aliquem alicuius rei* πληροφορώ κάποιον **για κάτι**.

β) Με γενική αντικειμενική συντάσσονται και πολλές μετοχές ενεστώτα ενεργητικών μεταβατικών ρημάτων που συντάσσονται με αιτιατική, όταν λαμβάνονται ως επίθετα και δηλώνουν κάποια διαρκή ιδιότητα: (*amo patriam*, αλλά) *amans patriae* = φιλόπατρις, (*appeto laudem*, αλλά) *appetens laudis* φιλόδοξος. (Πβ. αρχ. Ελλην. **οιωνών** σάφα **ειδώς**, κ.τ.ό.).

β) Με ρήματα.

130. Αντικείμενο σε γενική στη Λατινική παίρνουν μόνο τα ρήματα που σημαίνουν μνήμη ή λήθη (*memini*, § 98, 1, *reminiscor*, *obliscor*, κτλ.) και τα αναμνηστικά (*admoneo*, *commoneo* κτλ.) τα οποία, όταν είναι ενεργητικά μεταβατικά, έχουν και άλλο αντικείμενο σε αιτιατική, που φανερώνει το πρόσωπο, που υπενθυμίζει κάποιος: *memini amicorum* (= μέμνημαι των φίλων - θυμάμαι τους φίλους): *legati foederis Carthaginienses admonuerunt* (= οι πρέσβεις υπέμνησαν τους Καρχηδονίους τη συνθήκη - οι πρέσβεις υπενθύμισαν στους Καρχηδ. τη συνθήκη).

Τα ανωτέρω ρήματα παίρνουν το αντικείμενό τους και σε αιτιατική, όταν δε φανερώνει πρόσωπο. Κανονικά όμως το αντικείμενο τίθεται σε αιτιατική, όταν είναι το ουδέτερο αντωνυμίας ή επιθέτου: *iniurias obliviscitur* λησμονεί τις βρισιές· *illud semper memento* εκείνο πάντοτε να θυμάσαι.

► **Σημείωση:** Τα άλλα ρήματα της Λατινικής που αντιστοιχούν σε ρήματα της αρχαίας Ελληνικής που συντάσσονται με γενική, συντάσσονται στη Λατινική είτε με δοτική είτε, τα πιο πολλά, με αφαιρετική (βλ. κατωτέρω).

131. Συντάσσονται με γενική **της αιτίας** (genetivus causae) 1) τα δικαστικά ρήματα (verba iudicialia), όπως accusāre, damnāre, absolvēre κ.τ.ό., από τα οποία τα ενεργητικά μεταβατικά έχουν και άλλο αντικείμενο σε αιτιατική, που φανερώνει το πρόσωπο που κατηγορεί, καταδικάζει κάποιος, κτλ.: Miltiades **proditionis** accusatus est ο Μιλτιάδης κατηγορήθηκε για προδοσία· **consulem** condemnaverunt inertiae κατηγορήσαν τον ύπατο για αμέλεια.

Σύμφωνα με αυτά λέγεται και accusare aliquem **capitis** (υπάγειν τινά θανάτου = εγκαλώ κάποιον ενώπιον του δήμου για έγκλημα που ποιηή του είναι ο θάνατος) και damnare aliquem capitis (καταγιγνώσκειν τινός θάνατον = καταδίκάζω κάποιον σε θάνατο).

► **Σημείωση:** Αντί της γενικής της αιτίας με τα ρήματα αυτά τίθεται και εμπρόθετο που αποτελείται από την πρόθεση de με αφαιρετική: eum (**repetundarum** ή **de repetundis** damnaverunt τον καταδίκασαν για κάκωση επαρχίας. Κανονικώς λέγεται accusare ή damnare aliquem de vi (επί βία = για βία). Πβ. § 27, 6.

2) Τα απρόσωπα ρήματα που φανερώνουν συναίσθημα piget, pudet, paenitet, taedet, pertaesum est και miseret (§ 99, 2). Το πρόσωπο που δοκιμάζει το συναίσθημα φανερώνεται **με αιτιατική**: eum pudet **deorum hominumque** ντρέπεται θεούς και ανθρώπους· paenitebit **vos huius consilii** (μεταμελήσει **υμίν** ταύτης της βουλής = θα μετανοήσετε γι' αυτή την απόφαση).

► **Σημείωση:** Αν εκφράζεται με ρήμα εκείνο που φανερώνει το αίτιο του συναίσθηματος, αυτό εκφέρεται με απαρέμφατο· me pudet ea dicere ντρέπομαι να λέγω αυτά. Αν εκφράζεται με ουδέτερο αντωνυμίας, τότε χρησιμοποιείται προσωπική σύνταξη με υποκείμενο του ρήματος την αντωνυμία αυτή: non te haec pudent? δεν ντρέπεσαι γι' αυτά;

132. Με γενική συντάσσεται και το απρόσωπο ρήμα intērest (= ενδιαφέρει), η γενική φανερώνει **το πρόσωπο**, το οποίο κάτι ενδιαφέρει: Ciceronis interest ενδιαφέρει **τον Κικέρωνα**. Όμως γενική προσωπικής αντωνυμίας (mei, tui κτλ.) δε συντάσσεται με το interest, αλλά στη θέση της τίθεται η **ενική αφαιρετική** του θηλυκού των αντίστοιχων κτητικών αντωνυμιών (meā, tuā, suā, nostrā, vestrā), όπως **mea (tua)** interest με (ή σε) ενδιαφέρει. (Πβ. § 128, 2 Σημ. και § 129, 1

Σημ.). Αλλ' όμως λέγεται *omnium nostrum* (ή *vestrum*) *interest* ενδιαφέρει όλους **μας (ή σας)**.

► **Σημείωση α'**: Εκείνο που ενδιαφέρει κάποιον εκφράζεται με πολλούς τρόπους, δηλ. με απαρεμφατική πρόταση, με πλάγια ερώτηση, με βουλητική πρόταση που εισάγεται με το *ut* ή το *ne* και το ουδέτερο δεικτικής αντωνυμίας (ποτέ με όνομα ουσιαστικό): *tua et mea maxime interest te valēre* (ή *ut valeas*) πάρα πολύ ενδιαφέρει εμέ και σε να υγιαίνεις συ. *hoc reipublicae interest* αυτό ενδιαφέρει την πολιτεία. Το πόσο ενδιαφέρει κάποιον εκφράζεται ακόμη και με γενική (της αξίας, *genetivus pretii*): *illud Ciceronis magni intererat* εκείνο πάρα πολύ ενδιέφερε τον Κικέρωνα.

► **Σημείωση β'**: Όπως το *interest*, συντάσσεται και το συνώνυμό του *refert* (διαφορετικό από το *refert*, δηλ. το γ' ενικό του *refero* = αναφέρω). Αλλά με το *refert* συνηθισμένες είναι μόνο οι φράσεις *meā* (*tuā*, κτλ.) *refert* και *quid refert?* *nihil refert* τι ενδιαφέρει; καθόλου δεν ενδιαφέρει.

2. Η δοτική.

α') Με ουσιαστικά, επίθετα και επιρρήματα.

133. Η σύνταξη ουσιαστικού με δοτική είναι πολύ σπάνια (όπως και στην αρχαία Ελληνική): *obtemperatio legibus* υπακοή στους νόμους (όπως *obtempero legibus* υπακούω στους νόμους).

2) Επίθετα που συντάσσονται με δοτική και στη Λατινική είναι πολλά και αντιστοιχούν σχεδόν όλα προς τα επίθετα της αρχαίας Ελληνικής που συντάσσονται με δοτική, όπως *amicus*, *inimicus*, *similis* (κτλ.) **alicui**.

Πολλά όμως από αυτά που λαμβάνονται ως ουσιαστικά συντάσσονται και με γενική (κτητική), όπως *amici Ciceronis* οι φίλοι του Κικέρωνα (πβ. αρχ. Ελλην. φίλος τινί - φίλος τινός κ.τ.ό.). Πάντοτε λέγεται **mei** (*tui*, *nostri* κτλ.) *similis* (όμοιος **εμοί**, σοι, ημίν κτλ.) = όμοιός μου, όμοιός σου, όμοιά μας), καθώς και **veri** *similis* (= πιθανός), και όχι **mihi** (*tibi* κτλ.). *similis* ούτε **vero** *similis*.

3) Με δοτική συντάσσονται και επιρρήματα που παράγονται από επίθετα τα οποία συντάσσονται με δοτική ή έχουν συγγενή σημασία μαζί τους: **naturae** (δοτ.) **convenienter** *vivere* (= να ζει κανείς σύμφωνα με τη φύση).

Τα επιρρήματα όμως *propius* (εγγύτερον) και *proxime* (εγγύτατα)

συντάσσονται πάντοτε με αιτιατική (όπως η συγγενής τους πρόθεση prope, § 102, 1): **proxime Pompeium** sedebat καθόταν πολύ κοντά στον Πομπήιο.

Με **αιτιατική** συντάσσονται ακόμη τα επίθετα propior (εγγύτερος) και proximus (εγγύτατος): Ubii **proximi Rhenum** incoluerunt οι Ούβιοι κατώκησαν πάρα πολύ κοντά στο Ρήνο.

► **Σημείωση:** Με δοτική συντάσσονται και τα επιφωνήματα vae και hei: vae **victis** (ουαί τοις ηττημένοις = αλίμονο στους νικημένους)· hei **mihi** misero αλίμονο σε μένα το δυστυχή.

β') Με ρήματα.

134. Αντικείμενο **σε δοτική** δέχονται γενικά τα ρήματα εκείνα που και τα αντίστοιχά τους στην αρχαία Ελληνική συντάσσονται με δοτική:

1) ρήματα που σημαίνουν φιλική ή εχθρική ενέργεια ή διάθεση για κάποιον ή έχουν την έννοια του πρέπει, αρμόζει κ.τ.ό., όπως obtemperare, ignoscere, placere, fidere, invidere, favere, irasci **alicui** - convenire **alicui**, κ.ά.τ. oboediamus **legibus** να υπακούουμε στους νόμους· vir probus invidet **nemini** ο χρηστός άνθρωπος δε φθονεί κανένα· haec ornamenta **tibi** conveniunt αυτά τα κοσμήματα σου ταιριάζουν.

2) ρήματα που γενικά έχουν τη σημασία του λέγω, δείχνω, δίνω, στέλνω κ.τ.ό., όπως dicere, narrare, indicare, dare, mittere. Κατά τη σύνταξη αυτών των ρημάτων εκτός από **τη δοτική**, που επέχει θέση έμμεσου αντικειμένου, συνάπτεται συγχρόνως και **αιτιατική του άμεσου αντικειμένου**: timor addit **alas pedibus** ο φόβος προσθέτει φτερά στα πόδια, **suum cuique** tribuere να δίνει κανείς σε καθέναν το δικό του.

3) ρήματα σύνθετα με τις προθέσεις ad, ante, cum, in, inter, ob, post, prae, sub ή με το αχώριστο μόριο re (§ 114, 2, ε'), που συγγενεύουν κατά τη σημασία με τα ανωτέρω ρήματα: adsum **alicui** (παρίσταμαι = βοηθώ τινι) βοηθώ κάποιον· committo **alicui pecuniam** εμπιστεύομαι σε κάποιον τα χρήματα· succedo **alicui** διαδέχομαι κάποιον· resisto **alicui** αντιστέκομαι σε κάποιον· terror incidit **exercitui** φόβος ενέπνεσε στο στράτευμα.

► **Σημείωση α΄:** Με δοτική συντάσσονται στη Λατινική πολλά ρήματα που είναι αμετάβατα (τα αντίστοιχά τους στην αρχαία Ελληνική συντάσσονται με αιτιατική ή γενική), όπως *prodesse, nocēre alicui* ωφελώ, βλάπτω **κάποιον** (αλλά πβ. *λυσιτελώ τινι*), *suadēre, persuadēre alicui* πείθω, καταπειθώ **κάποιον**, *blandiri alicui* κολακεύω **κάποιον** κ.ά. *parcēre alicui* φειδομαι **κάποιον**: Themistocles persuasit **Atheniensibus**, ut... ο Θεμιστοκλής έπεισε **τους Αθηναίους** να... *philosophia modētur animis* η φιλοσοφία θεραπεύει **τις ψυχές**.

Παθητικό των ανωτέρω ρημάτων σχηματίζεται μόνο απροσώπως. όπως π.χ. *mihī (tibi, κτλ.) invidētur* φθονούμαι (φθονείσαι κτλ.): *parcetur victis* θα δοθεί χάρη στους νικημένους.

► **Σημείωση β΄:** Πολλά ρήματα συντάσσονται άλλοτε με δοτική και άλλοτε με αιτιατική, επειδή λαμβάνονται με διαφορετική σημασία. (Πβ. *αρχ. ελλην. αγαπάν* τινα και *αγαπάν* τινι). Έτσι π.χ. *consulo aliquem* (π.χ. *medicum*) συμβουλευομαι **κάποιον** - *consulo alicui* (π.χ. *fratri*) φροντίζω για **κάποιον**: *caveo, timeo aliquem* ή *aliquid* φοβούμαι **κάποιον** ή **κάτι** - *caveo, timeo alicui* (rei) φοβούμαι για **κάποιον**, *tempero aliquid* αναμειγνύω **κάτι** - *tempero alicui* (= *parco alicui*) φειδομαι **κάποιον**.

► **Σημείωση γ΄:** Με δοτική του έμμεσου αντικειμένου και αιτιατική του άμεσου, συντάσσονται ρήματα που τα αντίστοιχά τους στην αρχαία Ελληνική συντάσσονται με δύο αιτιατικές ή έχουν άλλη σύνταξη, όπως π.χ. *induere, exuere alicui* *alicuid* (ενδύειν, εκδύειν τινά τι) ντύνω ή γδύνω **κάποιον** από **κάτι**, *adspergere, circumfundere alicui aliquid* περιβάλλω **κάποιον** με **κάτι**: *adspergere, inspergere alicui aliquid* ραίνω **κάποιον** με **κάτι**: *Herculi tunīcam induit* έντυσε τον Ηρακλή με το χιτόνα: *murum urbi circumdederunt* με τείχος περιέβαλαν την πόλη.

Τα ρήματα *donare, adspergere, circumdare, induere* και *intercludere*, εκτός από τη σύνταξη που μνημονεύσαμε για τα ρήματα της προηγούμενης παραγράφου, συντάσσονται ακόμη και με αιτιατική του προσώπου και αφαιρετική του πράγματος, όπως π.χ. *victori coronam donant* στο νικητή δίνουν για δώρο στεφάνι και *victorem coronā donant* το νικητή με στεφάνι τιμούν. Από τη διπλή αυτή σύνταξη προήλθε και η φράση *interdicere alicui aqua et igni* (αφαιρ.) να εμποδίζει κανείς **κάποιον** από το νερό και τη φωτιά (κατά συμφωνομό από τις δύο συντάξεις *interdicere alicui aquam et ignem* και *interdicere aliquem aqua et igni*).

135. Με ρήματα συνάπτεται η δοτική ως προσωπική που έχει τις ίδιες σημασίες που έχει και στην αρχαία Ελληνική (δοτική προσωπική **κτητική, χαριστική ή αντιχαριστική, ηθική, της αναφοράς, του ενεργούντος προσώπου**). Ιδιαίτερα για τη δοτική αυτή διατυπώνονται οι εξής παρατηρήσεις:

1) Στη φράση *est alicui nomen* ή *cognomen* (έστι τινί όνομα ή επώνυμον = έχει **κάποιος** όνομα ή επώνυμο) το όνομα (ή το επώνυμο) εκφέρεται είτε σε ονομαστική, συμφωνώντας προς το υποκείμενο της προτάσεως (*nomen* ή *cognomen*), είτε σε δοτική, δηλαδή σε

όποια πτώση εκφέρεται η **δοτική κτητική** που υπάρχει στην πρόταση. Λέγεται π.χ. *est meo filio nomen Gaius* και *est meo filio nomen Gaius* (= ο γιος μου ονομάζεται Γάιος).

2) Δοτική **χαριστική** συνάπτεται ακόμη και με το ρήμα *vacare* (ασχολούμαι με κάτι) και το ρήμα *nubere* (= παντρεύομαι). Λέγεται π.χ. *Cicero vacabat philosophiae* (δοτ.) ο Κικέρων ησυχολείτο με τη φιλοσοφία. *Venus nupsit Vulcano* (δοτ.) η Αφροδίτη παντρεύτηκε τον Ήφαιστο.

► **Σημείωση:** Η αρχική σημασία του *nubere* ήταν φορώ νυφικό κάλυμμα. Ωστε *nubere alicui* κυρίως = καλύπτομαι χάριν κάποιου. Για τον άνδρα λέγεται *aliquam uxorem in* ή *matrimonium ducere* (= άγομαι γυναίκα, λαμβάνω γυναίκα = παίρνω γυναίκα).

3) Δοτική **του ενεργούτος προσώπου** (*dativus auctōris*), για να δηλωθεί το (προσωπικό) ποιητικό αίτιο, κανονικά συντάσσεται με το γερουνδιακό (§ 75, 5), πολλές φορές όμως και με τους σύνθετους χρόνους του παθητικού ρήματος (σπάνια και με τους άλλους χρόνους του): *Sors sua est cuiqua ferenda* καθέννας πρέπει να φέρνει την τύχη του· *mihī consilium iam diu captum est* απόφαση από εμένα έχει παρθεί πριν αρκετό καιρό (πβ. ο ποταμός **εστιν ημίν διαβατέος· ταύτα Θεμιστογένει γέγραπται**).

► **Σημείωση:** Και με το γερουνδιακό, όπως κανονικά με τα παθητικά ρήματα γενικώς, το ποιητικό (προσωπικό) αίτιο πολλές φορές εκφέρεται με την πρόθεση *ab* (ή *a*) και αφαιρετική, αντί δοτική, για να αποφεύγεται σύγχυση στο νόημα της φράσεως, κυρίως όταν το γερουνδιακό ανήκει σε ρήμα που παίρνει το αντικείμενό του σε δοτική: *a patribus consulendum est liberis* οι πατέρες πρέπει να φροντίζουν για τα παιδιά. (Το *consulo* στη σημασία του φροντίζω συντάσσεται με δοτική, § 134, 3. Σημ. β'. Αν λοιπόν λεγόταν *patribus consulendum est liberis*, ήταν δυνατό να ερμηνευθεί και = για τους πατέρες πρέπει να φροντίζουν τα παιδιά).

136. Ιδιόρρυθμα στη Λατινική χρησιμοποιείται η δοτική με ρήματα και ως **κατηγορηματική**, για να δηλωθεί σκοπός (*dativus finālis* ή *dativus praedicatīvus*). Με αυτή τη σημασία χρησιμοποιείται η δοτική ουσιαστικού ονόματος (όχι συγκεκριμένου, **πάντοτε ενικού αριθμού**) πρώτα με το ρήμα *esse* (§ 125), έπειτα και με τα ρήματα *accipere*, *arcessere*, *habere*, *dare*, *relinquere*, *mittere*, *tribuere*, *dicere*, *ducere*, *venire*, κ.ά.ό., για να δηλωθεί ο σκοπός (ή το αποτέλεσμα) της πράξεως που φανερώνει το ρήμα. Με τη δοτική αυτή του σκοπού υπάρχει σχεδόν πάντοτε και άλλη δοτική (χαριστική ή αντιχαριστική ή του έμμεσου αντικειμένου). Ακόμη,

όταν το ρήμα είναι ενεργητικό μεταβατικό, συνυπάρχει και αιτιατική του άμεσου αντικειμένου: hoc **mihī curae** (δοτ.) est (= μέλει μοι τούτου) γι' αυτό ενδιαφέρομαι Aedui equitatum auxilio (δοτ.) Caesari miserunt οι Αίδουοι έστειλαν στον Καίσαρα ιππικό για βοήθεια.

3. Η αιτιατική.

α') Με ονόματα και επιρρήματα ή απολύτως.

137. 1) Η σύνταξη ουσιαστικού με αιτιατική (σπάνια και στην αρχαία Ελληνική) δεν είναι εύχρηστη στη Λατινική και η σύνταξη επιθέτου ή επιρρήματος είναι σπάνια (Βλ. § 133, 3).

2) Συνήθης είναι η χρήση αιτιατικής, είτε μόνης είτε με επιφωνήματα (heu! o!) σε **αναφωνήσεις**, για να εκφραστεί έκπληξη ή πόνος: me miserum! ο me miserum! αλίμονο σε μένα το δυστυχή.

► **Σημείωση:** Η αιτιατική αυτή εξηγείται επειδή προήλθε από αρχικές πληρέστερες φράσεις στις οποίες είχε θέση αντικειμένου: vidēre me miserum! δες τε με τον άθλιο!

β') Με ρήματα.

138. Το αντικείμενο των ρημάτων σε πτώση αιτιατική και στη Λατινική είναι ή **εξωτερικό αντικείμενο**, π.χ. Romulus Remum interfecit ο Ρωμύλος σκότωσε το Ρώμο, Deus aedificavit mundum ο θεός δημιούργησε τον κόσμο, ή **εσωτερικό αντικείμενο**, π.χ. sollicitam (ή exsulis) vitam vivimus ζούμε ζωή γεμάτη φροντίδες (ή εξόριστου)· longam viam imus βαδίζουμε μακρό δρόμο. (Figura etymologica ετυμολογικό σχήμα).

► **Σημείωση:** Και στη Λατινική πολλές φορές παραλείπεται η αιτιατική του σύστοιχου ουσιαστικού και τότε ο επιθετικός προσδιορισμός του εκφέρεται σε ουδέτερο γένος ενικού ή σπάνια πληθυντικού αριθμού: dulce ridet γλυκά γελά (= dulcem risum ridet)· **graviora** patimur βαρύτερα πάσχουμε.

Σε μερικές φράσεις η σύστοιχη σύνταξη γίνεται με βραχυλογία, όπως π.χ. **stadium** currere (= **cursum stadii** currere· πβ. αγωνίζεσθαι στάδιον)· piscis sapit **mare** το ψάρι έχει χυμό **θάλασας** (πβ. το ψάρι μυρίζει θάλασσα) (= piscis **saporem maris** sapit), κ.ά.τ.

139. Με αιτιατική εξωτερικού αντικειμένου συντάσσονται και στη Λατινική τα κυρίως μεταβατικά ρήματα. Αλλά και πολλά άλλα που τα αντίστοιχά τους στην Ελληνική συντάσσονται ή με δοτική ή με εμπρόθετο, συντάσσονται με αιτιατική, επειδή λαμβάνονται ως μεταβατικά, όπως π.χ.

1) τα ρήματα *aequare, adaequare* (**aliquem** ή **aliquid** = ισουσθαί τινι) *iuvare, adiuvare* (**aliquem** = βοηθεῖν τινι), *sequi, sectari* (§ 80, **aliquem** = έπεσθαι, ακολουθεῖν τινι· αλλά πβ. *διώκειν τινά*), *decere, dedecere* (**aliquem** = πρέπειν, ου πρέπειν τινί· πβ. όμως § 134, 1): *virtus maiorum famam* *adaequat* η αρετή των προγόνων είναι ίση με τη φήμη· *te toga decet σου* πρέπει η τήβεννος.

2) ρήματα ψυχικού πάθους σημαντικά, *indignari, queri* (§ 80 **aliquid** = αγανακτεῖν, μεμψιμοιρεῖν επί τινι), *ridere* (**aliquid** = γελάν επί τινι), *iniuriam queror* = μεμψιμοιρώ για την αδικία.

► Σημείωση: Βλ. και § 134, 3, Σημ. β'.

140. Με διπλή αιτιατική συντάσσονται στη Λατινική:

1) ρήματα που και τα αντίστοιχά τους στην αρχαία Ελληνική συντάσσονται με δύο αιτιατικές:

α) τα παιδευτικά (*docere, edocere*) και το ρήμα *celare* (**aliquem, aliquid**, τινά τι): *Cato filium litteras, docuit* ο Κάτων δίδαξε το γιο (του) γράμματα· *nemo potest deum celare consilia sua* κανένας δεν μπορεί να αποκρύπτει από το θεό τις επιθυμίες του.

β') τα αιτητικά (όσα δηλ. έχουν την έννοια του ζητώ, ερωτώ κτλ.) όπως *poscere, flagitare* (**aliquem, aliquid**, τινά τι): *pacem te* *poscimus* ειρήνη ζητούμε από σε· εδώ ανήκει και η σύνταξη του ρήματος *rogare* (ερωτών) στη φράση του επίσημου λόγου *rogare aliquem sententiam* (ερωτών τινα την (εαυτού) γνώμη (εν τη συγκλήτῳ)).

γ) ρήματα κλητικά (όπως *appellare*, κτλ.), δοξαστικά (όπως *putare, existimare*, κτλ.), προχειριστικά (όπως *creare, eligere*, κτλ.), μεταποιητικά (όπως *facere, reddere*, κτλ.), κ.ά.τ.: *solitudinem pacem* *appellant* την ερημία (ερήμωση) ονομάζουν ειρήνη· *cupiditas homines caecos reddit* το πάθος κάνει τους ανθρώπους τυφλούς· εδώ ανήκει και η φράση *aliquem certiozem facere* (*aliucius rei* ή *de aliqua re*. Βλ. § 129, 3, α').

► Σημείωση: Βλ. και § 184, Σημ. γ' (*induere*, κτλ.).

2) ρήματα μεταβατικά σύνθετα με την πρόθεση *trans*, όπως *transducere* ή *traducere, transportare*, κ.τ.ό. (= διαβιβάζειν, διακομίζειν, κτλ.): σ' αυτά η δεύτερη αιτιατική που φανερώνει κάποιον τόπο (πο-

τάμι κ.τ.τ.) ανήκει κυρίως στην πρόθεση trans: dux exercitum flumen transportavit ο στρατηγός πέρασε το στρατό πέρα από το ποτάμι (πβ. και dux exercitum trans flumen traduxit).

► **Σημείωση:** Στις §§ 130, 131 γίνεται λόγος για δίπλωτα ρήματα με αιτιατική και γενική, στην § 134, 2, 3 και Σημ. γ' με αιτιατική και δοτική. Παρακάτω με αιτιατική και αφαιρετική.

4. Η αφαιρετική.

α) Με ονόματα και επιρρήματα.

141. Αφαιρετική ουσιαστικού (που συνοδεύεται πάντοτε από επιθετικό προσδιορισμό) χρησιμοποιείται ως **προσδιορισμός άλλου ουσιαστικού**, για να δηλωθεί κάποια χαρακτηριστική ιδιότητά του: vir summo ingenio άντρας με μεγάλη ευφυΐα (ευφύεστατος) (ablativus qualitātis, **αφαιρετική της ιδιότητας**, που υπάγεται στην ablativus sociatīvus, § 128, 2. Πρβ. νεοελλ. π.χ. άνθρωπος με πολύ μυαλό).

Για να δηλωθεί όμως ιδιότητα, χρησιμοποιείται κατά τον ίδιο τρόπο και η **γενική** (genetivus qualitātis), όπως και στην Ελληνική, όταν αυτή η ιδιότητα είναι διαρκής, κυρίως ύστερα από αριθμητικό για να καθορισθεί **μέτρο, βάρος, ηλικία** κ.τ.ό.: vir magnae prudentiae άντρας μεγάλης συνέσεως (συνετότητας)· fossa pedum quindecim τάφος δεκαπέντε ποδών· puer decem annorum παιδί δέκα χρόνων.

142. Ως προσδιορισμός επιθέτου (ή επιρρήματος) συνάπτεται αφαιρετική ουσιαστικού (και σπανιότερα επιθέτου), και

1) **καθαρά αφαιρετική** (§ 128, 1) παίρνουν:

α') επίθετα που σημαίνουν **απαλλαγή, στέρηση**, κ.τ.ό., όπως liber, nudus, orbis, vacuus, (alienus) κ.ά.τ.: liber metu απηλλαγμένος φόβου = απαλλαγμένος από φόβο (άφοβος)· (πβ. νεοελλ.: ελεύθερος από φροντίδες)

β') **συγκριτικά επίθετα**: nemo fuit divitior Croeso κανένας δεν ήταν πλουσιότερος από τον Κρόισο· (ablativus comparatīvus, **αφαιρετική συγκριτική**, αντίστοιχη προς τη **συγκριτική γενική** της αρχαίας Ελληνικής. Πβ. νεοελλ.: ο Πέτρος είναι πλουσιότερος από τον Παύλο).

► **Σημείωση:** Ο β' όρος της συγκρίσεως εκφέρεται με αφαιρετική πάντοτε, όταν είναι αναφορική αντωνυμία: Cato, **quo** tum nemo fuit **doctior** ο Κάτων από τον οποίο κανένας τότε δεν υπήρξε πιο μεγάλος επιστήμονας. Στις άλλες περιπτώσεις ο β' όρος της συγκρίσεως εκφέρεται και με το συγκριτικό quam (= ή, από, παρά) και στην ίδια πτώση με τον α' όρο συγκρίσεως: patria mihi **carior** est **quam** vita (= carior vitā) η πατρίς εμοί προσφιλέστερα εστί της ζωής (ή η ζωή) = η πατρίδα μου είναι πιο αγαπημένη από τη ζωή.

Κανονικά με το quam ο β' όρος της συγκρίσεως, όταν ο α' όρος είναι σε πτώση γενική ή δοτική ή όταν μπορεί να επέλθει σύγχυση του νοήματος της προτάσεως λόγω της εκφοράς του β' όρου της συγκρίσεως με αφαιρετική: reius victoribus (α' όρος, δοτική) quam victis (β' όρος, πάλι δοτική) accidit χείρον συνέβη τοις νικηταίς ή τοις ηττημένοις = μεγαλύτερο κακό έπαθαν οι νικητές από τους νικημένους. Brutum non minus amo quam tu τον Βρούτον όχι ολιγώτερον αγαπώ ή συ (= το Βρούτο αγαπώ όχι λιγότερο από σένα): (αν στο β' όρο αντί tu είχαμε αφαιρετική τε ήταν δυνατό να ερμηνευθεί ως = ή σε).

Μετά τα συγκριτικά plus, amplius, longius ακολουθεί κάποτε ο β' όρος της συγκρίσεως χωρίς το quam στην ίδια πτώση με τον α' όρο: plus (ή amplius) mille homines convenērunt συγκεντρώθηκαν περισσότεροι από χίλιοι άνθρωποι.

2) **αφαιρετική της κοινωνίας ή της συνοδείας** (§ 128, 2) παίρνουν,

α') τα επίθετα onustus, praeditus, refectus, καθώς και τα επίθετα που φανερώνουν ψυχικό πάθος contentus, fretus, laetus, superbus, tristis, κ.ά.τ. navis **frumento** onusta πλοίο φορτωμένο σιτάρι· **paucis** contentus ευχαριστημένος με τα λίγα (ολιγαρκής): (πβ. νεοελλ.: γεμάτος με χόρτο κ.τ.τ.)·

β') τα επίθετα dignus, indignus και διάφορα άλλα, με τα οποία η αφαιρετική φανερώνει **το κατά τι ή αναφορά** (ablativus limitationis): dignus **laude** άξιος για έπαινο (άξιος επαίνου): claudus **altero pede** (= χωλός (κατά) τον έτερο πόδα) χωλός από το ένα πόδι· par **ingenio** ίσος κατά την ευφυΐα· εδώ ανήκουν και τα maior ή minor **natu** (πρεσβύτερος ή νεώτερος): maximus ή minimus natu (πρεσβύτατος ή νεώτατος)·

γ') τα συγκριτικά επίθετα (ή επιρρήματα) και γενικά επίθετα (ή επιρρήματα) που έχουν παραθετική έννοια, όταν πρόκειται να δηλωθεί **μέτρο ή διαφορά** (ablativus mensūrae ή discriminis): **dimidio** minor μικρότερος κατά το μισό· **multis annis** ante πριν από πολλά χρόνια· **paulo** post ύστερα από λίγο.

β') Με ρήματα.

143. α') Με **καθαρά αφαιρετική** (§ 128, 1) συντάσσονται τα

ρήματα που σημαίνουν γενικώς **απομάκρυνση** ή **χωρισμό**, **προέλευση**, **απαλλαγή**, **στέρηση**, κ.τ.τ., όπως π.χ. expellere, prohibere, abesse, liberare, privare, spoliare, κτλ. (ablativus separativus), carere, egere, vacare (ablativus inopiae). Από αυτά, τα ενεργητικά μεταβατικά παίρνουν εκτός από την αφαιρετική και **αιτιατική του άμεσου αντικειμένου**: Tarquinius **regno** expulsus est ο Ταρκύνιος διώχτηκε από τη βασιλεία. Consules **cives metu** liberaverunt οι ύπατοι **απάλλαξαν** τους πολίτες από το φόβο· alter alterius **auxilio** eget ο ένας **έχει** ανάγκη από τη βοήθεια του άλλου (πβ. και § 142, 1, α').

Πριν από την αφαιρετική αυτή πολλές φορές μπαίνει και η πρόθεση ab (ή ex ή de). Κανονικά μπαίνει η ab πριν από την αφαιρετική αυτή, όταν δηλώνει πρόσωπο: patriam **a tyrannis** liberavit την πατρίδα ελευθέρωσε από τους τυράννους.

► **Σημείωση**: Αντί απλής αφαιρετικής χρησιμοποιείται και η ex με αφαιρετική (όταν πρόκειται να δηλωθεί η **άμεση** καταγωγή με το ρήμα nasci) ή η ab με αφαιρετική (στην **έμμεση** καταγωγή με το ρήμα oriri): Achilles ex Thetide natus est ο Αχιλλεύς γεννήθηκε από τη Θέτιδα· plerique Belgae a Germanis orti sunt οι πλείστοι Βέλγοι κατάγονται από τους Γερμανούς. (Πβ. οι εκ Διός - οι αφ' Ηρακλέους).

144. β') Με **αφαιρετική της κοινωνίας** ή **της συνοδείας** (§ 128, 2) συντάσσονται διάφορα ρήματα:

1) όσα φανερώνουν **πλησμονή** ή **πλήρωση**, όπως π.χ. abundare, (com-, ex-) im-plere, cumulare κτλ., καθώς και τα ρήματα afficere, ornare, imbuere, instruere, κ.ά.ό. (ablativus copiae). Από αυτά τα ενεργητικά δέχονται, μαζί με την αφαιρετική, και αιτιατική του άμεσου αντικειμένου: otio abundat **έχει** μεγάλη άνεση· aras donis cumulant τους βωμούς γεμίζουν (από) δώρα· cives victores laudibus ornant οι πολίτες στολίζουν τους νικητές με επαίνους (πβ. § 142, 2 α').

2) όσα σημαίνουν **πωλώ**, **αγοράζω**, **μισθώνω**, **εκτιμώ**, **εκτιμώμαι**, κ.τ.τ. όπως vendere, venire, (του veneo), emere, conducere, locare, stare, constare, esse (με τη σημασία του τιμώμαι, αξίζω), docere, κ.ά.τ., όταν πρόκειται να δηλωθεί η **τιμή** ή **αμοιβή ορισμένη** (ablativus pretiis). Όσα από αυτά είναι ενεργητικά μεταβατικά δέχονται, μαζί με την αφαιρετική, και αιτιατική του άμεσου αντικειμένου: hortum viginti minis emit αγόρασε τον κήπο με είκοσι μνας· decem talentis constat κοστίζει δέκα τάλαντα· Socrates

non docebat mercēde ο Σωκράτης δε δίδασκε με αμοιβή (αντί μισθού).

Όταν όμως η τιμή ή αξία δεν είναι ορισμένη, αλλ' εκφράζεται αόριστα με επίθετο ή επιθετική αντωνυμία (που φανερώνει ποσό), τότε αντί αφαιρετικής χρησιμοποιείται γενική (genetivus pretii). Έτσι με τα ρήματα *vendere, emere, locare* συντάσσονται οι γενικές *quantī, tantī, tantidem, pluris, minoris*, με τα ρήματα *aestimare, ducere, facere, habere, pendere, putare* και το *esse* (= *aestimari*) οι γενικές *magnī, permagnī* (όχι το *multi*), *parvī, pluris* (όχι το *maioris*), *minoris, maximi, plurimi, minimi, quanti, tantī, tantidem, nihil*, π.χ. *vendit agrum tantī, quanti eum emit* πωλεί το χωράφι τόσο, όσο το αγόρασε· *pluris decet facere virtutem, quam pecuniam* αρμόζει να προτιμά κανείς την αρετή ή τα χρήματα.

3) τα αποθετικά ρήματα *utor, fungor, fruor, pascor, vescor* και *potior* (που δέχονται σε αφαιρετική το **αντικείμενό τους**): *quosque tantem, Catilina, abutere patientia nostra?* ως πότε, Κατιλίνα, θα κάνεις κατάχρηση της υπομονής μας; *fungitur officiis* επιτελεί τα καθήκοντα· *lacte et carne vescuntur* τρέφονται με γάλα και κρέας· *urbe potitus est* κυρίευσε την πόλη. (Αλλά πάντοτε *regum potīri* και όχι *rebus potīri* = παίρνω την εξουσία).

4) η φράση *opus est*, συνώνυμη της *usus est* (= χρεία εστί, υπάρχει ανάγκη): *libris nobis opus est* έχουμε ανάγκη από βιβλία. Όμοια και *consulto* (= *consulere*) *opus est* δει βουλευέσθαι: είναι ανάγκη να σκεφθούμε (με αφαιρετική του ενικού του ουδετέρου της μετοχής του παθητικού παρακειμένου, που ισοδυναμεί με απαρέμφατο ενεστώτα).

► **Σημείωση:** Με τη λέξη *opus* και το ρήμα *esse* σχηματίζεται και χρησιμοποιείται προσωπική σύνταξη, όπως *libri nobis opus sunt* έχουμε ανάγκη από βιβλία. Αυτή η σύνταξη είναι κανονική, όταν εκείνο για το οποίο υπάρχει χρεία εκφράζεται με ουδέτερο επίθετο ή αντωνυμία: *Themistocles celeriter, quae opus erant, reperiebat* ο Θεμιστοκλής επινοούσε γρήγορα τα δέοντα.

5) τα **παθητικά ρήματα**. Με τα ρήματα αυτά εκφέρεται με αφαιρετική το ποιητικό αίτιο, όταν είναι όνομα που φανερώνει πράγμα (*ablativus rei effirientis*): *discordia maximae res dicabuntur* με τη διχόνοια μέγιστα πράγματα διαλύονται. Όταν όμως το ποιητικό αίτιο είναι όνομα προσώπου (ή και πράγματος ή ζώου που είναι προσωποποιημένο), τότε κανονικά εκφέρεται με εμπρόθετο από

την *ab* + αφαιρετική (καθαρά, § 128, 1, *ablativus auctoris*): *Roma a Romulo condita est* η Ρώμη χτίστηκε από το Ρωμόλο· *eo a natura ipsa deducimur* σ' αυτό από την ίδια τη φύση οδηγούμαστε (βλ. και § 135, 3).

6) ρήματα που σημαίνουν ψυχικό πάθος, όπως *gaudere*, *laetari*, *dolere*, *maerere*, κ.τ.τ. (*ablativus causae*, αφαιρετική της αιτίας· πβ. § 131): *delicto dolere*, *correctione gaudere* ορporter για το αμάρτημα (σφάλμα) πρέπει να λυπάται κανείς και για την επανόρθωση να χαίρει.

► **Σημείωση:** Αφαιρετική της αιτίας μπορεί να συνάπτεται και με κάθε άλλο ρήμα. Συνηθισμένες αφαιρετικές που φανερώνουν το αίτιο που προκαλεί μια πράξη είναι *amore*, *odio*, *metu*, *misericordia*, *spe*, κτλ.: *hostes metu abscesserunt* οι εχθροί από φόβο αναχώρησαν. Οι αφαιρετικές όμως αυτές είναι δυνατό να συνεκφέρονται και με μια κατάλληλη μετοχή του παθητικού παρακειμένου ως αφαιρετικές του ποιητικού αιτίου (όπως *coactus*, *ductus*, *compulsus*, *incitatus*, κτλ., *odio*, *amore*, κτλ.). Με τον τρόπο αυτό εκφέρεται κανονικά σε αρνητικές προτάσεις το **κωλύον αίτιον**, το οποίο εκφέρεται και με εμπρόθετο από την πρόθεση *prae* και αιτιατική· *morbo impeditus non adfui ad iudicium* δεν παρευρέθηκα στο δικαστήριο, γιατί εμποδίστηκα από αρρώστια· *prae lacrimis loqui non potest* από τα δάκρυα δεν μπορεί να ομιλεί.

7) ρήματα που έχουν παραθετική έννοια, όπως *antecellere*, *antevenire*, *praestare*, *superare*, *malle*, κ.ά.τ.: η αφαιρετική κοντά στα ρήματα αυτά φανερώνει το κατά τι ή μέτρο ή διαφορά· (πβ. § 142, 2 β' και γ'): *hostes numero militum superant* οι εχθροί υπερέχουν κατά τον αριθμό των στρατιωτών· *multo malo hoc* κατά πολύ προτιμώ αυτό.

145. Με οποιοδήποτε ρήμα μπορεί να συνάπτεται αφαιρετική (της κοινωνίας), για να δηλωθεί ο τρόπος κάποιας ενέργειας (*ablativus modi*, αφαιρετική τροπική): *summa aequitate res constituit* ταχτοποιήσε τα πράγματα με πολύ μεγάλη δικαιοσύνη.

Συνηθισμένες αφαιρετικές του τρόπου είναι *silentio*, (*hoc*, *eo*) *modo*, (*ea*, *simili*) *ratione*, (*hac*, *ea*, *ilia*) *conditione*, *lege*, (*nostro*, *maiorum*) *more*, (*aequo*, *forti*) *animo*, κ.ά.τ. Επίσης αφαιρετικές που φανερώνουν τρόπο σωματικής εμφανίσεως, όπως *capite nudo* ή *operto*, *capillo promisso*, *barba promissa*, *pedibus nudis*, κ.ά.τ.: *multi pecudum ritu vivunt* πολλοί ζουν όπως τα ζώα.

► **Σημείωση:** Η τροπική αφαιρετική προήλθε από την οργανική αφαιρετική, για την οποία βλ. § 128, 2.

5. Οι πλάγιες πτώσεις ως επιρρηματικοί προσδιορισμοί (προσδιορισμός του τόπου και του χρόνου).

146. Ο προσδιορισμός του τόπου και του χρόνου γίνεται και στη Λατινική όχι μόνο με επιρρήματα (§ 101, 1-2) ή εμπρόθετα (§ 102), αλλά και με απλή πλάγια πτώση, (όπως και στην αρχαία Ελληνική· πρβ.: ενίκησαν Ισθμοί και Νεμέα· οι λαγῶ της νυκτός νέμονται).

147. α') **Προσδιορισμός του τόπου·** 1) **η στάση** («η εν τόπω **στάσις**») (ubi? πού;) εκφέρεται με την in και αφαιρετική, 2) **η κίνηση σε τόπο** («η εις τόπον **κίνησις**») (quo? ποι;) με την in και αιτιατική και 3) **η κίνηση από τόπο** («η από τόπου **κίνησις**») (unde? πόθεν;) με την ex ή ab με αφαιρετική: in horto sum-eo in hortum-venio ex horto-venio ex Italia - ab urbe έρχομαι από την Ιταλία, από την πόλη (πβ. όμοια διαφορά της **εκ** και της **από** στην αρχαία Ελληνική). Στην περίπτωση όμως που ο προσδιορισμός του τόπου αναφέρεται σε ονόματα πόλεων ή μικρών νησιών (ή χερσονήσων), τότε, 1) για τη δήλωση της **στάσεως** χρησιμοποιείται απλή γενική, αν το όνομα της πόλεως ή του μικρού νησιού είναι της α' ή της β' κλίσεως και ενικού αριθμού, και απλή αφαιρετική (τοπική, § 128, 3), αν το όνομα αυτό είναι της γ' κλίσεως ή πληθυντικού αριθμού οποιασδήποτε κλίσεως: **Romae**, (Corinthi, Deli) habitat - αλλά **Babylone** (Athēnis, Delphis, Sardibus) habitat κατοικεί στη Ρώμη (Κόρινθο, Δήλο) - Βαβυλώνα (Αθήνα, Δελφούς, Σάρδεις) κτλ.

2) για να δηλωθεί **η κίνηση σε τόπο** χρησιμοποιείται απλή αιτιατική: eo Romam (Athenas, Sardes, κτλ.) πηγαίνω στη Ρώμη, (στην Αθήνα, στις Σάρδεις κτλ.)·

3) για να δηλωθεί **η κίνηση από τόπο** χρησιμοποιείται απλή αφαιρετική (§ 128, 1): venio Romā (Athenis, Corintho, κτλ.) έρχομαι από τη Ρώμη (από την Αθήνα, Κόρινθο κτλ.).

► **Σημείωση 1:** Και με τα ονόματα των πόλεων χρησιμοποιείται το κατάλληλο εμπρόθετο, αν αυτά (τα ονόματα) ακολουθούν έπειτα από τις λέξεις urbs, oppidum, (municipium) ως επεξήγηση: in oppido Citio στην πόλη Κίτιο (ενώ απλώς Citii = εν Κιτίω)· in oppidum Cirtam στην πόλη Κίρτα (ενώ απλώς Cirtam = στην Κίρτα)· ex urbe Corintho από την πόλη Κόρινθο (ενώ απλώς Corintho = από την Κόρινθο). Αλλά Corinthi (in) pulcherrima Craeciae urbe - Tarquinius se contulit, in urbem Etruriae florentissimam - Athenis, ex urbe doctissima ortus est.

► **Σημείωση 2:** Για να δηλωθεί η στάση χρησιμοποιείται γενικά απλή αφαιρετική, όταν το όνομα του τόπου έχει επιθετικό προσδιορισμό, κυρίως το επίθετο totus ή την αντωνυμία ipse· π.χ. totā urbe, totā Italiā, totis castris (σε ολόκληρη την πόλη, σε ολόκληρη την Ιταλία, σε όλο το στρατόπεδο) - ipsā Romā σ' αυτή τη Ρώμη. Το ίδιο και hoc loco (σ' αυτόν τον τόπο), multis locis, κτλ.

► **Σημείωση 3:** Κατά τον ίδιο τρόπο με τα ονόματα των πόλεων και των μικρών νησιών χρησιμοποιούνται και τα ονόματα domus, (§ 30, 3), rus και humus (§ 17)· π.χ. domi est (οίκος εστί =) είναι στο σπίτι - humi sedet (κάθεται χαμαί =) κάθεται χάμω - domum (rus) rediit επέστρεψεν (οίκαδε =) γύρισε στην πατρίδα (στην εξοχή) - domo profugit (έφυγεν εκ του οίκου, εκ της πατρίδος =) έφυγε από την πατρίδα - rure rediit (επέστρεψεν εκ της εξοχής =) γύρισε από την εξοχή.

Σύμφωνα με το domi που σημαίνει όχι μόνον οίκος (= στο σπίτι) αλλά και εν ειρήνη (= σε καιρό ειρήνης), λέγεται και belli ή militiae (στον πόλεμο, στην εκστρατεία) στις φράσεις domi bellique — domi militiae (= εν ειρήνη και εν πολέμω, στον πόλεμο και στην ειρήνη). Η ίδια έννοια αποδίδεται με τα in bello, in militia.

148. Η «**διά τόπου κίνησης**» (qua? πη; μέσα από...) εκφέρεται με απλή αφαιρετική (τοπική, § 128, 3) κανονικά όταν πρόκειται για οδό, γέφυρα, πύλη, κ.τ.τ. Στις άλλες περιπτώσεις χρησιμοποιείται και εμπρόθετο από την per και αιτιατική: via Appia - per forum proficiscitur (διά της Αππίας οδού) μέσω της Αππίας οδού (διά της αγοράς πορεύεται =) πορεύεται μέσω της αγοράς.

Εδώ ανήκουν και οι (τοπικές) αφαιρετικές terra, mari (= per terram, per mare) - terra marique (διά ξηράς και θαλάσσης) μέσα από ξηρά και θάλασσα.

149. β') ο προσδιορισμός του **χρόνου** εκφέρεται:

1) Με απλή αφαιρετική (τοπική, § 128, 3), όταν πρόκειται να δηλωθεί απλώς το **πότε** (quando?): **quā nocte** natus Alexander est, **eādem** Dianae Ephesiae templum deflagavit τη νύχτα που γεννήθηκε ο Αλέξανδρος, την ίδια (νύχτα) τυρπολήθηκε ο ναός της Εφεσσίας Αρτέμιδας.

Συνηθισμένες τέτοιες αφαιρετικές είναι: (eō, quō) tempore, anno, die - (eā-quā) hora, aestate, - (primā, secundā, tertiā) vigilia κ.ά.τ.

2) με απλή αφαιρετική (**οργανική**, § 128, 2), όταν πρόκειται να δηλωθεί το **μέσα σε πόσο χρόνο** ή **ύστερα από πόσο χρόνο**: biduo sciemus μέσα σε δυο ημέρες θα ξέρουμε. Agamemnon vix decem annis unam cepit urbem ο Αγαμέμνων μόλις ύστερα από δέκα έτη μια πόλη κατέλαβε.

3) με απλή αιτιατική, όταν πρόκειται να δηλωθεί πόσο χρόνο διαρκεί μια πράξη: *quaedam bestiolae unum diem vivunt* μερικά ζώδια ζουν μια ημέρα.

► **Σημείωση:** Πρβ. και § 142, 2, γ'.

ΤΡΙΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΜΕΡΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΣΤΗ ΧΡΗΣΗ ΤΩΝ ΑΝΤΩΝΥΜΙΩΝ

α') Προσωπικές, κτητικές (§ 56 και § 57).

150. 1) Οι πλάγιες πτώσεις των προσωπικών αντωνυμιών του α' και του β' προσώπου χρησιμοποιούνται και για να δηλωθεί αυτοπάθεια: *laudo me* επαινώ τον εαυτό μου - *laudatis vos* επαινείτε (υμάς αυτούς) τον εαυτό σας.

2) Η προσωπική αντωνυμία του γ' προσώπου (*suī, sibi, se*), καθώς και η κτητική του γ' προσώπου (*suus, sua, suum*) χρησιμοποιούνται μόνο για άμεση ή έμμεση αυτοπάθεια: *Aiax gladio se interfecit* (ο Αίας ξίφει εαυτόν απέκτεινε =) ο Αίας με ξίφος σκότωσε τον εαυτό του· *sua pauci vitia cernunt* λίγοι βλέπουν τα δικά τους ελαττώματα· *Athenienses Socratem capitis damnauerunt, quod filios suos corrumperet* οι Αθηναίοι καταδίκασαν το Σωκράτη σε θάνατο, επειδή διέφθειρε τα παιδιά τους.

3) Η αιτιατική του πληθυντικού των προσωπικών αντωνυμιών (*nos, vos, se*) με την πρόθεση *inter* χρησιμοποιείται για να δηλωθεί και αλληλοπάθεια: *furtim inter se aspiciebant* κρυφά προσέβλεπαν ο ένας τον άλλο (αλλήλους).

► **Σημείωση:** Η αλληλοπάθεια στη Λατινική εκφράζεται ακόμη ως εξής: χρησιμοποιείται δυο φορές το σχετικό όνομα ή η αντωνυμία *alter* (για δύο πρόσωπα) ή η *alius* (για πολλά), πρώτα σε ονομαστική (ως υποκείμενο), έπειτα σε μια από τις πλάγιες πτώσεις, όποια δηλ. απαιτεί η σύνταξη της προτάσεως: *manus manum lavat* (πρβ. *χειρ χείρα* νίπτει): *alter alterum adiuvat* βοηθούσαν αλλήλους = ο ένας βοηθάει τον άλλο· *alius alium increpabant* επέπλητταν ο άλλος τον άλλο (αλλήλους), (πβ. νεοελλ. κατηγορεί ο ένας τον άλλο).

β') Δεικτικές, οριστικές (§ 58 και § 59).

151. 1) Η δεικτική αντωνυμία *iste* αναφέρεται κανονικά στο β' πρόσωπο. (Για το λόγο αυτό πολλές φορές συνοδεύεται και από την κτητική αντωνυμία *tuus*): *ista vox* αυτή η φωνή (σου)· *iste furor tuus* αυτή η μανία σου.

2) Η αντωνυμία *is* (*ea*, *id*) χρησιμοποιείται κανονικά όταν θέλουμε να δείξουμε κάτι που ειπώθηκε (ή πρόκειται να ειπωθεί ή να διασαφηθεί με προσδιοριστική αναφορική πρόταση), δηλ. «επί νοητής δείξεως»: *apud Helvetios longe nobilissimus fuit Orgetorix· is coniurationem fecit* στους Ελβετούς πάρα πολύ ευγενικός ήταν ο Οργέτοριξ· αυτός έκαμε συνωμοσία· *divitissimus est is, qui paucis contentus est* πλουσιότατος είναι εκείνος, ο οποίος είναι ευχαριστημένος με τα λίγα (βλ. § 124).

Η ανωτέρω χρήση της *is* έκαμε ώστε στις πλάγιες πτώσεις να λαμβάνεται ως επαναληπτική: *Deum agnoscis ex operibus eius* το θεό αναγνωρίζεις από τα έργα του.

► **Σημείωση:** Ύστερα από την *is* μπορεί να ακολουθεί πρόταση που εκφέρεται με υποτακτική, αναφορική αποτελεσματική (εισάγεται με το *qui*) ή καθαρά αποτελεσματική (εισάγεται με το *ut*), οπότε η *is* ισοδυναμεί με την *talis* (τέτοιος): *non is sum, qui (= ut) terreat* δεν είμαι τέτοιος, ώστε να φοβούμαι.

γ') Αόριστες (§ 62).

152. Από τις διάφορες αόριστες αντωνυμίες της Λατινικής, που αντίστοιχή τους στην ελληνική είναι η *τις* (= κάποιος),

1) η **quidam** (§ 62, 5) χρησιμοποιείται, όταν πρόκειται για πρόσωπο ή πράγμα που δε θέλει ή δεν μπορεί να κατονομάσει αυτός που μιλάει: *quaedam bestiolae unum diem vivunt* μερικά ζώδια ζουν μια ημέρα (βλ. § 149, 3). *Perses quidam* Πέρσης *τις* (= κάποιος Πέρσης).

2) η **aliquis** (επιθετικώς *aliqui*, § 62, 2) και η *quispiam* (§ 62, 3) χρησιμοποιούνται κανονικά σε καταφατικές προτάσεις, ενώ η *quisquam* και η *ullus* (§ 62, 4) μόνο σε αρνητικές, ή καταφατικές ερωτηματικές που ισοδυναμούν με αρνητικές: *dicat quispiam* (είποι *τις αν*) μπορεί να ειπεί κάποιος· *sine ulla spe pacis donum redierunt* γύρισαν στην πατρίδα χωρίς καμιά ελπίδα ειρήνης· *an quisquam Croeso divitior fuit?* άραγε υπήρξε κανένας πλουσιότερος από τον Κροίσο; (= κανένας δεν υπήρξε, κτλ.)·

3) η αόριστη αντωνυμία **quis** (επιθετικώς *qui*, § 62, 1) χρησιμοποιείται αντί της *aliquis* ύστερα από τα μόρια *si*, *nisi*, *ne*, *num* και αναφορικές λέξεις γενικά: *ne quid respublica detrimenti capiat* μήπως η πολιτεία πάθει καμιά βλάβη (§ 129, 2, α')· *num quod (= aliquod) vestigium apparet?* μήπως φαίνεται κανένα ίχνος; *quo quis sapientior est, eo solet esse modestior* όσο κάποιος είναι σοφότερος τόσο συνήθως είναι μετριοφρονέστερος.

4) Η αντωνυμία **quisque** (§ 62, 9) χρησιμοποιείται,

α') ύστερα από τις (αυτοπαθείς) αντωνυμίες (sui, sibi, se) και την κτητική του γ' προσώπου (suus, -a, -um): se quisque diligit καθένας αγαπά τον εαυτό του· suum cuique tribuendum est (βλ. § 134, 2).

β') ύστερα από υπερθετικά επίθετα και τακτικά αριθμητικά: optimum quidque rarissimum est καθετί το άριστο είναι σπανιότατο· vix decimus quisque miles sine vulnere erat μόλις μεταξύ των δέκα ένας στρατιώτης ήταν άτρωτος·

γ') ύστερα από τα αναφορικά γενικώς: **quam quisque** norit (= noverit) artem, in hac se exercēat πβ. έρδοι τις, ην έκαστος ειδείη τέχνην.

ΤΕΤΑΡΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΟΙ ΟΝΟΜΑΤΙΚΟΙ ΤΥΠΟΙ ΤΟΥ ΡΗΜΑΤΟΣ

1. Το απαρέμφατο.

153. α') Απαρέμφατο ως υποκείμενο. Με απαρέμφατο (σε πρώτη ονομαστική) ως υποκείμενο συντάσσονται απρόσωπα ρήματα (§ 99, 2 και 100, 2) και απρόσωπες φράσεις: *legem brevem esse oportet* ο νόμος πρέπει να είναι σύντομος· *patriae irasci nefas est* είναι ανόητο να οργίζεται κανένας εναντίον της πατρίδας.

154. α') Απαρέμφατο ως αντικείμενο. Με απαρέμφατο (σε πρώτη αιτιατική) ως αντικείμενο συντάσσονται πάρα πολλά ρήματα:

1) Με **ειδικό** απαρέμφατο συντάσσονται τα **λεκτικά** και τα **δοξαστικά** ρήματα, όπως και στην αρχαία Ελληνική, (όπως *dicere, narrare - putare, indicare, κτλ.*)· εκτός όμως από αυτά και τα αισθητικά, τα γνωστικά, όσα σημαίνουν μνήμη, δείξη ή δήλωση και ψυχικό πάθος, όπως *sentire, videre, audire - scire, ignorare - meminisse, § 98, 1, oblivisci - demonstrare, docere, certiore facere - gaudere, dolere, admirari, κτλ.* (τα ρήματα αυτά κανονικά στην αρχαία Ελληνική συντάσσονται με (κατηγορηματική) μετοχή): *Democritus dicebat innumerabilis esse mundos* ο Δημόκριτος έλεγε ότι υπάρχουν αναρίθμητοι κόσμοι· *sentit animus se suā vi, non alienā moveri* η ψυχή αισθάνεται ότι κινείται από δική της και όχι από ξένη δύναμη· *memento te hominem esse* να θυμάσαι ότι είσαι άνθρωπος· *fortuna gaudet illudēre rebus humanis* η τύχη χαίρει να εμπαίζει τα ανθρώπινα πράγματα.

► **Σημείωση:** Τα ρήματα που σημαίνουν ψυχικό πάθος συντάσσονται και με πρόταση (αιτιολογική) που εισάγεται με το *quod*: *doleo quod amicis careo* λυπούμαι γιατί (στερούμαι φίλων) δεν έχω φίλους.

2) Με **τελικό** απαρέμφατο συντάσσονται τα **εφετικά** και τα **δυνητικά** ρήματα (όπως και στην αρχαία Ελληνική) όπως *velle, nolle, malle, cupere - posse, scire* με την έννοια του ικανόν είναι, κτλ.: εκτός από αυτά, και όσα σημαίνουν **έναρξη ή λήξη**, (όπως *incipere, coepisse, § 98, 1 desinere, κτλ.*), (τα ρήματα αυτά στην αρχαία Ελληνική συντάσσονται κανονικά με μετοχή κατηγορηματική): *volunt*

omnes boni videri όλοι θέλουν να φαίνονται ορθοί· mons moveri coepit το βουνό άρχισε να κινείται (βλ. § 98, 1 Σημ.)· desino loqui σταματώ να ομιλώ.

155. Απαρεμφατική σύνταξη (accusativus cum infinitivo). Το υποκείμενο του απαρεμφάτου **στην ετεροπροσωπία** είναι σε πτώση **αιτιατική**: Platonem Cicero scribit Tarentum ad Archytam venisse (Cicero scribit - Plato venit) ο Κικέρων γράφει ότι ο Πλάτων ήρθε στον Τάραντα προς τον Αρχύτα. Στη Λατινική όμως και στην **ταυτοπροσωπία** το υποκείμενο του απαρεμφάτου βρίσκεται σε πτώση **αιτιατική**,

1) κανονικά με το ειδικό απαρέμφατο (§ 154, 1), όταν εξαρτάται από ρήμα ενεργητικό ή αποθετικό: nego me esse mendacem (ego nego-me esse) αρνούμαι ότι είμαι ψεύτης. Socrates nihil se scire profitebatur (Socrates profitebatur - Socrates scire) ο Σωκράτης ισχυριζόταν ότι τίποτε δεν ήξερε.

2) συνήθως και με το τελικό απαρέμφατο (§ 154, 2), όταν αυτό είναι παθητικό ή το esse (ως συνδετικό). Alexander Jovis filium se appellari voluit ο Αλέξανδρος θέλησε να ονομάζεται γιος του Δία· cupio me esse clementem (ego cupio-me esse) επιθυμώ να είμαι επιεικής.

► **Σημείωση:** Και στη Λατινική η σύνταξη του απαρεμφάτου με υποκείμενο σε αιτιατική διαμορφώθηκε με τον καιρό και προήλθε από προτάσεις στις οποίες το αντικείμενο του ρήματος σε αιτιατική (π.χ. το iubeo, sino-video, audio κ.τ.τ.) ήταν συγχρόνως και υποκείμενο του απαρεμφάτου που το προσδιόριζε. Π.χ. στην πρόταση dominus iussit servos abire (ο κύριος διέταξε τους δούλους να φύγουν), ήταν δυνατό να νοηθεί η αιτιατική του (αντικειμένου) servos ότι συνδέεται στενότερα με το απαρέμφατο (abire) που ακολουθεί και ότι μάλλον είναι υποκείμενό του: (dominus) iussit servos abire (ο κύριος διέταξε να φύγουν οι δούλοι). Σύμφωνα με αυτά ειπώθηκε π.χ. και legem brevem esse oportet, (μολονότι εδώ το oportet δεν είναι από τα ρήματα που δέχονται αντικείμενο σε αιτιατική).

156. γ') Το **απαρέμφατο απολύτως**. Το απαρέμφατο χρησιμοποιείται και χωρίς εξάρτηση από κάποιο ρήμα:

1) επιφωνηματικός (όπως και στην αρχαία Ελληνική), σε αναφωνήσεις που δηλώνουν αγανάκτηση, έκπληξη, κ.τ.τ.: ο spectaculum miserum! In portu Syracusano de classe populi Romani triumphum **agere** piratum! ω άθλιο θέαμα! Μέσα στον κόλπο των Συρακουσών

από το στόλο του Ρωμαϊκού λαού να άγει θρίαμβο (ένας) πειρατής! (πβ. εμέ τάδε παθείν φευ!).

2) εντελώς ιδιόρρυθμα, **αντί οριστικής παρατατικού** σε διηγήσεις και περιγραφές συναισθημάτων που γίνονται με γοργότητα και ζωηρότητα: Hoc ubi Verres audivit... **minitari** absenti Diodoro, **vociferari** palam, lacrimas interdum vix **tenere** μόλις άκουσε αυτό ο Ουέρρης... απειλούσε το Διόδωρο απόντα, φώναζε δυνατά φανερά, στο μεταξύ με βία συγκρατούσε τα δάκρυα. Τέτοια χρήση του απαρεμφάτου δεν υπάρχει στην αρχαία Ελληνική.

157. Χρήση απαρεμφάτου του μέλλοντος. Το απαρέμφοτο αυτό χρησιμοποιείται, όταν πρόκειται να δηλωθεί πράξη που μέλλει να γίνει ύστερα από την πράξη που δηλώνει το κύριο ρήμα: spero (sperabam κτλ.) amicum meum venturum esse ελπίζω ότι θα έλθει ο φίλος μου (έλπίζα ότι θα έρθει ή ότι θα ερχόταν ο φίλος μου, κτλ.).

Αντί του απλού απαρεμφάτου του μέλλοντος παράλληλα γίνεται χρήση της περιφράσεως fore ut ή futurum esse ut με υποτακτική του ενεστώτα ή του παρατατικού του ρήματος: spero fore (ή futurum esse) ut amicus meus veniat ελπίζω ότι θα έλθει ο φίλος μου· sperabam fore (ή futurum esse) ut amicus meus veniret, κτλ. (77, 4).

Η ανωτέρω σύνταξη είναι η κανονική και συνηθισμένη όταν το ρήμα είναι παθητικό, όμως είναι αναπόφευκτη όταν το ρήμα δεν έχει σουπίνο (και επομένως και μετοχή μέλλοντα, § 85, 3 και 89, 2): Romani sperabant fore ut Galli vincerentur οι Ρωμαίοι είχαν την ελπίδα ότι θα νικηθούν (ή ότι θα νικιόνταν) οι Γαλάτες· credo fore ut huius facti te praeniteat πιστεύω ότι θα μετανιώσεις γι' αυτή την πράξη (§ 131, 2).

2. Η μετοχή.

158. Προεισαγωγική παρατήρηση. Επειδή στη Λατινική δεν υπάρχει μετοχή ενεργητικού παρακειμένου (ή αορίστου) και μέσου ενεστώτα και επειδή λείπει και το άρθρο, η μετοχική σύνταξη δεν είναι τόσο αναπτυγμένη όσο στη αρχαία Ελληνική. Γι' αυτό σε πολλές περιπτώσεις εκεί όπου στην Ελληνική έχουμε μετοχική σύνταξη, στη Λατινική χρησιμοποιείται υποτακτική σύνταξη προτάσεων ή άλλη διαφορετική σύνταξη, (όπως στη νέα Ελληνική· πβ. § 124).

159. Και στη Λατινική η μετοχή συντακτικώς είναι:

1) **Επιθετική** (όχι πολύ συνηθισμένη, επειδή λείπει το άρθρο): iucundi sunt acti labores (= labores qui acti sunt) ευχάριστοι είναι οι κόποι που στο τέλος ανταμείφθηκαν.

Συνηθισμένη είναι η χρήση επιθετικής μετοχής παθητικού παρακειμένου σε εμπρόθετα **αντί αφηρημένου ρηματικού ουσιαστικού**, όπως ab urbe condita (από της κτισθείσης πόλεως =) από της κτίσεως της πόλεως (Ρώμης): post Troiam delētam (μετά την καταστραφείσαν Τροίαν =) μετά την καταστροφή της Τροίας (βλ. και § 81, 2 Σημ.).

2) **κατηγορηματική**. Και αυτής η χρήση είναι πολύ περιορισμένη. Με κατηγορηματική μετοχή (χρόνου ενεστώτα) συντάσσονται μόνο τα αισθητικά ρήματα (video, audio, κτλ.) και τα ρήματα facio, fingo, induco, κ.ά.τ. (με τη σημασία του παριστάνω, παρουσιάζω): Catonem vidi in bibliotheca sedentem είδα τον Κάτωνα να κάθεται στη βιβλιοθήκη. Homerus facit Polyphemum cum ariēte colloquentem ο Όμηρος κάνει (= παριστάνει) τον Πολύφημο να ομιλεί με τον κριό (πβ. § 140, γ' και § 154).

▶ **Σημείωση:** Για τις συντάξεις, όπως π.χ. audio aliquem legentem και audio aliquem legere, πβ. τα (της αρχ. Ελληνικής): ακούω τινός λέγοντος και ακούω τινά λέγειν, κ.τ.τ.

3) **επιρρηματική**, (που δηλώνει **χρόνο, αιτία, υπόθεση, παραχώρηση**, κ.τ.τ.). Η μετοχή αυτή όπως και στην αρχαία Ελληνική είναι:

α') **συννημμένη** (participium coniunctum), δηλ. υποκείμενό της είναι όνομα που ανήκει στην πρόταση την οποία προσδιορίζει: omne malum nascens facile opprimitur κάθε κακό που γεννιέται (= στη γένεσή του) εύκολα καταβάλλεται: mendaci homini ne verum quidem dicenti credere solemus στον άνθρωπο τον ψεύτη ούτε όταν λέγει την αλήθεια συνηθίζουμε να πιστεύουμε.

β') **απόλυτη** (participium absolūtum), έχει δηλ. υποκείμενο όνομα που δεν ανήκει στην πρόταση την οποία προσδιορίζει. Αυτή κανονικά εκφέρεται με αφαιρετική, γι' αυτό λέγεται ablativus absolutus (αφαιρετική απόλυτη αντίστοιχη προς τη γενική απόλυτη της αρχαίας Ελληνικής): Solon et Pisistratus Servio Tullio regnante viguerunt ο Σόλων και ο Πεισίστρατος έχουν ακμάσει όταν ήταν βασιλιάς ο Σερούϊος Τύλλιος.

160. Διαφορετικά από την αρχαία Ελληνική γλώσσα σχηματίζεται στη Λατινική αφαιρετική απόλυτη

1) **με τη μετοχή του παθητικού παρακειμένου** και όταν ακόμη υποκείμενο της πράξεως που φανερώνει η μετοχή λογικώς είναι το ίδιο το υποκείμενο του ρήματος της προτάσεως (σ' αυτή την περίπτωση στην αρχαία Ελληνική χρησιμοποιείται όχι απόλυτη, αλλά συνημμένη μετοχή ενεργητικού ή μέσου αορίστου ή παρακειμένου που δεν υπάρχει στη Λατινική): *Amulius expulso fratre regnavit* (*Amulius expulit fratrem - Amulius regnavit*) ο Αμούλιος αφού έδιωξε (= εκβαλών) τον αδελφό του βασίλευσε.

► **Σημείωση:** Όταν το ρήμα είναι αποθετικό, μεταβατικό, στην ανωτέρω περίπτωση γίνεται χρήση συνημμένης μετοχής (η οποία πράγματι αντιστοιχεί στη μετοχή ενεργητικού αορίστου ή παρακειμένου της αρχαίας Ελληνικής) π.χ. *haec locutus abiit* αφού είπε (= επών) αυτά ανεχώρησε, (ενώ *his dictis abiit*).

2) **Χωρίς καμία μετοχή**, με ένα όνομα ή αντωνυμία (προσωπική ή δεικτική) ως υποκείμενο και με κατηγορηματικό προσδιορισμό σ' αυτό:

α') **ουσιαστικό**, που φανερώνει κάποιο αξίωμα, ιδιαίτερη σχέση ή ενέργεια ή ηλικία, όπως *consul, praetor - arbiter, auctor, dux, praeceptor, socius, testis - puer, adulescentulus, senex, κ.ά.τ.*

β') **επίθετο**, που φανερώνει μία ιδιαίτερη διάθεση ή κατάσταση, όπως *adversus, conscius, nescius, incertus, invitus, salvus, superstes, vivus, κ.τ.τ.* Αυτή η αφαιρετική απόλυτη φανερώνει το **πότε** ή **υπό ποιες συνθήκες** γίνεται κάτι, όπως *Augustus natus est Cicerone et Antonio consulibus* ο Αύγουστος γεννήθηκε όταν ήταν ύπατοι (= υπατεούντων) ο Κικέρων και ο Αντώνιος - *patre vivo haec domus aedificata est* αυτό το σπίτι χτίστηκε όταν ζούσε ο πατέρας (= ζώντος του πατρός).

► **Σημείωση 1:** Δεν μπορούμε να λέμε ότι σε φράσεις όπως οι παραπάνω εννοείται η αφαιρετική της μετοχής ενεστώτα του *p. esse* που δεν υπάρχει (§ 77, Σημ.), γιατί ό,τι λείπει σε μια γλώσσα δεν είναι δυνατό να το σκέφτονται εκείνοι που τη μιλούν.

► **Σημείωση 2:** Και η *ablativus absolutus* δεν υπήρχε αρχικώς στη Λατινική (πβ. § 155, 2, Σημ.). Διαμορφώθηκε με τον καιρό και προήλθε από φράσεις στις οποίες η αφαιρετική ενός ονόματος με μετοχή φανέρωνε τρόπο ή χρόνο, κ.τ.τ. (§ 145, κ.ε.). Π.χ. στη φράση *milites gladiis districtis in hostem impetum fecerunt*, αρχικά η αφαιρετική *gladiis* με το μετοχικό της προσδιορισμό *districtis* ήταν αφαιρετική οργανική (§ 128, 2)

και η αρχική έννοια της φράσεως ήταν η εξής: οι στρατιώτες με τα ξίφη γυμνά (= ανε-
σπασμένα) έκαμαν έφοδο κατά του εχθρού. Εύκολα λοιπόν η φράση αυτή μπορούσε να
θεωρηθεί ότι σημαίνει τούτο: οι στρατιώτες αφού τράβηξαν τα ξίφη (= ανασπασαντες
τα ξίφη ή ανασπασθέντων των ξιφών) έκαμαν έφοδο κτλ., οπότε πλέον έχουμε μετοχική
σύνταξη και αφαιρετική απόλυτη. Κατά τον ίδιο τρόπο κατόπιν διατυπώθηκε π.χ. και:
venit in Italiam Tarquinio regnante, κ.τ.τ. (πβ. και την προέλευση της γενικής απόλυτης
στην αρχαία Ελληνική).

3. Το γερούνδιο και το γερουνδιακό.

161. α') Το γερούνδιο (βλ. § 75, 4). Με δοτική του γερουνδίου
που φανερώνει σκοπό (§ 136) συντάσσονται ειδικώς τα επίθετα utilis,
inutilis, aptus, idoneus, par, impar, το ρήμα esse (με τη σημασία του
οιόν τε είναι, ικανόν είναι), τα ρήματα creare, deligere, praeficere,
κ.τ.ό., οι φράσεις operam dare, tempus dare, diem dicere και τέλος
ονόματα που φανερώνουν αξίωμα, ιδίως σύνθετα με δεύτερο συν-
θετικό το όνομα vir, όπως decemviri, tresviri, κ.τ.τ.: aqua semper
utilis est bibendo (δοτ.) το νερό είναι πάντοτε ωφέλιμο για να το
πίνει κανείς. Όμως στη σύνταξη του γερουνδίου κανονικά γίνεται
γερουνδιακή έλξη (βλ. κατωτέρω § 163).

162. β') Το γερουνδιακό. Όπως κάθε επίθετο χρησιμεύει:

1) ως επιθετικός προσδιορισμός: homo non ferendus άνθρωπος
όχι ανεκτός·

2) ως κατηγορούμενο (μαζί με το esse). Σ' αυτή την περίπτωση
γίνεται χρήση δύο συντάξεων,

α') **προσωπικής συντάξεως**, όταν το ρήμα στο οποίο ανήκει το
γερουνδιακό είναι μεταβατικό και συντάσσεται με αιτιατική: (delere
Carthaginem) delenda est Carthago = (καταστρεπτέα εστίν η Καρχη-
δών) πρέπει να καταστραφεί η Καρχηδών· (legere libros) libri nobis
legendi sunt πρέπει να διαβάζουμε τα βιβλία (αναγνωστέα ημίν τα
βιβλία εστί): (βλ. § 135, 3 και πβ. ωφελητέα σοι η πόλις: ευ ποιητέοι
οι συμμαχείν βουλόμενοι)·

β') **απροσώπου συντάξεως**, όταν το ρήμα στο οποίο ανήκει
το γερουνδιακό είναι αμετάβατο, ή δε συντάσσεται με αιτιατική:
(eo porεύομαι) domum nobis eundum est πρέπει να πορευθούμε
στην πατρίδα (πορευτέον ημίν οίκαδε)· (obtempero legibus, δοτ.)
obtemperandum nobis est legibus πρέπει να υπακούουμε στους νό-
μους (πβ. πειστέον τω νόμω)·

3) ως κατηγορηματικός προσδιορισμός, κανονικά με ρήματα που έχουν την έννοια του δίδειν ή αναδέχεσθαι τι για ορισμένο σκοπό, όπως *do, trado, mitto, relinquo - accipio, suscipio, permitto, loco - curo: urbs militibus diripienda tradita est* η πόλη παραδόθηκε στους στρατιώτες για διαρπαγή (= διαρπαστέα). Στην ενεργητική σύνταξη αυτών των ρημάτων κανονικά υπάρχει γερουνδιακή έλξη (βλ. επόμενα).

163. Γερουνδιακή έλξη (*attractio gerundīva*), δηλ. χρήση του γερουνδιακού αντί γερουνδίου. Συνηθέστατα το γερουνδιακό στις πλάγιες πτώσεις του δεν είναι επίθετο παθητικής διαθέσεως, αλλά αντικαθιστά το αντίστοιχο γερούνδιο και παίρνει την ενεργητική του σημασία. Όταν δηλ. το γερούνδιο ανήκει σε ρήμα μεταβατικό που συντάσσεται με αιτιατική, πολλές φορές το αντικείμενο αυτό του γερουνδίου παίρνει την πτώση του, ενώ το γερούνδιο παίρνει το γένος και τον αριθμό του αντικειμένου του. Λέγεται π.χ. (συνηθέστερα) *consuetudo immōlandorum hominum* αντί του *consuetudo immolandi homines* (το έθος του θύειν ανθρώπους =) η συνήθεια να θυσιάζονται άνθρωποι.

► **Σημείωση:** Γερουνδιακή έλξη χρησιμοποιείται και στα ρήματα που συντάσσονται με αφαιρετική, *utor, fruor, fungor* και *potior* (§ 144, 3), επειδή και αυτά αρχικά συντάσσονταν με αιτιατική: *spes urbis potiendae* (= *urbe potiendi* ή *urbem potiendi*) η ελπίδα του να κυριευθεί η πόλη.

164. Χρησιμοποιείται **πάντοτε** γερουνδιακό (με γερουνδιακή έλξη) αντί γερουνδίου (με το αντικείμενό του σε αιτιατική) κάθε φορά που η σύνταξη απαιτεί

1) να γίνει χρήση **δοτικής** γερουνδίου. Π.χ. (όχι *impar ferendo onus*, § 161, αλλά) *impar ferendo oneri* ανίκανος να βαστάξει το βάρος.

2) να γίνει χρήση **αιτιατικής ή αφαιρετικής** του γερουνδίου εμπρόθετου, (της *ad* ή *in* και αιτιατική ή της *ab, de, ex, in* με αφαιρετική): *multi philosophi scripserunt de contemnenda morte* (όχι *de contemnendo mortem*) πολλοί φιλόσοφοι έγραψαν για την περιφρόνηση του θανάτου.

► **Σημείωση α':** Στις άλλες περιπτώσεις η χρήση του γερουνδιακού (με γερουνδιακή έλξη) αντί του γερουνδίου με αντικείμενο σε αιτιατική είναι προαιρετική. Έτσι π.χ. λέ-

γεται **studium evertendi rempublicam** και **studium evertendae reipublicae** η μελέτη της ανατροπής της πολιτείας. Δε γίνεται χρήση γερονδιακού αντί γερονδίου, όταν αυτό έχει αντικείμενο επίθετο ή αντωνυμία σε ουδέτερο γένος: *ars vera et falsa diiudicandi* (όχι *verorum et falsorum diiudicandorum*) η τέχνη να διακρίνονται τα αληθή και τα ψευδή.

► **Σημείωση β΄:** Για το σουπίνο βλ. § 75, 3.

ΜΕΡΟΣ Β΄

ΠΕΜΠΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΧΡΟΝΟΙ ΚΑΙ ΕΓΚΛΙΣΕΙΣ

165. Προεισαγωγική παρατήρηση. Το χρονικό σύστημα του ρήματος της λατινικής γλώσσας διαφέρει εξωτερικά από το σύστημα της αρχαίας Ελληνικής, επειδή δεν έχει ιδιαίτερο χρόνο που να αντιστοιχεί προς τον αόριστο της Ελληνικής (§ 74, 4). Αντίθετα όμως το ρήμα της Λατινικής έχει ιδιαίτερους τύπους υποτακτικής στον παρατατικό, τον υπερσυντέλικο και το μέλλοντα που δεν έχει η Ελληνική. Με αυτούς τους επιπλέον τύπους της υποτακτικής και γενικά με τον τρόπο με τον οποίο χρησιμοποιούνται οι χρόνοι του ρήματος στη λατινική γλώσσα, **ορίζεται με μεγαλύτερη ακρίβεια** σ' αυτή παρά στην αρχαία Ελληνική **η χρονική σχέση** δύο ή περισσότερων πράξεων μεταξύ τους και προς το χρονικό σημείο κατά το οποίο ομιλεί ο λέγων (βλ. παραδείγματα στα επόμενα).

1. Οι χρόνοι στην οριστική.

166. 1) Η σημασία και η χρήση του ενεστώτα, του παρατατικού και του απλού μέλλοντα είναι η ίδια στη Λατινική και στην αρχαία Ελληνική·

2) ο **παρακείμενος** (§ 74, 5, δ΄) χρησιμοποιείται

α΄) ως ισοδύναμος με τον αόριστο της αρχαίας Ελληνικής (perfectum historicum): *Catilina coniurationem fecit* ο Κατιλίνας συνωμοσία έκαμε·

β΄) όπως ο (αποτελεσματικός) παρακείμενος στην αρχαία Ελληνική (perfectum praesens ή logicum): *scripsi epistulam* (= γέγραφα =) έχω γράψει ή έχω γραμμένη την επιστολή·

3) ο **υπερσυντέλικος** χρησιμοποιείται όπως και στην αρχαία

Ελληνική: scripseram epistulam (εγεγράφειν =) είχα γράψει ή είχα γραμμένη την επιστολή. Αλλά στη Λατινική ο υπερσυντέλικος χρησιμοποιείται ακόμη σε δευτερεύουσες (υποτελείς) προτάσεις, για να δηλωθεί ότι η πράξη που μνημονεύεται στη δευτερεύουσα πρόταση είναι χρονικά πρωτότερη από την πράξη που μνημονεύεται στην κύρια πρόταση (η πράξη και στις δύο προτάσεις αναφέρεται στο παρελθόν): legati quos miserat, redierunt οι πρέσβεις, που έστειλε, επέστρεψαν (πβ. οι Κερκυραίοι Κυλλήνην ενέπρησαν, ότι ναυς παρέσχον Κορινθίους· όχι: παρεσχήκεσαν).

4) ο **τετελεσμένος μέλλων** χρησιμοποιείται όπως και στην αρχαία Ελληνική: scripsero epistulam (γεγραφώς έσομαι =) θα έχω γράψει ή θα έχω γραμμένη την επιστολή. Ακόμη χρησιμοποιείται σε δευτερεύουσες (υποτελείς) προτάσεις για να δηλωθεί ότι η μνημονευόμενη μέλλουσα πράξη στη δευτερεύουσα πρόταση είναι χρονικά πρωτότερη από τη μνημονευόμενη μέλλουσα πράξη στην κύρια πρόταση: quidquid petiēris (τετ. μέλλ.) tibi dabitur (απλός μέλλ.) ό,τι κι αν ζητήσεις, θα σου δοθεί.

► **Σημείωση 1:** Όπως στην αρχαία Ελληνική υπάρχουν και στη Λατινική 1) παρακείμενοι με σημασία ενεστώτα, όπως pōni = scio ξέρω (πβ. οίδα), constiti = sto στέκομαι (πβ. έστηκα) κτλ., 2) υπερσυντέλικοι με σημασία παρατατικού, όπως noveram = sciebam ήξερα (πβ. ήδειν), constiteram = stabam στεκόμουν (πβ. ειστήκειν κτλ., 3) τετελεσμένοι μέλλοντες με σημασία απλού μέλλοντα, όπως novero = sciam θα ξέρω, constitero = stabo θα σταθώ (πβ. εστήξω) κτλ. βλ. και § 98, 1.

► **Σημείωση 2:** Στη σύνταξη της Λατινικής αρκτικοί χρόνοι είναι ο ενεστώς, οι δύο μέλλοντες και ο κυρίως παρακείμενος, ιστορικοί ο παρατατικός, ο ιστορικός παρακείμενος και ο υπερσυντέλικος.

167. Χρήση των χρόνων στην επιστολογραφία. Η χρήση των χρόνων του ρήματος στις επιστολές είναι ιδιόρρυθμη στη Λατινική. Για τον καθορισμό του χρόνου των διαφόρων πράξεων, για τις οποίες γίνεται λόγος στις επιστολές, ο γράφων έχει συνήθως υπόψη του το χρονικό σημείο κατά το οποίο ο παραλήπτης θα έχει στα χέρια του και θα διαβάζει την επιστολή. Για το λόγο αυτό στις επιστολές χρησιμοποιείται παρατατικός αντί ενεστώτα, υπερσυντέλικος αντί παρακειμένου, παρακείμενος (αόριστος) αντί μέλλοντα: Nihil habebam (= habeo), quod scribēram (= scribam), neque enim novi quicquam audieram (= audivi) et ad tuas omnes rescripseram pridie (= rescripsi heri) τίποτε δεν έχω να σου γράψω, διότι ούτε κάποιο νέο έχω ακού-

σει και σε όλες τις επιστολές σου απάντησα χθες. *Commentarium dedi ei, qui has litteras tibi dedit (= dabit)* έδωσα σ' αυτόν υπόμνημα, ο οποίος θα σου δώσει αυτή την επιστολή.

► **Σημείωση:** Για τη σημασία και τη χρήση των χρόνων του ρήματος στην υποτακτική σε ανεξάρτητες ή σε εξαρτημένες προτάσεις βλ. παρακάτω στα σχετικά κεφάλαια.

2. Οι εγκλίσεις στις ανεξάρτητες προτάσεις.

168. Προεισαγωγική παρατήρηση. Από συντακτική και σημασιολογική άποψη οι εγκλίσεις και στη Λατινική είναι περισσότερες από όσες φαίνονται τυπικά (§ 75, 4). Ποικίλες κυρίως είναι οι σημασίες και οι χρήσεις της υποτακτικής (*coniunctivus*), με την οποία παλαιότερα συγχωνεύτηκε και η ευκτική (*optativus*). Έτσι λοιπόν η *coniunctivus* λαμβάνεται ως αντίστοιχη όχι μόνο της υποτακτικής της αρχαίας Ελληνικής, αλλά και της ευκτικής και της προστακτικής, σε ορισμένες μάλιστα περιπτώσεις ως αντίστοιχη και της οριστικής (βλ. παραδείγματα στα επόμενα).

169. α') Indicativus. Και στη Λατινική η οριστική είναι εγκλίση του πραγματικού, φανερώνει δηλ. κάτι το πραγματικό ή αντικειμενικό ή κατά τον ισχυρισμό του λέγοντος (άρνηση *non* ου = δε(ν), *neque* κτλ.): *Catilina coniurationem fecit*, (βλ. § 166, 2, α')· *hoc fieri non potest* αυτό δεν είναι δυνατό να γίνει.

► **Σημείωση:** Και στη Λατινική ορισμένες λέξεις ή εκφραστικοί τρόποι τροποποιούν το νόημα της οριστικής και έτσι φανερώνει η οριστική κάτι αντίθετο του πραγματικού, ή κάτι που δεν πραγματοποιείται ή δεν πραγματοποιήθηκε, ενώ ο λέγων είχε αντίθετη γνώμη ή επιθυμία: *raene mei oblītus sum* (ολίγον *επελαθόμην* =) λίγο έλειψε να λησμονήσω, αλλά δε λησμόνησα· *aequum est* (ή *aequum erat*) *hoc facere* (χρη ή εχρήν τούτο ποιείν =) αυτό πρέπει ή έπρεπε να κάμεις, αλλά δεν το κάνεις ή δεν το έκαμες. Πβ. έδει τα ενέχυρα τότε λαβείν.

170. β') Imperativus (§ 47, 4, γ'). Και στη Λατινική η προστακτική φανερώνει προσταγή ή απαγόρευση, προτροπή ή συμβουλή ή αποτροπή, παράκληση, παραχώρηση, κ.τ.τ. *lege* διάβαζε· *properate* σπεύδετε, σπεύσατε.

Χρησιμοποιείται 1) η προστακτική του **ενεστώτα** (που έχει μόνο β' πρόσωπο), όταν πρόκειται να δηλωθεί ότι το προσταττόμενο πρέπει να γίνει αμέσως ή να γίνεται πάντοτε: *egredere ex urbe*, *Catilina*, *educ tecum omnes tuos*: *purga urbem* Φύγε από την πόλη, Κατιλίνα,

βγάλε μαζί σου όλους τους συνεργάτες σου· καθάρισε την πόλη· iustitiam cole et pietatem να ασκείς δικαιοσύνη και ευσέβεια.

2) η προστακτική του **μέλλοντα**, όταν πρόκειται να δηλωθεί ότι το προσταττόμενο δεν πρέπει να γίνει αμέσως αλλά στο μέλλον γενικά ή αφού προηγουμένως γίνει κάποια άλλη πράξη: cras petito (β' ενικ.)· tibi dabitur αύριο ζήτησε· θα σου δοθεί· respondēto (β' ενικ.) ad ea, quae rogavero να απαντήσεις σ' εκείνα τα οποία θα σε ρωτήσω (ενν. αφού προηγουμένως σε ρωτήσω· πβ. § 166, 4).

Η χρήση της προστακτικής του μέλλοντα είναι κανονική στις επιταγές των νόμων, (επειδή αυτές αναφέρονται γενικώς στο μέλλον): regio imperio duo sunt iique consules appellantor; nemini parento τη βασιλική αρχή να έχουν δύο άνδρες και αυτοί να ονομάζονται ύπατοι· σε κανένα να μην υπακούουν.

► **Σημείωση:** Βλ και § 98, 2, γ'. Ηπιότερη γίνεται η προστακτική με τη χρήση υποτακτικής με το velim (§ 95): dicas mihi velim πες μου, αν ευαρεστείσαι (κυρίως = θα 'θελα να μου πεις).

171. Σε απαγόρευση ή αποτροπή κανονικά χρησιμοποιείται

1) το ne (μη), αλλά με υποτακτική ενεστώτα ή παρακειμένον = hoc ne facias ή ne feceris (υποτ. παρακμ.) (μη ποίει ή μη ποιήσης τούτο =) αυτό μην το κάνεις ή μην το κάμεις· puer ne telum habeat το παιδί να μην έχει όπλο.

Με προστακτική χρησιμοποιείται το (απαγορευτικό) ne μόνο στους ποιητές και σε κείμενα νόμων: hominem mortuum in urbe ne sepelito νεve urito άνθρωπο νεκρό μέσα στην πόλη κανέννας να μη θάπτει, μήτε να καίει (πρβ. § 168, 2).

2) στο β' πρόσωπο μόνο

α') περίφραση από το noli ή nolite (§ 95) με το απαρέμφατο του ενεστώτα του σχετικού ρήματος: noli putare μη νομίζεις ή μη νομίσεις.

β') περίφραση από το fac ne (§ 84, Σημ.) ή το cave με υποτακτική ενεστώτα του σχετικού ρήματος: fac ne quid aliud cures μη φροντίσεις για τίποτε άλλο· cave credas μην πιστεύεις ή μην πιστέψεις.

172. γ') **Coniunctivus** (βλ. § 168). Η υποτακτική χρησιμοποιείται

1) σε προτάσεις επιθυμίας (coniunctivus voluntativus) (άρνηση ne):

α') για να δηλωθεί προτροπή ή αποτροπή (coniunctivus hortativus) κανονικά στο α' πληθυντικό πρόσωπο του ενεστώτα: eāmus πάμε· ne cunctemur μην αργοπορούμε·

β') για να δηλωθεί προσταγή (coniunctivus iussivus) κανονικά στο γ' πρόσωπο του ενεστώτα, ή για να δηλωθεί απαγόρευση (coniunctivus prohibitivus) με πρόταξη του απαγορευτικού ne στο β' πρόσωπο του αορίστου (perfecti που έχει τη σημασία του ενεστώτα εδώ) ή στο γ' πρόσωπο του ενεστώτα ή του αορίστου: videant consules, ne quid respublica detrimenti capiat να προσέξουν οι ύπατοι μήπως πάθει καμία βλάβη η πολιτεία (§ 129, 2, α')· ne feceris (να) μη κάμεις· ne faciat (να) μη κάμει· moratus sit nemo κανένας να μη βραδύνει·

γ') σε δήλωση ευχής (coniunctivus optativus) σε όλους τους χρόνους. Μπροστά από την ευχετική ευκτική μπαίνει συνήθως το μόριο utinam (είθε): valeant mei cives μακάρι να 'ναι υγείς οι συμπολίτες μου· ne vivam, si scio να μη ζήσω, αν ξέρω... ne viverem να μη ζούσα (αλλά ζω)· utinam viveret μακάρι να ζούσε (αλλά δε ζει)· utinam diutius vixisset μακάρι να ζούσε (ή να είχε ζήσει) περισσότερο·

δ') σε δήλωση παραχωρήσεως (coniunctivus concessivus) μόνο σε ενεστώτα ή παρακείμενο. (Στην αρχαία Ελληνική συνήθως προστακτική): odērint, dum timeant ας μισούν, αρκεί μόνο να φοβούνται·

ε') σε δήλωση απορίας στις ευθείες ερωτηματικές προτάσεις (coniunctivus dubitativus ή deliberativus άρνηση non) σε ενεστώτα: elōquar an sileam? να ειπώ ή να σιωπήσω; quid faciam? τι να κάμω; Εδώ ανήκει και η πολεμική coniunctivus (και σε παρατατικό), με την οποία αυτός που ρωτάει αποκρούει ή αποδοκιμάζει έντονα εκείνο που φανερώνει το ρήμα ή δηλώνει ότι ήταν αδύνατο να γίνει διαφορετικά: huic cedāmus? σ' αυτόν να υποχωρήσουμε; quid facērem? (τι μ' εχρήν ποιείν =) τι να έκανα; (δηλ. ήταν αδύνατο να κάμω διαφορετικά).

2) σε προτάσεις κρίσεως (άρνηση κανονική non)

α') για να δηλωθεί το δυνατό (coniunctivus potentiālis) στο παρόν (σε ενεστώτα ή παρακείμενο) ή στο παρελθόν (σε παρατατικό): dicat quispiam ή dixērit quispiam (λέγχι τις αν - είπχι τις αν =) μπορεί να πει κανείς· velim (βουλοίμην αν =) θα ήθελα· qui vidēret urbem, captam (esse) dicēret όποιος ήθελε ιδεί την πόλη, ήθελεν είπει ότι κυριεύθηκε (από τους εχθρούς).

β') για να δηλωθεί το απραγματοποίητο (coniunctivus irrealis)

στο παρόν (σε παρατατικό) ή στο παρελθόν (σε υπερσυντέλικο): sine amicis vita tristis esset χωρίς φίλους ο βίος θα ήταν ανιαρός (αλλά δεν είναι). O si tacuisses, philosophus mansisses ω αν σιωπούσες, φιλόσοφος θα έμενες (αλλά δεν έμεινες).

3. Οι εγκλίσεις στις ευθείες ερωτήσεις.

173. Οι ευθείες ερωτήσεις, δηλ. οι ανεξάρτητες ερωτηματικές προτάσεις,

1) όταν αντιστοιχούν σε προτάσεις **κρίσεως**, εκφέρονται

α) με **οριστική** όλων των χρόνων: quo vadis? πού πας; ubi fuisti? πού ήσουν; quando redibis? πότε θα γυρίσεις;

β) με **δυνητική υποτακτική** (§ 172, 2, α'): quis credat hoc? ποιος μπορεί να το πιστέψει; quid facerem? τι να έκανα; (Ρητορικές ερωτήσεις Βλ. § 106, 10, Σημ.).

2) όταν αντιστοιχούν σε προτάσεις **επιθυμίας**, εκφέρονται με **υποτακτική απορρηματική** (βλ. παραδείγματα στην § 172, 1, ε').

174. Και στη λατινική οι ερωτήσεις γενικά είναι:

1) ερωτήσεις **ολικής αγνοίας**. Αυτές ή εξαγγέλλονται με τον (ιδιαίτερο) τόνο της φωνής ή εισάγονται με ένα από τα ερωτηματικά μόρια ne, num, nonne (§ 106, 10): Clodius insidias fecit Miloni? ετοίμασε ενέδρα στο Μίλωνα ο Κλώδιος; Fuistine in foro? ήσουν στην αγορά; (βλ. και παραδείγματα § 106, 10, Σημ.).

► **Σημείωση:** Σ' αυτές τις ερωτήσεις η απάντηση μπορεί να είναι ένα καταφατικό ή αποφατικό μόριο (etiam = ναι, non = δε (δεν) (όπως και στην Ελληνική) ή κάποια άλλη βεβαιωτική ή αρνητική λέξη ή φράση, όπως ita (est), vero, sane, certe, minime (ήκιστα = παρά πολύ λίγο), minime vero (καθόλου), immo, immovero (τουναντίον, κάθε άλλο), κ.τ.τ.

2) ερωτήσεις **μερικής αγνοίας**. Αυτές εισάγονται με μια ερωτηματική αντωνυμία (§ 61) ή ερωτηματικό επίρρημα (§ 64): quid scribis? (τι γράφεις;) Epistulam. - quando redibis? (πότε θα γυρίσεις;) Cras (αύριο).

175. Όταν η ερώτηση έχει δύο μέρη, τότε

1) στο α' μέρος της μπαίνει το *utrum* (= ποιο από τα δύο) ή το

εγκλιτικό ne, και στο β' το an (= ή): *utrum verum an falsum est? verum ne an falsum est?* ποιο από τα δύο είναι αληθινό ή ψεύτικο;

2) χρησιμοποιείται μόνο το an στο β' μέρος της ερωτήσεως: *verum an falsum est? eldquar an sileam?* (§ 172, 1, ε').

► **Σημείωση:** Το ή όχι; σε ευθεία διπλή ερώτηση αποδίδεται με το an non? π.χ. *fuisti (ne) ibi an non?* ήσουν εκεί ή όχι;

ΜΕΡΟΣ Γ΄

ΣΥΝΘΕΤΟΣ ΛΟΓΟΣ

ΕΚΤΟ ΚΕΦΑΛΑΙΟ

ΥΠΟΤΑΚΤΙΚΗ ΣΥΝΔΕΣΗ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ

α΄) Προεισαγωγικές παρατηρήσεις.

176. Και στην αρχαία ελληνική και στη λατινική η υποτακτική σύνδεση των προτάσεων προήλθε από την παρατακτική. Στη λατινική εξαρχής ήταν δυνατό κάποια λέξη της μιας από τις δύο παρατασσόμενες προτάσεις, που περιείχε ένα δευτερεύον νόημα (συνήθως αντωνυμία ή επίρρημα), με κάποιο ιδιαίτερο τόνο, να θεωρείται ότι κατά κάποιον τρόπο αυτή είναι ο κρίκος που συνδέει τις δύο προτάσεις, ότι η ίδια αυτή λέξη εισάγει την άλλη πρόταση και φανερώνει τη λογική σχέση των δύο προτάσεων.

Έτσι π.χ. ο αιτιολογικός σύνδεσμος *quod* (ότι, γιατί) προήλθε από την ενική αιτιατική του ουδετέρου της αναφορικής αντωνυμίας *qui* (§ 60), δηλ. από το *quod* = *ό* (ό,τι). Καθώς λοιπόν το *quod* αυτό στη σύνταξη λαμβανόταν ως αιτιατική του **κατά τι** ή **της αναφοράς**, μπορούσε να αναφέρεται σε ουδέτερο δεικτικής αντωνυμίας, όπως *hoc*, *illud*, *id* κτλ. (π.χ. *in hoc sumus sapientes, quod naturam sequimur* εις τούτο σοφοί ἐσμεν, ὅ,τι [= ως προς ό,τι] τῆ φύσει ἀκολουθοῦμεν).

Αλλά στην παράταξη προτάσεων, όπως π.χ. *quod me valēre putas, (id) erras* (ως προς το ότι νομίζεις ότι υγιαίνω, ως προς τούτο πλανάσαι), το *quod* εισάγει πραγματικό γεγονός (δηλ. τη γνώμη του άλλου για την υγεία). Αυτό όμως το γεγονός είναι δυνατό να νομίζεται και

ως αίτιο εκείνου που σημαίνει το ρήμα της άλλης προτάσεως (ergas), ώστε το νόημα της φράσεως να παίρνει αυτή τη σημασία: «πλανάσαι (νομίζων), διότι νομίζεις (που νομίζεις) ότι εγώ υγιαίνω».

Με τον τρόπο αυτό από το πραγματικό quod προέκυψε το καθαρώς **αιτιολογικό** quod, όπως π.χ. quadeo, quod vales χαίρω, γιατί είσαι υγιής. (Πρβ. και § 154, 1, Σημ.). Το ίδιο συμβαίνει και με τον υποθετικό σύνδεσμο si, που προήλθε από το επίρρημα sic (= ούτω) και χρησιμοποιείται σε (ευχετικές) προτάσεις (§ 172 1, γ'), όπως π.χ. sic te amet Venus! είθε έτσι να σε αγαπά η Αφροδίτη! si habereamus illos leones! είθε να είχαμε εκείνα τα λιοντάρια! (πβ. ούτω νυν Ζευς θείη - έτσι να δώσει ο θεός).

Αλλά σε παράταξη προτάσεων, όπως π.χ. ο si tacuisses! philosophus mansisses (= ω είθε να έχεις σιωπήσει! θα είχες μείνει φιλόσοφος), το si μπορούσε να θεωρηθεί και ως υποθετικό (ω αν είχες σιωπήσει κτλ.).

β') Για τη χρήση των χρόνων στις εξαρτημένες προτάσεις.

177. Προεισαγωγή. 1) Στην αρχαία ελληνική (βλ. το συντακτικό της) είναι συνηθισμένη η έγκλιση, η οποία μεταβάλλεται στις εξαρτημένες προτάσεις ανάλογα με το χρόνο του ρήματος της κύριας προτάσεως, αν δηλ. αυτός είναι αρκτικός ή ιστορικός, (πβ. π.χ. χαίρω ότι ευδοκμείς. Οι στρατηγοί εθαύμαζον ότι Κύρος ου φαίνοιτο, κ.τ.τ.). Ο χρόνος του ρήματος της δευτερεύουσας προτάσεως μπορεί να παραμένει ο ίδιος και όταν αλλάζει ο χρόνος του ρήματος της κύριας προτάσεως. (Πβ. λέγω ταύτα, ίνα πεισθήτε - ερώ ταύτα, ίνα πεισθήτε - έλεγον ή είπον ταύτα, ίνα πεισθήτε ή ίνα πεισθείητε).

2) Στη λατινική είναι ορισμένη κάθε φορά και η έγκλιση στην οποία εκφέρεται η δευτερεύουσα πρόταση ανάλογα προς το νόημα της φράσεως (πβ. π.χ. exspectavimus dum pater venit περιμέναμε ώσπου ήρθε ο πατέρας, - exspectavimus, dum pater veniret περιμέναμε ώσπου να έρθει ο πατέρας), χρόνος όμως του ρήματος στη δευτερεύουσα πρόταση που εκφέρεται με υποτακτική δεν μπορεί να μείνει ο ίδιος, όταν αλλάξει ο χρόνος του ρήματος της κύριας προτάσεως. (Πβ. non sum ita hebes, ut istud dicam δεν είμαι τόσο κουτός, ώστε να ειπώ αυτό· αλλά non eram ita hebes, ut istud dicērem δεν ήμουν τόσο κουτός, ώστε να ειπώ αυτό κτλ.). Ακολουθεί δηλ. στη δευτε-

ρεύουσα πρόταση, όταν αυτή εκφέρεται με υποτακτική, **ορισμένος κάθε φορά χρόνος της υποτακτικής**, που εξαρτάται από το χρόνο του ρήματος της κύριας προτάσεως, αν δηλ. αυτός είναι αρκτικός ή ιστορικός (§ 166, 4, Σημ. β').

178. Κανόνας της ακολουθίας των χρόνων (consecutio temporum). Στη δευτερεύουσα (εξαρτημένη) πρόταση που εκφέρεται με υποτακτική,

1) όταν το ρήμα της προτάσεως, την οποία προσδιορίζει η δευτερεύουσα (εξαρτημένη), είναι χρόνου αρκτικού (δηλ. ενεστώτα ή κυρίως παρακειμένου ή απλού ή τετελεσμένου μέλλοντα), τίθεται επίσης χρόνος αρκτικός, (ενεστώτας αν πρόκειται για πράξη σύγχρονη ή διαρκή στο παρόν, και παρακείμενος, αν πρόκειται για πράξη τετελεσμένη ή παρελθούσα στο παρόν και τέλος μέλλων, αν πρόκειται για πράξη μελλοντική), π.χ.

quaero ερωτώ	quid scribas τι γράφεις
quaesīni έχω ρωτήσει	quid scripsēris τι έχεις γράψει ή τι έγραψες
quaeram θα ερωτήσω	quid scripturus sis τι μέλλεις να γράψεις ή τι θα γράψεις.
quaesivero θα έχω ερωτήσει	

2) όταν το ρήμα της προτάσεως, την οποία προσδιορίζει η δευτερεύουσα, είναι χρόνου ιστορικού (δηλ. παρατατικού, ιστορικού παρακειμένου, § 162, 2, α' ή υπερσυντελικού), τίθεται επίσης ιστορικός χρόνος, (παρατατικός, αν πρόκειται για πράξη σύγχρονη ή διαρκή στο παρελθόν, υπερσυντέλικος, αν πρόκειται για πράξη τετελεσμένη στο παρελθόν ή χρονικώς πρωτότερη από την πράξη που δηλώνει η κύρια πρόταση, και παρατατικός της περιφραστικής σύζυγίας, δηλ. τύπου σε -urus essem, § 82, 1, αν πρόκειται για μελλοντική πράξη στο παρελθόν, δηλ. χρονικώς υστερότερη από την πράξη που δηλώνει η κύρια πρόταση).

quaerēbam ερωτούσα	quid scribēres τι έγραφες
quaesīni ερώτησα	quid scripsisses τι είχες γράψει ή τι έγραψες
quaesiveram είχα ερωτήσει	quid scripturus esses τι έμελλες να γράψεις ή τι θα έγραφες.

► **Σημείωση 1:** Δευτερεύουσα πρόταση που εκφέρεται με υποτακτική μπορεί να εξαρτάται και από απαρέμφατο ή μετοχή (ενεστώτα ή μέλλοντα) ή από σουπίνο, γερούνδιο ή γερουνδιακό. Οι παραπάνω τύποι στην ακολουθία των χρόνων θεωρούνται ως χρόνοι αρκτικού ή ιστορικοί, καθόσον και το ρήμα της προτάσεως στην οποία ανήκουν είναι χρόνου αρκτικού ή ιστορικού: Athenienses Delphos miserunt consultum, quo modo se defenderent οι Αθηναίοι έστειλαν (απεσταλμένους) στους Δελφούς, για να συμβουλευθούν (το μαντείο) με ποιο τρόπο να υπερασπίσουν τον εαυτό τους. (Το σουπίνο consultum, § 75, 3, από το οποίο εξαρτάται η πρόταση quo ... defenderent, είναι χρόνου ιστορικού, επειδή το ρήμα miserunt είναι ιστορικού παρακείμενου ή αορίστου, § 162, 2, α').

► **Σημείωση 2:** Ο ιστορικός ενεστώτας στην ακολουθία των χρόνων λογαριάζεται άλλοτε ως αρκτικός χρόνος (όπως είναι και γραμματικός), άλλοτε ως ιστορικός (δηλ. perfectum historicum, § 166, 2, α', όπως είναι λογικός).

γ') Οι δευτερεύουσες (εξαρτημένες) προτάσεις.

1. Αιτιολογικές προτάσεις (Βλ. § 178).

179. Οι αιτιολογικές προτάσεις εισάγονται με τους αιτιολογικούς συνδέσμους (§ 106, 2) και εκφέρονται κανονικά με οριστική· αν παρουσιάζεται ότι την αιτιολογία την προβάλλει όχι αυτός που μιλάει αλλά το υποκείμενο του ρήματος της κύριας προτάσεως, τότε εκφέρονται με υποτακτική· (άρνηση non): Themistocles, quod non satis tutum se Argis videbat, Corcyram demigravit ο Θεμιστοκλής μετοίκησε στην Κέρκυρα, επειδή δεν έβλεπε αρκετά ασφαλισμένο τον εαυτό του στο Άργος· αλλά noctu ambulabat in publico Themistocles, quod somnum capere non posset τη νύχτα στους δρόμους περπατούσε ο Θεμιστοκλής, γιατί (καθώς ο ίδιος έλεγε) δεν μπορούσε να τον πάρει ο ύπνος.

Με υποτακτική συντάσσεται συνήθως το αιτιολογικό cum: cum vita sine amicis insidiarum plena sit, ratio ipsa monet amicitias comparare αφού (= επειδή) η ζωή χωρίς φίλους είναι γεμάτη από ενέδρες, αυτός ο λόγος συμβουλεύει να ετοιμάζουμε φιλίες (για τον εαυτό μας).

Με υποτακτική συντάσσεται κανονικά και το non quo ή non quod (§ 106, 2), γιατί και αυτό δεν εισάγει πραγματική αιτία: litteras ad te dedi, non quod habērem magnopere, quid scribērem, sed ut loquērer tecum absens σου έδωσα (= δίνω) επιστολή, όχι επειδή έχω πολλά να σου γράψω, αλλά για να μιλήσω μαζί σου αν και είσαι απών (§ 167).

2. Υποθετικές προτάσεις (Βλ. § 178).

180. Οι υποθετικές προτάσεις εισάγονται με έναν από τους υποθετικούς συνδέσμους (§ 106, 6).

181. Στη λατινική υπάρχουν τρία είδη υποθετικών λόγων (όχι τέσσερα όπως στην αρχ. ελληνική).

1) Εκείνο που λέγεται στην υπόθεση παρουσιάζεται ως πραγματικό, ανεξάρτητα αν είναι ή όχι πραγματικό. Η υπόθεση εκφέρεται με οριστική οποιοδήποτε χρόνου και η απόδοση με κάθε έγκλιση ανάλογα με το συμπέρασμα που βγάζει από την υπόθεση αυτός που μιλάει. Το ίδιο και στην αρχαία ελληνική: *si vales, bene est* αν είσαι υγιής, έχει καλώς· *si hoc fecisti, bene fecisti* αν έκαμες αυτό, καλά έκαμες· *si quid forte novi habes, scribe* αν τυχόν έχεις κάτι νέο, γράψε το (§ 192, 2, α')· *hoc primum videāmus, si placet* αυτό πρώτα ας εξετάσουμε, αν είναι αρεστό.

2) Εκείνο που λέγεται στην υπόθεση είναι αντίθετο του πραγματικού. Υπόθεση και απόδοση εκφέρονται με υποτακτική (*coniunctivus*) ιστορικού χρόνου. (Στην αρχαία ελληνική η υπόθεση εκφέρεται με το *ει* και οριστική ιστορικού χρόνου και η απόδοση με οριστική ιστορικού χρόνου με το *αν*). *Si hoc negārem, mentīter* αν δεν παραδεχόμουν αυτό, θα έλεγα ψέμματα (*ει* τούτο ήρνούμην, έψευδόμην *αν*)· *plures interfecti essent, nisi nox pugnandi finem fecisset* περισσότεροι θα σκοτώνονταν, αν δεν έβαζε τέλος στη μάχη η νύχτα (πλείονες απέθανον *αν*, *ει* μη η νυξ πέρας τη μάχη επέθηκε).

3) Εκείνο που λέγεται στην υπόθεση παρουσιάζεται ως δυνατό (στο παρόν ή στο μέλλον). Υπόθεση και απόδοση εκφέρονται με υποτακτική (*coniunctivus*) αρκτικού χρόνου. (Στην αρχαία ελληνική η υπόθεση εκφέρεται με το *ει* και ευκτική και η απόδοση με ευκτική με το *αν*): *si velis, possis* (*ει* βούλοιο, δύναιο *αν* =) *αν* θα ήθελες, θα μπορούσες· *si quis id fecēret (coniunctivus perfecti) imprudentem eum dixēris (coniunctivus perfecti)* (*ει* τις τούτο ποιήσεις, ασύνετον είποις *αν* αυτόν =) *αν* κάποιος ήθελε κάμει αυτό, θα τον έλεγες ασύνετο.

► **Σημείωση:** Αντίστοιχοι των υποθετικών λόγων του δ' είδους της αρχαίας Ελληνικής, στους οποίους η υπόθεση φανερώνει το προσδοκώμενο, μπορούν να θεωρηθούν στη λατινική οι υποθετικοί λόγοι του α' είδους που εκφέρονται και στην υπόθεση και στην απόδοση με οριστική μέλλοντα: *si hoc fecēris* (οριστ. τετελ. μέλλ.), *paenitebit* αν κάμεις

αυτό, θα μετανοήσεις (§ 166, 4). Υποθετικοί λόγοι στους οποίους η υπόθεση φανερόναι το αορίστως επαναλαμβανόμενο (π.χ. ην εγγύς έλθη ο θάνατος, ουδεις βούλεται θανείν) δεν υπάρχουν στη λατινική. Σ' αυτή την περίπτωση αντί για υπόθεση χρησιμοποιείται χρονική πρόταση: *roetatum libros, cum est otium, legere soleo*, βιβλία ποιητών συνηθίζω να διαβάζω κάθε φορά που έχω καιρό.

3. Παραχωρητικές ή ενδοτικές προτάσεις (Βλ. § 178).

182. Οι παραχωρητικές ή ενδοτικές προτάσεις (συγγενείς προς τις υποθετικές),

1) όταν εισάγονται με τους συνδέσμους *etsi, tametsi, quamquam* (§ 106, 8), εκφέρονται κανονικά με οριστική (επειδή με αυτές η παραχώρηση γίνεται σε κάτι που ο λέγων το δέχεται ως πραγματικό): *Datis etsi non aequum locum videbat suis, tamen conflagere constituit* ο Δάτις αν και έβλεπε ακατάλληλη την τοποθεσία για τους ιδικούς του, όμως αποφάσισε να συγκρουσθεί.

2) όταν εισάγονται με τους συνδέσμους *licet, quamvis, ut, cum* (§ 106, 8), εκφέρονται κανονικά με υποτακτική (*coniunctivus*), επειδή η παραχώρηση γίνεται σε κάτι το οποίο αυτός που μιλάει δέχεται ως ενδεχόμενο ή δυνατό: *Phocion fuit perpetuo pauper, cum ditissimus esse posset* ο Φωκίων συνεχώς ήταν φτωχός, μολονότι μπορούσε να είναι πλουσιότατος.

3) όταν εισάγονται με το *etiamsi* (§ 106, 8), εκφέρονται είτε με οριστική είτε με υποτακτική (*coniunctivus*), ανάλογα με το νόημα του λόγου: *quod quis crebro videt, non miratur, etiamsi cur fiat nescit* εκείνο που βλέπει κανείς συχνά δεν το θαυμάζει, αν και αγνοεί γιατί τούτο γίνεται· *utilitas efflorescit ex amicitia, etiamsi tu eam minus secutus sis* η ωφέλεια ανθεί από τη φιλία, και αν καθόλου δεν την επιδιώξεις.

► **Σημείωση:** Πρβ. και § 172, 1, δ'.

4. Παραβολικές ή συγκριτικές προτάσεις (Βλ. § 178).

183. Οι προτάσεις που το περιεχόμενό τους εκφράζει παραβολή και σύγκριση προς το περιεχόμενο άλλης προτάσεως,

1) όταν εισάγονται με αναφορικές αντωνυμίες, όπως *qualis, quantus,*

quot (§ 60) ή με αναφορικά επιρρήματα (που φανερώνουν ποιόν ή ποσό), όπως *sicut, quam, quanto*, κτλ. (§ 106, 8), εκφέρονται με οριστική, (επειδή η παραβολή και σύγκριση γίνεται προς κάτι το πραγματικό): *qualis habēri vult, talis es* (οίος νομίζεσθαι εθέλει, τοιουτός εστιν =) όπως θέλει να θεωρείται, τέτοιος είναι: *haec sicut exposui, ita gesta sunt* αυτά όπως εξέθεσα, έτσι πραγματοποιήθηκαν.

2) όταν εισάγονται με παραβολικούς συνδέσμους που έχουν υποθετική έννοια, όπως *quasi, tamquam*, κτλ. (§ 106, 8), εκφέρονται πάντοτε με υποτακτική (επειδή η παραβολή και σύγκριση γίνεται προς κάτι που υποτίθεται ως ενδεχόμενο και δυνατό· πβ. 172, 2, α'): *Sequāni absentis Ariovisti crudelitatem velut si coram adesset, horrebant* οι Σηκουανοί έφριτταν από τη σκληρότητα του Αριοβίστου, αν και ήταν απών, σαν να ήταν παρών μπροστά τους.

5. Τελικές προτάσεις (Βλ. § 178).

184. Οι τελικές προτάσεις εισάγονται με έναν από τους τελικούς συνδέσμους (§ 106, 3) και εκφέρονται με υποτακτική ενεστώτα ή παρατατικού: *edere oportet, ut vivas, non vivēre, ut edas* πρέπει να τρως για να ζεις, όχι να ζεις για να τρως: *angustias Themistocles quaerebat ne multitudine circumiretur* (§ 93) ο Θεμιστοκλής επιζητούσε τα στενά, για να μην κυκλωθεί από το πλήθος (των εχθρικών πλοίων).

6. Αποτελεσματικές προτάσεις ή προτάσεις ακολουθίας (Βλ. § 178).

185. Οι αποτελεσματικές προτάσεις εισάγονται με τους συμπερασματικούς συνδέσμους (§ 106, 4) και εκφέρονται πάντοτε με **υποτακτική** (*coniunctivus*) είτε το επακολούθημα της πράξεως της κύριας προτάσεως παρουσιάζεται ως πραγματικό γεγονός είτε ως ενδεχόμενο: *omnes tam perterriti erant, ut nemo resistere auderet* τόσο πολύ όλοι είχαν θορυβηθεί, ώστε κανένας δεν τολμούσε να αντισταθεί (πραγματικό αποτέλεσμα): *tanta vis probitatis est, ut eam in hoste etiam diligāmus* τόση είναι η δύναμη της χρηστότητας, ώστε να την αγαπούμε ακόμη και στον εχθρό (ενδεχόμενο αποτέλεσμα).

186. Αποτελεσματικές προτάσεις στη λατινική συνηθέστατα ακολουθούν επίθετα ή αντωνυμίες ή επιρρήματα που έχουν επιτακτική σημασία

(όπως tantus, tos, talis, κτλ. — sic, ita, tam, κτλ. βλ. παραδείγματα § 185), ακόμη:

1) έπειτα από συγκριτικά επίθετα: **maiora** deliquerunt, **quam ut** iis ignosci **possit** διέπραξαν τόσο μεγάλα πλημμελήματα, ώστε να μην είναι δυνατό να τους δοθεί συγγνώμη.

2) έπειτα από απρόσωπες εκφράσεις accidit, evēnit, mos ή consuetudo est, usu venit, fieri potest, factum est. Το ίδιο έπειτα από τα ρήματα facere, efficere, perficere, adsequi, κ.ά.ό.: accidit, ut abessent συνέβη να είναι απόντες — spes victoriae **efficit**, ut milites fortius **pugnent** η ελπίδα της νίκης συντελεί, ώστε οι στρατιώτες να μάχονται με μεγαλύτερη ανδρεία. (Βλ. και § 106, 4 Σημ. quin).

7. Βουλευτικές προτάσεις (Βλ. § 178).

187. Βουλευτικές προτάσεις λέγονται όσες εισάγονται με βοηθητικούς συνδέσμους (§ 106, 5) και εκφράζουν το **περιεχόμενο κάποιας βουλήσεως (επιθυμίας)** γενικά. (Οι αντίστοιχες στην αρχαία ελληνική εκφράζονται με τελικό απαρέμφατο, στη νέα ελληνική με το να και υποτακτική. Βλ. τα παρακάτω παραδείγματα).

Οι βουλευτικές προτάσεις εκφέρονται πάντοτε με υποτακτική (coniunctivus) και

1) συμπληρώνουν (ως αντικείμενο) την έννοια ρημάτων που φανερώνουν **εντολή, παράκληση, ευχή, επιθυμία**, όπως dicere, (ad) monere, respondere, scribere, imperare, postulare, rogare, orare, petere, optare, cupere, κτλ. opto, ut salvus redeas εύχομαι να επιστρέψεις γερός· cura, ut valeas φρόντιζε να είσαι καλά (υγιής)· Pythia respondit, ut Athenienses navibus se defendērent η Πυθία έδωσε χρησμό οι Αθηναίοι να υπερασπίσουν τον εαυτό τους με τα πλοία.

2) συμπληρώνουν την έννοια τριτοπρόσωπων ρημάτων (ως υποκείμενο) ή απρόσωπων εκφράσεων, όπως sequitur, restat, reliquum est, proximum est, iustum est, prudentiae est, pietatis est, κ.ά.τ.: restat, ut doceam υπολείπεται να διδάξω· prudentiae est, ut sociorum salutī consulātis είναι φρόνιμο να φροντίσετε για τη σωτηρία των συμμάχων.

► **Σημείωση:** Μετά τα ρήματα velim, malim, vellem, mallet (§ 172, 2, α') ακολουθεί κανονικά βουλευτική πρόταση σε υποτακτική χωρίς το σύνδεσμο ut, π.χ. velim pater mox redeat (βουλοίμην αν επανελθείν τον πατέρα =) θα ήθελα ύστερα απο λίγο

να επιστρέψει ο πατέρας: *mallet tacuisses* θα προτιμούσα να σιωπούσες (§ 176). Εδώ δηλ. έχουμε απλή παράθεση μιας προτάσεως δυνητικής και μιας ευχετικής (§ 172, 1, γ').

188. Με βουλητική πρόταση συντάσσονται και τα ρήματα που σημαίνουν (κωλύω) εμποδίζω ή (εναντιούμαι) εναντιώνομαι, όπως *deterreo, impedio, prohibeo, obsto, resisto, recuso, interdicto, caveo* κ.τ.τ. Κατά τη σύνταξη αυτή η βουλητική πρόταση εισάγεται με το *ne* (και σπανίως με το *quominus*), όταν τα ρήματα αυτά εκφέρονται χωρίς άρνηση. Όταν όμως εκφέρονται με άρνηση, εισάγεται με το *quin* ή το *quominus*: *lex impedit ne hoc fiat* ο νόμος εμποδίζει να γίνει τούτο· *Socrates non recusavit quin (ή quominus) poenam subiret* ο Σωκράτης δεν αρνήθηκε να υποστεί την ποινή (§ 106, 4, Σημ.).

189. Ενδοιαστικές προτάσεις. Είναι βουλητικές προτάσεις και προσδιορίζουν ρήματα ή φράσεις που φανερώνουν φόβο, όπως *timeo, metuo, vereor, metus est, periculum est*. κ.τ.τ. Εκφέρονται με υποτακτική και εισάγονται:

1) με το *ne*, όταν εκφράζουν φόβο μήπως γίνεται ή έγινε κάτι ανεπιθύμητο: *timeo ne sero pater veniat* φοβούμαι μήπως έρθει αργά ο πατέρας· *timebant ne evenirentea, quae ceciderunt* ανησυχούσαν μήπως γίνουν όσα συνέβησαν.

2) με το *ut* ή *ne non*, όταν ο φόβος είναι μήπως δε γίνεται ή δεν έγινε ή δε γίνει κάτι που είναι ανεπιθύμητο: *timeo ut (ή ne non) sustineant milites impetum hostium* φοβούμαι μήπως δεν αντέξουν οι στρατιώτες στην έφοδο των εχθρών.

► **Σημείωση:** Πολλά ρήματα που έχουν όμοια σημασία με τα παραπάνω (§ 187, κ.εξ.) συντάσσονται (§ 154, 2) και με τελικό απαρέμφατο (όπως στην αρχαία ελληνική). Μερικά από αυτά, χωρίς διαφορά σημασίας, συντάσσονται άλλοτε με βουλητική πρόταση (§ 187 κ.εξ.) και άλλοτε με απαρέμφατο, όπως *concedo, permitto ut exēas* ή *tibi exire* σου επιτρέπω να εξέλθεις· *prohibeo, impedio ne veniat* ή *eum venire* τον εμποδίζω να έρθει. Συνήθως όμως η διαφορετική σύνταξη διαφοροποιεί και τη σημασία, όπως *timeo exire* φοβούμαι να εξέλθω (από φόβο δεν έρχομαι)· *timeo ne moriar* φοβούμαι μην πεθάνω· *concedo tibi hoc verum esse* συμφωνώ ότι αυτό είναι αληθινό — *concedo tibi in hic maneat* σου επιτρέπω να μείνεις εδώ.

8. Χρονικές προτάσεις (Βλ. § 178).

190. Οι χρονικές προτάσεις εισάγονται με τους χρονικούς συνδέσµους (§ 106, 9). Εκφέρονται:

1) με οριστική όλων των χρόνων, όταν φανερώνουν ένα πραγματικό γεγονός κατά τη διάρκεια του οποίου ή πριν από αυτό ή ύστερα από αυτό γίνεται ή έγινε ή θα γίνει κάτι: *dum vivo, spero* όσο ζω, *ελπίζω*, *postquam hostes flumen transierunt, proelium commissum est* αφού οι εχθροί πέρασαν τον ποταμό άρχισε μάχη· *domi mansimus, dum pater rediit* μείναμε στο σπίτι, ώσπου επέστρεψε ο πατέρας.

► **Σημείωση:** Το χρονικό *dum* σε διηγήσεις με τη σημασία του «εν ω χρόνω», «καθ' ον χρόνον», συντάσσεται κανονικά με ιστορικό ενεστώτα αντί παρατατικού (λατινισμός): *Mardonius dum apud Plataeas in primis pugnabat (= pugnabat) interfectus est* ο Μαρδόnius, ενώ μαχόταν ανάμεσα στους πρώτους στις Πλαταιές, σκοτώθηκε.

Το *postquam*, όταν στη χρονική πρόταση υπάρχει προσδιορισμός που φανερώνει χρονική διαφορά, δηλ. ποσό χρόνου που μεσολαβεί ανάμεσα σε δύο πράξεις, συντάσσεται με υπερσυντέλικο αντί παρακειμένου (αορίστου § 166, 2, α'): *Decem annis postquam ille natus erat (= natus est), consul factus sum* δέκα χρόνια αφού εκείνος γεννήθηκε (μετά τη γέννηση εκείνου) έγινα ύπατος. (Πρβ. § 142, 2, γ' και § 166, 3).

2) **Με υποτακτική** (*coniunctivus*), όταν φανερώνουν επιθυμία ή επιδιωκόμενο σκοπό: *domi manebimus, dum pater redeat* θα μείνουμε στο σπίτι ώσπου να επιστρέψει ο πατέρας· *expectabamus, dum hostes flumen transirent* περιμέναμε ώσπου να διαβούν τον ποταμό οι εχθροί.

Με υποτακτική εκφέρονται οι χρονικές προτάσεις ύστερα από γενικές και αόριστες εκφράσεις, όπως π.χ. *est (erat, fuit) dies* ή *tempus* κ.τ.τ.: *fuit tempus, cum Germanos Galli virtute superarent* υπήρξε καιρός, όταν οι Γαλάτες ξεπερνούσαν τους Γερμανούς στην ανδρεία.

► **Σημείωση:** Όταν η χρονική πρόταση φανερώνει πράξη που πρόκειται απλώς να γίνει (και δεν εκφράζεται επιθυμία ή επιδιωκόμενος σκοπός), εκφέρεται με οριστική μέλλοντα (συνήθως τετελεσμένου): *cum Romam venero, tibi scribam* όταν θα έρθω στη Ρώμη, θα σου γράψω (§ 166, 4).

191. Οι χρονικές προτάσεις που φανερώνουν επανάληψη πράξεως εκφέρονται με οριστική και

1) όταν φανερώνουν γενικά αόριστη επανάληψη, με οριστική κάποιου αρκτικού χρόνου: *cum sumus negotiis vacui, tum curimus*

aliquid videre, audire, addiscere όταν είμαστε ελεύθεροι από απασχολήσεις, τότε επιθυμούμε να βλέπουμε, να ακούμε, να μαθαίνουμε κάτι· cum rus veni, ad te adeo όποτε έλθω στην εξοχή, έρχομαι σε σένα (§ 147, 3, Σημ. γ´).

2) όταν φανερώνουν αόριστη επανάληψη στο παρελθόν, με οριστική παρατατικού ή υπερσυντέλικου: cum ruri eram, ad te adībam όποτε ήμουν στην εξοχή, ερχόμουν σε σένα· ubi rus veneram, venando delectabar όποτε πήγαίνα στην εξοχή, διασκεδάζα με το κυνήγι (§ 75, 4).

192. Παρατηρήσεις σχετικές με το cum, το antequam και το priusquam.

1) Το μόριο cum (αρχαϊκώς quum) προήλθε από το quom (αρχαία αιτιατική της αναφορικής αντωνυμίας qui) και αρχική του σημασία είναι «εν ω χρόνω», «καθ' ον χρόνον». Δύο χρήσεις του cum ως χρονικού συνδέσμου αξίζει να μνημονευθούν:

α) πολλές φορές, όταν πρόκειται για άμεση ακολουθία δύο πράξεων, το cum χρησιμοποιείται έτσι που η πρόταση την οποίαν εισάγει ως χρονική να είναι ουσιαστικά η κύρια πρόταση, και μ' αυτό τον τρόπο η συντακτική σχέση κύριας και δευτερεύουσας προτάσεως παρέχεται αντίστροφη (cum inversivum): vix hostes flumen transierant, cum proelium commissum est μόλις οι εχθροί πέρασαν τον ποταμό και αμέσως άρχισε μάχη (αντί: cum vix... transierant, proelium commissum est· πρβ. § 166, 3).

β) πολλές φορές το cum χρησιμοποιείται για να δηλωθεί ότι το περιεχόμενο της προτάσεως που εισάγεται είναι το ίδιο με το περιεχόμενο της κύριας προτάσεως, αν και παρουσιάζεται αντίθετο· (cum coincīdens ή explicativum): cum tacent, clamant (εν ω χρόνω σιωπώσι, κραυγάζουσι =) εκεί που σιωπούν, φωνάζουν (η σιωπή τους είναι κραυγή).

► **Σημείωση:** Για τις διάφορες σημασίες και χρήσεις του cum βλ. και § 179, § 182, 2, § 190 και § 191.

2) Οι σύνδεσμοι antequam και priusquam προέρχονται από την ένωση των επιρρημάτων ante και prius με τον (συγκριτικό σύνδεσμο) quam (= πρότερον ή, πριν ή· πρβ. § 142, 1, β' Σημ.).

Πολλές φορές τα συντακτικά μέρη τους χωρίζονται με την παρεμβολή μιας ή περισσότερων λέξεων, όπως non ante dimisit eum, quam fidem dedit (= non dimisit eum, antequam κτλ.) δεν τον έστειλε πίσω παρά αφού έδωσε πίστη.

Οι προτάσεις που εισάγονται με τους συνδέσμους αυτούς εκφέρονταν αρχικά με υποτακτική (coniunctivus), επειδή μ' αυτές φανερόνταν σκοπός (πρβ. § 120, 2): Caesar hostes, priusquam se recipērent, persecutus est ο Καίσαρ καταδίωξε τους εχθρούς προτού αναλάβουν.

Όμως οι χρονικοί σύνδεσμοι antequam και priusquam συντάσσονται και με οριστική, προκειμένου περί πραγματικού γεγονότος (§ 190, 1): hostes non prius fugere destiterunt, quam ad Rhenum pervenerunt οι εχθροί δε σταμάτησαν να φεύγουν προτού φθάσουν στο Ρήνο.

Μερικές φορές όμως οι δύο εγκλίσεις εναλλάσσονται.

9. Εξαρτημένες ή πλάγιες ερωτήσεις (Βλ. § 178).

193. Οι εξαρτημένες ή πλάγιες ερωτήσεις

1) εισάγονται κανονικά

α) οι απλές με τα μόρια ne, num, nonne ή με ερωτηματική αντωνυμία ή ερωτηματικό επίρρημα, όπως και οι αντίστοιχες ευθείες ερωτήσεις (βλ. § 174, 1 και 2).

β) οι διμερείς με το utrum ή το ne στο πρώτο μέρος της διμερούς ερωτήσεως και με το an (ή anne) στο δεύτερο ή μόνο με το an ή το ne στο δεύτερο μέρος της διμερούς ερωτήσεως. (Πρβ. § 175 βλ. παραδείγματα παρακάτω).

► **Σημείωση:** Το «ή όχι» σε διπλή εξαρτημένη ερώτηση αποδίδεται με το necne (σπάνια με το annon): quaeritur a philosophis, **utrum** sint dii **necne** ζητείται από τους φιλοσόφους, ποιο από τα δύο υπάρχουν θεοί ή όχι. (Πρβ. § 175, Σημ.).

2) εκφέρονται κανονικά με **υποτακτική**: quaesivit, num quid novi eo absente ecciderit ρώτησε αν συνέβη κάτι νέο, όταν αυτός απουσίαζε (Ευθ. ερωτ. Num quid novi me absente accidit?)· saepe non utile est scire, quid futurum sit πολλές φορές δεν είναι ωφέλιμο να ξέρει κανείς τι θα συμβεί· nesciebam, quo fugerem αγνοούσα πού να φύγω· inter praetores magna est contentio, utrum moenibus se defendant an obviam eant μεταξύ των στρατηγών υπάρχει μεγάλη διαφωνία, ποιο

από τα δύο να αμυνθούν από τα τείχη ή να αντεπιτεθούν (κατά των εχθρών): *neutri sciebant, vicissent victine essent* κανένas από τους δύο δεν ήξερε αν είχαν νικήσει ή είχαν νικηθεί.

194. Πλάγιες ερωτήσεις που εισάγονται

1) με το *si* (= ει, αν) συμπληρώνουν την έννοια ρημάτων ή προτάσεων που σημαίνουν **απόπειρα** (όπως και στην αρχαία ελληνική): *circumfunduntur hostes, si quem aditum reperire possent* συνωθούνται οι εχθροί ολόγυρα, μήπως θα μπορούσαν να ανακαλύψουν κάποια είσοδο (Πβ. ο Κύρος ίεται, ει τι δύναιτο βοηθήσαι):

2) με το *an* (= ει, αν) μετά τα ρήματα *dubito, nescio, haud scio*, κ.τ.τ. μετά τη φράση *incertum est*, κ.ά.ό.: *dubito an hoc verum sit* αμφιβάλλω αν αυτό είναι αληθινό·

► **Σημείωση:** Οι φράσεις *dubito an, nescio an, haud scio an, incertum est an*, κ.τ.τ. λαμβάνονται συνήθως βραχυλογικώς ως ισοδύναμοι προς το επίρρημα *ίσως*: *tanti tibi honores habiti sunt, quanti haud scio an nemini* τέτοιες τιμές του αποδόθηκαν, όσες *ίσως* σε κανέναν άλλον.

3) με το *quin* (= ότι δεν, να μη, να – όστις δεν) μόνο ύστερα από ρήματα ή φράσεις αρνητικές ή φράσεις ερωτηματικές που ισοδυναμούν με αρνητικές. (Στην αρχαία ελληνική αντί *πλάγιες ερωτήσεις* έχουμε ειδικό *απαρέμφοτο*): *nemo dubitat, quin ante Homērum fuerint poetae* κανένas δεν αμφιβάλλει ότι πριν από τον Όμηρο υπήρξαν ποιητές· *non recuso, quin tibi oboedium* δεν αρνούμαι να υπακούω σε σένα· *quis est (= nemo est) quin hoc intellēgat?* ποιος είναι που δεν κατανοεί τούτο; (Πβ. αρχ. ελλ.: ο δ' αναίνετο μηδέν ελέσθαι).

► **Σημείωση:** Το μόριο *quin* από το *qui* (αρχαία αφαιρετική της ερωτηματικής ανωνυμίας *qui*, § 60, Σημ. 1) και το αρνητικό *ne* (= ου, δεν· πβ. *ne-scio* οὐκ οἶδα· *neuter* ουδέτερος) αρχική σημασία του είναι *πώς όχι; πώς δεν; όπως quin respondes? πώς (γιατί) δεν αποκρίνεσαι;*

Έπειτα το *quin* με υποτακτική (*coniunctivus*) προτροπική ή δυνητική (§ 172, 1, α' και 2, α') έγινε παρακλεισματικό (= *άγε, ίθι, εμπρός ας, ας*). Π.χ. από σειρά φράσεων όπως *hoc fieri potest? Quin? experiāmus* (= δύναται τούτο γενέσθαι; πώς; πειραθώμεν ἢ πειραθείμεν ἄν), προήλθε έπειτα το *quin experiāmus* (*άγε πειραθώμεν* =) εμπρός ας δοκιμάσουμε.

Το *quin* έπειτα από την απλή παράθεση δύο ανεξάρτητων προτάσεων (§ 176) μιας αρνητικής (ή που έχει αρνητική έννοια) και μιας ερωτηματικής που συνδέθηκαν στενό-τερα έγινε εισαγωγικό *πλάγιας ερωτήσεως*. Π.χ. από το *quin tibi oboediam? non recuso*

(πώς να μην υπακούσω σε σένα; δεν αντιλέγω ή non recuso: quin tibi oboediam? προήλθε κατόπιν το non recuso, quin tibi oboediam (Βλ. και § 188).

10. Αναφορικές προτάσεις (Βλ. § 178).

195. Οι αναφορικές προτάσεις (όπως και στην ελληνική) διακρίνονται

1) σε κυρίως αναφορικές, δηλ. αναφορικές προσδιοριστικές ή διασαφητικές, που ανάλογα με το περιεχόμενό τους εκφέρονται με κάθε έγκλιση (όπως και στην ελληνική): odi homines, qui mali sunt μισώ τους ανθρώπους, οι οποίοι είναι κακοί· nemo est, qui hoc neget (negaverit) κανένας δεν υπάρχει που θα μπορούσε να αρνηθεί αυτό (§ 170, 2, α')· bonum tibi librum dono, quem legito σου χαρίζω καλό βιβλίο, το οποίο να διαβάσεις.

► **Σημείωση 1:** Στην αναφορική προσδιοριστική πρόταση μπορεί να τεθεί υποτακτική (coniunctivus) αντί οριστική «καθ' έλξιν» προς υποτακτική που υπάρχει στην κύρια πρόταση (attractio modi έλξη εγκλίσεως): quis eum dilīgat, quem metuat? (αντί metuit) ποιος μπορεί να αγαπά εκείνον που φοβείται; πβ. έρδοι τις, ην έκαστος ειδείη τέχνην (Βλ. § 152, 4, γ').

► **Σημείωση 2:** Η σύνδεση αναφορικής προσδιοριστικής προτάσεως με την κύρια πρόταση πολλές φορές είναι τόσο χαλαρή, ώστε η αναφορική αντωνυμία που εισάγει την αναφορική πρόταση ισοδυναμεί με δεκτική που συνοδεύεται από έναν παρατακτικό σύνδεσμο (et, autem, igitur κτλ.): multas ad res perutiles Xenophontis libri sunt; quos legite, quaeso, studiose (= eos igitur legite κτλ.). σε πολλά πράγματα είναι πολύ ωφέλιμα τα συγγράμματα του Ξενοφώντα· αυτά λοιπόν, παρακαλώ, να τα διαβάσετε με επιμέλεια. (Παρόμοιες συντάξεις της ος βλ. στο συντακτικό της αρχ. ελληνικής).

2) σε επιρρηματικές αναφορικές προτάσεις, δηλ. αναφορικές αιτιολογικές, υποθετικές, τελικές, αποτελεσματικές, ενδοτικές, παραβολικές. Από αυτές:

α) οι αναφορικές αιτιολογικές, (που κατά κανόνα ακολουθούν μία επιφωνηματική έκφραση),

β) οι αναφορικές τελικές,

γ) οι αναφορικές αποτελεσματικές και

δ) οι αναφορικές ενδοτικές

εκφέρονται κανονικά με **υποτακτική**· π.χ. ο fortunate Achilles, qui (= cum) Homēgum praecōnen factorem invenēris ω ευτυχισμένη Αχιλλέα, που (= διότι) ήβρες τον Όμηρο κήρυκα των κατορθωμάτων σου

(πρβ. § 179)· *legati Delphos missi sunt, qui (= ut) deum consulērent* στάλθηκαν πρέσβεις στους Δελφούς, για να συμβουλευθούν το θεό (πρβ. § 184)· *non is sum, qui (= ut) terrear* δεν είμαι τέτοιος, ώστε να εκπλήσσομαι (πρβ. § 185 και δεξ § 151, 2, Σημ.)· *Athenienses, qui (= cum) barbaris numero inferiores essent, tamen victoriam consecuti sunt* οι Αθηναίοι, μολονότι αριθμητικά ήταν κατώτεροι από τους βαρβάρους, όμως κατόρθωσαν να νικήσουν (πρβ. § 182)·

► **Σημείωση:** Με αναφορική αποτελεσματική πρόταση συντάσσονται συνηθέστατα τα επίθετα *aptus, idoneus, dignus, indignus*: π.χ. *vir est dignus, qui (= ut) laudētur* ο άνδρας είναι άξιος, ώστε να επαινείται.

ε) οι αναφορικές παραβολικές προτάσεις εκφέρονται με **οριστική**: *tantum scimus, quantum memoria tenemus* τόσα ξέρουμε όσα κρατούμε στη μνήμη (μας)·

στ) οι αναφορικές υποθετικές προτάσεις εκφέρονται με **οριστική ή υποτακτική**, όπως οι αντίστοιχες υποθετικές: *qui (= si quis) tacet, consentire videtur* όποιος (= αν κάποιος) σιωπά θεωρείται ότι συμφωνεί (πρβ. § 181, 1)· *qui (= si quis) hoc credēret, erraret* όποιος (= αν κάποιος) θα πίστευε αυτό, θα έκανε σφάλμα. (Πρβ. § 181, 3).

Πλάγιος λόγος (βλ. § 178).

196. Και στη λατινική ο λόγος παρουσιάζεται (στους συγγραφείς) όχι μόνο ευθύς (*oratio recta*), αλλά και πλάγιος (*oratio obliqua*). Κανονικά ο πλάγιος λόγος (όπως και στην Ελληνική) προσδιορίζει ρήμα λεκτικό ή γνωστικό ή ερωτηματικό (πρβ. § 154, 1 και βλ. παραδείγματα παρακάτω).

197. α') Οι **ανεξάρτητες** προτάσεις του «ευθέος λόγου», δηλ.

1) οι προτάσεις κρίσεως (που εκφέρονται με οριστική, § 169) στον πλάγιο λόγο μετατρέπονται σε **απαρεμφατικές προτάσεις** (με ειδικό **απαρέμφατο** και **αιτιατική**), π.χ. (ευθύς λόγος: *innumerabiles sunt mundi*) — *Democritus dicebat innumerabiles esse mundos* (βλ. § 154, 1).

► **Σημείωση:** Όμοια μετατρέπεται και ο ευθύς λόγος που εκφέρεται με υποτακτική δυνατική (§ 172, 2, α'), επειδή και με αυτή την έγκλιση εκφράζεται κρίση· π.χ. (ευθύς λόγος: *amicum si habeam, felix sim*) — *dicitse, amicum si habeat, felicem futurum esse*

(ευθύς λόγος: αν είχα φίλο, θα ήμουν ευτυχής - πλάγιος λόγος: λέγει ότι αν έχει φίλο θα ήταν ευτυχής).

2) οι **προτάσεις επιθυμίας** (που εκφέρονται με υποτακτική ή προστακτική § 170 κ.ε.) στον πλάγιο λόγο εκφέρονται κανονικά με **υποτακτική** ενεστώτα ή παρατατικού, σπάνια με τελικό απαρέμφατο (§ 154, 2) ή με βουλητική πρόταση (§ 187): π.χ. (ευθύς λόγος: cave Acherusiam aquam) — Pyrrho a Dodonaeo Jove dictio data erat, canēret Acherusiam aquam στον Πύρρο από το Δωδωναίο Δία δόθηκε χρησμός, να φυλάγεται από την Αχερουσία λίμνη. (Ευθύς λόγος: milites, rescindite pontem ή pontem milites rescindant, § 172, 1, β') - Caesar iussit milites pontem rescindere ή dixit ut milites pontem rescindērent ο Καίσαρ διέταξε τους στρατιώτες να διαλύσουν τη γέφυρα - ή - είπε να διαλύσουν οι στρατιώτες τη γέφυρα:

3) οι ερωτηματικές προτάσεις (δηλ. οι ευθείες ερωτήσεις, § 173 κ.ε.)

α) αν περιέχουν πραγματική ερώτηση (§ 106, 10 Σημ.), στον πλάγιο λόγο εκφέρονται με υποτακτική (βλ. παραδείγματα § 193, 2):

► **Σημείωση:** Στον πλάγιο λόγο μένει και η υποτακτική (coniunctivus) των ερωτήσεων που δηλώνουν απορία: π.χ. ευθύς λόγος: quid faciam? (§ 172, 1) - nescit, quid faciat, δεν ξέρει τι να κάμει.

β) αν περιέχουν ρητορική ερώτηση (§ 106, 10 Σημ.), στον πλάγιο λόγο άλλοτε μετατρέπονται σε πρόταση απαρεμφατική (επειδή είναι προτάσεις κρίσεως), άλλοτε εκφέρονται με υποτακτική, συνήθως όταν το ρήμα αυτής της ευθείας ερωτήσεως είναι β' προσώπου: π.χ. (ευθύς λόγος: quis tam est potens, cui nihil sit timendum? = nemo tam est potens, κτλ.): quem esse tam potentem dixēris, cui nihil esset timendum? ποιος μπορείς να πεις ότι είναι τόσο ισχυρός, ώστε τίποτε να μην πρέπει να φοβείται; (πβ. § 195, 2, γ'). (Ευθύς λόγος: quid tandem veremini, milites? = nihil est quod veremini) — Caesar graviter incusavit milites, quid tandem vererentur ο Καίσαρ πάρα πολύ έντονα παρατήρησε τους στρατιώτες, (λέγοντας) τι επιτέλους τους φόβιζε.

198. β') Οι εξαρτημένες προτάσεις του «ευθέος λόγου» (§ 179, κ.ε.) στον πλάγιο λόγο κανονικά εκφέρονται όλες με **υποτακτική** (Ευθύς λόγος: omnes in eo, quod sciunt, satis eloquentes sunt) — Socrates dicere solebat omnes in eo, quod scirent, satis eloquentes esse (§ 178) ο

Σωκράτης συνήθιζε να λέγει ότι όλοι σε εκείνο που ξέρουν είναι αρκετά εύγλωττοι. (Ευθύς λόγος: non iam ne deos quidem in nostris urbibus, **ad quos confugiāmus**, habemus, **quod** eorum simulacra sanctissima C. Verres ex delubris religiosissimis sustulit, (§ 179) — Siceli **aiebant, sese** iam ne deos quidem in suis urbibus, ad quos **confugērent**, habere, **quod** eorum simulacra sanctissima C. Verres ex delubris religiosissimis **sustulisset** (§ 178) οι Σικελοί έλεγαν ότι δεν είχαν ούτε θεούς στις πόλεις τους στους οποίους να καταφύγουν, επειδή τα αγιότατα αγάλματά τους ο Γ. Ουέρρης τα άρπαξε από τα σεμνότατα ιερά.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

ΜΕΡΟΣ Α΄

ΦΘΟΓΓΟΛΟΓΙΚΟ

Σελ.

Κεφάλαιο Α΄	5
-------------------	---

ΜΕΡΟΣ Β΄

ΤΥΠΟΛΟΓΙΚΟ

Κεφάλαιο Β΄	Γενικοί γραμματικοί όροι	10
Κεφάλαιο Γ΄	Κλίσεις των ουσιαστικών	12
	1. Πρώτη κλίση (Declinatio prima)	12
	2. Δεύτερη κλίση (» secunda)	13
	3. Τρίτη κλίση (» tertia)	16
	4. Τέταρτη κλίση (» quarta)	23
	5. Πέμπτη κλίση (» quinta)	24
	6. Ανώμαλα ονόματα	25
Κεφάλαιο Δ΄	Τα επίθετα	28
	1. Δευτερόκλιτα επίθετα	28
	2. Τριτόκλιτα επίθετα	30
	3. Ανώμαλα επίθετα	33
	4. Οι μετοχές	33
	5. Τα παραθετικά	34
Κεφάλαιο Ε΄	Οι αντωνυμίες (Pronomina)	40
Κεφάλαιο ΣΤ΄	Τα αριθμητικά (Numeralia)	50
Κεφάλαιο Ζ΄	Το ρήμα (Verbum)	59
Κεφάλαιο Η΄	Ακλιτα μέρη του λόγου (Particulae)	
	1. Επιρρήματα (Adverbia)	95
	2. Προθέσεις (Praepositiones)	95
	3. Σύνδεσμοι (Coniunctiones)	97
	4. Επιφωνήματα (Interiectiones)	100

ΜΕΡΟΣ Γ΄
ΕΤΥΜΟΛΟΓΙΚΟ

Σελ.

Α΄ Παραγωγή (Derivatio)	102
Β΄ Σύνθεση (Compositio)	109

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Ι

Κατάλογος των ανώμαλων ρημάτων	114
--	-----

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΙ

Λίγα για το Ρωμαϊκό Ημερολόγιο	134
--	-----

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΙΙ

Συντομογραφίες:		
1. Ονομάτων προσώπων	137	
2. Ονομάτων αρχόντων, αρχών, επίσημων ευχών κ.τ.τ	137	
3. Χρονολογιών	138	
4. Σε επιγραφές μνημείων	138	
5. Σε επιστολές	139	
6. Σε βιβλία	139	

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΟ

ΜΕΡΟΣ Α΄

Γενική προεισαγωγική παρατήρηση	143
Κεφάλαιο Α΄ Όροι της προτάσεως και συμφωνία τους	143
Κεφάλαιο Β΄ Οι πτώσεις	144

ΧΡΗΣΗ ΤΩΝ ΠΤΩΣΕΩΝ

1. Η γενική	α΄) Με ουσιαστικά, επίθετα και επιρρήματα	145
	β΄) Με ρήματα	146
2. Η δοτική	α) Με ουσιαστικά, επίθετα και επιρρήματα	148
	β΄) Με ρήματα	149
3. Η αιτιατική	α΄) Με ονόματα και επιρρήματα ή απολύτως	152
	β΄) Με ρήματα	152
4. Η αφαιρετική	α΄) Με ονόματα και επιρρήματα	154
	β΄) Με ρήματα	155
5. Οι πλάγιες πτώσεις ως επιρρηματικοί προσδιορισμοί (προσδιορισμός του τόπου και του χρόνου)		159

Κεφάλαιο Γ΄	Μερικές παρατηρήσεις στη χρήση των αντωνυμιών	
	α΄) Προσωπικές, κτητικές	162
	β΄) Δεικτικές, οριστικές	162
	γ΄) Αόριστες	163
Κεφάλαιο Δ΄	Οι ονομαστικοί τύποι του ρήματος	
	1. Το απαρέμφατο	165
	2. Η μετοχή	167
	3. Το γερούνδιο και το γερουνδιακό	170

ΜΕΡΟΣ Β΄

Κεφάλαιο Ε΄	Χρόνοι και εγκλίσεις	173
	1. Οι χρόνοι στην οριστική	173
	2. Οι εγκλίσεις στις ανεξάρτητες προτάσεις	175
	3. Οι εγκλίσεις στις ευθείες ερωτήσεις	178

ΜΕΡΟΣ Γ΄

ΣΥΝΘΕΤΟΣ ΛΟΓΟΣ

Κεφάλαιο ΣΤ΄	Υποτακτική σύνδεση προτάσεων	
	α΄) Προεισαγωγικές παρατηρήσεις	180
	β΄) Για τη χρήση των χρόνων στις εξαρτημένες προτάσεις	181
	γ΄) Οι δευτερεύουσες (εξαρτημένες) προτάσεις	183
	1. Αιτιολογικές προτάσεις	183
	2. Υποθετικές προτάσεις	184
	3. Παραχωρητικές ή ενδοτικές προτάσεις	185
	4. Παραβολικές ή συγκριτικές προτάσεις	185
	5. Τελικές προτάσεις	186
	6. Αποτελεσματικές προτάσεις ή προτάσεις ακολουθίας	186
	7. Βουλητικές προτάσεις	187
	8. Χρονικές προτάσεις	189
	9. Εξαρτημένες ή πλάγιες ερωτήσεις	191
	10. Αναφορικές προτάσεις	193
Πλάγιος λόγος	194

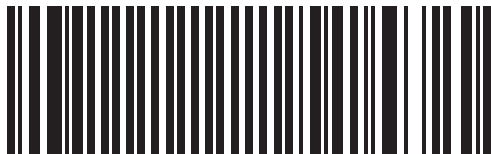
Βάσει του ν. 3966/2011 τα διδακτικά βιβλία του Δημοτικού, του Γυμνασίου, του Λυκείου, των ΕΠΑ.Λ. και των ΕΠΑ.Σ. τυπώνονται από το ΙΤΥΕ - ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ και διανέμονται δωρεάν στα Δημόσια Σχολεία. Τα βιβλία μπορεί να διατίθενται προς πώληση, όταν φέρουν στη δεξιά κάτω γωνία του εμπροσθόφυλλου ένδειξη «ΔΙΑΤΙΘΕΤΑΙ ΜΕ ΤΙΜΗ ΠΩΛΗΣΗΣ». Κάθε αντίτυπο που διατίθεται προς πώληση και δεν φέρει την παραπάνω ένδειξη θεωρείται κλεψίτυπο και ο παραβάτης διώκεται σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 7 του νόμου 1129 της 15/21 Μαρτίου 1946 (ΦΕΚ 1946,108, Α').

Απαγορεύεται η αναπαραγωγή οποιουδήποτε τμήματος αυτού του βιβλίου, που καλύπτεται από δικαιώματα (copyright), ή η χρήση του σε οποιαδήποτε μορφή, χωρίς τη γραπτή άδεια του Υπουργείου Παιδείας, Έρευνας και Θρησκευμάτων / ΙΤΥΕ - ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ.

ITYE
"ΔΙΟΦΑΝΤΟΣ"

Ινστιτούτο
τεχνολογίας
υπολογιστών & εκδόσεων

(01) 000000 0 22 0158 0

Κωδικός Βιβλίου: 0-22-0158

ISBN 978-960-06-2414-4